

ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ
ՆԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ՅՈՒՐԻ ԱՎԵՏԻՍՅԱՆ, ԼԵՈՆԻԴ ԹԵԼՅԱՆ,
ԼԻԱՆԱ ՍԱՐԳՍՅԱՆ, ԼԵՎՈՆ ԱՎԵՏԻՍՅԱՆ

ՆԱՅՈՑ ԼԵԶՎԻ ՈՒՂԵՑՈՒՅՑ

ՆԵՉՅՈՒՆԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ
ՔԱՌԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ
ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ՈՒՂԵՅՈՒՅՑ

ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՎԻ

- ❖ **ՀՆԶՅՈՒՆԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ**
- ❖ **ԲԱՌԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ**
- ❖ **ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ**

ԳԻՐՔ Ա

ԵՐԵՎԱՆ
ԵՊՀ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ
2017

ՀՏԴ 811.19
ԳՄԴ 81.2Հ
Ու 439

*Ուղեցույցը հրատարակության է պատրաստվել
ՀՀ ԳՊԿ դրամաշնորհով (գիրական քեմամն՝ «Արդի հայերեն
գարգազման և կանոնարկման հիմնահանդիրներ»):
Հրատարակության են երաշխավորել ԵՊՀ հայ բանասիրության
ֆակուլտետի գիրական խորհուրդը և հայոց լեզվի ամբիոնը:*

Հեղինակներ՝ Յու. Ս. Ավերիսյան, Լ. Գ. Թելյան,
Լ. Ս. Սարգսյան, Լ. Վ. Ավերիսյան

Գիրական խորհրդատուներ՝

*Յու. Մ. Սուվարյան (տ. գ. դ., պրոֆ., ՀՀ ԳԱԱ
ակադեմիկոս), Հ. Ղ. Միրզոյան (տ. գ. դ., պրոֆ.),
Ա. Հ. Գաբուզյան (ի. գ. դ., պրոֆ.)*

Խմբագիրներ՝ Յու. Ս. Ավերիսյան (բ. գ. դ., պրոֆ.),
Մ. Հ. Ֆելեքյան (բ. գ. ք., դոց.)

Ու 439 Ուղեցույց հայոց լեզվի: Հնչյունաբանություն, բառագիտություն
և քերականություն: Գիրք Ա: -Եր.: ԵՊՀ հրատ., 2017, 222 էջ:

Ուղեցույցն ընդգրկում է արդի գրական հայերենի գրեթե բոլոր ոլորտներին վե-
րաբերող գործնական նյութեր, բառացանկեր: Լեզվական իրողությունների
ամփոփ բացատրությունները, որոշ նմուշներն ու օրինակները միտված են
ուղեցույցից օգտվելը առավել ուշուրիս դարձնելուն:

Գիրքը նախատեսված է բոլոր նրանց համար, ովքեր գործածում են գրական
հայերենը:

ՀՏԴ 811.19
ԳՄԴ 81.2Հ

ISBN 978-5-8084-2229-2

© ԵՊՀ հրատ., 2017

© Հեղ. խումբ, 2017

ԵՐԿՈՒ ԽՈՍՔ

Տեսական նյութի իմացությունը միակ անվերապահ պայմանը չէ տվյալ լեզվի նրբություններին տիրապետելու, ճիշտ ու գրագետ հաղորդակցվելու համար: Երբեմն լեզվական իրողությունների որոշակի նմուշներն ու օրինակները ավելի տեսանելի են դարձնում լեզվամիավորի գործածության յուրահասկությունները, իսկ հաճախ էլ լեզվակիրառողի համար գործնականում շատ հարմար է լինում պարզապես օգտվել ձեռքի տակ եղած ուղեցույցներից կամ բառացանկերից:

Այդպիսի ձեռնարկումներ եղել են մեզանում. լեզվակիրառողին առաջարկվել են հայոց լեզվի առանձին ուլորտների վերաբերյալ բառացանկեր, քերականական ուղեցույցներ, որոշումների ժողովածուներ ևն:

Մեր այս ուղեցույցը այդպիսի ձեռնարկումներից է, բայց նախորդներից առանձնանում է որոշ յուրահասկություններով:

1. Այստեղ ընտրողաբար զետեղված են հայերենի գրեթե բոլոր ուլորտներին վերաբերող գործնական նյութեր՝ ուղղախոսությունից մինչև շարահյուսական կառույցներ:
2. Ամփոփված է վերջին տասնամյակներին արդի գրական արևելահայերենում կատարված տեղաշարժերի գործնական նկարագրությունը՝ փոփոխություններ ար-

տասանական համակարգում, տեղաշարժեր բառապաշարում, օտար բառերի և հայերեն համարժեքների գործածության յուրահատկություններ, զարգացումներ քերականական համակարգում՝ ձևաբանական կարգերի արտահայտության մեջ, շարահյուսական կառույցներում և այլուր:

3. Մեր գործնական դիտարկումները և բառացանկերի կազմության սկզբունքները ոչ միայն հիմնված են հրապարակի վրա եղած քիչ թե շատ հայտնի մասնագիտական գրականության վրա (մենագրություններ, տեղեկատու ուղեցույցներ, բառարաններ ևն), այլև թելադրվում են կենդանի գրական լեզվի տվյալներով, գրականությունից քաղված համապատասխան նյութով և, իհարկե, **Արևակ** (Արևելահայերենի ազգային կորպուս) կայքէջի ընձեռած վիճակագրական առատ փաստերով: Վերջինը ոչ միայն վիճակագրության համար հարուստ և անփոխարինելի շտեմարան է (110 մլն բառամթերք), այլև իր տեսակով լինելով նոր ժամանակների ծնունդ (2008 թ.)՝ լեզվական շատ ու շատ իրողությունների վրա նոր լույս է սփռում և հնարավորություն է ընձեռում դրանց վերաբերմամբ նոր մոտեցումներ և գործնականում նոր լուծումներ առաջադրելու:

Ուղեցույցի հեղինակները բնավ հավակնություն չեն ունեցել հանդես գալու օրենսդիրի առաքելությամբ: Այդ դերը վերապահված է համապատասխան կառույցների: Այստեղ ներկայացված նյութը ունի առավելապես խորհրդատվական բնույթ և կոչված է լեզվակիրառողին ուղղորդելու լեզվական այնպիսի իրողությունների գործածություններում, որոնք՝

- տարակարծությունների առիթ են տալիս. տարբեր աղբյուրներում տարբեր կերպ են մեկնաբանվում և ներկայացվում,

- տեղաշարժերի ու զարգացումների արգասիք են և տակավին չեն արձանագրվել մասնագիտական գրականության մեջ, շեղվում են ավանդական քերականության մեջ ընդունված կանոններից,

- շփոթության և անճշտությունների պատճառ են դառնում՝ մասնագիտական գրականության մեջ կամ բառարաններում և դասագրքերում ըստ ամենայնի ներկայացված և բացատրված չլինելու պատճառով:

Այսպես, օրինակ՝ **-մատ** վերջնաբաղադրիչով կազմված միևնույն բառերի հոգնակիի ձևերի համար բառարանային աղբյուրները¹ տալիս են տարբեր կազմություններ²՝ **միջնամատ՝ -եր** (Ա.), **-ներ** (Գ.), **ցուցամատ -եր** (Ա., Ա., Մ., Բ.), **-եր//ներ** (Գ.), **մատանեմատ -ներ** (Ա., Ա., Մ.), **-եր//ներ** (Գ.), **բթամատ -եր** (Ա.), **-եր//ներ** (Գ.). ուղեցույցիս հեղինակները հանձնարարելի են համարում կանոնական՝ **-եր**-ով կազմությունները՝

---

¹ **Բարսեղյան Հ.**, Հայերեն ուղղագրական-ուղղախոսական-տերմինաբանական բառարան, Եր., 1973 (այսուհետև շարադրանքում՝ Բ.), **Աղայան Էդ.**, Արդի հայերենի բացատրական բառարան, Եր., 1976 (այսուհետև՝ Ա.), **Մուքիասյան Ա., Մուքիասյան Ք.**, Հայերենի ուղղագրական-ձևակազմական բառարան, Եր., 2002 (այսուհետև՝ Մ.), **Գյուրջիյան Ղ.**, Անուն խոսքի մասերի թվի կարգը արդի հայերենում, Եր., 2005 (այսուհետև՝ Գ.), **Մեյթիխանյան Փ.**, Հայերենի ուղղագրական նոր բառարան, Եր., 2013 (այսուհետև՝ Մ.):

² Բերվում են միայն այն տվյալները, որոնց վերաբերյալ հիշատակված աղբյուրներում նշումներ կան:

սկզբունքորեն չմերժելով նաև դրանց **-ներ-**ով ձևերը:

Կամ՝ վերջին շրջանում հիմնականում անգլերենից փոխառված բառերում միտում կա **p, t, k-**ն և **k** արտասանվող **c-**ն տառադարձել **փ, թ, ք** նաև բառամիջում և բառավերջում, ինչպես՝ **Թրամ[փ], ս[թ]րես, վինչես[թ]եր, Դոն Քիշո[թ]** ևն (տե՛ս էջ 20). գործող կանոնով դա հանձնարարվում է միայն բառասկզբում: Այս ուղեցույցով առաջարկվում է նշված տառադարձությունը թույլատրելի համարել բոլոր դիրքերում՝ առաջնորդվելով կենդանի լեզվի զարգացումներով և բնագրի արտասանությանը առավել մոտ լինելու հանգամանքով:

Մասնագիտական գրականության մեջ ներկայացվող և կամ զանազան աղբյուրներում արձանագրված առանձին իրողությունների վերաբերյալ ուղեցույցիս հեղինակները բնականաբար ունեն անհամաձայնություններ: Դրանք ներկայացված են ուղեցույցի՝ բառացանկերին նախորդող մեկնաբանություններում: Բոլոր դեպքերում, շրջանառության մեջ եղած քիչ թե շատ համոզիչ լեզվական փաստերը ներառված են բառացանկերում: Առաջնորդվել ենք այն համոզմամբ, որ լեզվական կանոնը կայուն է որոշակի ժամանակահատվածի համար: Հաշվի առնելով լեզվական կանոնի ձևավորման հակասական գործընթացը (մի կողմից՝ ավանդապահությունը, մյուս կողմից՝ լեզվի բնականոն զարգացմամբ պայմանավորված տեղաշարժերն ու փոփոխությունները)՝ փորձել ենք քննարկությամբ ներկայացնել կենդանի լեզվում եղած հնարավոր տարբերակները նույնպես:

Ուղեցույցը չի որդեգրել կտրուկ և անվերապահ հանձնարարականներ տալու ուղին. գուգահեռ ձևերի գործածությունը թույլատրելի է համարվել հնարավոր բոլոր դեպքերում: Նպատակահարմար չէ այս կամ այն փոփոխությունը միանշանակ գնահատել **Ճիշտ է, սխալ է, մերժելի է** և նման բնորոշումներով: Պետք է հաշվի նստել կատարված էական փոփոխությունների հետ և գնահատումներում գործածել ավելի ճկուն, ոչ «կատեգորիկ» բնորոշումներ, ինչպես՝ **թույլատրելի է, նախընտրելի է, հանձնարարելի է** և այլն: Դա չի խախտում կանոնը, այլ այն դարձնում է ավելի նուրբ գործիք լեզվական միջոցների ընտրության հարցում: Եվ միայն լեզվի հետագա զարգացումը կարձանագրի ձևերից մեկի նախընտրությունը կամ հաղթանակը:

Այստեղ գետեղված նյութը հետագայում կարող է օգտակար աղբյուր դառնալ ՀՀ վարչապետին առընթեր հայերենի բարձրագույն խորհրդի նախագծերը կազմելիս և ապա՝ նաև համապատասխան որոշումներ ընդունելիս:

Ուղեցույցը ունենալու է շարունակություն. այստեղ ամբողջապես ներառված չեն արդի հայերենի բոլոր վիճահարույց խնդիրները. անհրաժեշտությունը կա անդրադառնալու նաև լեզվի զարգացման հետագա ընթացքում ծագած նոր իրողություններին:

Միրով կընդունենք օգտակար դիտողություններն ու առաջարկները:

1. ՀՆՉՅՈՒՆԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1.1. *ՉԱՅՆԱՎՈՐՆԵՐԻ, ՉԱՅՆԱՎՈՐԱԿԱՆ ՋՈՒԳՈՐԴՈՒՄՆԵՐԻ ԵՎ ՉԱՅՆԵՂ ԲԱՂԱՉԱՅՆՆԵՐԻ ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ*

1. Ա, ի, ու ձայնավորները հայերենում ինչպես գրվում, այնպես էլ արտասանվում են՝ **արագ, գիրք, ուրախ**:

2. Հնչյունը և նրա գրային նշանը կարող են չհամապատասխանել իրար. գրում ենք մի տառ, արտասանում ենք մեկ այլ հնչյուն՝ **բարձր – բար[ց]ր, մարդ – մար[թ], բարձ – բար[ց]**:

3. Բառասկզբում **ե**-ն արտասանվում է յե՝ **[յե]րևալ, [յե]կամուտ** (բացառություն է **եմ** օժանդակ բայը՝ **ես [ե]մ, մենք [ե]նք** ևն), բառամիջում արտասանվում է է՝ **աս[ե]լ, գ[ե]ղ[ե]ցիկ**: Եթե բաղադրյալ բառերի բաղադրիչների կցություն **ե**-ով սկսվող բաղադրիչին նախորդում է ձայնավոր, ապա **ե**-ն արտասանվում է յե, որպեսզի ձայնավորների կուտակում չառաջանա՝ **ամենա[յե]րկար, կիսա[յե]զրափակիչ**, իսկ եթե նախորդում է բաղաձայն, ապա **ե**-ն արտասանվում է է՝ **ան[ե]րես, ինն[ե]րորդ, արև[ե]լք**:

4. Բառասկզբում **ո**-ն արտասանվում է վօ՝ **[վօ]րոշ, [վօ]րակ** (բացառ.՝ **[օ]վ, [օ]վքեր**), իսկ բառամիջում արտասանվում է օ՝ **բ[օ]լ[օ]ր, հ[օ]սանք**: Եթե բաղադրյալ բա-

ների՝ **n**-ով սկսվող բաղադրիչին նախորդում է ձայնավոր, ապա **n**-ն արտասանվում է **վօ**, որպեսզի ձայնավորների կուտակում չառաջանա՝ **ամենա[վօ]րակյալ, բազմա[վօ]ճ**, իսկ եթե նախորդում է բաղաձայն, ապա **n**-ն արտասանվում է **օ՝ բարձր[օ]րակ, բազմ[օ]տանի**:

5. Ան- ժխտական նախածանց ունեցող բառերի մի որոշ մասում (հատկապես գրական-գրքային երանգ ունեցող բառերում) գործում է արտասանական զուգահեռ տարբերակ. **է**-ի փոխարեն արտասանվում է **յէ**, իսկ **օ**-ի փոխարեն՝ **վօ**, ինչպես՝ **ան[է]ռանդ//ան[յէ]ռանդ, ան[օ]ղնաշարավոր//ան[վօ]ղնաշարավոր, ան[օ]ղջամիտ //ան[վօ]ղջամիտ, ան[օ]յսակալ//ան[վօ]յսակալ, ան[օ]րդի//ան[վօ]րդի, ան[օ]տնահարելի//ան[վօ]տնահարելի** ևն (բայց՝ **ան[է]րես, ան[է]զական** ևն):

6. -երկու և **-երեք** բաղադրիչներով թվականներում **ե**-ն հնչում է նաև որպես **յէ** (տասն բաղադրիչով կազմություններում արտասանվում է **ը** հենարանով)՝ **տասն[ըյէ]րեք, տասն[ըյէ]րկու, քսան[յէ]րկու, հիսուն[յէ]րկու** (սրանք հանձնարարելի չեն), փոխ.՝ **տասն[է]րեք, տասն[է]րկու, քսան[է]րկու, հիսուն[է]րեք** ևն:

7. Գրական լեզվի կանոնով կ և **չ** քերականական մասնիկներին հաջորդող **ե**-ի է (կ[է]րագեն, կ[է]ռապատկեն) և **n**-ի **օ** արտասանությունը (կ[օ]րոջեն, չ[օ]րոնեն) այսօր աստիճանաբար իր տեղը զիջում է այդ հնչյունների՝ **յէ** և **վօ** արտասանությանը: Ըստ որում, այս դեպքում չի աղավաղվում սկզբնաձևի արտասանական պատկերը՝ **յէ]րագեն – [կըյէ]րագեն, յէ]ռապատկեն – [չըյէ]ռապատկեն, [վօ]րոնեն – [չըվօ]րոնեն,**

լվօյրռռէն – կրվօյրռռէն: Բոլոր դեպքերում, ակնհայտ է, որ ունենք արտասանական գուգաձևեր, որոնցից արդի խոսակցական նորմի շրջանակներում գործող տարբերակը միտում է դառնալու գրական լեզվի ուղղախոսական կանոն: Այդպես նաև՝ **չրվօյրռռէն / կրվօյրռռէն, չրվօյրակէն / կրվօյրակէն, չրվօյրսան / կրվօյրսան, չրվօյրոտան / կրվօյրոտան, չրլէնթադրէն / կրլէնթադրէն** ևն: Արտասանական այսպիսի հատկանիշով են օժտված գրական-գրքային բառերը:

8. Գրական լեզվի արտասանական կանոնով՝ ձայնավորական գուգորդումները (կից ձայնավորների միացությունը՝ **առ, ոս, աու, իու, իո** ևն) մի շարք բառերում արտասանվում են յ ձայնակապի հավելումով՝ **ան[եյ]անալ, գրե[յ]ի, մի[յ]ավոր, է[յ]ինք**, կամ վերածվում են յ-ի՝ **օվկ[յ]անոս, Անդր[յ]աս**: Մակայն լեզվի զարգացմամբ պայմանավորված՝ որոշակի տեղաշարժ է նկատվում ձայնական այդ գուգորդությունների արտասանության մեջ. դրանք արտաբերվում են կիսահունչ՝ կարճ յ-ով: Գրական լեզվի համար հանձնարարելի է արտասանական այդ տարբերակը՝ **անե[յ]անալ, գրե[յ]ի, մի[յ]ավոր, օվկ[յ]անոս, է[յ]ինք**, ըստ որում, որոշ բառերում թույլ հնչում է նաև յ-ին նախորդող ձայնավորը՝ **Անդր[հ]աս, հր[հ]ա, Մար[հ]ամ, քրիստոն[հ]ական**:

9. Ը ձայնավորը չի գրվում, բայց թույլ արտասանվում է **սկ, զբ, ստ, զգ, սպ** և նման հնչյունակապակցություններից առաջ, ինչպես՝ **[ը]զբաղվել, [ը]զգուշանալ, [ը]սկսել, [ը]ստեղծել, [ը]ստանձնել** (Մ. Աբեղյանը **ը**-ի արտասանական այս տարբերակը անվանում է **կարճ ը**):

10. Ճիշտ չէ որոշ քանակական թվականների՝ ավելորդ **ը**-ով արտասանությունը, այսպես՝ ոչ թե **հինգ[ը], վեց[ը], յոթ[ը], ութ[ը]**, կամ **վաթսուն[ը]մեկ, քառասուն[ը]չորս**, այլ՝ **հինգ, վեց, յոթ, ութ**, կամ **վաթսունմեկ, քառասունչորս** են:

11. Եթե բառի մեջ **և**-ին նախորդում է բաղաձայն, ապա **և**-ը արտասանվում է **էվ՝ առ[էվ]տուր, որ[էվ]իցե**:

12. Գրական հայերենին բնորոշ չէ բաղաձայն հրնչյունների փափուկ արտասանությունը՝ քմայնացումը, որը ռուսերենի ազդեցությամբ է մուտք գործել մեր բանավոր խոսք: Մի շարք բառերում **դ, տ, թ** գրային նշանները արտասանվում են **ձ, ծ, ց** հնչյունների քմայնացված տարբերակներով, ինչպես՝ **[ծյ]եխնիկա, մա[ծյ]ան, ա[ծյ]ան, Սմբա[ծյ]ան, ար[ձյ]ունք, ակա[ձյ]եմիա, փոխանակ գրայինին հարազատ արտասանության՝ տեխնիկա, մատյան, ատյան, Սմբատյան, արդյունք, ակադեմիա**:

13. Կրկնակ բաղաձայնները կա՛մ արտասանվում են որոշ տևականությամբ (**ուղղաձիգ, աբբա, գրավվել, տարրական**), կա՛մ գաղտնավանկի հնչմամբ (**զ[ը]զվել, հույս[ը]ս, կ[ը]կառուցվի**): Ճիշտ չէ կրկնակ բաղաձայնների միջև **ը** արտասանելը, երբ այն գրական լեզվի կանոնով բացակայում է, կամ առկա է արմատի ձայնավորի կամ երկհնչյունի սղում: Ոչ թե՛ **զ[ը]ն[ը]նել** (զնին), **ք[ը]ն[ը]նել** (քնին), **սովա[ը]լուկ** (լուկ), **պ[ը]տ[ը]տահողմ** (պտույտ), **բ[ը]ջ[ը]ջային** (բջիջ), այլ՝ **զ[ը]ննել, ք[ը]ննել, սովա[լլ]ուկ, պ[ը]տտահողմ, բ[ը]ջջային**:

14. Առանձին բառերում որոշ բաղաձայնների համար մեր ընդհանուր խոսակցական լեզվում (բանավոր

խոսքում) գրային արտասանության հետևանքով առաջացել են արտասանական գուգաձևեր, այսինքն՝ գործ ունենք բառի մեջ այս կամ այն հնչյունի երկակի արտասանության հետ (դա արձանագրված է նաև նորմատիվ քերականության մեջ). ձայնեղ բաղաձայնները՝ **բ, գ, դ, ձ, ջ**, արտասանվում են մեկ որպես ձայնեղներ, մեկ որպես շնչեղ խուլեր՝ **փ, ք, թ, ց, ջ**, ինչպես, օրինակ՝ **գոգավորություն//գո[ք]ավորություն**, երիտասարդ/երիտասար[թ], թագավոր//թա[ք]ավոր, Թադևոս //Թա[թ]ևոս, կանխարգելել/կանխար[ք]ելել, միջանցք//մի[չ]անցք, միջնակարգ//մի[չ]նակարգ, միջազգային //մի[չ]ազգային, միջամտել//մի[չ]ամտել, միջոց//մի[չ]ոց: Այս դեպքում նախապատվությունը պետք է տալ նրշված հնչյունների գրային արտասանությանը՝ **միջնակարգ, միջոց, միջոցառում, նվագել** ևն:

15. Մի շարք բառերում ձայնեղների խուլ արտասանությունը արդի գրական լեզվի նորմով հանձնարարելի չէ, ինչպես՝ **ամ[փ]ողջ, ար[ց]ան, զար[ք]ացում, ըն[թ]որում, հաշման[թ]ամ, հա[չ]ողություն, հուշար[ց]ան, նվա[ք]ել, [քթ]նել**. Ճիշտ է՝ **ամբողջ, արձան, զարգացում, ընդ որում, հաջողություն, հաշմանդամ, հուշարձան, նվագել, գտնել** ևն:

16. Բանավոր խոսակցական լեզվում տարածված սխալ է **հ**-ով վերջացող մի շարք բառերում այդ վերջնահնչյունի սղումը. ոմանց նույնիսկ թվում է, թե այդ բառերը ոչ միայն արտասանվում, այլև գրվում են առանց **հ**-ի՝ **նախագան** (←**նախագահն**) ասաց, **հերթապան** (←**հերթապահն**) այստեղ է, **հաշվապան** (←**հաշվապահը**) տեղում չէ. առաջինները գրական լեզվում մերժելի ձևեր են:

17. Առանձին դեպքերում ազգանունները ճշգրիտ արտաբերելու համար պետք է գրության մեջ արտահայտել գաղտնավանկը՝ տարընթերցումից խուսափելու համար, օրինակ՝ **Չալմյան** ազգանվան մեջ **ը**-ի չգրությունը կարող է դուռ բացել այլ արտասանության. չգրվող **ը**-ն ոչ ճիշտ տեղում է հնչում կամ սղվում է. ասենք՝ **Չալմ[ը]յան** կամ **Չալմյան**: Նմանապես՝ **Պ[ը]լրտյան**, ոչ թե՝ **Պ[ը]լտ[ը]յան**, կամ՝ **Չալրիյան** և ոչ թե՝ **Չալիւ[ը]յան** կամ **Չալիւյան**, **Այտընյան** և ոչ թե՝ **Այտն[ը]յան** ևն: Գաղտնավանկի՝ անճիշտ դիրքում արտասանությունը կարող է նաև իմաստային շփոթի պատճառ դառնալ: Օր.՝ **Գ[ը]րրգեան** ազգանվան մեջ **գ[ը]րրգ**-ը նշանակում է **ցախ** (**Գ[ը]րրգեան** – Ցախեան), իսկ **գ[ը]րգ**-ը՝ **քառասուն** (**Գ[ը]րգեան** – Քառասունեան): Հետևաբար ճիշտ կամ ճշգրիտ արտասանելու համար պիտի ընտրել անհրաժեշտ տարբերակը:

ԲԱՌԱՑԱՆԿ

(ձայնեղ բաղաձայնների արտասանությունը)

Բառացանկում տրվում են ձայնեղ բաղաձայն ունեցող այն բառերը, որոնցում արձանագրվում են արտասանական տեղաշարժեր: Դրանք ներկայացված են այսպես կոչված երկու խմբով՝ **ա)** արտասանական մեկ տարբերակով, **բ)** արտասանական երկու տարբերակով՝ զուգաձևություններով:

Առաջինները՝ արտասանական մեկ տարբերակով ներկայացվածները (աճուր[**ղ**], Բա[**գ**]րատ, բար[**գ**]ավաճել, Թա[**ղ**]նուս, նվա[**գ**]ել են), գրական լեզվում արդեն հաստատված, կանոնական և ճիշտ ձևեր են: Բառացանկը չձանրաբեռնելու համար սրանց երկրորդ՝ անհանձնարարելի արտասանական տարբերակները (աճուր[**թ**], Բա[**ք**]րատ, բար[**ք**]ավաճել, Թա[**թ**]նուս, նվա[**ք**]ել են) ցանկում չեն տրվում:

Երկրորդները՝ զուգաձև տարբերակները, ներկայացված են հետևյալ սկզբունքով. արտասանական տարբերակներ, որոնցում՝ **ա)** հաղթում են, այսպես կոչված, գրային տարբերակները (ար[**բ**]ել//ար[**փ**]ել, ար[**գ**]ելք//ար[**ք**]ելք, ար[**գ**]ելակել//ար[**ք**]ելակել, բացար[**ձ**]ակ//բացար[**ց**]ակ են), և **բ)** պահպանվում է կամ տակավին գերակշռող է, այսպես կոչված, ավանդական արտասանությունը (առա[**չ**]ին//առա[**ջ**]ին, արևածա[**ք**]//արևածա[**գ**], գրա[**փ**]ար//գրա[**բ**]ար, զու[**ք**]վել//զու[**գ**]վել, Մըր[**ք**]ավան//Մըր[**գ**]ավան, քրո[**չ**]//քրո[**ջ**] են):

Երկու դեպքում էլ առաջինները հանձնարարվող տարբերակներն են:

Բ — Փ

ամ[բ]ողջ	բամ[բ]
ար[բ]ել//ար[փ]ել	բամ[բ]ասել
ար[բ]ենալ//ար[փ]ենալ	գրա[փ]ար//գրա[բ]ար
ար[բ]եցողություն//ար[փ]ե- ցողություն	համ[բ]արձում
ար[բ]ունք	ձեր[բ]ակալել//ձեր[փ]ակալել
ար[բ]շիռ	ներ[բ]ողել
	ջրար[բ]ի//ջրար[փ]ի

Գ — Ք

ավա[բ]անի//ավա[գ]անի	գուգեր[բ]//գուգեր[գ]
ար[գ]ելք//ար[բ]ելք	գու[գ]ընթաց
ար[գ]ելակել//ար[բ]ելակել	գու[գ]որդել
ար[գ]ելել//ար[բ]ելել	գու[բ]վել//գու[գ]վել
արե[գ] (արե[գ]ակ)	թա[գ]ավոր//թա[բ]ավոր
արևածա[բ]//արևածա[գ]	թա[գ]ուհի
Բա[գ]արան	Թոր[գ]ում
Բա[գ]րատ	Ժամեր[գ]ություն
բար[գ]ավաճել	ծա[բ]ել//ծա[գ]ել
գո[գ]ավոր	ծա[բ]ում//ծա[գ]ում
գո[գ]նոց//գո[բ]նոց	ծե[գ] (ծե[գ]ին)//ծե[բ]
գովեր[բ]ել//գովեր[գ]ել	կանխար[գ]ելել//կանխար- [բ]ելել
երկրպա[գ]ու	համեր[գ]
գույ[գ]//գույ[բ]	հե[գ]
գու[գ]ադիպել	ձա[գ]ար//ձա[բ]ար
գու[գ]ակցել	մար[գ]ագետին
գու[գ]ահեռ	

մար[**զ**]արիտ//մար[**ք**]արիտ
մե[**զ**]
մեներ[**ք**]//մեներ[**զ**]
մեներ[**ք**]իչ//մեներ[**զ**]իչ
միր[**ք**]//միր[**զ**]
մո[**զ**]պետ
Մր[**ք**]անուշ//Մր[**զ**]անուշ
մր[**ք**]աշատ//մր[**զ**]աշատ

Մր[**ք**]ավան//Մր[**զ**]ավան
նվա[**զ**]ել
ոռո[**ք**]ել//ոռո[**զ**]ել
պատարա[**զ**]//պատարա[**ք**]
վարա[**զ**]ույր//վարա[**ք**]ույր
փափա[**զ**]
փոքրո[**ք**]ի//փոքրո[**զ**]ի

Դ — Թ

աճուր[**դ**]

անջր[**դ**]ի

ապար[**դ**]ուն

ար[**դ**]ուկ

գեղար[**դ**]

գմբեթար[**դ**]

ըն[**դ**] որում

Թա[**դ**]նոս

թակար[**դ**]

խար[**դ**]ախ

խլուր[**դ**]

խորանար[**դ**]

խոր[**դ**]ենի

ծղրի[**դ**]

կախար[**դ**]

կորնթար[**դ**]

հագուր[**դ**]

հար[**դ**]

Հար[**դ**]ագողի ճանապարհ

հար[**դ**]աշաղախ

հար[**դ**]արանք

հոր[**դ**]

մակար[**դ**]ակ

մարինա[**դ**]

Նավասար[**դ**]

շոկոլա[**դ**]

Սե[**թ**]րակ//Սե[**դ**]րակ

վառո[**դ**]

վիմար[**դ**]

Տր[**դ**]ատ//Տր[**թ**]ատ

ա[ջ]ակցել	ի[ջ]ևան
առա[յ]//առա[ջ]	ի[ջ]ևանատուն
առա[յ]ին//առա[ջ]ին	կնո[յ]//կնո[ջ]
առա[յ]նագիծ//առա[ջ]նագիծ	հաղար[ջ]
առա[յ]նահերթ//առա[ջ]նահերթ	մի[յ]ակ//մի[ջ]ակ
առա[յ]նային//առա[ջ]նային	մի[ջ]ազգային//մի[յ]ազգային
առա[յ]նորդ//առա[ջ]նորդ	մի[ջ]անցք//մի[յ]անցք
ար[ջ]ատ//ար[յ]ատ	մր[յ]ուն//մր[ջ]ուն
եր[ջ]անիկ//եր[յ]անիկ	մր[յ]նաթթու//մր[ջ]նաթթու
զո[յ]ակ//զո[ջ]ակ	մր[յ]նակեր//մր[ջ]նակեր
ընդմի[ջ]ում//ընդմի[յ]ում	ոբ[յ]//ոբ[ջ]
ընկերո[յ]//ընկերո[ջ]	քա[ջ]ք//քա[յ]ք
ի[յ]եցում//ի[ջ]եցում	քրո[յ]//քրո[ջ]

առան[ձ]ին	դեղ[ց]ան//դեղ[ձ]ան
առան[ձ]նաբար	հոր[ձ]անք
ատաղ[ձ]	մեր[ձ]ավոր
ար[ձ]ան	շնչահեղ[ձ]
ար[ձ]անագործ	վր[ձ]ին//վր[ց]ին
ար[ձ]անագրություն	ուղեր[ձ]
արվար[ձ]ան	քուր[ձ]
բացար[ձ]ակ//բացար[ց]ակ	օ[ձ]իք
դեղ[ց]ենի	

1.2. *ՏԱՌԱԴԱՐՁՈՒԹՅՈՒՆ*

1. Օտար բառական միավորների փոխառումը կատարվում է հնչադարձությամբ (արտասանությանը հետևելով) կամ գրադարձությամբ (գրությանը հետևելով):

2. Օտար **բ**-ն (ռուսերենի **р**-ն) բառասկզբում և բառամիջի արմատական բաղադրիչում տառադարձվում է **ռ` [ռ]ադիո, [ռ]ուրի, բառամիջում ք` պ[ր]ոֆեսոր, Սանկտ Պետե[ր]բուրգ, լ, ն ձայնորդներից առաջ` ռ` Բե[ռ]նարդ, Կա[ռ]իեն, Առ[ն]ոլդ, սակայն երբեմն խախտվում է այս կանոնը` Նիդե[ր]լանդներ, Կա[ր]լ, ինտե[ր]նացիոնալ: Այսպես գործնականում անլուծելի է մնում մի քանի գործածական անունների հարցը. հակում կա, ավանդույթին հետևելով, գործածության մեջ նախապատվություն տալու Կալիֆո[ռ]նիա անվան **ռ**-ով տառադարձությանը: Ենթադրվում էր, որ նույն հիմքով Նիդե[ռ]լանդներ-ը պիտի տառադարձվեր **ռ**-ով, սակայն պետությունների անվանումների վերաբերյալ Կառավարության հատուկ հանձնարարականով, առանց հիմնավոր պատճառաբանության, բառը տառադարձված է **ր**-ով` Նիդե[ր]լանդներ:**

3. Միայլ է օտար բառերում **բ**-ի **ռ** արտասանությունը` Գե[ռ]մանիա, Ա[ռ]թուր (Ա[ռ]տուր), ի[ռ]անյան–ի[ռ]աքյան, «Ա[ռ]մենիա», բ[ռ]ոնգ, գ[ռ]ոշ:

4. Բ-ի **ռ** արտասանությունը ճիշտ չէ նաև հայերեն մի շարք բառերում` Ա[ռ]մեն, ա[ռ]համարիել, ա[ռ]ծիվ, ե[ռ]եսուն, լ[ռ]իվ, խանգա[ռ]ել, վե[ռ]նագիր:

5. Ռուսերեն կամ ռուսերենից փոխառված բառերում **o(n)**-ն արտասանվում է **o**, այսինքն՝ այնպես, ինչպես հայերենում գրվում է. չի դառնում **ա** (բառամիջում) կամ **ը** (**-տ[օ]ր, -[օ]ր, -[օ]վ** հնչյունամիացությանը վերջացող բառերի մեջ): Ճիշտ է՝ **Մ[օ]սկվա, Դ[օ]ստ[օ]նսկի**, կամ՝ **պրոֆես[օ]ր, դոկտ[օ]ր, ռեկտ[օ]ր, տրանսպ[օ]րտ, Փարաջան[օ]վ**: Սխալ է՝ **Մ[ա]սկվա, Դ[ա]ստ[ա]նսկի, պր[ա]ֆես[ը]ր կամ պրոֆես[ը]ր, դոկտ[ը]ր, ռեկտ[ը]ր, տրանսպ[ը]րտ, Փարաջան[ը]վ**: (Չպետք է շփոթել **ա** հոդակապի հետ, որը հանդես է գալիս առանձին օտար և հայերեն բաղադրիչների միացման դերում՝ **электро**→**էլեկտր/ա**՝ **էլեկտրակներգիա, էլեկտրահաղորդիչ, евро**→**եվր/ա**՝ **Եվրատեսիլ, Եվրախորհուրդ, Եվրամիություն**):

6. Հայերենում **Белорус** բառի ճիշտ արտասանությունն ու տառադարձումն է ոչ թե **Բել[օ]ռուս**, այլ **Բել[ա]ռուս**:

7. Կրկնակ բաղաձայնները սովորաբար հայերենում արտասանվում են իբրև մենաբաղաձայն և այդպես էլ գրվում են, ինչպես՝ **congressman** – կոնգրեսմեն, **alligator** – ալիգատոր, **ammonium** – ամոնիում, **classicism** – կլասիցիզմ, **communist** – կոմունիստ, **collective** – կոլեկտիվ: Կրկնակ բաղաձայնները հայերենում երկար կամ ուժգին արտասանվելու դեպքում գրվում են կրկնակ բաղաձայնով՝ **վիլլա, Աննա, վատտ, բրուտտո**, կրկնակ **օօ**-ն՝ **ոո**՝ **կոոպերատիվ**, կրկնակ **րր**-ն (ռու.՝ **рр**) ի ձայնավորից առաջ՝ **ր՝ բարիկադ**, մնացած դեպքերում՝ **ո՝ Մառ, Պյոռուս, Կառլուս**:

8. Կանոնական է **Բելյոզերսկ, Բելյոզերով, Ղասաբոզյան, Դավութջյուր, Չարչոլյան** և նման բառերի **օ**-ով

գրությունը: Դրանց երկրորդ բաղադրիչները (ozero, oğul) ավանդաբար ստուգաբանորեն գիտակցվել են:

9. Անգլերեն **p, t, k**-ն և **k** արտասանվող **c**-ն, ըստ գործող կանոնի, տառադարձվում է բառասկզբում **փ, թ, ք**, մնացած դիրքերում **պ, տ, կ**. վերջին դեպքում կրկնավորները ևս տառադարձվում են մեկ բաղաձայնով, ինչպես՝ **[Թ]աֆտ (Taft), [Թ]եյլոր (Taylor), [թ]ենիս (tennis), [Ք]արտեր (Carter), [Ք]ենեդի (Kennedy), [թ]եստ (test)**, բայց ավանդաբար՝ **Նյու Յորք [ք], Մարկ [S]վեն, [կ]ոնգրես** ևն:

Վերջին շրջանում անգլերենի ազդեցությամբ և հիմնականում անգլերենից փոխառված բառերում միտում կա **p, t, k**-ն և **k** արտասանվող **c**-ն տառադարձել **փ, թ, ք** նաև բառամիջում և բառավերջում, ինչպես՝ **Թրամ[փ], ս[թ]րես, վինչես[թ]եր, Դոն Քիշո[թ]** ևն:

10. Անգլերենի **w(h)**-ն տառադարձվում է **ու (wa-ն՝ ուո)**, բացի այն դեպքերից, երբ հայերենում իրար կողքի կարող են հանդիպել երկու **ու (wu, wo, woo)**. այս դեպքում գրել և արտասանել **ու**, օր.՝ **[Ու]այտ (White), [Ու]այր (Wilde), [Ու]ոլտոն (Walton), Դ[ու]այտ (Dwight)**, բայց ավանդաբար՝ **[Վ]աշինգտոն (Washington), [վ]ատտ (Watt), [Վ]իլյամ (William)** ևն:

ԲԱՌԱՑԱՆՎՅ

Որպես զուգաձևություններ տրված են արդի հայերենի տառադարձության սահմանված նորմերով (տե՛ս 18-20 էջերը) տարբերակները (դրանք բառացանկում առաջիններն են) և կենդանի գրական լեզվում գործածական այն ձևերը (բառացանկում մյուս տարբերակները), որոնք արտասանությամբ (հնչադարձությամբ) ավելի հարազատ են փոխառությունների բնագրային արտասանությանը և միտում են գրական լեզվում գործածության ավելի մեծ հաճախականության:

Ալմաթի	Դոն Կիխոտ//Դոն Քիշոտ//
Արգիշտի//Արգիշթի	Դոն Քիշոթ
բաղմինտոն//բաղմինթոն	Եվրախորհուրդ
Բաթում	Եվրամիություն
Բելառուս	Եվրատեսիլ
բիսկվիտ//բիսկվիթ	Եվրիպիդես//Էվրիպիդես
Բյուզանդիա//Բյուզանդիոն	Եվրոգոտի
Բորժոմ	Էյնշտեյն//Էյնշթեյն//
բրոկեր//բրոքեր	Այնշթայն
բրոնզ	Էֆտանազիա//Էֆթանազիա
Գերմանիա	Թաֆտ//Թաֆթ
Դանթե	Թեյլոր
Դավութթոլլու	թեստ
դոլար	Թետչեր//Թեթչեր

---

³ Այս կարգի բառերը տե՛ս նաև «Օտար բառեր» բաժնում:

Թրամպ//Թրամփ
Իմպիչմենտ//Իմպիչմենթ//
իմփիչմենթ
ինսերտ//ինսերթ
Լայպցիգ
Լենկթեմուր//Լանկթեմուր
Կալիֆոռնիա
Կապան
Կառլեն
Կառլոս
Կարլ
կլասիցիզմ
կոմունիստ
հետթրիկ
Հերակլես//Հերակլ
հիպոտեկ//հիպոտեք//հիպո-
թեք//հիփոթեք
հոտդոգ//հոթդոգ
Մանչեստեր//Մանչեսթեր
Մարկ Տվեն
մարկետինգ//մարկեթինգ
//մարքեթինգ
մենեջմենտ//մենեջմենթ
մենտալիտետ//մենթալի-
տետ
մոնիտորինգ//մոնիթորինգ
Նիդերլանդներ//Նիդեռլանդ-
ներ
Չարչոլյան
չարտերային//չարթերային
պլանշետ//պլանշեթ
պրոտեգ//պրոթեգ

թյունինգ
պրոֆեսոր
ռեկտոր
ռետրո
սկետչ//սքեթչ
Սոկրատես//Սոկրատ
սպիկեր//սպիքեր//սփիքեր
ստրես//սթրես
Սուխում
Սուրամ
վայֆայ
Վաշինգտոն//Վաշինգթոն
Վերգիլիոս//Վիրգիլիոս
Վիյամ
վինչեստեր//վինչեսթեր
տելեպատիա//տելեպաթիա
տրանսպորտ
Տրումեն//Թրումեն
Փարաջանով
փարկինգ//փարքինգ
փեյջ
Քամյու//Կամյու
Քարնեգի
Քարտեր//Քարթեր
Քեմբրիջ
Քենեդի
Քիշնև
Քլինտոն//Քլինթոն
Քութայիս
Օլիմպոս
Օռլեան
ֆիտնես//ֆիթնես

1.3. ՀՆՉՅՈՒՆ ԱՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆ

1. Գրական հայերենում մի շարք բառերի արտասանությանը բնորոշ է բաղաձայնների սղումը կամ, ավելի ստույգ, դրանց թույլ արտասանությունը՝ **աշխարհ** – [աշխար], **ապաշնորհ** – [ապաշնոր], **արհամարհանք** – [արհամարանք], **ընդհանրապես** – [ընդանրապես], **խորհուրդ** – [խորուրդ], **շնորհ** – [շնոր], **որպեսզի** – [որպեսի] (բայց ոչ՝ որպիսի), **պաշտպան** – [պաշպան], **Մկրտչյան** – [Մկրչյան]: Սա գործում է գրական լեզվի արտասանական նորմերի շրջանակներում:

2. Այս երևույթի հետ չպետք է շփոթել, սակայն, բարբառների կամ խոսակցական լեզվի ազդեցությամբ բառերի այլ խմբում արձանագրվող ձայնավոր կամ բաղաձայն հնչյունների անհարկի սղումները, որոնք աղավաղում են բառի հնչյունական ճիշտ պատկերը, ինչպես՝ **անդրադառնալ** – **անրադառնալ**, **գնահատական** – **գնհատական**, **դաստիարակել** – **դաստիրակել**, **եկրորդ** – **եկրորդ**, **համեմատություն** – **համմատություն**, **որովհետև** – **որտև**, **օրինակ** – **օրնակ**:

3. Բառի աճման (բառաբարդում, ածանցում) ժամանակ **ույ** երկհնչյունը փոխվում է **ու-**ի, արտասանվում է **ու՝** **համբույր** (ոչ թե՝ **համբյուր**) – **համբուրել**, **զրույց** – **զրուցընկեր**, **ողջույն** – **ողջունել**: Միայն է այս խմբի բառերի մեջ **ու-**ի փոխարեն **յու** կամ **ույ** արտասանելը՝ **համբյուրել**, **զրույցընկեր**, **ողջույնել** կամ **ողջունել**, բայց ունենք նաև՝ **ընկուզկոտրիչ**//**ընկույզկոտրիչ**, **հնչութային**//**հնչույթային**, **սովորութային**//**սովորույթային**, որոնք զուգաձևեր են: Առանձին բառերի դեպքում (դրանք հիմ-

նականում նորակազմություններ են կամ տերմիններ) ավելի բարեհունչ են և հանձնարարելի անհնչյունափոխ հիմքով տարբերակները՝ **խոսույթային, հատույթային, հատույթավորել, կշռույթավոր, ձևույթային, տիրույթային** են:

4. Ճիշտ տարբերակներ են **ի+ա→ե** հնչյունափոխությամբ առաջացած հետևյալ ձևերը՝ **ընտանի+ական→ընտանեկան, հարսանի(ք)+ական→հարսանեկան, պատանի+ական→պատանեկան:**

5. Հնչյունափոխվող և անհնչյունափոխ բաղադրական հիմքերում կատարվող տեղաշարժերը և տարբերակային ձևերի առաջացումը պայմանավորված են հրնչյունափոխական որոշակի օրինաչափություններով: Այսպես.

- Սովորաբար հնչյունափոխվում են այն բառերի բաղադրական հիմքերը, որոնք ունեն գործածության մեծ հաճախականություն՝ **այգի-այգու, ծաղիկ-ծաղկի, գրիչ-գրչի, նկարիչ-նկարչի, սունկ-սնկի, մութ-մթի, պատիժ-պատժի**, բայց՝ **արփի-արփիի, վարիչ-վարիչի, վտարանդի-վտարանդիի, ամիճ-ամիճի, նուշ-նուշի** (բայց՝ *նշիկ*), **ստրուկ-ստրուկի:**

- Տարբերակների ընտրության և գործածականության մեջ էական դեր է կատարում արտասանական էնթոզիայի տնտեսումը՝ սահուն, հեշտ և գեղեցիկ արտասանելու հանգամանքը. բարեհունչ են՝ *անուրջի, խորտիկի, ժպտի, հարիչի*, և հակառակը. դժվար են արտասանվում և անբարեհունչ են՝ *անրջի, խորտկի, ժպտի, հարչի:*

- Հնչյունափոխության մեջ առավել մեծ ակտիվություն են դրսևորում և տարբերակային ձևեր են կազմում երկրորդները՝ բառակազմական հիմքերը՝ *մատյան-ի/-ներ*, բայց՝ *մատենագիր*, *նվեր-ի/-ներ*, բայց՝ *նվիրատու*, *նվիրական*, *գույժ-ի/-եր*, բայց՝ *գուժկան*, *մշակույթ-ի/-ներ*, բայց՝ *մշակութային*:
- Որպես կանոն՝ և՛ ձևակազմության, և՛ բառակազմության մեջ հնչյունափոխության չեն ենթարկվում օտար բառերը և տերմինները՝ *ասպիրինի*, *մանդարինի*, *տերմինային*, *դելֆինանման*, *մարքսիստական*:
- Բաղադրական հիմքերում ընդհանուր միտումը անհնչյունափոխ տարբերակների աստիճանական տարածումն է:

ԲԱՌԱՑԱՆԿ

Այստեղ տրված են հնչյունափոխված և/կամ անհնչյունափոխ բաղադրական հիմքերով կազմություններ, որոնք հիմնականում ունեն ձևակազմական կամ բառակազմական տարբերակներ: Դրանք համեմատաբար հաճախակի կիրառություն ունեցող բառեր ու բառաձևեր են: Բառաձևերից հիմնականում տրվում են հոլովական կազմությունները, ավելի հազվադեպ՝ հոգնակիի ձևերը, քանի որ վերջիններում տարբերակային կազմությունները հազվադեպ են և հանդիպում են առավելապես միավանկ գոյականների պարագային՝ **խուց – խցեր//խուցեր, կուժ – կժեր//կուժեր, սունկ – սունկեր//սնկեր, քուրձ – քուրձեր//քրձեր, քուրմ – քուրմեր//քրմեր**: Հոլովաձևերից ներկայացվում են առավելապես սեռական-տրականի ձևերը. որպես կանոն, այս հոլովաձևի տարբերակներին հատուկ գծերը (գրական-գրքային կամ խոսակցական երանգավորումը ևն) բնորոշ են նաև նույն բառի մյուս թեքված հոլովաձևերին: Օր.՝ **բլուր** բառի սեռական-տրականի զուգաձևերն են՝ **բլուրի** և **բլրի**. բացառ., գործ. հոլովաձևերը կազմվում են այդ երկու տարբերակների հիմքերով ու նմանողությամբ (**բլուրից//բլրից, բլուրով//բլրով**) և ունեն գրական-գրքային կամ խոսակցական նույն որակներն ու գործածության նույն հաճախականությունը, ինչ սեռական-տրականների ձևերը:

Բառացանկում ըստ անհրաժեշտության նշվում են զուգաձևերի իմաստային տարբերությունները, ինչպես՝ **ուղիղ – ուղիղություն** (ուղիղ լինելը) և **ուղղություն** (այն կողմը, դեպի ուր ուղղվում է գործողությունը), **վարիչ – վարչություն** (հիմնարկի՝ տնտեսության ղեկավար մարմինը) և **վարիչու-**

թյուն (վարիչ լինելը, վարիչի պաշտոնը), **հայտնի** – **հայտնիություն** (հայտնի լինելը) և **հայտնություն** (հայտնվելը):

Բառացանկը չծանրաբեռնելու համար այստեղ չենք զետեղել այն կազմությունները, որոնք թեև երբեմն մասնագիտական գրականության մեջ և կամ առանձին բառացանկերում ու բառարաններում նշվում են որպես հայերենում գործածվող ձևեր, սակայն կենդանի գրական լեզվում՝ արդի գրական հայերենում, ըստ էության անգործածական են: Օրինակ՝ **Հ. Բարսեղյանի** «Հայերեն ուղղագրական-ուղղախոսական-տերմինաբանական բառարան»-ում (Եր., 1973), կանոնական ձևերին զուգահեռ, երբեմն որպես գործածական քերականական կազմություններ են նշվում այնպիսիք, որոնք, ըստ մեր ուսումնասիրությունների (Ժամանակակից գրականության և լրատվության միջոցների լեզվական նյութի քննություն, վիճակագրական հարցումներ, «Արևակ»-ից քաղված տեղեկություններ ևն), այսօր ակնհայտորեն դուրս են մղված գրական լեզվից: **Ինչպես՝ դասատուի/դասատվի, թուխայի/թխայի – թխպեր, Ժպիտի/Ժպտի, կապալառուի// կապալատվի, կատարածուի/կատարածվի, ճիտքի//ճտքի, ճիտքեր//ճտքեր, ճութեր//ճթեր:** Ավելին, առանձին դեպքերում այսօր արդեն իսկ հնացած ձևերը տրվում են որպես նախընտրելի, իսկ երբեմն՝ միակ ճիշտ տարբերակներ, ինչպես՝ **անրջի//անուրջի, լրի//լուրի, կապալատվի//կապալատուի, կղբի//կուղբի, հարկատվի//հարկատուի, տկի/տիկի, տկեր:** Որոշ բառերի քերականական ձևերի վերաբերյալ առհասարակ տեղեկություն չի տրվում, թեև դրանք այլ աղբյուրներում արձանագրվում են ձևակազմական զուգաձևություններով, ինչպես՝ **անդունդ, արճիճ, բազին, թիզ, թմբուկ, ծիլ, հարբուխ, ճիչ, ստրուկ, ցուլ** ևն:

Դրանց զգալի մասը արդի հայերենում՝

• բարբառային կամ խոսակցական ձևեր են՝ **բաժինի**, **բժիշկի**, **գարունի**, **գիշերասկիզբի**, **իշի/իշու**, **լուսինի***, **խեցգետինի**, **ծաղիկի**, **մարմինի**, **տարեթիվի** նն,

• *հնացած և գործածությունից դուրս եկած տարբերակներ՝ ամբարձչի (ամբարձիչ), բազնի (բազին), գալստի (գալուստ), դահլճի (դահլիճ), գարթուցչի (գարթուցիչ), թզի – թզեր (թիզ), թմբկի (թմբուկ), թխսյի – թխսյեր (թուխսյ), ժպտի (ժպիտ), խճեր (խիճ), խփի – խփեր (խուփ), խնկեր (խունկ), ծլի – ծլեր (ծիլ), կղբի (կուղբ), հարբիսի (հարբուխ), ճթի – ճթեր (ճութ), ճչի – ճչեր (ճիչ), մրճի (մուրճ), շթի – շթեր (շիթ), շվի – շվեր (շիվ), ստրկի (ստրուկ), սրճի – սրճեր (սուրճ), տզի – տզեր (տիզ), քղի (քուղ)* նն:

Ցանկում տրված գուրգաձներից հանձնարարելի են առաջին տարբերակները:

---

* Ըստ վիճակագրության՝ **լուսին** բառի **լուսինի** անհնչյունափոխ ձևը գերազանցապես **Լուսին** հատուկ անվան սեռական–տրականի ձևն է:

➤ *Ձևակազմություն*

Աղասի–Աղասիի//Աղասու
ածուխ–ածխի//ածուխի
ամբարձիչ–ամբարձիչի
անդունդ–անդունդի//
անդնդի
անիվ–անիվի//անվի
անուրջ–անուրջի
առածանի–առածանիի//
առածանու
ավիշ–ավիշի
արծիվ–արծվի//արծիվի
արճիճ–արճճի//արճիճի
բագին–բագինի
բաժին–բաժնի
բացահայտիչ–բացահայտ-
չի//բացահայտիչի
բժիշկ–բժշկի
բլուր–բլրի//բլուրի
բու–բվի//բուի, բվեր//բուեր
բութ (մատը)–բթի//բութի,
բութեր//բթեր
բութ (կետ. նշան)–բութի,
բութեր
բուրգ–բուրգի//բրգի,
բուրգեր//բրգեր
բջիջ–բջջի//բջիջի

բուռ–բռի//բուռի,
բուռեր//բռեր
բռունցք–բռունցքի//բռնցքի
բրիչ–բրիչի//բրչի
գալուստ–գալուստի//
գալստյան
գավիթ–գավթի//գավիթի
գիշերասկիզբ–գիշերասկզբի
գյուղամեջ–գյուղամիջի//
գյուղամեջի
գլխագին–գլխագնի
գրիչ–գրչի//գրիչի
դահլիճ–դահլիճի
դահիճ–դահիճի//դահիճի
Դավիթ–Դավիթի//Դավթի
երաժիշտ–երաժշտի//
երաժիշտի
երգիչ–երգչի//երգիչի
զարթուցիչ–զարթուցիչի
զատիկ–զատկի//զատիկի
էշ–էշի
Էրեբունի–Էրեբունու//
Էրեբունիի
թախիժ–թախժի//թախիժի
թավիշ–թավշի//թավիշի
թարգմանիչ–թարգմանչի//
թարգմանիչի

թիզ–թիզի, թիզեր
թիմ–թիմի, թիմեր
թթվածին–թթվածնի//
    թթվածինի
թմբուկ–թմբուկի
թոնիր–թոնրի//թոնիրի
թուզ–թզի//թուզի,
    թզեր//թուզեր
թութ–թթի//թութի
թուխալ–թուխայի, թուխպեր
թումբ–թմբի, թմբեր
թուք–թքի//թուքի
ժպիտ–ժպիտի
լինդ–լնդի//լինդի,
    լնդեր//լինդեր
լուսավորիչ–լուսավորչի//
    լուսավորիչի
լուսին–լուսնի
լուր–լուրի
խարիսխ–խարսխի//
    խարիսխի
խեցգետին–խեցգետնի
խիճ–խճի//խիճի, խիճեր
խնդիր–խնդրի
խունկ–խնկի//խունկի,
    խունկեր
խնձորաչիր–խնձորաչրի//
    խնձորաչիրի
խորհուրդ–խորհրդի//
    խորհուրդի

խուփ–խուփի, խուփեր
խուրձ–խրձի//խուրձի,
    խրձեր//խուրձեր
խուց–խցի//խուցի,
    խցեր//խուցեր
ծաղիկ–ծաղկի
ծիլ–ծիլի, ծիլեր
ծիտ–ծտի, ծտեր
ծուխ–ծխի
ծունկ–ծնկի//ծունկի,
    ծնկներ//ծունկեր
ծնունդ–ծննդի//ծնունդի
կաթնասուրձ–կաթնասուրճի
կաղապարիչ–կաղապարի-
    չի//կաղապարչի
կամուրջ–կամրջի//կամուրջի
կապալառու–կապալառուի
կապալատու–կապալատուի
կապիկ–կապիկի//կապկի
կառանիվ–կառանիվի
կավիճ–կավճի//կավիճի
կարգավորիչ–կարգավորիչի
    //կարգավորչի
կարկուտ–կարկտի//կարկու-
    տի
կարմիր–կարմրի//կարմիրի
կացին–կացնի//կացինի
կերակուր–կերակրի//կերա-
    կուրի

կիսաշապիկ-կիսաշապիկ-
կի// կիսաշապիկի
կծիկ-կծիկի
կնճիռ-կնճիռի//կնճռի
կշիռ-կշիռի//կշռի
կոշիկ-կոշիկի//կոշկի
կուժ-կժի//կուժի, կժեր//
կուժեր
կուզ-կուզի
կուղբ-կուղբի
կուպր-կուպրի
կուտ-կուտի//կտի,
կուտեր//կտեր
կսկիծ-կսկիծի//կսկծի
կտուց-կտուցի//կտցի
կրունկ-կրնկի//կրունկի
համակարգիչ-համակարգ-
չի //համակարգիչի
հաշիվ-հաշվի
հատկացուցիչ-հատկա-
ցուցչի//հատկացուցիչի
հարբուխ-հարբուխի
հեծանիվ-հեծանիվի//
հեծանվի
հովիվ-հովվի//հովիվի
հովիտ-հովտի//հովիտի
ձայնանիշ-ձայնանիշի//
ձայնանշի
ձվաբջիջ-ձվաբջջի//ձվա-
բջիջի

ճիչ-ճիչի, ճիչեր
ճիտք-ճիտքի//ճտքի,
ճիտքեր//ճտքեր
ճութ-ճութի, ճութեր
մածուն-մածունի//մածնի
մահիճ-մահճի//մահիճի
մամուտ-մամուտի//մամոի
մանրանկարիչ-մանրա-
նկարչի
մարգագետին-մարգագետ-
նի//մարգագետինի
մարգարիտ-մարգարտի//
մարգարիտի
մարզիչ-մարզչի//մարզիչի
մարմին-մարմնի
մեջ-միջի//մեջի
մոխիր-մոխրի//մոխիրի
մրջուն-մրջունի//մրջնի
մութ-մթի//մութի
մուխ-մխի//մուխի
մութ-մրի//մութի
մութճ-մութճի
նախիր-նախրի//նախիրի
նարինջ-նարնջի//նարինջի
ներքնաշապիկ-ներքնաշա-
պիկի//ներքնաշապիկի
նկարիչ-նկարչի//նկարիչի
նուշ-նուշի//նշի, նուշեր
շամփուր-շամփուրի//
շամփրի

շապիկ–շապիկի//շապկի
շառավիղ–շառավղի//շա-
ռավիղի
շավիղ–շավղի//շավիղի
շիթ– շիթի, շիթեր
շիվ–շիվի, շիվեր
ռջիլ–ռջիլի//ռջիլի
ոսկերիչ–ոսկերչի//ոսկերիչի
որոշիչ–որոշչի//որոշիչի
պահակագունդ–պահակա-
գնդի
պանդուխտ–պանդուխտի//
պանդխտի
պանիր–պանրի//պանիրի
պատիժ–պատժի//պատիժի
պատիվ–պատվի//պատիվի
պարիսպ–պարսպի//
պարիսպի
պռունկ–պռնկի//պռունկի
ջեռուցիչ–ջեռուցիչի//ջե-
ռուցչի
Սարգիս–Սարգսի//Սար-
գիսի
սուգ–սգի//սուգի
սերունդ–սերնդի//սերունդի
սունկ–սնկի//սունկի,
սնկեր//սունկեր
սինձ–սնձի//սինձի
սնունդ–սննդի//սնունդի
սոսինձ–սոսնձի//սոսինձի

ստրուկ–ստրուկի
սուրճ–սուրճի, սուրճեր
սրինգ–սրնգի//սրինգի
վերնաշապիկ–վերնաշապի-
կի//վերնաշապկի
վճիռ–վճռի//վճիռի
վրձին–վրձնի//վրձինի
տաճիկ–տաճիկի//տաճկի
տառանիչ–տառանիչի//
տառանչի
տավիղ–տավղի//տավիղի
տարերթիվ–տարերթվի
տեսուչ–տեսուչի
տիգ–տիգի, տիգեր
տիկ–տիկի, տիկեր
տիղմ–տիղմի
տիպ–տիպի
տորմիղ–տորմիղի
ցուլ–ցուլի//ցլի, ցուլեր//ցլեր
ցուցիչ–ցուցիչի//ցուցչի
փուռ–փռի//փուռի, փռեր//
փուռեր
փրկագին–փրկագնի
փրկիչ–փրկչի//փրկիչի
փունջ–փնջի//փունջի,
փնջեր//փունջեր
փոթորիկ–փոթորկի//
փոթորիկի
քարաբլուր–քարաբլրի//
քարաբլուրի

քարածուխ–քարածխի//
քարածուխի
քննիչ–քննիչի
քուղ–քուղի
քուրձ–քրձի//քուրձի,
քրձեր//քուրձեր

քուրմ–քրմի//քուրմի,
քրմեր//քուրմեր
քրտինք–քրտինքի//քրտնքի
ֆինտեսուչ–ֆինտեսուչի

➤ *Բառակազմություն*

այյուր–այլադաս
ածուխ–ածխանման//ածու-
խանման
անուրջ–անրջածին//
անուրջածին
արժույթ–արժույթային//
արժույթային
արձիճ–արճճանման//
արճիճանման
արյուն–արնաթոր//արյու-
նաթոր, արնաշա-
ղախ//արյունաշաղախ,
արնանման//արյու-
նանման, արնահամ//
արյունահամ
բարդույթ–բարդույթավոր-
ված//բարդույթավոր-
ված

բարի–բարություն//բարիու-
թյուն
բիրտ–բրտորեն//բիրտորեն
բուք (երկրչփ.)–բուքանկյուն
բութ (մարմնի մաս)–բթամաս
բուրգ–բրգաձև//բուրգաձև
գյուղացի–գյուղացիություն//
գյուղացություն
գործառույթ–գործառույթա-
յին//գործառույթային
եղջուր–եղջերավոր//եղջու-
րավոր, եղջերանման//
եղջուրանման
երևույթ–երևութական
երկճյուղ–երկճյուղանի//
երկճղանի

գրույց–գրուցընկեր, գրու-
ցասեր, գրուցարան,
գրուցաբանել, գրու-
ցակից

էշ–իշուկ//էշուկ,
իշատեր//էշատեր

ընկույզ–ընկույզկոտրիչ//
ընկույզկոտրիչ

ժանյակ–ժանեկահյուս//
ժանյակահյուս, ժանե-
կաձև// ժանյակաձև,
ժանեկավոր//ժանյա-
կավոր, ժանեկազարդ
//ժանյակազարդ

խարիսխ–խարսխաձև//
խարիսխաձև

խնամի–խնամիություն//
խնամություն (խսկց.)

ծիլ–ծլարձակում//ծիլարձա-
կում

կազմակերպիչ–կազմա-
կերպչական (կազմա-
կերպիչին հատուկ)

կացին–կացնահար//կացի-
նահար

կղզի–կղզիաբնակ//կղզե-
բնակ

հայտնի–հայտնիություն
(հայտնի լինելը)//հայտ-
նություն (ի հայտ գալը)

հանգույց–հանգուցալուծում,
հանգուցակետ, հանգու-
ցաձև, հանգուցակայան,
հանգուցաշատ, հանգու-
ցային

հասույթ–հասույթային

հատույթ–հատույթավորված,
հատույթային

հղի–հղանալ (որևէ միտք ծա-
գել)//հղիանալ (հղի
դառնալ)

ձևույթ–ձևույթային//ձևու-
թային

ձյուն–ձյունակոլոլ//ձնա-
կոլոլ, ձյունակույտ//
ձնակույտ

մշակույթ–մշակութային,
մշակութաբան, մշակու-
թասեր

մորթի–մորթապաշտ//
մորթիապաշտ

մրցույթ–մրցութային//
մրցութային

նուշ–նշաձև

շահույթ–շահութաբեր, շա-
հութաբաժին, շահութա-
հարկ

ողկույզ–ողկույզազարդ//ող-
կուզազարդ, ողկույզա-
նման//ողկուզանման

ոսկի–ոսկեփայլ//ոսկիա-
փայլ

սովորույթ–սովորույթային//
սովորութային

վայրկյան–վայրկենական//
վայրկյանական, վայր-
կենապես//վայրկյա-
նապես (բայց՝
վայրկյանաչափ)

վանեցի–վանեցիություն//
վանեցություն

վարիչ–վարչություն (հիմնար-
կի՝ տնտեսության
ղեկավար մարմինը)//
վարիչություն (վարիչ
լինելը, վարիչի պաշտոնը)

տիրույթ–տիրույթային

ուղիղ–ուղիղություն (ուղիղ
լինելը)//ուղղություն (այն
կողմը, դեպի ուր ուղղ-
վում է գործողությունը)

1.4. ՇԵՇՏ

1. Մի շարք բազմավանկ բառեր կրում են երկու շեշտ, որոնցից մեկը գլխավոր է (ավելի ուժեղ է), մյուսը՝ երկրորդական, ինչպես՝ **ե՛նթահամակարգայի՛ն, հա՛մապետակա՛ն, վե՛րագործարկո՛ւմ** ևն (առաջինը՝ թույլ, երկրորդը՝ ուժեղ):

2. Եթե բազմավանկ բառի վերջին ձայնավորը գրվող կամ չգրվող **ը**-ն է, ապա շեշտն ընկնում է նախորդ վանկի ձայնավորի վրա՝ **ա՛րկղ, քա՛րձր, գի՛րքը**: Եթե **ը**-ն բառի միակ ձայնավորն է, ապա գրվում է և շեշտվում **հը՛, չը՛ խկ, շրը՛ խկ, քայց՛ չրխկո՛ց, շրխկա՛լ** ևն:

3. Որոշ բառերում շեշտվում է նախավերջին կամ նրան նախորդող մեկ այլ վանկի ձայնավորը՝ **գրե՛թե, իհա՛րկե, մի՛ միայն, նա՛ մանավանդ, մի՛ գուցե, մի՛ թե, ո՛րերորդ, ո՛րևե, որպե՛սզի** ևն:

4. Երկակի արտասանություն ունեն մի քանի այլ բառեր՝ **գո՛նե – գոնե՛, գու՛ցե – գուցե՛, նա՛ [յեվ] – նան՛, մա՛նավանդ – մանավա՛նդ, նո՛ւյնիսկ – նույնի՛սկ, նո՛ւյնպես – նույնպե՛ս, նո՛ւյնպիսի – նույնպիսի՛, նո՛ւյնքան – նույնքա՛ն** ևն:

5. Երկակի արտասանություն է վերագրվում նաև **-երորդ** մասնիկով կազմված թվականներին՝ **հի՛նգերորդ – հինգերո՛րդ, տաս՛ներորդ – տասներո՛րդ, երեսուներե՛քերորդ – երեսուներեքե՛րո՛րդ, քսա՛ներորդ – քսաներո՛րդ** ևն: Մովորական են դրանց առաջին տարբերակները:

6. Եթե բառը բարդ է, և բաղադրիչները կազմում են հարադրություն, ապա շեշտը հաճախ դրվում է առա-

ջին բաղադրիչի վրա՝ **ասե՛ս թե, դո՛ւրս գալ, գա՛րկ տալ, ի՛նչ-որ, խո՛սք տալ, հե՛նց որ, միա՛յն թե, մի՛տք անել, նե՛րս մտնել, վե՛ր կենալ, ո՛ւր որ է, օ՛ր օրի**: Այլ դեպքերում հիմնական շեշտը դրվում է հարադրության վերջին բաղադրիչի վրա՝ **ասել-խոսել՛, ի դե՛ս, առ ա՛յն** են:

7. Օտար հատուկ անունների ուղիղ ձևերում պահպանվում է բնագրի շեշտադրությունը, իսկ թեքված կամ ածանցված ձևերում գործում է հայերենի ընդհանուր կանոնը՝ **Բերեգո՛վակի – Բերեգովակիների՛, Դոստոն՛սկի – Դոստոնսկո՛ւ, Եսե՛նին – Եսենինո՛վ, Լե՛նին – Լենինյա՛ն, Պո՛ւշկին – Պուշկինի՛, Ֆրա՛նսիա – Ֆրանսիայի՛ ց**:

8. Վերջին շրջանում, սակայն, նկատվում է արտասանական տեղաշարժ. այս բառերի թեք ձևերում նույնպես պահպանվում է բնագրի շեշտադրությունը՝ **Եսե՛նինի, Ֆրա՛նսիայից, Դոստոն՛սկու, կամ՝ Ֆի՛զիկայի, մաթեմա՛տիկայից** են: Թեև ՀՀ լեզվի պետական տեսչության տերմինաբանական կոմիտեի որոշումը վերապահում է անում միայն օտար հատուկ անունների համար, սակայն այս կանոնի շրջանակներն ընդլայնվում են՝ տարածվելով նաև օտարամուտ (փոխառյալ) հասարակ անունների վրա՝ **օ՛պերա, ֆի՛զիկա, բրա՛ուզեր, օ՛պտիկա, կոմե՛դիա, մաթեմա՛տիկա** են: Դրանք կարելի է համարել արտասանական գուգաձևեր՝ նախապատվությունը տալով հայերենի արտասանական կանոնով տարբերակներին:

Բ 2. ԲԱՌԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ

2.1. ՀԱՊԱՎՈՒՄՆԵՐ ԵՎ ՀԱՄԱՌՈՏԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

1. Վանկի արժեք չունեցող տառային հապավումները կարդացվում են տառ առ տառ: Օր.՝ **ԱՊՀ [ապրհը], ԿԳՆ [կըգընը], ԱԳՆ [ազընը]**: Արևմտահայերենից անցած այդպիսի տառային հապավումները հաճախ կարդացվում են տառերի անվանումներով: Օր.՝ **ՀՅԴ [հոհիդա], ՀՄԸՄ [հումենըթմեն]**:

2. Օտար լեզուներից վերցված տառային հապավումները (հայագիր փոխառյալ հապավումներ), եթե կարդացվում են տառերի անվանումներով, հնչադարձվում են և գրվում յուրահատուկ ձևով՝ որպես վանկային հապավումներ և մասամբ մեծատառով, օր.՝ **Սիէնէն, ԲիԲիՍի, ԷյԲիՍի**, իսկ եթե կարդացվում են որպես սովորական բառ, ապա գրադարձվում են և գրվում սովորական տառային հապավումների ձևով, օր.՝ **ՆԱՏՕ, ՅՈՒՆԵՍԿՕ, ԳՈՒԱՄ** ևն: Կարդացվում են և՛ թարգմանաբար, և՛ բնագրի լեզվով, ինչպես՝ **ՅՈՒՆԵՍԿՕ** – Կրթության, գիտության և մշակույթի հարցերով ՄԱԿ-ի կազմակերպություն / **UNESCO** – United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, **ՆԱՏՕ** – Հյուսիսատլանտյան դաշինքի կազմակերպություն / **NATO** – North Atlantic Treaty Organization, **գազս** – Քաղաքացիական կացության ակտերի գրանցում (ՔԿԱԳ):

3. Կանոնի համաձայն՝ ուղիղ ձևով (առանց **հոլովական** վերջավորության) գործածվում են միայն հատկացուցչի պաշտոնում կիրառվող այն տառային հապավումները, որոնց բաղադրիչ տառերն արտասանվում են առանձին-առանձին (բաղաձայններն ուղեկցվում են չգրվող **ը-ով**), օր.[՝] **ՀՀ Ազգային ժողով, ԱԺ պատգամավոր, ՀՀ արտգործնախարարություն, ՀՀԿ խմբակցություն, ԱՊՀ երկրներ, ԱԺՄ նախագահ, ՀԲԸՄ վարժարաններ, ՀՀ ԿԳ նախարար, ՊՆ հայտարարությունը**: Մյուս բոլոր դեպքերում, ըստ նույն որոշման, տառային հապավումները պետք է գործածել հոլովումներին հատուկ վերջավորություններով (կամ հոդերով), օր.[՝] **ՄԱԿ-ի անվտանգության խորհուրդ, ԱՄՆ-ի և ՌԴ-ի միջև, ՀՀ-ից արտաքսված, ՀԵԿ-ը ակտիվացրել է գործունեությունը, ՀՕՄ-ի ծրագիրը, ՕԵԿ-ի ներկայացուցիչը, ՀՀ ԿԲ-ն հանդես է եկել նախաձեռնությամբ, այդ գործով զբաղվեց ՊԱԿ-ը, ԱՄՆ-ում Հայաստանի դեսպան**:

4. Գրավոր խոսքում երբեմն չի պահպանվում ընդունված սկզբունքը. բաղադրիչ տառերն առանձին-առանձին (բաղաձայնները՝ **ը-ով**) հնչող հապավումը գործածվում է ոչ թե ուղիղ, այլ թեք ձևով (**ՉԺՀ-ի կառավարությունը, ՀԲԸՄ-ի մասնաճյուղ, ՔԴՄ-ի հայտարարությունը, ԱՄՆ-ի Կոնգրեսը**), կամ միևնույն հապավումը, ըստ արտասանության, գրվում է մեկ ուղիղ, մեկ թեք ձևով, ինչպես՝ **ԱԺ խոսնակ, ԱԺ-ի կանոնակարգը, ԿԲ-ի աշխատակիցներ, ԿԲ գործունեությունը, ԱՄՆ դուրս, ԱՄՆ-ի Սենատը, ԱՄՆ-ի շահերը**:

5. Տերմինաբանական կոմիտեի հիշյալ որոշումից են-

թաղրվում է, որ **ԱՄՆ** հապավումի արտասանության ճիշտ տարբերակը իբր բաղադրիչ տարրերի (բաղաձայնների) առանց **ը**-երի արտասանությունն է, մինչդեռ այդ հապավման ճիշտ և ընդունված արտասանության մեջ բաղաձայնները ուղեկցվում են չգրվող **ը**-երով **ԱՄ[ը]Ն[ը]**, ինչպես՝ **Զ[ը]Լ[ը]Մ[ը]**, **Հ[ը]Գ[ը]Մ[ը]**, **ԱԳ[ը]Ն[ը]**, **ՀԱՊ[ը]Կ[ը]**:

Այն հապավումները, որոնք ունեն **ը** վերջնահանգ, որոշյալ առումով գործածվելիս պետք է արտասանվեն **ն**-ով: Միսլ են՝ **ԱՄՆ[ը]** կարևորում է հարցը, **ԶԺՀ[ը]** վճռական է տրամադրված, **ԿԳՆ[ը]** որոշում է ընդունել: Ճիշտ են՝ **ԱՄՆ[ը]-ն** կարևորում է հարցը, **ԶԺՀ[ը]-ն** վճռական է տրամադրված, **ԿԳՆ[ը]-ն** որոշում է ընդունել:

Համառոտագրություններ.

1. Գրվում է բառի սկզբնատառը, և կողքը կետ է դրվում, օր.՝ **Վ. Թալին** (Վերին Թալին), **մ. թ. ա.** (մեր թվարկությունից առաջ), **ն. ք.** (նախքան Քրիստոսը) կամ **ք. ա.** (Քրիստոսից առաջ), **ս. թ.** (սույն թվականի), **պ.** (պարոն):

2. Առանց կետի են գրվում չափի և կշռի որոշ միավորներ, օր.՝ **վ** (վոլտ), **մվ** (միլիվոլտ), **կվ** (կիլովոլտ), **ր** (րոպե), **լ** (լիտր), **գ** (գրամ), **մ³** (մետր խորանարդ), **մմ²** (միլիմետր քառակուսի), **մ/վ** (մետր-վայրկյան):

3. Ավելի հասկանալի լինելու համար երբեմն գրվում են բառի առաջին մի քանի տառերը՝ բաղաձայնից հետո ընկած մասի կրճատումով: Օր.՝ **Հովհ. Թումանյան** (Հովհաննես Թումանյան), **օր.** (օրինակ), **հազ.** (հա-

գար), **գնդ.** (գնդապետ):

4. Գրվում են բառի միայն բաղաձայնները կամ դրանց մեծ մասը, օր.՝ **հմմտ.** (համեմատի՛ր), **պրն** (պարոն), **արևմտ.** (արևմտյան), **թրգմ.** (թարգմանություն), **մսնգ.** (մասնագիտական), **հմ.** (համար), **հզվդ.** (հազվադեպ), **օտորբ.** (օտարաբանություն), **դվնգ.** (դիվանագիտական), **փխբ.** (փոխաբերական), **բժշկ.** (բժշկագիտական), **տնտսագ.** (տնտեսագիտական), **ժղ.** (ժողովրդական):

4. Եթե բառի վերջին բաղաձայնը գրվում է, ապա կետ չի դրվում, օր.՝ **մլն** (միլիոն), **մլրդ** (միլիարդ), **հվ** (հարավ), **պրն** (պարոն), **ևն** (և այլն):

5. Գրվում են բառի առաջին և վերջին տառերը կամ սկիզբն ու վերջը՝ միության գծիկով, օր.՝ **պ-ն** (պարոն), **դ-ր** (դոկտոր), **մ-ր** (մայր), **գ-տ** (գնդապետ), **փ/գ-տ** (փոխգնդապետ), **գ-լ/գ-տ** (գեներալ-գնդապետ) ևն:

6. Չափ ու կշռի միավորների բաղադրյալ անվանումների համառոտագրությունները գրվում են երկու (երբեմն՝ երեք) տառով (բաղադրիչների սկզբնատառերով), միասին և առանց կետի՝ նմանվելով փոքրատառով գրվող տառային հապավումների: Օր.՝ **կգ** (կիլոգրամ), **սմ** (սանտիմետր), **քմ** (քառակուսի մետր), **ՄԲ*** (մեգաբայթ), **կԲ** (կիլոբայթ), **դԲ** (դեցիբել), **Վտ** (վատտ), **դցմ** (դեցիմետր), **հա** (հեկտար): Սրանք հա-

---

* Տե՛ս ՀՀ Կառավարության որոշումը «Մեծությունների միավորների, չափումների... մասին», «ՀՀ ՊՏ», 2012, 10.03/48 (922): Չափման տարբեր միավորների գրությունը միօրինակացնելու համար թերևս անհրաժեշտություն կա որոշումը վերանայելու:

Հանձնարարելի կարելի է համարել համառոտագրությունների միայն փոքրատառով գրությունը:

պավում չեն (ինչպես **բուհ**-ը, **ջեկ**-ը), քանի որ նոր բառ չեն դարձել և կարդացվում են լրիվ ձևով:

7. Բառակապակցությունը կամ բարդությունը համառոտագրելիս երբեմն գրվում են բաղադրիչների սկզբնատառերը՝ թեք գծով և առանց կետերի, օր.՝ **ա/թ** (սույն թվի), **զ/Ֆ** (գեղարվեստական ֆիլմ), **զ/ճ** (զինծառայող), **զ/մ** (գործամաս):

8. Եթե համառոտագրվող բառը հոգնակի թվով է, ապա համառոտագրությունը կրկնվում է (առանց բացատի), օր.՝ **պրոֆ.պրոֆ.** (պրոֆեսորներ), **ընկ.ընկ.** (ընկերներ): Մեկ տառով համառոտագրությունները կրկնվելիս գրվում են միասին՝ մեկ ընդհանուր կետով, օր.՝ **թթ.** (թվականներ), **դդ.** (դարեր), **հհ.** (հատորներ), **պպ.** (պարոններ): Համառոտագրությունները փոքրատառով են գրվում, եթե հասարակ անուններ են (օր.՝ մ. թ. ա.), և մեծատառով, եթե հատուկ անուններ են (օր.՝ Ա. Ս. Պուշկին, Ք. ա., Ք. հ.):

9. Երբեմն առանձին համառոտագրությունների բաղադրիչներ արագագրությամբ միացնում են իրար՝ կազմելով յուրօրինակ հապավումներ, որոնք գրական լեզվում հանձնարարելի չեն, քանի որ մթագնում են հասկացության իմաստը. **ՀՀ քրօր**, փոխ.՝ **ՀՀ քր. օր.** (ՀՀ քրեական օրենսգիրք), **ՀՀ քրդատ.**, փոխ.՝ **ՀՀ քր. դատ.** (ՀՀ քրեական դատավարություն), **ՀՀ ջրօր.**, փոխ.՝ **ՀՀ ջր. օր.** (ՀՀ ջրային օրենսգիրք):

10. Շփոթության առիթ է ստեղծվում այն դեպքում, երբ համառոտագրությունը համընկնում է նույն կազմությամբ ամբողջական բառի հետ՝ **բանկ/բանկ.** = *բան-*

կային, **Ֆինանս/Ֆինանս.** = *ֆինանսական, իրավ//իրավ.*
= *իրավաբանական* նն: Կարելի է պահպանել տառերի
առավելագույն քանակ, բայց ոչ ավելի, քան ընդուն-
ված է հասկանալի լինելու համար՝ **արտասահմ.** = ար-
տասահմանյան, **Ֆին.** = *ֆինանսական, իրավաբ.*
//իրավբ. (նախընտրելի) = *իրավաբանական, բայց*
նան՝ ա. թ. = սույն թվականի:

2.2. OSUR ԲԱՌԵՐ

Հայտնի է, որ լեզվի բառապաշարը համեմատաբար արագ փոփոխվող բաց համակարգ է: Մեր օրերում գիտության բոլոր ոլորտների աննախընթաց զարգացումը, մշակութային փոփոխությունները, տեղեկատվական և նորարարական (ինովացիոն) տեխնոլոգիաների նորագույն ձեռքբերումներն իրենց անմիջական արտահայտությունն են գտնում լեզվի բառապաշարում: Պայմանավորված այս զարգացումներով՝ բառամթերքը մշտապես համալրվում է տարբեր լեզուներից փոխառված օտար բառերով: Լեզվի բառապաշարի այսպիսի համալրումը չդադարող, բնականոն, ինչ-որ առումներով նաև անհրաժեշտ ու պարտադիր գործընթաց է: Այն նաև լեզվի բառային կազմը հարստացնելու հիմնական միջոցներից է: Օտար բառերի մուտքը հայերենի բառապաշար տևական, նույնիսկ ամենօրյա գործընթաց է: Մեր տպավորությամբ, սակայն, այդ բառերի քանակը չի ստվերում հայերենի բառամթերքը երկու պատճառով:

Առաջին. արդի հայերենում գիտակցվող⁴ օտար բառերի քանակը, այսպես ասած, չի հատում վտանգավորության սահմանը. ըստ նորագույն տվյալների՝ արդի հայերենի բառերի թիվը անցնում է 300.000-ից, մինչդեռ ըստ Ա. Հայրապետյանի «Օտար բառերի բառարան»-ի (Եր., 2011)՝ օտար բառերի թիվը արդի արևելահայերե-

---

⁴ **Գիտակցվող օտար բառ** ասելով՝ նկատի ունենք այն փոխառությունները, որոնք առանց մասնագիտական միջամտության հանրորեն գիտակցվում են որպես օտարամուտ բառեր: Դրա պատճառը տվյալ բառի գործածությունն է հանրությանը ծանոթ որևէ այլ լեզվում:

նում հասնում է շուրջ 10.000-ի: Ենթադրենք, որ մի քանի տարվա ընթացքում մեր լեզու են թափանցել մոտ 2000-3000 օտար բառեր, որոնք դեռևս բառարանային գրանցում չունեն: Ըստ մոտավոր հաշվումների՝ գիտակցվող օտար բառերը կազմում են մեր լեզվի բառապաշարի մոտ 4-7%-ը: Հետևաբար ընդունելի պիտի համարել, որ օտար բառերի այս չափը վտանգավոր չի կարող լինել լեզվի բառապաշարի համար, առավել ևս չի կարող «սպառնալ» դրա որակական հասկանիչներին: (Ընդ որում, այսպիսի տոկոսային հարաբերությունը բնորոշ է կենդանի ու զարգացող լեզուների զգալի մասին):

Երկրորդ. հայոց լեզուն անցնում է ինքնամաքրման համեմատաբար կայուն ճանապարհ՝ շնորհիվ իր բառակազմական և իմաստափոխական ճկուն հնարավորությունների: Հայերենը հետևողական պայքար է մղում՝ փորձելով յուրաքանչյուր օտար բառի դիմաց ստեղծել դրա համարժեքը՝ ի տարբերություն, օրինակ, ռուսերենի կամ անգլերենի, որոնք, օտար բառերը արագ յուրացնելով, ձուլում են իրենց բառապաշարին՝ դրանք հարմարեցնելով նաև իրենց բառակազմական ու ձևակազմական ներքին հնարավորություններին: Եվ շատ դեպքերում այդ պայքարը ավարտվում է հօգուտ և ի շահ հայոց լեզվի անաղարտության (երբ համարժեքը ներլեզվական անխախտ օրինաչափություններով է ստեղծված (կարճ է, բարեհունչ է, ունի իմաստային ճշգրիտ կամ մոտ համապատասխանություն ևն)):

Ըստ էության, մի կողմից՝ օտար բառերի փոխառումը, մյուս կողմից՝ հայերեն համարժեքների հաստատումն

ու գործառույնը փոխադարձաբար նպաստում են պահպանելու օտարալեզու փոխառությունների հաշվեկշիռը բառապաշարում: Եվ այսպիսի զարգացումներում ժամանակ առ ժամանակ անհրաժեշտություն է առաջանում մասնագիտական որոշակի միջամտության: **Նախ**` հարկ է լինում ճշգրտումներ կատարելու օտար բառի և դրա հայերեն համարժեքի համապատասխանության միջև: **Ապա**` ներլեզվական ընդունված սկզբունքների հիման վրա խնդիր է դրվում մերժելու կամ թույլատրելի (հանձնարարելի) համարելու այս կամ այն օտար բառի գործածությունը: **Եվ հետո**` որոշակի լեզվաքաղաքականության միջոցով անհրաժեշտ է լինում կյանքի կոչել նորաստեղծ հայերեն համարժեքը, տարածել և ամրագրել այն գործածության բոլոր հնարավոր ոլորտներում: Միաժամանակ կարևորվում է փոխառված բառի տառադարձության ճշգրտումը:

ԲԱՌԱՑԱՆԿ

Վերը նշված առումներով օտար բառերի և դրանց հայերեն համարժեքների քիչ թե շատ ամբողջական բառացանկի կազմումը, կարծում ենք, անհրաժեշտ է և ունի գործնական կարևոր նշանակություն: Այն նպատակ ունի` 1. ամրագրելու և տարածելու օտար բառերի հայերեն հաջողված համարժեքները, 2. արձանագրելու անհրաժեշտ փոխառությունների կիրառության թույլատրելիությունը արդի հայերենում:

Բառացանկը շարքային լեզվակիրառողի համար կլինի յուրօրինակ **բառգիրք**՝ ամենօրյա գործածության համար: Այն նաև փորձ է արձանագրելու վերջին 1-2 տասնամյակում գրական հայերենի բառային կազմում կատարված տեղաշարժերը և ամրագրելու բառային տարբերակների որոշակի անցումները:

Բառացանկը կազմված է հենց այս տրամաբանությամբ: Ընդգրկում է գիտության տարբեր ոլորտների վերաբերող բառեր, տերմինային համակարգերին կամ զբաղմունքային բառապաշարին պատկանող այնպիսի բառամիավորներ, որոնք հանրածանոթ են և գործածության համեմատաբար մեծ հաճախականություն⁵ ունեն նաև ոչ մասնագիտական միջավայրում: Հանրության լայն շրջաններում այս կամ այն առիթով հաճախ են հնչում, օրինակ, բժշկագիտական, տնտեսագիտական, իրավաբանական, քաղաքագիտական տերմիններ՝ **ամնեզիա, ինֆլյացիա, հոլդինգ, ալիմենտ, ամնիստիա, կոմպլեմենտար, քասթինգ**, և այլ օտար բառեր, որոնց իմաստները հաճախ հասկանալի չեն: Դրանից էապես տուժում է տեղեկությոթ: Հետևաբար ներկայացվող բառացանկի համապատասխան բաժիններում ներառվել

---

⁵ Ինչ խոսք, բառի կիրառության հաճախականության հարցը փոքր-ինչ վիճահարույց է և կարող է տարակարծությունների տեղիք տալ: Այսուհանդերձ, բառի գործածության հաճախականությունը որոշելու համար փորձել ենք առաջնորդվել բառարանային նշումներով (եթե դրանք կան), «Արևակ»-ով, դպրոցական դասագրքերի տեղեկություններով, ՁԼՄ-ներում, ինչպես նաև առօրյա-խոսակցական լեզվում դրանց գործածականությամբ: Անշուշտ, բառացանկի ոչ բոլոր բառերն են բնորոշվում նույն հաճախականությամբ, բայց և այնպես փորձել ենք առաջնորդվել գոնե մոտավոր վիճակագրությամբ:

են նաև այս կարգի բառեր: **Բայց**, **օրինակ**, **նշված** ոլորտներից **ացիդոզ**, **ակրեդիտիվ**, **կրիպտոսպորիզոզ**, **հեմիպլեզիա**, **բայրեք**, **ռոլովեր**, **սենյորաժ** և բազմաթիվ այսպիսի բառեր, որոնք խիստ նեղ մասնագիտական կիրառելիություն ունեն և հանրային երկխոսության հարթակներում հազվադեպ են հանդիպում, բառացանկում չեն ընդգրկվել երկու պատճառով: **Նախ**՝ նեղ մասնագիտական բառապաշարի ներմուծումը, կարծում ենք, արհեստականորեն ուռճացնելու էր ոչ միայն բառացանկը, այլև արդի հայերենում օտար բառերի «գոյության» իրական ծավալները: **Ապա**՝ այս բառացանկը, մեկ տեղում ամբարելով արդի արևելահայերենում ամենագործածական օտար բառերը և դրանց հայերեն համարժեքները, նպատակ ունի հայախոս հանրությանը հնարավորինս ծանոթացնելու դրանց, ճանաչել տալու համարժեք փոփոխակները, օտար բառերով ծանրաբեռնված հայերեն խոսքը փոքր-ինչ «բեռնաթափելու» և ըստ անհրաժեշտության կողմնորոշելու հենց օտար բառի ընտրության հարցում: Եվ եթե որևէ բառախմբում հանդիպում են տերմիններ, որոնք առաջարկվում է փոխարինել ոչ այնքան դիպուկ, բայց հասկանալի մեկ այլ տարբերակով, ապա նպատակը մեկն է՝ ոչ մասնագիտական լսարանին տեղեկությունը մատուցել պարզ, հասկանալի միջոցներով:

*Բառացանկում ներառված բառապաշարը ունի որոշակի շերտեր, որոնք արտահայտել ենք պայմանական նշաններով՝ **աջ սլաք** ($\Rightarrow$), **երկկողմ սլաք** ($\Leftrightarrow$), **ձախ սլաք** ($\Leftarrow$):*

1. Աջ սլաքով ($\Rightarrow$) տրվում են այն օտար բառերը, որոնք ունեն հայերեն համարժեքներ: Հայերեն տարբերակները հաղթել են և գործածվում են գրական լեզվում: Այդ բառերը մեծ մասամբ կա՛մ նորակազմ բառեր ու բառակապակցու-

թյուններ են, կա՛մ իմաստային նորարանություններ: Դրանց զգալի մասը տարածված է, հանրորեն գիտակցված, սակայն այլևայլ պատճառներով (հանձնարարող նորմերի բացակայություն, լեզվակիրառողի անտեղյակություն, օտարալեզու կրթության ազդեցություն, անհատական ճաշակ են) չի գործածվում: Հայերեն համարժեքները հիմնականում համապատասխանում են մեր լեզվի բառակազմական և իմաստաբանական նորմերին. մեծ մասամբ հստակ արտահայտում են հասկացության բովանդակությունը, բառակազմական տեսակետից ճկուն են, բարեհունչ, դյուրընկալ և հանրահասկանալի: Մի կարևոր հանգամանք ևս. դրանք հաճախ լրիվ կամ մասնակի պատճենումով կազմված բառեր են. ասել է թե՛ հայերեն համարժեքը շատ դեպքերում ճշգրտորեն փոխանցում է փոխատու լեզվում օտար բառի ունեցած նշանակությունը: Կարծում ենք՝ սա նույնպես կարևոր հանգամանք է հայերեն փոփոխակը ճանաչելի և կիրառելի դարձնելու համար: Ցանկալի է, որ դրանք գրական հայերենում ամրագրվեն որպես միակ հանձնարարելի տարբերակներ: Այսպիսով՝ աջ սլաքով ($\Rightarrow$) տրված օտար բառերը օտարաբանություններ են:

2. Երկկողմ սլաքով ($\Leftrightarrow$) ներկայացվածները օտար բառեր և դրանց հայերեն համարժեքներ են. գրական լեզվում երկուսն էլ գործածվում են, կարելի է ասել՝ մրցակցում են: Դրանք հիմնականում տերմիններ են: Հայերեն տարբերակները կա՛մ համեմատաբար նոր են ստեղծվել, կա՛մ տարբեր պատճառներով չեն շրջանառվել, չունեն լայն տարածում, գուցե անստվոր են իրենց ձևափորումով կամ հնչումով, մասամբ ունեն իմաստային մասնակի անհամապատասխանություն և կամ իրենց նոր իմաստով դեռևս չեն

գիտակցվում: Բայց դրանք ունեն մի կարևոր առավելություն. հասկանալի են նաև ոչ մասնագիտական լսարանին: Օր.՝ **դեկլինացիա** (ֆիզ.) – մագնիսական շեղում, **ֆլեքիտ** (բժշկ.) – երակաբորբ, **կինոլոգ** – շնաբան, **լիզինգային** – վարձակալական բառագույգերում ակնհայտորեն հայերեն համարժեքները առավելություն ունեն. հանրահասկանալի են նաև ոչ մասնագետի համար: Օտար բառերը առավելապես գործածվում են մասնագիտական ոլորտում: Կարծում ենք՝ օտար բառի և հայերեն համարժեքի գուզահեռ գործածությունը կարելի է թույլատրելի համարել՝ նախապատվությունը տալով հայերեն տարբերակին:

Հայերեն համարժեքի գործածականությունը մեծ չափով պայմանավորված է նաև լեզվակիրառողի նախասիրություններով և նախընտրությամբ: Երբեմն արհեստականորեն և չհիմնավորված խոչընդոտվում է նորակազմ բառի հնարավոր մուտքը բառապաշար: Այս մոտեցումը հաճախ պատճառաբանված չէ, բայց տարածվելով երբեմն հանրության մեջ ձևավորում է կանխակալ կարծիք և մերժողական վերաբերմունք:

Ժամանակի ընթացքում թերևս կհաղթահարվեն հոգեբանական կամ լեզվամտածողական բարդությունները, և հայերեն հաջող համարժեքները ձեռք կբերեն քաղաքացիության իրավունք:

Այսպիսով՝ երկկողմ պաքով ($\Leftrightarrow$) ներկայացվածները մրցորդ փոխառություններն են և դրանց հայերեն համարժեքները (ժամանակը կհաստատի դրանցից մեկի կամ մյուսի գոյության իրավունքը):

3. Չախ սլաքով (⇔) տրվում են այն օտար բառերը, որոնք կա՛մ դեռևս չունեն համարժեքներ, կա՛մ էլ ինչ-ինչ հատկանիշներով հայերեն տարբերակները նախընտրելի չեն: Դժվար է միանշանակ բացատրություն տալը: Բառային յուրաքանչյուր միավոր կարիք ունի առանձին քննարկման: Այսուհանդերձ, որոշ ընդհանուր գործոններ կարելի է առանձնացնել, ինչպես՝ հայերեն համարժեքի նշանակության մասնակի, երբեմն նաև լրիվ անհամապատասխանությունը, անբարեհենչությունը, դժվարարտասանելիությունը, անարտադրողականությունը (նոր բառեր բաղադրելու դժվարությունը): Այսպես՝ բառարաններից մեկում **էստակադա** (ձողերի վրա կառուցված հարթակ, որը ծառայում է ճանապարհները բարձրացնելուն) բառի հայերեն համարժեք է առաջարկվում **ցցաթումբ** նորակազմությունը: Ձգալի է հայերեն տարբերակի իմաստային անհամապատասխանությունը: Նույնիսկ եթե փորձենք **ցցերի վրա կառուցված թումբ** իմաստով առաջնորդվել, միննույնն է, իմաստային անհամարժեքությունը շատ հստակ է: Կամ՝ **ռեղե** (ավտոմատ անջատող և միացնող սարք) բառի համարժեքն է **ինքնանջատիչ**-ը: Ե՛վ կարճության, և՛ իմաստային առումներով նախընտրելին օտար բառն է: **Ռելիեֆ** բառի համար առաջարկվող **ուռուցկանկար** (նաև՝ **ելչք**) համարժեքը ոչ միայն չի փոխանցում օտար բառի նշանակությունը, այլև դժվարարտասանելի, չտպավորվող, նաև անարտադրողական միավոր է: Այլ օրինակներ. **շամպուն** – օճառահեղուկ, **էքսկուրս** – արտաճառ, արտաբանություն, շեղադիտարկում, **ցունամի** – ցնցալիք, **սմարթֆոն** – ինտելեկտուալ հեռախոս *ևն*:

Այսուհանդերձ, առաջնորդվելով այն ճշմարտությամբ, որ օտար բառերի ընտրության հարցում անվերապահ կանոն-

ներ սահմանելը դժվարին և երբեմն անլուծելի խնդիր է, մենք զուգահեռ ներկայացրել ենք նաև դրանց հայերեն համարժեքները: Դրանք բերվում են ոչ թե մասնագիտական լսարանին պարտադրելու և կամ հայերենի բառամթերքը հարստացնելու և օտար բառը արագորեն դուրս մղելու նպատակով, այլ թերևս հանրության հետ «երկխոսելու» համար:

Այսպիսով՝ ձախ սլաքով ($\Leftrightarrow$) ներկայացվածները նոր և նորագույն փոխառություններ են: Դրանք կա՛մ կմերվեն հայոց լեզվի բառապաշարին, կա՛մ աստիճանաբար կփոխարինվեն հայերեն համարժեքներով:

Այսուհանդերձ, տրվում են բառերի հնարավոր ընդհանրական իմաստները, որոնք, սակայն, տարբեր գիտաճյուղերի տերմինային համակարգերում հնարավոր է՝ կիրառելի չլինեն: Ինչպես՝ **ստանդարտ** բառը ունի **չափորոշիչ, համօրինակ** իմաստները, բայց թարգմանելի չէ **ստանդարտ լուծույթ** կապակցության մեջ: Կամ՝ **նորմատիվ** ունի **չափորոշիչ, չափանշային** իմաստները, բայց **նորմատիվ ակտ** կապակցության մեջ փոխարինելի չէ:

Բառացանկը կազմելիս խնդրահարույց են եղել՝ **1)** որոշ օտար հապավումների գրությունը, **2)** գծիկով կամ անջատ գրվող օտար բառերի գրությունը, **3)** տառադարձությունը: Իհարկե, մեծ մասամբ առաջնորդվել ենք արդի հայերենի ուղղագրության և տառադարձության նորմերով: Այսուհանդերձ, հատկապես նորագույն փոխառությունների դեպքում փոքր-ինչ այլ սկզբունքներ ենք որդեգրել: Այսպես.

1. Մի շարք օտար հապավումներ (**PR/P.R., CD, Wi-Fi, D.J.** և այլն), վերջին տասնամյակներին շարունակ գործած-

վելու, ձուլվել են մեր լեզվի բառապաշարի գործուն շերտին, սակայն հայերեն տեքստերում առավելապես գրվում են լատինատառ: Մրանց գրությունը հստակեցնելու և միանշանակ դարձնելու միտումով առաջնորդվել ենք երկու հանգամանքով: **Նախ**՝ վերը նշված բառամիավորները արդի հայերենում ընկալվում և գործածվում են ոչ թե որպես հապավական բարդություններ, այլ որպես պարզ բառեր: **Ապա**՝ ակնհայտ է, որ **PR, CD, Wi-Fi, D.J.** և նման միավորներն ունեն բառային ինքնուրույն գործածություն: Ուստի հենց գործող կանոնի շրջանակում առաջարկել ենք այս բառամիավորների միայն փոքրատառերով⁶ և միասին գրության տարբերակ՝ **փիառ, սիդի, վայֆայ, դիջեյ**: Այս դեպքերում բառին կից՝ փակագծերում, տրվում են համապատասխան լատինատառ հապավումները:

2. Մի շարք օտար բառեր փոխատու լեզվում կազմությամբ բարդ են և ունեն բաղադրիչների՝ գծիկով կամ անջատ գրություն, ինչպես՝ **hot dog, talk show, make up/Make-Up, Carte blanche, hat-trick, Second hand** և այլն: Անկախ փոխատու լեզվում դրանց բաղադրիչների հարաբերությունից և կամ նշանակությունից⁷՝ այդ բառերը՝ որպես պարզ բա-

⁶ Բառացանկի բոլոր գլխաբառերը տրվում են մեծատառերով. խոսքը վերաբերում է այդ բառերի ընդհանուր գրությանը:

⁷ Երբեմն առաջնային են համարում օտար բառի բաղադրիչները **գիտակցել-չգիտակցելու** խնդիրը: Այս չափանիշը հարաբերական է ու անհրատակ: Նույնիսկ եթե գիտակցել-չգիտակցելու հարցում անտեսենք լեզվակիրառողի անհատական գործոնը, ապա հասարակական և մշակութային տեղաշարժերի ազդեցությունը չնկատելը անհնար է: Եթե խորհրդային տարիներին մեծ էր ռուսերենի ազդեցությունը, և հարյուրավոր օտար բառերի բաղադրիչների գրությունը բացատրվում ու գիտակցվում էր հենց ռուսերենի միջոցով, ապա այսօր պատկերը որոշակիորեն փոխվել է: Ռուսերենին զուգահեռ զգալիորեն գործուն է դարձել նաև անգ-

ներ, ներկայացրել ենք բաղադրիչների միասին գրությամբ, ինչպես՝ **hot dog – հոթդոգ, make up//Make-Up – մեյքափ, Carte blanche – քարտրլանշ, hat-trick – հետթրիկ, Second hand – սեքոնդհենդ:**

3. Օտար բառերի տառադարձության դեպքում, անշուշտ, մեծ մասամբ պահպանել ենք գործող սկզբունքները: Մակայն մոտ 4-5 տասնյակ նորագույն փոխառությունների (հատկապես անգլերենից կամ անգլերենի միջնորդությամբ փոխառված բառերի) դեպքում առավելաբար առաջնորդվել ենք հնչադարձությամբ (տե՛ս էջ 20), ինչպես՝ **մոնիթորինգ, էֆթանազիա, մեյքափ, քասթինգ, քոթեջ** են: Մեր տպավորությամբ՝ այս ձևերը կենդանի խոսքում առավել տարածված են և, ինչպես նշվել է, ավելի հարազատ են օտար բառերի բնագրային արտասանությանը:

Բառացանկի կազմության սկզբունքները:

● Մի շարք օտար բառերի դիմաց ներկայացվում են հայերեն համարժեքի հոմանշային տարբերակներ: Դրանք տրվում են առանց թվային նշագրման. այս դեպքերում լեզվակիրառողն ունի ազատ ընտրության հնարավորություն: Օր.՝ **անեքսիա** – բռնագավթում, բռնագրավում, **ադասպտացիա** – հարմարեցում, հարմարարկում, ընտելացում, **դեզինֆեկցիա** – ախտահանում, ախտազերծում, վարակազերծում: *Բհարկե,*

լերենը, որից անմիջաբար արդի հայերենին են անցել բազմաթիվ բառեր: Ընդ որում, հանրության մի ստվար հատվածի համար այդ բառերը կամ դրանց բաղադրիչները նույնքան հասկանալի են ու գիտակցվող: Անգլերենի տարրական իմացություն ունեցողը հասկանում է, որ **hot dog**-ը բառացի նշանակում է *տաք շուն*, **hat-trick**-ը՝ *գլխարկով հնար*, **second hand**-ը՝ *երկրորդ ձեռք* են: Ակնհայտ է, որ սա այնքան էլ հարմար չափանիշ չէ այսօրինակ բառերի ուղղագրությունը կանոնարկելու համար:

նկատի պիտի առնել, որ ազատ ընտրության դեպքում հաճախ պետք է առաջնորդվել խոսքաշարով:

● Որոշ օտար բառերի հայերեն համարժեքներ տրվում են թվային նշագրումներով՝ **1...., 2...., 3....**: Ըստ անհրաժեշտության նշվում է (են) նաև գործածության ոլորտ(ներ)ը: Դրանք փոխարինելի տարբերակներ չեն. պայմանավորված գործածության ոլորտով՝ դրսևորում են իմաստային տարբերություններ (կամ նրբիմաստներ): Այս դեպքում ընտրությունը թելադրվում է միայն խոսքաշարով: Օր.՝ **լիկվիդացիա** – 1. լուծարում, կազմալուծում, 2. ոչնչացում, վերացում, 3. իրացում (ապրանքի արագ իրացում ցածր գնով), **դիսլոկացիա** – 1. (ռազմ.) տեղաբաշխում, 2. տեղավորում, 3. բաշխում, 4. (երկրբ.) տեղախախտում, 5. (բժշկ.) հոդախախտություն, տեղաշարժ, **մենորիալ** – 1. հուշատետր, 2. հուշամատյան, 3. հուշարձանախումբ, 4. հուշամրցում:

● Կան գլխաբառեր, որոնց մեկ կամ մի քանի իմաստների համար առաջարկվում են հայերեն փոփոխակներ, իսկ մեկ այլ (հիմնականում տերմինային) նշանակության համար տրվում է հենց բնագրային՝ օտար տարբերակը: Օր.՝ **ակցիա** բառի բաժնետոմս, բաժնեթուղթ, արժեթուղթ համարժեքները վաղուց հաստատվել են և գուցե ինչ-որ ժամանակ հետո դուրս մղեն օտար տարբերակը: Մակայն **ակցիա**-ն դեռևս միակ բառն է, որը գործածվում է տնտեսական կամ քաղաքական նպատակներ իրականացնելու համար՝ գործողություն, միջոցառում նշանակությամբ: Կամ՝ **պրոֆիլ** – 1. կիսադեմ, 2. մասնագիտական ուղղվածություն, բայց **պրոֆիլ** – անհատական էջ սոցցանցերում, **ասիստենտ** – ընթերակա, օգնական, **ասիստենտ** – պաշտոն գիտակրթական հաստատություններում ևն: Այսպիսի դեպքերում անկա-

ընտր ենք համարել նշելը՝ սրանք համանուններ են, թե՞⁸ բազմիմաստության դրսևորումներ: Պարզապես այդ բառերը տրվել են տարբեր սլաքներով:

● Որոշ դեպքերում հայերենին է անցել օտար բառի իմաստներից միայն մեկը, կամ էլ այն հայերենում ձեռք է բերել մի նոր նշանակություն: Այդպիսի դեպքերում բառի դիմաց նշել ենք միայն արդի հայերենին բնորոշ իմաստային տարբերակը, իսկ փակագծերում երկրորդաբար տրվել է փոխատու լեզվում եղած իմաստը: Օր.՝ **նավիգատոր** բառի համար բառարանները նշում են **նավագնացություն** բառը: Մինչդեռ արդի արևելահայերենում **նավիգատոր** օտար բառը գործածվում է այլ՝ **ճանապարհացույց/ուղեցույց, կողմնորոշիչ** նշանակությամբ: Ուստի առաջնային ենք համարել **ճանապարհացույց/կողմնորոշիչ** տարբերակները:

● Չախ սլաքով տրված բառերի համար նպատակահարմար ենք գտել ներկայացնել դրանց նկարագրական բացատրությունները:

Արդեն նշել ենք, թե ինչ սկզբունքով և ինչ նպատակով են ընտրվել օտար բառերը: Այսուհանդերձ, ավելորդ չենք համարում որոշակի բաժանումով ներկայացնել այն բառախմբերը, որոնք չեն ընդգրկվել բառացանկում: Այսպես.

1. **Բառեր, որոնք թեև ծագումով օտար են (և գիտակցվում են նաև այդպիսին), սակայն վաղուց ձուլվել են արդի արևելահայերենի բառապաշարին:** Այդ բառամիավորները դիտարկել ենք որպես փոխառություններ, որոնք մեր լեզվում չունեն իրենց համարժեք(ներ)ը⁸, և թերևս դրա անհրաժեշտու-

---

⁸ Այս դեպքերում պարզապես շրջանցել ենք նմանատիպ բառերի համար հայերեն փոխարինիչներ ստեղծելու այն փորձերը, որոնք մեզ խիստ

թյունը չկա էլ: Դրանք գերազանցապես հանրահասկանալի են և վաղուց համալրել են մեր լեզվի գործուն բառաշերտը: **Օր.՝ Բալետ, Բալլադ, լեզենդ, լեզեոն, կոկորդիլոս, կարտոֆիլ, օպերա, ֆուտբոլ** ևն:

2. Օտարաբանություններ, որոնք տասնամյակներ շարունակ անհարկի գործածվում են մեր լեզվում, և դրանց համարժեքները արդի հայերենում լայն գործածություն ունեն՝ **ժուռնալ** – լրագիր, ամսագիր, գրանցամատյան, **ինցիդենտ** – միջադեպ, պատահար, դիպված, **յուստրա** – ջահ, **մոմենտ** – պահ, ակնթարթ ևն:

3. Բառեր, որոնք տարատեսակ մեծությունների չափման միջազգային միավորների, կենսաքիմիական նյութերի, դեղամիջոցների և նման այլ առարկաների ու երևույթների անվանումներ են՝ **կիլովատտ, մեգաբայթ, սանտիմետր, հերց, նուկլեինաթթու, լեպիդ, նավթային, նեյտրոն, պոլիամիդ** ևն:

4. Բառեր, որոնք անվանում են հնացած, պատմական և կամ հազվադեպ գործածվող առարկաներ, հասկացություններ կամ երևույթներ՝ **ադապտեր, ժիրոնդիստ, ժակերիա, ֆլուպի** ևն: Այս բառերը, պայմանավորված իրենց, այսպես ասած, «կարճ կենսազրոյամբ», արագ դուրս են մղվել գործուն բառաշերտից: Դրանց մեծ մասը չունի նաև հայերեն համարժեք: Դրանք ընտրելիս հաշվի ենք առել բառարանների **հնգ., հզվդ., պատմ.** նշագրումները:

չստացված ու անհաջող են թվացել: Օր.՝ **հեմոգլոբին, մետաստազ, ֆուտբոլ** օտար բառ-փոխառությունների համար առաջարկվել են *արնագնդակիտ, ախտափոխանցում, ռոնագնդակ* արհեստածին կազմությունները:

5. Տերմիններ, որոնք ընդհանուր ճանաչում չունեն, չեն հանդիպում դպրոցական դասագրքերում, գիտահանրամատչելի ձեռնարկներում. գործածվում են միայն այս կամ այն գիտության շրջանակում և հասկանալի են միայն մասնագետների որոշակի խմբի, ինչպես՝ **հեմիպլեզիա, բայրեք, ռոլովեր** ևն:

6. Օտար բառեր, որոնք համաշխարհային և տեղական կազմակերպությունների, ընկերությունների, ապրանքանիշերի, լրատվամիջոցների և այլնի անվանումներ են՝ **Ադիդաս, ԲիԲիՍի, Դիադորա, Սիէնէն, ԷյՋեսԲիՍի, Ամերիա** ևն:

7. Տարաշխարհիկ բառեր՝ էկզոտիզմներ՝ **ագավա, գեյշա, սարի, բալալայկա, չաստուշկա, ուխա** ևն:

Փորձել ենք յուրաքանչյուր օրինակ ներկայացնել ընտրողաբար՝ կուրորեն չհետևելով որևէ որոշակի աղբյուրի: Մեր մտտեցումները առանձին դեպքերում չեն համընկնում «Տերմինաբանական և ուղղագրական տեղեկատու»-ում զետեղված որոշումներին, որոնց մի մասը իրապես վերանայման կարիք ունի:

Օտար բառերի հանդեպ վերաբերմունքն ու մտտեցումները միշտ էլ միանշանակ չեն, շատ դեպքերում՝ իրարամերժ: Չենք բացառում, որ ներկայացվող բառացանկի վերաբերյալ նույնպես կարող են լինել տարակարծություններ: Միրով կընդունենք բոլոր այն առաջարկություններն ու դիտողությունները, որոնք կնպաստեն այս բառացանկի մշակմանն ու գործնական իրացմանը:

ԱԲՈՆԵՄԵՆՏ ⇒ Բաժանորդագիր:

ԱԲՍՈՒՐԴ 1. ⇒ Անհեթեթ, անհեթեթություն: **2.** (*արվ.*) ← 20-րդ դ. 50-60-ական թթ. արևմտաեվրոպական թատրոնի և դրամատուրգիայի ուղղություն:

ԱԲՍՏՐԱԿՏ ⇔ Վերացական:

ԱԲՍՏՐԱԿՑԻՈՆԻԶՄ ⇔ Վերացապաշտություն:

ԱԳԵՆՏ ⇒ Գործակալ, լրտես:

ԱԳԻՏԱՑԻԱ ⇒ Քարոզչություն, իրազեկում:

ԱԳՐԱՐԱՅԻՆ ⇔ **1.** Գյուղատնտեսական: **2.** Հողագործական, երկրագործական:

ԱԳՐԵՄԱՆ ⇔ Համաձայնություն:

ԱԳՐԵՄԻԱ ⇔ (Նախա)հարձակում:

ԱԳՐԵՄԻՎ ⇔ Հարձակողական:

ԱԳՐԵՍՈՐ ⇔ Նախահարձակ, հարձակվող:

ԱԳՐՈՆՈՄ ⇒ Գյուղատնտես:

ԱՐԱՊՏԱՑԻԱ ⇒ Հարմարեցում, հարմարարկում, ընտելացում:

ԱՐԵԿՎԱՏ ⇒ Համարժեք, համապատասխան:

ԱՐՄԻՆԻՍՏՐԱՏՈՐ ⇒ Կառավարիչ, վարչատար:

ԱՐՄԻՆԻՍՏՐԱՑԻԱ ⇒ Վարչակազմ:

ԱՐՄԻՐԱԼ ⇒ Ծովակալ:

ԱՐՈՊՏԱՑԻԱ (*հրավր.*) ⇒

Որդեգրում:

ԱՐԴԵՄ ⇒ Շնորհավորական ուղերձ:

ԱԵՐՈՊՈՐՏ ⇒ Օդանավակայան / օդակայան:

ԱԺԻՈՏԱԺ ⇒ Իրարանցում, խառնաշփոթ:

ԱԼԲԻՆՈՍ (*կենսաբ.*) ← Ի ծնե մաշկի պիգմենտների բացակայություն (լսնամաշկ, գունազար):

ԱԼԵԳՈՐԻԱ ⇒ Այլաբանություն:

ԱԼԵՐԳԻԱ ← Կենդանի օրգանիզմի զգայությունը ակերզենների նկատմամբ:

ԱԼԻԲԻ ⇔ Այլուրեքություն:

ԱԼԻՄԵՆՏ ← Ապրուստավճար, սննդավճար:
ԱԼԿՈՂՈՒ ⇔ Ոգելից (խափշք):
ԱԼՅԱՆՍ ⇒ Դաշինք, միություն:
ԱԼՊԻՆԻՉՄ ⇒ Լեռնագնացություն:
ԱԼՊԻՆԻՍ ⇒ Լեռնագնաց:
ԱԼՏԵՐՆԱՏԻՎ ⇒ Այլընտրանքային:
ԱԿԱԴԵՄԻԱ ← Կաճառ:
ԱԿԱԴԵՄԻԿՈՍ ← Կաճառորդ / կաճառական:
ԱԿՈՒՍՈՒԼՅՍՏՈՐ ⇒ Կուսակիչ:
ԱԿՈՒՍՏԻԿԱ ⇔ **1.** Չայնաբանություն: **2.** Լսելիություն, հնչողություն:
ԱԿՏ 1. ⇒ Արարք, գործողություն: **2.** ⇔ Փաստաթուղթ:
ԱԿՏԻՎ ⇔ **1.** Գործունյա, գործուն: **2.** Եռանդուն, ներգործուն: **3.** (*տնտսգ.*) ⇒ Հիմնարկության ունեցվածք:
ԱԿՏՈՒԱԼ ⇒ **1.** Արդիական, հրատապ: **2.** (*լզվբ.*) Առկայական:

ԱԿՐՈՒՄՍ ← Կրկեսային մարմնամարզության վարպետ:
ԱԿՑԵՆՏ ⇒ **1.** Առոզանություն: **2.** Շեշտադրություն:
ԱԿՑԵՊՏ (*հրավբ.*) ⇒ Հոժարագիր:
ԱԿՑԻԱ՝ ← Գործողություն՝ միջոցառում տնտեսական կամ քաղաքական նպատակներ իրականացնելու համար:
ԱԿՑԻԱ՝ ⇒ Բաժնետոմս, բաժնեթուղթ, արժեթուղթ:
ԱԿՑԻՉ ← **1.** Բաժ՝ անուղղակի հարկի տեսակ: **2.** Ակցիզի վճարումը հաստատող փոքր պիտակ:
ԱԿՑԻՈՆԵՐ ⇒ Բաժնետեր:
ԱՍԲԻՑԻԱ ⇒ Հավակնություն, նկրտում, փառասիրություն:
ԱՍԲԻՑԻՈՉ ⇒ Հավակնոտ, փառասեր:
ԱՍՆԵՁԻԱ (*բժշկ., հոգբ.*) ⇔ Անհիշություն:
ԱՍՆԻՍՏԻԱ (*հրավբ.*) ⇒ Համաներում:
ԱՍՈՐԱԼ ⇒ Անբարո:

ԱՍՈՐՏԻԶԱՏՈՐ (*տեխ.*) ⇔

Մեղմիչ:

ԱՍՈՐՏԻԶԱՅԻՄ ⇔ **1.** (*տեխ.*)

Մեղմում: **2.** (*հրավր.*)

Պարտագրի անվավեր

համարում: **3.** (*տնտսգ.*)

Մաշվածք, պարտքի

մարում:

ԱՍՈՐՑ ⇒ **1.** Անձև, տձև: **2.**

Անկերպարանք:

ԱՍՊԼԻՏՈՒԴ ⇔ Լայնույթ:

ԱՍՊՈՒԼԱ ⇒ Սրվակ:

ԱՅՄԲԵՐԳ ⇒ Սառցալեռ:

ԱՅՓԱԴ ⇔ Համացանց-պլան-
շետ:

ԱՆԱԼԻԶ 1. (*բժշկ.*) ⇔ Բուժ-
զննման տեսակ, վերլու-
ծություն: **2.** ⇒ Ուսումնա-
սիրություն, հետազոտու-
թյուն:

ԱՆԱԼԻՏԻԿ ⇒ Վերլուծական:

ԱՆԱԼՈԳԻԱ ⇒ **1.** (*փիլ.*) Համա-
նմանություն: **2.** (*լզվր.*)

Համաբանություն: **3.** Հա-
մապատասխանություն,
նմանություն:

ԱՆԱԽՐՈՆԻԶՄ ⇒ Ժամանա-
կավրիպություն:

ԱՆԱՏՈՄԻԱ ⇔ Կազմախո-
սություն / կազմաբանու-
թյուն:

ԱՆԱՏՈՄԻԿ(ՈՒՄ) ⇒ Դիա-
հերձարան:

ԱՆԱՐԽԻԱ ⇒ **1.** Անիշխանու-
թյուն: **2.** Խառնաշփոթու-
թյուն, անկարգություն:

ԱՆԱՐԽԻՍՏ ⇒ **1.** Անիշխանա-
կան: **2.** Ինքնագլուխ:

ԱՆԳԻՆԱ ⇔ Բկաբորբ:

ԱՆԴՈՒ (*հսկրգչ.*) ⇒ Հետ-
քայլ, հետարկ(ում):

ԱՆԴՈՒ ԱՆԵԼ ⇒ Հետ գնալ,
հետարկել:

ԱՆԵԿԴՈՏ ⇔ Խնդուկ:

ԱՆԵՄԻԱ (*բժշկ.*) ⇔ Սակավ-
արյունություն:

ԱՆԵՔՍԻԱ (*հրավր.*) ⇒ Բռնա-
զավթում, բռնակցում:

ԱՆԹՈՂՈԳԻԱ ⇒ Հատընտիր,
ժողովածու, ծաղկաքաղ:

ԱՆԹՐՈՂՈՂՈԳԻԱ ⇒ Մար-
դաբանություն:

ԱՆԻՄԱՅԻԱ ⇔ Շարժապատ-
կեր (շարժունացում):

ԱՆԼԵԳԱԼ ⇒ Ապօրինի, ան-
օրինական:

ԱՆԿԵՏԱ ⇔ Հարցաթերթ(իկ):

ԱՆՇԼԱԳ ← Մշակութային
միջոցառման բոլոր տոմ-
սերը վաճառված լինելու
փաստը:

ԱՆՈՍԱԼ ⇒ Շեղված, անկա-
նոն:

ԱՆՈՍԱԼԻԱ ⇒ Շեղում, ան-
կանոնություն (մագնիսա-
կան շեղում):

ԱՆՈՆՍ ⇒ Ազդ, ծանուցում,
հայտարարություն:

ԱՆՈՏԱՑԻԱ ⇒ Ծանուցում:

ԱՆՏԵՆԱ ⇔ Ալեհավաք,
ալեցիք:

ԱՆՏԻԹԵՑ ⇒ Հակադրույթ,
հակադրություն:

ԱՆՏԻԿ ← **1.** Հին Հունաստանի
և Հռոմի մշակութային վերա-
բերող: **2.** Հին, արժեքավոր:

ԱՆՏԻՊԱՏԻԱ ⇒ Հակակրանք:

ԱՆՏԻՊԵՐՄՈՒՐԱՆՏ ⇒ Քրրո-
նագերծիչ:

ԱՆՏԻՍԵՄԻՏԻԶՄ ⇔ Հակա-
սեմիտականություն՝
հրեատյացություն:

ԱՆՏԻՎԻՐՈՒՄ (*հսկրզչ.*) ⇔
Հակավարակ:

ԱՆՏԻՑԻԿԼՈՆ (*օղեքևույթ.*) ←
Մթնոլորտի բարձր ճրնշ-

ման մարզ, ուր կա օդի
շրջանաձև շարժում:

ԱՆՏԻՖՐԻԶ ⇔ Հակասառուցիչ:

ԱՊԱՏԻԱ ⇔ Հուլություն (հո-
գեկան անտարբերության
հիվանդագին վիճակ):

ԱՊԱՐԱՏ ⇔ **1.** Սարք, գործիք:
2. Վարչանի / աշխատա-
կազմ:

ԱՊԱՐԱՏՈՒՐԱ ⇒ Սարքավո-
րում:

ԱՊԵՆՅԱՑԻԱ ⇒ Բողոքար-
կում, գանգատարկում:

ԱՊԼԻԿԱՑԻԱ (*արվ.*) ⇒ Դրվա-
գում, սոսնձանկար (գունա-
վոր թղթի և այլնի կտորնե-
րով ստացված պատկեր):

ԱՊՐԻՈՐԻ ⇔ **1.** Ապափորձնա-
կան: **2.** Փորձից անկախ,
կանխակալ:

ԱՊՐՈՐԱՑԻԱ ⇒ Հավանութ-
յուն, հաստատում, փորձ-
որոշում:

ԱՍԱՄԲԼԵԱ (*քղբզ.*) ⇔ Լիա-
ժողով (միջազգային որևէ
կազմակերպության ան-
դամների ընդհանուր ժո-
ղով):

ԱՍԹՄԱ (*բժշկ.*) ⇔ Շնչարգե-
լություն:

ԱՄԻՄԵՏՐԻԱ ⇒ Անհամաչափություն:

ԱՄԻՄԻԼՅԱՅԻԱ ⇒ **1.** (*քղքգ.*) Չուլում: **2.** (*լզվբ.*) Առնմանում: **3.** (*կենսբ.*) Փոխակերպում:

ԱՄԻՍՏԵՆՏ 1. ← Պաշտոն գիտակրթական հաստատություններում: **2.** ⇒ Ընթերակա, օգնական:

ԱՄԿԵՏ ⇒ Ճգնակյաց, մենակյաց, անապատական:

ԱՄՈՐՏԻ ⇒ Հավաքածու, ընտրանի:

ԱՄՊԵԿՏ ⇒ Տեսակետ, տեսանկյուն, հայեցակետ, առում:

ԱՄՏԻԳՄԱՏԻԶՄ (*օպտ.*) ⇔ Տարաբեկություն:

ԱՎԱՆԳԱՐԴ ⇔ Առաջապահ:

ԱՎԱՆՍ ⇒ Կանխավճար:

ԱՎԱՆՑՈՒՐԱ ⇒ Արկածախնդրություն, բախտախնդրություն:

ԱՎԱՆՑՈՒՐԻՍ ⇒ Արկածախնդիր, բախտախնդիր:

ԱՎՏՈՂԵՏԱԼ ⇒ Ավտոմաս, ավտոմանրակ:

ԱՎՏՈՄԱՏ ⇔ **1.** Ինքնաձիգ: **2.** Ինքնաշխատ: **3.** Մեքենայրեն / մեքենաբար:

ԱՎՏՈՆՈՄ ⇒ Ինքնավար:

ԱՎՏՈՆՈՄԻԱ ⇒ Ինքնավարություն:

ԱՎՏՈՌԱԼԼԻ ⇒ Ավտոմըրցարշավ, ավտոարշավ:

ԱՎՏՈՌԵՖԵՐԱՏ ⇒ Մեղմագիր:

ԱՎՏՈՍՏՐԱԴԱ ⇒ Մայրուղի:

ԱՎՏՈՐԻՏԱՐ ⇔ Միահեծան, բռնապետական, իշխանատենչ:

ԱՏԱՇԵ (*դվնգ.*) ⇒ Կցորդ:

ԱՏԵԼՅԵ ⇒ Նորաձևության սրահ:

ԱՏԵՍՏԱՏ 1. ← Ավարտական վկայական, որը տրվում է դպրոցն ավարտելիս: **2.** ⇒ Վկայագիր:

ԱՏԵՍՏԱՅԻԱ ⇒ (Վերա)որակավորում:

ԱՏԼԵՏ ⇒ Մարմնամարզիկ:

ԱՏԼԵՏԻԿԱ ⇒ Մարմնամարզություն:

ԱՏԿԱՏ ← Դրամական օրինավոր հատկացումներից ապօրինի պայմանավորվածությամբ դրամի յուրացում:

ԱՏՐԱԿՑԻՈՆ ← Ժամանցա-
յին սարքավորումներ
զբոսայգում:

ԱՏՐԻՔՈՒՏ ⇔ Անբաժանելի
հատկանիշ:

ԱՏՐՈՖԻԱ (*բժշկ.*) ⇒ Հյուծում,
ծյուրանք:

ԱՐԲԵՏՐ ⇔ **1.** Միջնորդ դա-
տավոր (ոչ դատական
վեճերում): **2.** Իրավաբար:
3. ⇒ Մրցավար:

ԱՐԲԵՏՐԱԺ ← **1.** Վեճերի
լուծման եղանակ, որի
դեպքում կողմերը դիմում
են օրենքով սահմանված
կարգով կամ իրենց իսկ
համաձայնությամբ
ընտրված միջնորդ դա-
տավորներին, իրա-
վաբարություն: **2.** Պետու-
թյունների միջև վեճերի
խաղաղ լուծման միջազ-
գային մարմին:

ԱՐԳՈՒՄԵՆՏ ⇒ Փաստարկ,
դատողություն:

ԱՐԳՈՒՄԵՆՏԱՑԻԱ ⇒ Փաս-
տարկում:

ԱՐԵՆԴԱ ⇒ Վարձակալու-
թյուն:

ԱՐԹՐԻՏ (*բժշկ.*) ⇒ Հոդա-
բորբ:

ԱՐԻԱ ⇒ Մեներգ:

ԱՐԻՍՏՈԿՐԱՏ ⇒ Ազնվական:

ԱՐԻՍՏՈԿՐԱՏԻԱ ⇒ **1.** Ազնվա-
կանություն, բարձրաշ-
խարհիկ խավ: **2.** (*քղբզ.*) ⇔
Ազնվապետություն:

ԱՐԽԻՎ ⇔ Պահոց:

ԱՐՄԱՏՈՒՐԱ ⇒ Ամրան, ամ-
րաձող:

ԱՌԻԴԻՈՎԻԴԵՈ ⇒ Լսատե-
սողական:

ԱՌԻԴԻՈՓԼԵՅԵՐ ⇒ Չայնար-
կիչ:

ԱՌԻԴԻՏ ⇔ Հաշվեստուգում:

ԱՌԻԿՑԻՈՆ ⇒ Աճուրդ:

ԱՌԻՏԻՉՍ ← Ուղեղի կանո-
նավոր զարգացման խան-
գարում՝ ուղեկցված շրվի-
ման, խոսողության և
կրկնվող վարքագծի ախ-
տանիշներով:

ԱՌԻՐԱ ⇔ **1.** (*կրոն.*) Լուսա-
պսակ (ըստ կրոնական
ուսմունքի՝ լույս, որ ճա-
ռագում է աստվածային
էակներից): **2.** Մթնոլորտ,
միջավայր:

ԱՓՂԵՅԹ (*հսկրգզ.*) ⇒ Նորագում / թարմացում:

ԱՋՍԵՍՈՒԱՐ ← Լրամաս:

ԱՖԻՇ(Ա) ⇒ Ազդագիր:

ԱՖՈՐԻՉՄ ⇔ Ասացվածք, իմաստախոսություն:

— *Բ* —

ԲԱԳԱԾ ⇒ Ուղեբեռ:

ԲԱԴՄԻՆԹՈՆ ⇔ Փետրագնդակ:

ԲԱԶԱ ⇒ **1.** Պահեստ: **2.** Հիմք / հենք: **3.** Հանգրվան: **4.** Շտեմարան:

ԲԱԼԱՆՍ ⇒ Հաշվեկշիռ:

ԲԱԼԵՍՄԱՅՍՏԵՐ ⇔ Պարուսույց:

ԲԱԼԶԱՍ ← **1.** Դեղաբույսերից պատրաստված դեղամիջոց: **2.** Անուշահոտ օձանեղիք: **3.** Ընպելիք:

ԲԱԼԻՍՏԻԿ ⇒ Չգաբանական (բայց՝ բալիստիկ հրթիռ):

ԲԱԼԻՍՏԻԿԱ ⇒ Չգաբանություն:

ԲԱԿՏԵՐԻԱ ⇒ Մանրէ:

ԲԱԿՏԵՐԻՈԼՈԳ ⇒ Մանրէաբան:

ԲԱԿՏԵՐԻՈԼՈԳԻԱ ⇒ Մանրէաբանություն:

ԲԱԿՏԵՐԻՈԼՈԳԻԱԿԱՆ ⇒

Մանրէաբանական:

ԲԱՆԴԱ ⇒ Ավազակախումբ, հրոսակախումբ:

ԲԱՆԴԱՆԱ ⇔ Գլխաշոր:

ԲԱՆԿԵՏ ⇒ Ճաշկերույթ:

ԲԱՆԿՆՈՏ (*ֆին.*) ⇒ Դրամանիշ, դրամատոմս:

ԲԱՆԿՐՈՏ ⇒ Սնանկ:

ԲԱՆՆԵՐ ⇒ Ազդերից:

ԲԱՏՈՆ ← **1.** Հացի տեսակ: **2.** Շոկոլադե սալիկ:

ԲԱՏՈՒՏ ← Չզված ցանցատիպ կտոր:

ԲԱՐԹԵՐ (*տնտեսգ.*) ⇒ Ապրանքափոխանակություն:

ԲԱՐԾԱ ⇒ Բեռնանավ:

ԲԱՐԻԿԱԴ ← Արգելափակոց:

ԲԱՐԻԵՐ → **1.** Արգելապատ: **2.** Արգելք, խոչընդոտ:

ԲԵՆԵՖԻՍ ← Հայտնի արտիստի նվիրված տոնա-

հանդես, ներկայացում
 (նվիրահանդես):
ԲԵՍԹՍԵԼ(Լ)ԵՐ ← Հանրա-
 հայտ դարձած և մեծ պա-
 հանջարկ ունեցող գիրք,
 ֆիլմ, սկավառակ ևն:
ԲԵՔՎՈՎԱԼ ⇒ Չայնակցում:
ԲԵՔՎՈՎԱԼԻՍ ⇒ Չայնակցող:
ԲԻԲԼԻՈԳՐԱՖԻԱ ⇒ Մատե-
 նագիտություն, գրակա-
 նության ցանկ:
ԲԻԳՈՒԴԻ ← Վարսափաթթուկ:
ԲԻԶՆԵՍ ⇔ Գործարարություն,
 գործ:
ԲԻԶՆԵՍՄԵՆ ⇔ Գործարար,
 ձեռներեց:
ԲԻԺՈՒՏԵՐՐԱ ← Ոչ թանկ-
 արժեք զարդեր:
ԲԻԼԻԱՐԴ ← Գնդախաղ:
ԲԻՆՈՍ ⇒ Երկանդամ:
ԲԻՈԼՈԳԻԱ ⇒ Կենսաբանու-
 թյուն:
ԲԻՈԿՐԻՄԻՆԱԼՈԳԻԱ ⇒
 Կենսաքրեաբանություն:
ԲԻՈՄԵՏՐԻԱ ⇒ Կենսաչա-
 փություն:
ԲԻՈՄԵՏՐԻՎ ⇒ Կենսաչա-
 փական:
ԲԻՄԿՎԻՏ ← Կրկնեփուկ:
ԲԻՍՏՐՈ ← Խորտկարան:

ԲԼԱՆԿ 1. ⇒ Ձևաթուղթ: **2.** ⇔
 Ձևաթուղթ-փաստաթուղթ
 պաշտոնական գործառու-
 թյունների համար (պաշտո-
 նաթուղթ):
ԲԼԵՆԴԵՐ ← Խոհանոցային
 էլեկտրական սարք, որով
 մանրացվում են մրգեր,
 բանջարեղեն ևն (խառնիչ):
ԲԼԻՑ ⇔ **1.** (*շխմտ.*) Կայծակ-
 նային: **2.** Արագ:
ԲԼԻՑՈՒՐՆԻՐ (*մարզ.*) ⇔
 Կայծակնային/արագ
 մրցաշար:
ԲԼՈԳ ⇔ Ցանցային օրագիր՝
 անհատական էջ համա-
 ցանցում:
ԲԼՈԳԵՐ ⇔ Կայքավար, օրա-
 գրող:
ԲԼՈԿԱՊԱ ⇒ Շրջափակում,
 պաշարում:
ԲԼՈԿԲԱՍՏԵՐ ⇒ Մարտաֆիլմ:
ԲԼՈԿՆՈՑ ⇒ Նոթատետր:
ԲՅՈՒԼԵՏԵՆ ⇒ **1.** Տեղեկա-
 թերթ: **2.** Տեղեկագիր: **Յ.** ⇔
 Հիվանդության թերթիկ:
ԲՅՈՒՐՈ ⇔ Գրասենյակ, առ-
 յան:
ԲՅՈՒՐՈՎՐԱՏ ⇔ Վարչարար:

ԲՅՈՒՐՈՎՐԱՏԻՍ ⇔ Վարչա-
րարություն:

ԲՈՏՄԼԵՅ ⇒ Ղեկասահնակ:

ԲՈՂԻԲԻԼԴԻՆԳ ⇔ Մարմնա-
կերտություն:

ԲՈՅԿՈՏ ⇔ Ընդվզում:

ԲՈՆԲՈՆԵՐԿԱ ⇔ Կոնֆետնե-
րով տուփ:

ԲՈՆՈՒՄ 1. ⇒ Պարզևավճար,
2. ⇔ Գնի իջեցում: **3.** Միա-
վորների որոշակի քանակ:

ԲՈՐԴՅՈՒՐ ⇒ Եզրաքար,
մայթեզր:

ԲՈՐՄԱ / ԲԻՐԺԱ ⇔ Սակա-
րան:

ԲՈՔՄ¹ ⇒ Բոնցքամարտ:

ԲՈՔՄ² ⇒ Վերակենդանաց-
ման բաժանմունք:

ԲՈՔՄ³ ⇔ **1.** Ավտոմեքենա-
ների տեխսպասարկման
կետ (նաև՝ փակ տարածք):

ԲՐԱ/ԲՌԱ ⇒ Լուսամփոփ,
որմնալամպ:

ԲՐԱԿՈՆՅԵՐ ⇒ **1.** Որսագող:
2. Ձկնագող:

ԲՐԱՈՒԶ (*հսկրզ.*) ⇒ Վեր-
բեռնում:

ԲՐԱՈՒԶԵՐ (*հսկրզ.*) ⇒ Չննում:

ԲՐԱՍԼԵՏ ⇒ Ապարանջան:

ԲՐԵԼՈԿ ⇔ Զարդոյակ բանա-
լի(ներ) ամրացնելու համար
(բանալեկալ):

ԲՐԵՆԴ ⇔ Հայտնի ապրան-
քանիշ:

ԲՐԻԿԵՏ ⇔ Մնտամթերքի և
այլնի աղյուսաձև կտոր:

ԲՐԻՖԻՆԳ ⇒ Ճեպագրույց:

ԲՐՈՆԽԻՏ ⇔ Բրոնխների
բորբոքում (ցնցղաբորբ):

ԲՐՈՇԿԱ ⇒ Զարդասեղ:

ԲՐՈՇՅՈՒՐ ⇒ Գրքույկ:

ԲՐՈՒՏՏՈ ⇒ Համաքաշ:

ԲՐՈՔԵՐ ⇔ Վաճառամիջ-
նորդ՝ միջնորդ գործակալ:

ԲՈՒԼԱՎԿԱ ⇔ Կեռմայր:

ԲՈՒԼՅՈՆ ⇒ Արգանակ:

ԲՈՒԿԻՆԻՍ ⇔ Հնագրավա-
ճառ, գրավաճառ:

ԲՈՒՆԿԵՐ ⇔ Պահասենյակ,
ապաստարան:

ԲՈՒՆՏ ⇒ Խռովություն,
ապստամբություն:

ԲՈՒՏԵՐԲՐՈՂ ⇒ Բրդուճ:

ԲՈՒՏԻԿ ⇒ Կրպակ:

ԲՈՒՔՄԵՅՔԵՐ ⇔ Խաղաղրույթ
ընդունող անձ:

ԲՈՒՖԵՏ ⇔ Վճարովի սնվելու
վայր կազմակերպություն-
ներում:

ԲՈՒՑԵՐ 1. (*տեխ.*) ⇔ Թափար-
գել, բախարգել: **2.** (*հսկող.*)

← Տեղեկությունների պա-
հեստ:

— Գ —

ԳԱԶՈՆ ⇔ Սիգամարգ:

մետիկ միջոց դեմքի, մա-
զերի, մաշկի խնամքի հա-
մար:

ԳԱԼԱՆՏԵՐԵԱ ⇒ Արդուզարդ:

ԳԱՅԿԱ ⇒ Պնդոդակ, մանեկ:

ԳԱՆԳՐԵՆԱ (*բժշկ.*) ⇒ Փըտ-
ախտ:

ԳԵՅՄ ⇒ **1.** Խաղամաս: **2.** Խաղ:

ԳԵՆԴԵՐԱՅԻՆ ⇒ Սեռային:

ԳԱՆՏԵԼ ⇔ Մարզագունդ:

ԳԵՆՆԱԼՈԳԻԱ ⇒ Տոհմաբա-
նություն:

ԳԱՍՏԱՐԲԱՅԹԵՐ ⇔ Գաղթ-
յալ բանվոր:

ԳԵՆԵԶԻՄ ⇒ Ծագում, ծագ-
ման պատմություն:

ԳԱՍՏՐԻՏ ← Ստամոքսա-
բորբ:

ԳԵՆԵՏԻԿԱ ⇔ **1.** Ծագումնա-
բանություն, ժառանգա-
կանություն: **2.** Ծագում-
նագիտություն:

ԳԱՍՏՐՈԼ ⇒ Հյուրախաղ:

ԳԱՍՏՐՈՆՈՄ ⇒ **1.** Նպարա-
խանութ: **2.** Համադամա-
զետ:

ԳԵՆԵՐԱԼԻՏԵՏ ← Զինուժի
զեներալների ողջ կազմը:

ԳԱՐԱՆՏ ⇒ Երաշխավոր:

ԳԵՆԵՐԱՅԻԱ ⇒ (*կենսբ.*) **1.** Սե-
րունդ: **2.** Սերում, վերար-
տադրում: **3.** (*ֆիզ.*) Էլեկտ-
րական տատանումներ:

ԳԱՐԱՆՏԻԱ ⇒ Երաշխավո-
րություն, երաշխիք:

ԳԱՐՆԻԶՈՆ ⇒ Կայազոր:

ԳԱՐՆՏՈՒՐ ⇒ Լիակազմ,
լրակազմ:

ԳԵՇԵՑԹ (*տնտես.*) ⇔ Ապօ-
րինի գործարք / բիզնես:

ԳԱՐՆԻՐ ⇒ Խավարտ:

ԳԱՐՉԻՑԱ ⇒ Մանանեխ:

ԳԵՈՂԵԶԻԱ (*երկրբ.*) ⇔ Երկ-
րաբաշխություն, հողա-
չափություն:

ԳԵԼ ← **1.** Մարմնի հեղուկ
օձառ: **2.** Բժշկական կոս-

ԳԵՈՂԵԶԻՍՏ (*երկրբ.*) ⇔

Երկրաբաշխ:

ԳԵՈՂՈՒԼՏԻԿԱ ⇒ Աշխարհաբաղաբականություն:

ԳԵՐԲ ⇒ Զինանշան:

ԳԻԴ ⇔ **1.** Զբոսավար: **2.** Ուղեցույց-տեղեկատու:

ԳԻԼԻՈՏԻՆ ⇔ Կառավիսատ (\$բրանս. բժիշկ Գիլիոտենի անունից):

ԳԻՆԳԻՎԻՏ (*բժշկ.*) ⇒ Լնդախտ:

ԳԻՆԵԿՈԼՈԳ ⇐ Կնախտաբան:

ԳԻՆԵԿՈԼՈԳԻԱ ⇐ Կնախտաբանություն:

ԳԻՐԼՅԱՆԴԱ ⇒ **1.** Դրասանգ: **2.** Զարդաշղթա:

ԳԻՓՅՈՒՐ ⇐ Պատկերագարի ժանյակ:

ԳԼԱԴԻՈԼՈՒՄ ⇒ Թրաշուշան:

ԳԼԱԶՈՒՐ ⇒ Զնարակ:

ԳԼԱՄՈՒՐ ⇔ Գրավչություն, սնդուսափայլ, պճնագար:

ԳԼՈՒՄ ⇒ Համընդհանուր:

ԳԼՈՒՄԼԻԶՄԱՑԻԱ ⇔ Համընդհանրացում:

ԳՈԼՖ ⇐ **1.** Գնդախաղի տեսակ: **2.** ⇔ (Մնկա)գուլպա:

ԳՈՆԿԱ ⇒ **1.** Մրցարշավ: **2.** Հետապնդում:

ԳՈՒԲԵՐՆԱՏՈՐ ⇒ Նահանգապետ:

ԳՐԱԴԱՑԻԱ ⇒ Աստիճանավորում:

ԳՐԱՆՊԻՐ ⇐ Բարձրագույն պարզև, մեծ մրցանակ (արվեստում, սպորտում):

ԳՐԱՆՏ ⇒ Դրամաշնորհ:

ԳՐԱՎԵՏԱՑԻԱ ⇒ Ձգողականություն / ձգողություն:

ԳՐԱՎՅՈՒՐԱ ⇒ Փորագրանկար:

ԳՐԱՖԻԿ ⇔ **1.** Ժամանակացույց: **2.** Սանդղակ:

ԳՐԱՖԻԿԱ ⇒ Գծանկարչություն:

ԳՐԱՖԻՏՈՒՐ ⇒ Որմնագարդում:

ԳՐԵՅՊՈՒՏ ⇒ Թուրքինջ:

ԳՐԻԼ ⇐ **1.** Խորովելու սարք (խորովոց): **2.** Այդ սարքում խորոված թռչնամիս:

ԳՐԻԼՅԱԺ ⇐ **1.** Շաքարահյութով բոված ընկույզ: **2.** Այդ միջուկով պատրաստված շոկոլադ:

ԳՐԻՄ (*թարգ.*) ⇒ Շպար, դիմահարդարում, դիմաներկ:

ԳՐԻՄՅՈՐ ⇒ Դիմահարդար:

ԳՐԻՆՔԱՐՏ $\Leftarrow$ ԱՄՆ-ում բնակության թույլտվության համար տրվող քարտ:

ԳՐԻՖ $\Leftrightarrow$ 1. Գրանիշ: 2. Որևէ մակագրությամբ կնիք:

ԳՐՈՍՍԱՅՍՏԵՐ $\Leftrightarrow$ Մեծավարպետ:

ԳՐՈՏԵՄԿ (*գրկգ.*) $\Leftarrow$ Արտառոց չափազանցություն (սահմանազանցում):

ԳՐՈՒՆՏ $\Leftrightarrow$ 1. Բնահող, գետին: 2. Հիմնաներկ:

ԳՈՒՐՄԱՆ $\Leftrightarrow$ Համադրամատեր:

— 7 —

ԴԱՆՏՈՆԻՉՄ $\Leftarrow$ Հիվանդություն, որի դեպքում անձը որոշ գույներ չի տարբերում (գունակուրություն, գունաշփոթություն):

ԴԱՅՎԵՐ (*մարգ.*) $\Rightarrow$ Սուգալողորդ:

ԴԱՅՎԻՆԳ $\Rightarrow$ Սուգալող:

ԴԱՈՒՆ $\Leftarrow$ Հիվանդություն (անգլ. բժիշկ Լ. Դաունի անունից):

ԴԱՈՒՆԼՈՂ (*հսկրգչ.*) $\Rightarrow$ Ներբեռնել, քաշել (*հսկց.*):

ԴԵԲԱՏ $\Rightarrow$ Բանավեճ, քննարկում:

ԴԵԲՅՈՒՏ $\Rightarrow$ 1. Բեմել, նորամուտ: 2. Սկզբնախաղ:

ԴԵԳԵՆԵՐԱՏ $\Rightarrow$ 1. Այլասերունդ: 2. Տհաս, տկարամիտ:

ԴԵԳԵՆԵՐԱՑԻԱ $\Rightarrow$ 1. (*կենսբ.*) Այլասերում: 2. Բարքերի փչացում, աղավաղում:

ԴԵԳՈՒՍՏԱՏՈՐ $\Rightarrow$ Համտեսող:

ԴԵԳՈՒՍՏԱՅԻՄ $\Rightarrow$ Համտեսում):

ԴԵԳՐԱԴԱՑԻԱ $\Rightarrow$ 1. Անկում, քայքայում: 2. Վատթարացում, հետաճ: 3. Կազմալուծում:

ԴԵԴՈՒԿՏԻՎ $\Leftrightarrow$ Արտածական:

ԴԵԴՈՒԿՑԻԱ $\Leftrightarrow$ Արտածում:

ԴԵԶԻՆՏԵԿՑԻԱ $\Rightarrow$ Ախտահանում, ախտազերծում, վարակազերծում:

ԴԵԶԻՆՏՈՐՄԱՑԻԱ $\Rightarrow$ Ապատեղեկություն, ապատեղեկատվություն:

ԴԵԺԱՎՅՈՒ (*հոգբ.*) ← Վի-
ճակ, որի դեպքում մար-
դուն թվում է, թե ինչ-որ
մի ժամանակ ինքը եղել է
այդպիսի իրավիճակում:

ԴԵԼԻԿԱՏԵՍ ⇒ Նրբախոր-
տիկ, նրբահամ ուտեստ:

ԴԵԼՏԱ ← Գետաբերանում
գետի ճյուղավորումից գո-
յացած հարթություն:

ԴԵԼՖԻԱՐԻՈՒՄ ⇔ Դելֆի-
նանոց:

ԴԵԿԱՂԱՆՍ ⇒ Տնտեսույթ-
յան, մշակույթի վատթա-
րացում, անկում:

ԴԵԿԼԱՐԱՏԻՎ ⇔ Հռչակա-
գրային:

ԴԵԿԼԱՐԱՑԻԱ ⇔ Հռչակագիր,
հայտարարություն:

ԴԵԿԼԻՆԱՏՈՐ (*ֆիզ.*) ⇔ Շե-
ղումնացույց:

ԴԵԿԼԻՆԱՑԻԱ ⇔ Մազնիսա-
կան շեղում:

ԴԵԿՈՒՏԵ ⇒ Լանջաբացվածք:

ԴԵԿՈՐ ⇔ Բեմազարդ:

ԴԵԿՈՐԱՏԻՎ ⇔ Զարդարա-
րական:

ԴԵԿՎԱԼԻՖԻԿԱՑԻԱ (*մաթ.*) ⇒
Ապառակավորում:

ԴԵԿՐԵՏ ⇒ **1.** Հրամանագիր,
որոշում: **2.** Նախա- և ետ-
ծննդյան արձակուրդ
(*խսկց.*):

ԴԵՄԱԳՈԳ ⇒ Ամբոխավար,
փիլ.՝ դատարկախոս:

ԴԵՄԱԳՈԳԻԱ ⇒ Ամբոխա-
վարություն:

ԴԵՄԱՐԿԱՑԻԱ (*դվնգ.*) ⇒
Սահմանագծում:

ԴԵՄԱՐՇ (*դվնգ.*) ← Դիվա-
նագիտական հայտարա-
րություն՝ միջոցառում՝
որն է պետության վրա
ներգործելու նպատա-
կով՝ բողոք, ընդվզում:

ԴԵՍՈՒԲԻԼԻՉԱՑԻԱ ⇒ Զորա-
ցրում:

ԴԵՍՈՎՐԱՏԻԱ ⇒ Ժողովրդա-
վարություն:

ԴԵՍՈՆՍՏՐԱՏԻՎ ⇒ Ցուցադ-
րական:

ԴԵՍՈՆՍՏՐԱՑԻԱ ⇒ **1.** Ցույց,
բողոքի արարք: **2.** Շքերթ:
3. Ցուցադրում:

ԴԵՍՈՆՏԱԺ ⇒ Կազմաքան-
դում, քանդում:

ԴԵՊԱՐՏԱՄԵՆՏ ⇒ Բաժին
(կառավարական), վար-
չություն, բաժանմունք:

ԴԵՊՈԶԻՏ (*ֆին.*) ⇒ Ավանդ:

ԴԵՊՈԶԻՏԱՐ (*ֆին.*) ⇔ Պայմանագրապահ, պահառու:

ԴԵՊՈՐՏ (*տնտեսագ.*) ⇒ Հետադարձում (ապրանքի):

ԴԵՊՈՐՏԱՑԻԱ (*քաղաք.*) ⇒ Արտաքսում, վտարում:

ԴԵՊՐԵՍԻԱ 1. ⇒ Ընկճվածություն, ընկճախտ, ճնշվածություն: **2.** ⇐ (*տնտեսագ.*)

Տնտեսական կամ արդյունաբերական ճգնաժամին հաջորդող փուլ՝ վիճակ:

ԴԵՌԵԳՈՒԼՅԱՑԻԱ ⇒ Ապակարգավորում:

ԴԵՍԱՆՏ ⇔ Զորեջք, իջագոր:

ԴԵՍԵՐՏ ⇒ Աղանդեր:

ԴԵՍՔՔՈՓ (*հսկրգյ.*) ⇒ Սեղան:

ԴԵՍՊՈՏ ⇒ Բռնակալ:

ԴԵՍՏՐՈՒԿՑԻԱ ⇒ Կազմալուծում, ապակայունացում:

ԴԵՎԱԼՎԱՑԻԱ (*տնտեսագ.*) ⇒

Արժեզրկում, արժենվազում:

ԴԵՎԻՋ ⇒ Նշանաբան:

ԴԵՏԱԼ ⇔ Մանրակ:

ԴԵՏԵԿՏՈՐ ⇐ Կիսահաղորդչային սարք, որը բարձրիաճախային տատանումները փոխակերպում է ցածր հա-

ճախականության լսելի կամ տեսանելի ազդանշանի (հայտնաբերիչ):

ԴԵՐՄԱՏԻՏ (*բժշկ.*) ⇔

Մաշկաբորբ:

ԴԵՐՄԱՏՈԼՈԳ ⇔ Մաշկաբան:

ԴԵՖԵԿՏ ⇒ Թերություն, արատ, պակասություն:

ԴԵՖԵԿՏՈԼՈԳԻԱ ⇒ Արատաբանություն:

ԴԵՖԻՑԻՏ ⇒ Պակասուրդ:

ԴԵՖԼՅԱՑԻԱ (*ֆին.*) ⇒ Գնանկում:

ԴԵՖՈՐՄԱՑԻԱ ⇒ Կերպափոխություն, ձևախեղում:

ԴԻԱԲԵՏ (*բժշկ.*) ⇒ Շաքարախտ:

ԴԻԱԳՆՈԶ (*բժշկ.*) ⇒ Ախտորոշում:

ԴԻԱԳՆՈՍՏԻԿԱ ⇔ **1.** (*բժշկ.*)

Ախտորոշաբանություն: **2.** (*տեխն.*) Հայտորոշում՝ սարքերի, ավտոմեքենաների տեխնիկական վիճակի գնահատում:

ԴԻԱԳՐԱՄ ⇔ Տրամագիր:

ԴԻԱԼԵԿՏԻԿԱ (*փիլի.*) ⇐ Փիլիսոփայական ուսմունք բնության, հասարակության և մտածողության զար-

գացման ընդհանուր օրինաչափությունների մասին:
ԴԻԱՄԵՏՐ ⇒ Տրամագիծ:
ԴԻԴԱԿՏԻԿ ⇔ Ուսուցաբանական:
ԴԻԴԱԿՏԻԿԱ ⇔ Ուսուցաբանություն:
ԴԻԵՏԱ ⇔ Սննդակարգ:
ԴԻԵՏՈՒՈԳ ⇔ Սննդաբան:
ԴԻԶԱՅՆ ⇔ Գեղարարություն, ձևարարություն:
ԴԻԶԱՅՆԵՐ ⇔ Գեղարար, ձևարար՝ հագուստ, սրահ, ճարտարապետական շինություններ ևն ձևավորող անձ:
ԴԻԶԵԼ ⇔ **1.** Վառելանյութ: **2.** Ներքին այրման շարժիչ (գերմ. ինժեներ Ռ. Դիզելի անունով):
ԴԻԶԵՆՏԵՐԻԱ (*բժշկ.*) ⇔ Թանջ:
ԴԻԼԵՄԱ ⇒ Երկընտրանք:
ԴԻԼԵՏԱՆՏ ⇔ Ոչ հմուտ, կիսագիտակ, թերիմաց (սիրողական մակարդակի իմացություն ունեցող անձ):
ԴԻԼԵՐ 1. ⇔ Խաղարկու: **2.** ⇔ Գործարքառու:

ԴԻԿՏԱՏՈՐ ⇒ Բռնակալ, բռնապետ:
ԴԻԿՏԱՏՈՒՐԱ ⇒ Բռնակալություն, բռնատիրություն:
ԴԻԿՏՈՏՈՆ ⇒ Ձայնագրիչ:
ԴԻԿՑԻԱ ⇒ Առողջանություն, արտասանություն:
ԴԻՆԱՄԻԶՄ 1. ⇔ Շարժունություն, գործունեություն: **2.** (*փիլ.*) ⇔ Իդեալիստական պատկերացում, որի համաձայն՝ ուժը դիտվում է որպես ինքնություն՝ մատերիայից անկախ և նրան նախորդող ինքնակասկզբունք: **3.** (*գրկգ., արվ.*) Պատկերների՝ գործողությունների արագ զարգացում:
ԴԻՆԱՄԻԿԱ 1. ⇔ Շարժ: **2.** ⇔ (*ֆիզ.*) Մեխանիկայի բաժին՝ մարմինների շարժման օրենքներն ուսումնասիրող գիտություն:
ԴԻՆԱՄԻՑ ⇔ Ուժանակ:
ԴԻՆԱՄՈՄԵՏՐ ⇔ Ուժաչափ:
ԴԻՆԱՍՏԻԱ ⇒ **1.** Արքայատոհմ: **2.** Հարստություն:

- ԴԻՈՂ** (*տեխ.*) ← Էլեկտրոնային կիսահաղորդչային մանրակ:
- ԴԻՊԼՈՍ** ⇔ Վկայագիր:
- ԴԻՊԼՈՄԱՍ 1.** ⇒ Դիվանագետ: **2.** ← Պայուսակի տեսակ: **3.** *փխբ.* ' ⇒ Խորամանկ, զգուշավոր, ճարպիկ:
- ԴԻՊԼՈՄՆԻԿ** ← Դիպլոմային աշխատանք գրող ուսանող:
- ԴԻՋԵՑ** (D.J.) ← Երաժշտական հաղորդավար, ով ունկնդիրներին մատուցում է երաժշտական փոփոխված կամ անփոփոխ կատարումներ:
- ԴԻՍԲԱԼԱՆՍ** ⇒ Անհավասարակշռություն:
- ԴԻՍԵՐՏԱՆՏ** ⇒ Ատենախոս:
- ԴԻՍԵՐՏԱՑԻԱ** ⇒ Ատենախոսություն:
- ԴԻՄԻԴԵՆՏ** ⇒ Այլախոհ:
- ԴԻՄԻՄԻԼՅԱՑԻԱ** ⇒ **1.** Տարնամանում: **2.** (*կենսբ.*) Տարբարություն:
- ԴԻՍԼՈԿԱՑԻԱ** ⇒ **1.** (*ռազմ.*) Տեղաբաշխում: **2.** Տեղավորում: **3.** Բաշխում: **4.** (*երկրբ.*) Տեղախախտում: **5.** (*բժշկ.*) Հոդախախտություն, տեղաշարժ:
- ԴԻՄԿ** ⇒ Սկավառակ:
- ԴԻՄԿԵՏ** ⇒ Պնակիտ:
- ԴԻՄԿՈԲՈԼ** (*մարզ.*) ⇒ Սկավառակաձիգ:
- ԴԻՄԿՈՏԵԿ** ⇔ Պարային ակումբ:
- ԴԻՄԿՐԵՑԻԱ** (*իրավբ.*) ⇔ Հայեցողություն:
- ԴԻՄԿՈՒՄԻԱ** ⇒ Բանավեճ:
- ԴԻՄԿՈՒՐՄ** ⇔ Խոսույթ:
- ԴԻՄԿՎԱԼԻՖԻԿԱՑԻԱ** ⇒ Որակագրկում:
- ԴԻՄԿՐԻՄԻՆԱՑԻԱ** ⇒ Խտրականություն:
- ԴԻՍՈՆԱՆՍ** ⇒ **1.** Աններդաշնակություն: **2.** Անհամերաշխություն:
- ԴԻՄՊԱՆՍԵՐ** ⇔ Բուժարան:
- ԴԻՄՊԵՏՉԵՐ** ⇒ Կարգավար:
- ԴԻՄՊՈԶԻՑԻԱ** (*իրավբ.*) ← Որոշակի կարգադրություն պարունակող իրավական նորմի մաս (կարգադրույթ):
- ԴԻՍՏԱՆՑԻԱ** ⇒ Միջտարածություն:
- ԴԻՍՏՐԻԲՑՈՒՑՈՐ** ⇒ **1.** Մատակարար: **2.** Բաշխիչ:

ԴԻՍՑԻՊԼԻՆ(Ա) ⇒ 1. Գիտա-
կարգ, գիտաճյուղ: 2.

Կարգապահություն:

ԴԻՍՓԼԵՅ ⇔ Ցուցադրիչ:

ԴԻՎԵՐՍԱՆՏ ⇔ Խափանա-
րար, վնասագործ:

ԴԻՎԵՐՍԻԱ ⇔ Խափանարա-
րություն:

ԴԻՎԵՐՍԻՖԻԿԱՑԻԱ ⇒ Բազ-
մազանեցում:

ԴԻՎԻԴԵՆՏ ⇒ Շահաբաժին:

ԴԻՐԵԿՏԻՎ ⇒ Հրահանգ:

ԴԻՐԵԿՑԻԱ ⇒ Տնօրենություն:

ԴԻՐԻՓՈՐ ⇔ Նվազավար,
խմբավար:

ԴԻՏԵՐԱՄԲ ⇒ Ներբող, գով-
երգ:

ԴԻՏՈՒԶԻԱ (*քիմ.*) ⇔ Փոխ-
ներթափանցում:

ԴԻՏՈՒԶՈՐ 1. ⇐ Մազերը
զանգրացնող սարք: 2.
(*քիմ.*) Խողովակի հատ-
վածամաս, որում հոսքը
դանդաղեցվում է, և
ճնշումը մեծանում է: 3.
(*ֆիզ.*) Մեխանիկական
տատանողական համա-
կարգի մաս:

ԴԻՏԵՐԻԱ ⇐ Բկացավ:

ԴՅՈՒԲԵԼ ⇐ Առարկա, որը
սուր մասով դրվում է պա-
տի մեջ, բաց կողմից պտու-
տակը ձգվում է դրա մեջ:

ԴՈԳՄԱ ⇔ Անառարկելի
պնդում, ճշմարտություն,
դրույթ:

ԴՈԶԱ ⇔ Դեղաչափ:

ԴՈԿՈՒՄԵՆՏԱԼ ⇒ Վավերա-
գրական, փաստագրական:

ԴՈԿՏՐԻՆ ⇒ Ուսմունք, վար-
դապետություն:

ԴՈՄԻՆԱՆՏ ⇒ Գերիշխող,
հիմնական:

ԴՈՆՈՐ ⇐ 1. Անձ, որը հիվան-
դին ինքնակամ տալիս է
արյուն կամ որևէ օրգան
(նվիրատու): 2. *փիլս.*՝
Վարկատու:

ԴՈՊԻՆԳ (*մաթ.*) ⇒ Խթանիչ:

ԴՈՍԻԵ ⇒ Թղթածրար, անձ-
նական գործ:

ԴՈՏԱՑԻԱ (*տնտես.*) ⇒ Լրա-
վճար, լրահատկացում

ԴՌԵԼ ⇒ Շաղափ(իչ):

ԴՐԱՄԱՏՈՒՐԳ ⇔ Թատերգու:

ԴՐԱՄԱՏՈՒՐԳԻԱ ⇔ Թա-
տերգություն:

ԴՐԱՅՎ ⇒ Եռանդ:

ԴՐԵՆԱԺ (*գիտ.*) ⇒ Ջրաքաշում, ցամաքուրդ:

ԴՐՈՇ ⇒ Խմորիչ:

ԴՌԻՔԻՆԿԱ ⇒ Մահակ, ռե-տինե մահակ:

ԴՌԻՔԼ ← **1.** (*կինո*) Միննույն տեսարանի մեկից ավելի նկարահանում: **2.** Նկարահանված տարբերակներից յուրաքանչյուրը: **3.** (*մարզ.*) ⇔ Կրկնագուլ:

ԴՌԻՔԼԻԿԱՍ / ԴՌԻՔԼԵՏ ⇒

Կրկնօրինակ, պատճեն:

ԴՌԻՔԼՅԱԺ (*կինո*) ⇒ Կրկնօրինակում:

ԴՌԻՔԼՅՈՆԿԱ ← Տաք վերնագգեստի՝ վերարկուի տեսակ:

ԴՌԻՔԼՅՈՐ (*կինո*) ⇒ Փոխարինող:

— Զ —

ԶԱՔԵՓ ⇒ Սրցահերթ:

ԶԱՄԱՍԿԱ ⇒ Ծեփամածիկ:

ԶԱՄՇ ⇔ Թավշակաշի:

ԶԱՉՈՏՆԻԿ ⇒ Ստուգման գրքույկ՝ ստուգագրքույկ:

ԶԱՊՈՆԿԱ ⇒ Թեքաճարմանդ:

ԶԻԳԶԱԳ ⇔ Կեռման, ոլորագիծ, կեռագիծ:

ԶՈՐ ⇔ Խպիպ:

ԶՈՂԻԱԿ ⇔ Կենդանակերպ, կենդանաշրջան:

ԶՈՄԲԻ ← «Կենդանի էակ»,

որն ամբողջությամբ կորցրել է ինքնատիրապետումը կամ լիովին ղեկավարվում է այլ անձանց թելադրանքով:

ԶՈՄԲԻԱՑՆԵԼ ← Կամազրկել և կառավարել մարդուն ուրևե ներգործուն միջոցով:

ԶՈՆԱ ⇒ Գոտի, տարածք, տարածություն:

ԶՈՆԻ ⇔ **1.** Ձննաձող: **2.** Հորատիչ: **3.** Միսան:

ԷԳԱԼԻՏԱՐԻԶՄ ⇔ Հավասարապաշտություն:	ԷԼԻՏԱ ⇔ Ընտրանի, վերնախավ:
ԷԳՈՒԶՄ ⇒ Եսապաշտություն, եսամոլություն, եսափրություն:	ԷԼԻՏԱՐ ⇔ Վերնախավային:
ԷԳՈՑԵՆՏՐԻԶՄ ⇒ Եսակենտրոնություն:	ԷԿԶԻՍՏԵՆՅԻԱԼԻԶՄ ⇔ Գոյապաշտություն (20-րդ դ. գրական և փիլիսոփայական ուղղություն):
ԷԶՈԹԵՐԻԿ (<i>փիլ.</i>) ⇔ Գաղտնի, թաքցրած (թաքնագիտական):	ԷԿԶԵՄԱ ⇐ Մաշկի բշտիկային ախտահարում (թրմաքոս):
ԷԹԻԿԱ ⇒ Բարոյագիտություն:	ԷԿԶԵՄՊԼԻՑԱՐ ⇒ Նմուշ, օրինակ:
ԷԹԻԿԵՏ ⇔ Վարվեցողություն, վարվելակարգ:	ԷԿԶՈԳԵՆ (<i>երկրբ.</i>) ⇔ Արտածին:
ԷԹՆԻԿ ⇔ Ազգային:	ԷԿԶՈԹԵՐԻԿ ⇒ Հանրամատչելի, բաց, հրապարակային:
ԷԹՆՈԳՐԱՖԻԱ ⇒ Ազգագրություն:	ԷԿԶՈԹԵՐԻԿԱ ⇐ Կրոնական կամ փիլիսոփայական ուսմունք:
ԷԹՆՈՍ ⇔ Ազգ:	ԷԿԶՈԹԵՐՄԻԿ ⇒ Ջերմատու, ջերմարտադրական:
ԷԼԱՍՏԻԿ ⇒ Առաձգական:	ԷԿԶՈՏԻԿ ⇒ Տարաշխարհիկ:
ԷԼԵԳԱՆՏ ⇒ Նրբագեղ, նրբաճաշակ:	ԷԿԻՊԱԺ ⇒ Անձնակազմ:
ԷԼԵԿՏՐՈՐԱՏ ⇒ Ընտրագանգված:	ԷԿԼԵԿՏԻԶՄ (<i>փիլ.</i>) ⇐ Ուսմունք տարբեր սկզբունքների, տեսակետների մեխանիկական միացման, համադրման մասին:
ԷԼԵՄԵՆՏ ⇔ Տարր, բաղադրիչ:	
ԷԼԵՄԵՆՏԱՐ ⇒ 1. Տարրական: 2. Պարզ, հասարակ: 3. Մակերեսային, սահմանափակ:	

ԷԿԼԵԿՏԻԿ $\Leftarrow$ 1. Էկլեկտիզմին հատուկ: 2. Էկլեկտիզմի հետևող:

ԷԿՈԼՈԳ $\Rightarrow$ Բնապահպան / գոյապահպան:

ԷԿՈԼՈԳԻԱ $\Rightarrow$ Բնապահպանություն / գոյապահպանություն:

ԷԿՈՆՈՄԻԱ $\Rightarrow$ Խնայողություն:

ԷԿՈՆՈՄԻԿԱ $\Leftrightarrow$ 1. Տնտեսություն: 2. Տնտեսագիտություն:

ԷԿՎԱԼԱՑՁԵՐ (*տեխ.*) $\Leftarrow$ Մանրակ ձայնարկիչ սարքերում, որն ապահովում է մաքուր, հնչեղ ձայն:

ԷԿՎԻՎԱԼԵՆՏ $\Rightarrow$ 1. Համարժեք, հավասարաբժեք: 2. Համագոր, համապատասխան:

ԷՄԱՆՍԻՊԱՑԻԱ (*քղբգ.*) $\Rightarrow$ Ազատագրություն, ազատագրում:

ԷՄԲԱՐԳՈ (*տնտսգ., իրավբ.*) $\Rightarrow$ 1. Արգելք: 2. Բեռնարգելք:

ԷՄԲԼԵՄ $\Leftrightarrow$ Խորհրդապատկեր:

ԷՄԷՄԷՍ (MMS) $\Leftarrow$ Հաղորդագրության տեսակ:

ԷՄԻԳՐԱՆՏ $\Rightarrow$ Արտագաղթող:

ԷՄԻԳՐԱՑԻԱ $\Rightarrow$ Արտագաղթ:

ԷՄԻՍԱՐ $\Rightarrow$ Հանձնակատար:

ԷՄԻՍԻԱ (*տնտսգ.*) $\Leftrightarrow$ Դրամաթողարկում (արժույթի նոր թողարկում):

ԷՄԻՍԻՈՆ $\Leftrightarrow$ Թողարկային:

ԷՄՈՑԻԱ $\Rightarrow$ Հույզ, զգացմունք:

ԷՄՈՑԻՈՆԱԼ $\Rightarrow$ Հուզական, զգացմունքային, դյուրազգաց:

ԷՄՊԻՐԻԶՄ (*փիլ.*) $\Leftrightarrow$ Փորձապաշտություն (փիլիսոփայական ուղղություն, որը փորձը համարում է իմացության հիմնական աղբյուրը):

ԷՄՊԻՐԻԿ $\Leftrightarrow$ Փորձառական:

ԷՄՊԻՐԻՈԿՐԻՏԻՑԻԶՄ $\Leftrightarrow$ Փորձաքննադատություն:

ԷՅՖՈՐԻԱ $\Leftarrow$ Չափից ավելի ուրախ տրամադրություն՝ բերկրաբմբիբ:

ԷՆԴԵՄԻԿ $\Leftrightarrow$ Տեղաբնիկ, բնաշխարհիկ:

ԷՆԴՈԹԵՐՄԻԿ $\Leftrightarrow$ Ներջերմային:

ԷՆԴՈԿՐԻՆ $\Leftrightarrow$ Ներզատիչ:

ԷՆԴՈԿՐԻՆՈԼՈԳ $\Leftarrow$ Էնդոկրինոլոգիայի մասնագետ (ներզատաբան):

ԷՆԴՈԿՐԻՆՈԼՈԳԻԱ ← Ուսմունք ներգատիչ գեղձերի մասին (ներգատաբանություն):

ԷՆՏՈՒԶԻԱԶՄ ⇒ Խանդավառություն, ոգևորություն:

ԷՆՑԵՖԱԼԻՏ (*բժշկ.*) ⇔ Գլխուղեղի բորբոքում՝ ուղեղաբորբ:

ԷՆՑԻԿԼՈՊԵԴԻՍ ⇒ Հանրագիտակ:

ԷՇԵԼՈՆ ⇔ Ավտոշարայուն, գնացքաշար, զորաշարք:

ԷՊԻԳՐԱՖ ⇒ 1. Բնաբան: 2.

Տապանագիր:

ԷՊԻԳՐԱՖԻԿԱ ⇒ Տապանագրագիտություն, արձանագրագիտություն:

ԷՊԻԴԵՄԻԱ ⇒ Համաճարակ:

ԷՊԻԴԵՄԻՈԼՈԳ ⇒ Համաճարակաբանություն:

ԷՊԻԴԵՄԻՈԼՈԳԻԱ ⇒ Համաճարակաբանություն:

ԷՊԻԶՈԴ ⇒ Միջադեպ, դիպված, դրվագ:

ԷՊԻԶՈԴԻԿ ⇔ Դրվագային, դիպվածային:

ԷՊԻԼՅԱՏՈՐ ← Մազահեռացնող սարք:

ԷՊԻԼՅԱՑԻԱ ⇒ Մազահեռացում:

ԷՊԻԼՈԳ ⇒ Վերջաբան (եզրափակիչ մաս):

ԷՊԻԿՐԻԶ ← Հիվանդության պատմության վերջում զետեղված եզրակացություն:

ԷՊՈՊԵԱ ⇒ Հերոսապատում:

ԷՍԷՄԷՄ (*SMS*) ⇔ Հաղորդագրություն:

ԷՍԹԵՏ ⇒ Գեղագետ:

ԷՍԹԵՏԻԿ ⇒ Գեղագիտական:

ԷՍԹԵՏԻԿԱ ⇒ Գեղագիտություն:

ԷՍԿԱԴՐԱ ⇒ Տորմիդ:

ԷՍԿԱԼԱՏՈՐ ⇒ Շարժասանդուղք:

ԷՍԿԱԼԱՑԻԱ ⇔ Ընդլայնում, ավելացում, սաստկացում, ուժգնացում:

ԷՍՏԱԿԱՂԱ ← Ձողերի վրա կառուցված հարթակ, որ ծառայում է ճանապարհները բարձրացնելուն (ցցաթումբ):

ԷՍՔԻԶ ⇔ Ուրվանկար, նախանկար:

ԷՎԱԼՎԱՑԻԱ (*տնտուգ.*) ⇒ Գնահատում, հաշվարկում:

ԷՎԱԿՈՒԱՑԻԱ ⇒ Տարհանում, տեղափոխում:

ԷՎԱԿՈՒՍՏՈՐ ⇒ Ավտոքարշակ:

ԷՎՈԼՅՈՒՑԻԱ ← Բնաշրջում, զարգացում, մի որակական վիճակից անցում մի նոր որակական վիճակի (տևափոխություն):

ԷՏԱԼՈՆ ⇔ Չափանմուշ, ստուգանմուշ:

ԷՐԻՍՏԻԿԱ ⇒ Բանավեճի արվեստ:

ԷՐՈՒԴԻՑ ⇒ Խորագետ, խորիմաց, բազմագիտակ, խորահմուտ, բազմահմուտ:

ԷՐՈՒԴԻՑԻԱ ⇒ Խորագիտություն, խորիմացություն, բազմակողմանի զարգացածություն:

ԷՔՄԿԼՅՈՒՋԻՎ ⇒ Բացառիկ, յուրահատուկ, եզակի:

ԷՔՄՎՈՒՐՄ ← Գլխավոր նյութից շեղվելը՝ բուն նյութին առնչվող հարցեր լուսաբանելու նպատակով (արտաճառ, արտաբանություն, շեղադիտարկում):

ԷՔՄՎՈՒՐՄԻԱ ⇔ Շրջագայություն, զբոսարշավ:

ԷՔՍՀՈՒՄԱՑԻԱ ⇒ Արտաշիրմում:

ԷՔՍՊԱՆՍԻԱ (*քղքգ.*) ⇒ Չավթում, ընդարձակում, ծավալում:

ԷՔՍՊԱՆՍԻՈՆԻԶՄ (*քղքգ.*) ⇒ Չավթողականություն, ծավալապաշտություն:

ԷՔՍՊԱՏԻՄԱՑԻԱ (*քղքգ., իրավք.*) ⇒ Արտաքսում, տարագրում, վտարում (հայրենավտարում):

ԷՔՍՊԵՐԻՄԵՆՏ ⇒ Գիտափորձ:

ԷՔՍՊԵՐԻՄԵՆՏԱԼ ⇒ Փորձարարական, փորձագիտական:

ԷՔՍՊԵՐՏ ⇒ Փորձագետ:

ԷՔՍՊԵՐՏԻԶՄ ⇒ Փորձաքննություն:

ԷՔՍՊԼԱՆՏԱՑԻԱ (*բժշկ.*) ⇒ Փոխապատվաստում:

ԷՔՍՊԼՈՒԱՏԱՑԻԱ (*քղքգ.*) ⇒ Շահագործում:

ԷՔՍՊՈԶԻՑԻԱ (*արվ.*) ⇒

1. Նախադրություն:

2. Ցուցադրություն:

ԷՔՍՊՈՆԱՏ ⇒ Ցուցանմուշ:

ԷՔՍՊՈՐՏ (*տնտսգ.*) ⇒ Արտահանում:

ԷՔՄՊՐԵՍ ⇒ Ճեպընթաց
(գնացք, ավտոբուս նն):

ԷՔՄՊՐԵՄԻԱ ⇒ Զգացմունք,
արտահայտչականություն:

ԷՔՄՊՐԵՄԻՈՆԻԶՄ (*արվ.,
գրկգ.*) ← Ստեղծագործա-
կան ուղղություն (արտա-
հայտչապաշտություն):

ԷՔՄՊՐԵՄԻՈՆԻՍՏ ← Էքսպ-
րեսիոնիզմի հետևորդ
(արտահայտչապաշտ):

ԷՔՄՊՐՈՍՏ ← Արագագիբ,
հանկարծաստեղծություն,
հեղաստեղծում:

ԷՔՄՊՐՈՂՐԻԱՑԻԱ (*հրավր.*) ⇒
Ունեզրկում, սեփակա-
նազրկում:

ԷՔՄՍԱԶ ⇔ Զմայլանք, ինք-
նամոռացություն:

ԷՔՄՏԵՌՆ ← Դրսեկ(ություն):

ԷՔՄՏԵՐԻԵՐ ← Ճարտարապե-
տական շինությունների,
ավտոմեքենայի արտաքին
տեսքը (դրսույթ):

ԷՔՄՏՐԱԴԻՑԻԱ (*հրավր.,
դվնգ.*) ⇒ (Արտա)հանձ-
նում:

ԷՔՄՏՐԱԿՏ ← 1. Մրգերից կամ
բանջարեղենից քամելով

ստացվող հյութ (մուգ, հա-
նուկ): 2. Բուժական պատ-
րաստուկ (նրբաթուրմ):

ԷՔՄՏՐԱՍԵՆՆ ⇒ Պայծառա-
տես:

ԷՔՄՏՐԱՎԱԳԱՆՏ ⇒ Արտա-
սովոր, տարօրինակ:

ԷՔՄՏՐԵՄԱԼ ⇔ Ծայրահեղ:

ԷՔՄՏՐԵՄԻԶՄ (*քղքգ.*) ⇔
Ծայրահեղականություն:

ԷՔՄՏՐԵՄԻՍՏ ⇔ Ծայրահե-
ղական:

ԷՔՄՏՐԻՄ ← Վտանգներով լի
մարզածև / զբաղմունք նն,
որի նպատակը սուր զգա-
ցողություններ ունենալն է:

ԷՔՄՑԵՆՏՐԻԿ ⇒ 1. Անհավա-
սարակշիռ, հախտուն: 2.
Ապակենտրոն, կենտրոնա-
շեղ:

ԷՖԵԿՏ ⇒ 1. Արդյունք, արզա-
սիք: 2. Տպավորություն: 3.
Հնարք:

ԷՎՖԵՄԻԶՄ (*լզվր.*) ⇒ Մեղ-
մասություն:

ԷՖԹԱՆԱԶԻԱ (*բժշկ., հրավր.*)
⇔ Բարեսպանություն:

ԹԱՅՄԱՈՒՏ (*մարգ.*) ⇒ Ընդ-
վիջում, կարճատև դա-
դար:

ԹԱՅՄԵՐ ⇒ Ժամաչափ:

ԹԱՅՖՈՒՆ ⇔ Մրրկահողմ:

ԹԵԶ 1. ⇔ Դրույթ, հիմնա-
դրույթ: **2.** ⇐ Գիտական
աշխատանք: **3.** ⇒ Ատե-
նախոսություն:

ԹԵԻՍ ⇒ Աստվածապաշտ:

ԹԵՈԼՈԳԻԱ ⇒ Աստվածա-
բանություն:

ԹԵՈԿՐԱՏԻԱ (*քղբգ.*) ⇒
Կրոնապետություն:

ԹԵՐԱՊԵՎՏ ⇐ Ներքին հի-
վանդություններ բուժող
մասնագետ (բուժագետ):

ԹԵՐԱՊԻԱ (*բժշկ.*) ⇐ **1.** Ներ-
քին հիվանդությունների
բուժումն ուսումնասիրող
գիտություն: **2.** Ներքին
հիվանդությունների բու-
ժում (բուժագիտություն):

ԹԵՐՄՈԴԻՆԱՄԻԿԱ ⇐ Ֆիզի-
կայի բաժին, որն ուսում-
նասիրում է ջերմային շար-
ժումը և դրա ազդեցու-
թյունը այլ մարմինների

վրա (ջերմութականու-
թյուն):

ԹԵՐՄՈՍ ⇔ Ջերմապահ:

ԹԻՆԵՑՁԵՐ ⇒ Պատանի,
պարմանի:

ԹՅՈՒՆԵՐ (*տեխ.*) ⇔ Ռադիո-
ընդունիչ:

ԹՅՈՒՆԻՆԳ ⇐ Որևէ առար-
կայի (ավտոմեքենայի,
կահույքի, հեռախոսի և
այլնի) արտաքին տեսքի
լրացուցիչ հարդարում:

ԹՈՍԵՐ (*տեխ.*) ⇐ Հացի բա-
րակ շերտերը չորացնող և
կարմրացնող սարք:

ԹՈՔՇՈՒ ⇐ Հեռուստատե-
սային հարցազրույց ճա-
նաչված որևէ գործչի հետ
(զրուցահանդես):

ԹՐԱՏԻՔԻՆԳ (*քղբգ., իրավբ.*)
⇐ Մարդկանց՝ ստրկա-
կան, սեռական (կամ
չնչին վարձատրությամբ)
ապօրինի շահագործում
(մարդավաճառք):

ԹՐԵՑԼԵՐ (*կինո*) ⇐ Ֆիլմի
կամ համակարգչային
ծրագրի / խաղի կարճ

հոլովակ՝ այն գովագ-
դելու համար:

ԹՐԵՆՆ ⇒ Միտում, ուղղու-
թյուն:

ԹՐԵՎ (*մարգ.*) ⇒ Մրցուղի:

ԹՐԵՑՆԻՆԳ ⇔ Վարժանք,
մարզում:

ԹՐԻԼԵՐ ⇐ Կլանող հետա-
քրքրաշարժ ֆիլմ կամ

գրական երկ (կինոպա-
տում):

ԹՐՈՄԲ (*բժշկ.*) ⇐ Անոթնե-
րում առաջացող արյան
մակարդուկ:

ԹՐՈՄԲՈԶ (*բժշկ.*) ⇐ Արյան
մակարդում անոթում
կամ սրտի խոռոչում (մա-
կարդուկ):

— ժ —

ԺԱԼՅՈՒԶԻ ⇒ Շերտավարա-
գույր:

ԺԱԿԵՏ ⇐ Երկարաթև տաք
վերնագգեստ:

ԺԵԼԱՏԻՆ / **ԺԵԼԵ** ⇒ Դոնդող:

ԺԵՍ ⇒ 1. Շարժում: 2. *փիլ.*՝

Արարք, վարմունք, վարքագիծ:

ԺԵՍՏԻԿՈՒԼՅԱՑԻԱ ⇒ Շար-
ժուձև, շարժմունք:

ԺԵՏՈՆ ⇐ Մետաղանիշ, մե-
տաղյա խաղանիշ:

ԺԻԼԵՏ ⇐ Անթև վերնագգեստ
(բաճկոնակ):

ԺՅՈՒՐԻ ⇔ Մրցատյան:

ԺՈՆԳԼՅՈՐ ⇒ Ձեռնածու:

— Ի —

ԻՂԵԱ ⇒ Գաղափար:

ԻՂԵԱԼ ⇔ Կատարելություն,
կատարելատիպ:

ԻՂԵԱԼԻԶՄ ⇔ Գաղափարա-
պաշտություն, գաղափա-

րականություն (փիլիսո-
փայական ուղղություն, որը
ամեն ինչի գոյության հիմ-
քը համարում է գիտակցու-
թյունը՝ գաղափարը):

ԻՂԵԱԼԻՍ ← Գաղափարապաշտ (իդեալիստական փիլիսոփայության հետևորդ):

ԻՂԵՆՏԻՖԻԿԱՑԻԱ ⇒ Նույնականացում:

ԻՂԵՈԳՐԱՖԻԱ ⇒ Գաղափարագրություն:

ԻՂԵՈԼՈԳ ⇒ Գաղափարախոս, գաղափարաբան:

ԻՂԵՈԼՈԳԻԱ ⇒ Գաղափարախոսություն:

ԻՂԻԼԻԱ ⇒ 1. Հովվերգություն: 2. Անդորր:

ԻԶՈԼՅԱՏՈՐ 1. ⇒ (*տեխ.*) Մեկուսիչ: 2. (*հրավր.*) Մեկուսարան:

ԻԶՈԼՅԱՑԻԱ ⇒ Մեկուսացում:

ԻԶՈՄՈՐՖ ⇔ Նույնաձև, համաձև:

ԻԼՅՈՒԶԻԱ ⇒ Պատրանք, խաբկանք:

ԻԼՅՈՒԶԻՈՒԼԻԶՄ 1. (*փիլ.*) ← Իդեալիստական տեսություն, որի համաձայն՝ նյութական աշխարհը երևութական է: 2. ⇒ Աճպարարություն:

ԻԼՅՈՒԶԻՈՒԼԻՍՏ 1. ← Իլյուզիոնիզմի հետևորդ: 2. ⇒ Աճպարար:

ԻԼՅՈՒՍՏՐԱՏԻՎ ⇒ 1. Նկարագարդ, պատկերագարդ: 2. Լուսաբանող:

ԻԼՅՈՒՍՏՐԱՑԻԱ ⇒ Նկարագարդում, պատկերագարդում:

ԻԿԵԲԱՆԱ ⇒ Ծաղկահարդարում:

ԻՄԵՅԼ (*e-mail*) ⇒ Էլփոստ:

ԻՄԻԶ ⇔ 1. Կերպար: 2. Ոճ:

3. Հեղինակություն, վարկ:

ԻՄԻԶՄԵՅՔԵՐ ← Որևէ մեկի կերպարը ստեղծող անձ (կերպարար):

ԻՄԻՏԱՑԻԱ ⇒ Նմանակում:

ԻՄՈՒՆԻՏԵՏ 1. (*բժշկ.*) ← Օրգանիզմի անընկալությունը վարակիչ հիվանդությունների նկատմամբ (վարակամերժություն): 2. (*քղբգ., հրավր.*) ⇒ Անձեռնմխելիություն:

ԻՄՊԵՐԻԱԼԻԶՄ (*քղբգ.*) ⇔

Կայսերապաշտություն:

ԻՄՊԻՉՄԵՆՏ (*հրավր., քղբգ.*)

← Ընթացակարգ, որով երկրի օրենսդիր մարմինը

պաշտոնապես մեղադրանք է առաջադրում կառավարության բարձրաստիճան պաշտոնյաներին (պաշտոնանկություն):

ԻՄՊԼԱՆՏ (*թժշկ.*) ← Որևէ օրգանի արհեստական փոխարինիչ (փոխադիր):

ԻՄՊԼԱՆՏԱՑԻԱ (*թժշկ.*) ← Վիրահատությամբ արհեստական փոխարինչի պատվաստում:

ԻՄՊԼԻՑԻՑ (*լզվբ.*) ⇒ Ներակա:

ԻՄՊՈՐՏ (*տնտսգ.*) ⇒ Ներմուծում:

ԻՄՊՈՐՏՅՈՐ (*տնտսգ.*) ⇒ Ներմուծող:

ԻՄՊՐԵՍԻՈՆԻԶՄ ⇔ Տպավորապաշտություն:

ԻՄՊՐՈՎԻԶՍՈՐ ← Հանպատրաստից բանաստեղծություն, երգ են ստեղծող մարդ:

ԻՄՊՐՈՎԻԶՑԻԱ ← Հանպատրաստից ստեղծված բանաստեղծություն, երգ են (հանկարծաստեղծություն, պահագյուտ):

ԻՄՊՈՒԼՍ ⇔ Ազդակ, խթան:

ԻՆԱՈՒԳՈՒՐՑԻԱ ⇒ Երդմակալություն, ձեռնադրում, պաշտոնակալություն:

ԻՆԴԵՔՍ ⇔ **1.** Ցուցիչ, դասիչ: **2.** Ցուցանիշ:

ԻՆԴԻՎԻԴՈՒԱԼ ⇒ Անհատական:

ԻՆԴԻՎԻԴՈՒԱԼԻԶՄ ⇒ Անհատականացում:

ԻՆԴԻՎԻԴՈՒԱԼԻՍՏ ⇒ Անհատապաշտ:

ԻՆՂՈՒԿՏԻՎ ⇔ Մակաձական

ԻՆՂՈՒԿՑԻԱ ⇔ Մակաճություն:

ԻՆՂՈՒՍՏՐԻԱ ⇒ Արդյունաբերություն:

ԻՆԵՐՏ 1. (*քիմ.*) ← Չեզոք: **2.** ⇒ *փիլս.* ' Անգործունյա, անտարբեր:

ԻՆՏԵԿՏՈՐ ⇔ Ներարկիչ, շիթային պոմպ:

ԻՆԻՑԻԱՏԻՎ(Ա) ⇒ Նախաձեռնություն:

ԻՆԿԱՍՍՍՈՐ ⇔ Գանձիչ:

ԻՆԿԱՍՍՑԻԱ ⇔ Դրամագանձում:

ԻՆԿՈՒԲՍՏՈՐ ⇔ Թխսամեքենա:

ԻՆԿՈՒԲՑԻԱ ← **1.** (*թժշկ.*)

Հիվանդության թաքուն

շրջան: **2** Արհեստական
 եղանակով ճտերի բուծում:
ԻՆԿՎԻԶԻՏՈՐ ⇒ Հավատա-
 քննիչ:
ԻՆԿՎԻԶԻՑԻԱ ⇒ Հավատա-
 քննություն:
ԻՆՀԱԼՅԱՑԻԱ (*բժշկ.*) ← Բու-
 ժական նպատակով գո-
 լորշի շնչելը:
ԻՆՈՎԱՑԻԱ ⇒ Նորարարու-
 թյուն, նորամուծություն,
 նորաստեղծություն:
ԻՆՈՎԱՑԻՈՆ ⇒ Նորարարա-
 կան, նորամուծական:
ԻՆՍԵՐԹ (*հսկրգչ.*) ⇒ Զետե-
 դում:
ԻՆՍՊԵԿՑԻԱ ⇒ Տեսչություն:
ԻՆՍՏԱԼՅԱՑԻԱ (*հսկրգչ.*) ⇒
 Տեղադրում:
ԻՆՍՏԱՆՑԻԱ ⇒ **1.** Աստիճա-
 նակարգ: **2.** Ատյան:
ԻՆՍՏՐՈՒԿՑԻԱ ⇒ **1.** Ցուցում:
2. Հրահանգ: **3.** Ուղեցույց
ԻՆՎԱԼՅՈՒՏԱ (*ֆին.*) ⇒ Արտ-
 արժույթ:
ԻՆՎԵՍՏԻՑԻԱ (*տնտսգ.*) ⇒
 Ներդրում:
ԻՆՎԵՍՏՈՐ ⇒ Ներդրող:
ԻՆՎԵՐՍԻԱ (*լզվբ.*) ⇒ Շրջա-
 դասություն:

ԻՆՏԵԳՐԱՑԻԱ ⇔ Համար-
 կում, ներգրավում:
ԻՆՏԵԳՐԵԼ ⇔ Համարկել,
 ներգրավել:
ԻՆՏԵԼԵԿՏՈՒԱԼ ⇔ Բանա-
 կան, խելացի:
ԻՆՏԵԼԻԳԵՆՏ ⇔ Մտավորա-
 կան, բարեկիրթ:
ԻՆՏԵԼԻԳԵՆՑԻԱ ⇔ Մտավո-
 րականություն:
ԻՆՏԵՆՄԻՎ ⇔ Բուռն, լարված:
ԻՆՏԵՐԱԿՏԻՎ ⇔ Փոխգործուն:
ԻՆՏԵՐԻԵՐ (*ճարտոց.*) ← Ճար-
 տարապետական որևէ շի-
 նության ներքին տեսքը
 (ներսույթ):
ԻՆՏԵՐՆԱՍ ⇒ Գիշերօթիկ,
 կացարան:
ԻՆՏԵՐՆԵՏ ⇒ Համացանց:
ԻՆՏԵՐՎԱԼ ⇒ Բացատ, միջ-
 տարածություն:
ԻՆՏԵՐՎՅՈՒ ⇒ Հարցազրույց
ԻՆՏԵՐՖԵՅՍ (*հսկրգչ.*) ⇔ Մի-
 ջերես:
ԻՆՏԻՄ ⇔ **1.** Խիստ անձնական,
 ներաձնային: **2** Մտերմիկ:
ԻՆՏՈՆԱՑԻԱ ⇒ **1.** Հնչերանգ,
 առողջանություն: **2.** Ելնե-
 ջում:

ԻՆՏՈՒԻՏԻՎ ⇔ Ներքնաբնույթական, ներհայեցողական:

ԻՆՏՈՒԻՑԻԱ ⇔ Ներքնաբնույթ, ներհայեցողություն:

ԻՆՏՐԻԳ 1. ⇒ Խառնակություն, խարդավանք, չարակամություն, բանասարկություն: **2.** ⇐ Անցողիկ սիրային կապ:

ԻՆՏՐԻԳԱՆ ⇒ Բանասարկու, խառնակիչ:

ԻՆՏԱՆՏԻԼԻԶՄ (*բժշկ.*) ⇔ Մանկայնություն:

ԻՆՏԱՐԿՏ (*բժշկ.*) ⇐ Սրտի կաթված (սրտախտ, սրտակաթված):

ԻՆՏԵԿՑԻԱ ⇒ Վարակ:

ԻՆՏԵԿՑԻՈՆԻՍՏ ⇒ Վարակաբան:

ԻՆՏԼՅԱՑԻԱ (*տնտես.*) ⇒ Սղաճ, գնաճ:

ԻՆՏՈՐՄԱՏԻՎ ⇐ **1.** Տեղեկագետ: **2.** Տեղեկագիտական:

ԻՆՖՈՐՄԱՏԻՎԱ ⇐ Տեղեկագիտություն:

ԻՆՖՈՐՄԱՑԻԱ ⇒ Տեղեկույթ, տեղեկություն:

ԻՆՖՈՐՄԱՑԻՈՆ ⇒ Տեղեկատվական:

ԻՆՖՐԱՍՏՐՈՒԿՏՈՒՐԱ (*տնտես.*) ⇒ Ենթակառուցվածք, ենթակառուց:

ԻՇԵՄԻԱ ⇔ Տեղային սակավարյունություն:

ԻՇԻԱՍ (*բժշկ.*) ⇐ Նստանյարդի բորբոքում:

ԻՌԱՑԻՈՆԱԼ 1. (*մաթ.*) ⇐ Անհաշվելի: **2.** (*փիլ.*) ⇔ Ոչբանական, անտրամաբանական:

ԻՐԻՍ 1. (*բար.*) ⇒ Հիրիկ: **2.** (*բժշկ.*) ⇐ Աչքի ծիածանագույն թաղանթ:

ԻՐՈՆԻԱ ⇒ Հեզնանք:

— Լ —

ԼԱԲՈՐԱՆՏ ⇐ **1.** Լաբորատորիայի աշխատող: **2.** Գի-

տաուսումնական հաստատության աշխատակից:

ԼԱԼՈՊԱԹԻԱ (*բժշկ.*) ⇔

Խոսելախոս:

ԼԱԿՈՆՆԻԿ ⇒ Սեղմ, կարճ,
կարճառոտ, ամփոփ:

ԼԱՄԻՆԱՑԻԱ ⇔ Շերտապա-
տում:

ԼԱՑՆԵՐ ⇒ Գծանավ, գծողա-
նավ:

ԼԱՅՔ (*հսկրգչ.*) ⇒ Հավանում:

ԼԱՅՔԵԼ (*հսկրգչ.*) ⇒ Հավա-
նել:

ԼԱՆԳԵՏ ⇐ Թակածո:

ԼԱՆՉ (բիզնես-լանչ) ⇐ Ակ-
րատ (երկրորդ նախա-
ճաշ):

ԼԱՆՑԵՏ ⇒ Նշտար:

ԼԱՊՇԱ ⇒ Արիշտա:

ԼԱՎԱՆԴԱ (*բարբ.*) ⇒ Նարդոս:

ԼԱՏԻՆԻԶՄ ⇒ Լատինաբա-
նություն:

ԼԱՐԻՆԳԻՏ (*բժշկ.*) ⇔ Կոկոր-
դաբորբ:

ԼԱՔ (*քիմ.*) ⇐ Լուծույթ, որը
հեղուկ վիճակում քսում
են որևէ առարկայի մա-
կերեսին փայլ հաղոր-
դելու համար:

ԼԵԳԱԼ / ԼԵԳԻՏԻՄ ⇒ Օրի-
նական, օրինավոր:

ԼԵԳԱԼԻԶԱՑԻԱ ⇒ Օրինա-
կանացում:

ԼԵԳԵՆՆԱՐ ⇐ **1.** Լեգենդ դար-
ձած: **2.** *փխբ.* ⇒ Հանրա-
հայտ, հանրահոչակ:

ԼԵՑԿՈՋ (*բժշկ.*) ⇔ Սպիտակ-
արյունություն:

ԼԵՑԿՈՂԱՍՏԻՐ (*բժշկ.*) ⇐
Բժշկական կաշուն երիզ:

ԼԵՉՈ (*խոհր.*) ⇐ Լոլիկով և
պղպեղով պահածո:

ԼԻԲԵՐԱԼ ⇔ **1.** Ազատական:
2. Ազատամիտ:

ԼԻԴԵՐ ⇒ Առաջնորդ, առա-
ջատար:

ԼԻԶԻՆԳ ⇔ Վարձակալություն:

ԼԻԶԻՆԳԱՑԻՆ ⇔ Վարձակա-
լական:

ԼԻԼՅԱ ⇒ Շուշան:

ԼԻԿՎԻԴ ⇒ Լուծարք:

ԼԻԿՎԻԴԱՑԻԱ ⇒ **1.** Լուծա-
րում, կազմալուծում: **2.**
Ոչնչացում, վերացում:

ԼԻԿՎԻԴԱՑԻՈՆ ⇒ Լուծար-
քային:

ԼԻՄԻՏ ⇒ **1.** Վերջնասահման,
սահմանափակում, սահ-
մանային քանակ: **2.** Չափա-
բաժին:

ԼԻՄՏԱՏԻԿ (*բժշկ.*) ⇒ Ավշա-
 յին:
ԼԻՆՁԱ ⇒ Ոսպնյակ:
ԼԻՏՈՏԱ (*լզվբ.*) ⇒ Նվազաբե-
 րություն:
ԼԻՑԵՆԶԻԱ ⇒ Արտոնագիր,
 թույլտվություն:
ԼԻՑՏԻՆԳ (*բժշկ.*) ← Դեմքի
 մաշկի ձգում, կնճիռների
 վերացում:
ԼԻՑՏՅՈՐ ⇒ Վերելակավար:
ԼՅՈՒԿ ⇔ **1.** Դիտահոր: **2.**
 Իջանք:
ԼՅՈՒՔՍ ⇔ Շքեղ, առաջնա-
 կարգ:
ԼՈՐԲԻ (*քղբզ.*) ⇔ Շահախումբ:
ԼՈԳՈՊԵՐ ← Խոսքային
 խանգարումները շտկող

մասնագետ:
ԼՈԳՈՊԵՐԻԱ ← Խոսքային
 խանգարումների ու
 դրանց բուժման հարցե-
 րով զբաղվող գիտություն:
ԼՈԳՈՏԻՊ ⇔ Պատկերանիշ:
ԼՈԶՈՒՆԳ ⇒ Կարգախոս:
ԼՈԿԱԼ ⇒ Տեղային:
ԼՈԿԱԼԻԶԱՑԻԱ ⇒ Տեղայնա-
 ցում:
ԼՈՍԲԱՐԴ ⇒ Գրավատուն:
ԼՈՅԱԼ ⇒ **1.** Չեզոք: **2.** Օրինա-
 պահ: **3.** Ճշտորոշ:
ԼՈՍՅՈՆ ← Սաշկի խնամքի
 կոսմետիկ միջոց (հարդա-
 րաջուր):
ԼՈՏՈ ⇔ Վիճակախաղ:

— *Խ* —

ԽԱՆՏՈՒՐԱ ⇒ Խոտան:
ԽԱՐԻԶՄԱ ⇔ Հմայք, բացառիկ
 օժտվածություն, շնորհ:
ԽԱՐԻԶՄԱՏԻԿ ← Բացառիկ
 օժտվածություն ունեցող,
 շրջապատի վրա մեծ
 տպավորություն թողնող:

2. փխբ. ' Վառ անհատակա-
 նությամբ օժտված:
ԽԻՐՈՄԱՆՏԻԱ ⇒ Ձեռնագու-
 շակություն:
ԽՈԴՈՎԻԿ (*արհատ.*) ⇒ Ըն-
 թացագործ:

ԿԱԲԵԼ ⇒ Մալուխ:

ԿԱԲԻՆԵՏ ⇒ Աշխատասենյակ, առանձնասենյակ:

ԿԱԴԱՍՏՐ ⇐ **1.** Անշարժ գույքի, հողային շինարարության և այլնի պետական կոմիտե: **2.** Տվյալների համակարգված ամբողջություն, որը կազմվում է համապատասխան օբյեկտների և երևույթների շարունակական դիտարկումների միջոցով:

ԿԱԶԱՐՄԱ ⇒ Զորանոց:

ԿԱԶԻՆՈ ⇒ Խաղատուն:

ԿԱԼԱՍԲՈՒՐ ⇒ Բառախաղ:

ԿԱԼԵՅԴՈՍԿՈՊ ⇒ Գեղադիտակ:

ԿԱԼԻԲՐ ⇒ Տրամաչափ:

ԿԱԼԿԱ ⇒ **1.** Յուդաթուղթ: **2.**

Պատճենաթուղթ:

ԿԱԼԿՈՒԼՅԱՏՈՐ ⇒ Հաշվիչ:

ԿԱԼԿՈՒԼՅԱՑԻԱ (*տնտուզ.*) ⇒

Արժեհաշվում, հաշվարկում:

ԿԱԼՈՐԻՖԵՐ ⇒ Տարացուցիչ:

ԿԱՄԻԿԱԶԵ ⇐ Մահապարտ:

ԿԱՄԻՆ ⇒ Բուխարի, վառարան:

ԿԱՍՈՒՖԼՅԱԺ ⇒ Քողարկում, սքողում (մարդու, հագուստի, մեքենայի, տեխնիկայի քողարկիչ գունավորում):

ԿԱՆԱԼ ⇒ **1.** Զրանցք: **2.** Ներուց: **3.** Կապուղի: **4.** *փխբ.* Ուղի, հնարավորություն:

ԿԱՆՑԵՐՈԳԵՆ ⇒ Քաղցկեղածին:

ԿԱՇԱ ⇒ Շիլա / քաշովի:

ԿԱՊԱ (*մարդ.*) ⇒ Ատամնակալ:

ԿԱՊՅՈՒՇՈՆ ⇐ Հագուստին հարմարեցված գլխարկ:

ԿԱՊԻՏԱԼ ⇐ **1.** Դրամագլուխ: **2.** Գույք, ունեցվածք: **3.** ⇒ Հարստություն: **4.** ⇒ Հիմնական:

ԿԱՊԻՏԱԼԻԶՄ (*տնտուզ.*) ⇐

Դրամատիրություն՝ տրնտեսական համակարգ:

ԿԱՊԻՏԱԼԻՍՏ ⇐ Խոշոր դրամատեր:

ԿԱՊՍՈՒԼԱ ⇐ Դեղապատիճ:

ԿԱՌՆԻԶ ⇒ Քիվ, վարագուրակալ:

ԿԱՍԵՏ(Ա) ⇒ 1. Տեսաերիզ: 2.

Պարկուճ:

ԿԱՍԿԱՂՅՈՐ ← Վտանգավոր, բարդ հնարքներ կատարող անձ:

ԿԱՍ(Ս)Ա ⇒ Գանձարկղ, դրամարկղ:

ԿԱՍ(Ս)ԻՐ ⇒ Գանձապահ:

ԿԱՏԱԼՈԳ ⇒ 1. Քարտարան, գրացուցակ: 2. Համացանկ:

ԿԱՏԱԿԼԻԶՄ ⇒ Համակործանում, համադետ:

ԿԱՏԱՐՄԻՍ ⇔ Մաքրագործում, ապաքինում, քավություն:

ԿԱՏԵԳՈՐԻԱ ⇔ 1. Հասկացակարգ: 2. Կարգ (միատեսակ առարկաների կամ մարդկանց կարգ):

ԿԱՏԵԳՈՐԻԿ ⇒ 1. Կտրուկ, կտրականապես: 2. Վճռական, անառարկելիորեն:

ԿԱՐԱՄԵԼ ⇔ Հրուշակ:

ԿԱՐԱՆՏԻՆ ← 1. Մեկուսացում՝ վարակիչ հիվանդություններից (համաճարակից) խուսափելու համար: 2. Բուժման կետ՝ մեկուսարան:

ԿԱՐԱՈՎԵ ← 1. Որևէ երգի ոչ արհեստավարժ կատարում (սվագերգ): 2. Ժամանցի վայր:

ԿԱՐՅՈՒՐԱՏՈՐ ⇔ Գազատու, զազարար:

ԿԱՐԴԱՆ (*տեխ.*) ← Կախոց (իտ. մաթեմատիկոս Ջ. Կարդանոյի անունով):

ԿԱՐԴՈՎՐԱՄԱ (*բժշկ.*) ⇔ Սրտագրություն՝ սրտի աշխատանքի գրանցման եղանակ:

ԿԱՐԴՈՎՐԱՑ (*բժշկ.*) ⇔ Սրտագրիչ՝ սրտի աշխատանքը գրանցող սարք:

ԿԱՐԴՈՂՈԳ (*բժշկ.*) ⇔ Սըրտաբան:

ԿԱՐԴՈՂՈԳԻԱ (*բժշկ.*) ⇔ Սրտաբանություն:

ԿԱՐԻԵՍ (*բժշկ.*) ← Ատամի կարծր հյուսվածքների ախտահարում (ոսկրափուտ):

ԿԱՐԻԵՐԱ ← Առաջխաղացում ծառայողական կամ գործունեության որևէ ոլորտում:

ԿԱՐԻԵՐԻԶՄ ⇔ Պաշտոնամոլություն (պաշտոնի

ձգտում, գործի հասարակական շահերը անտեսելով՝ սեփական բարեկեցության ձգտում):

ԿԱՐԻԵՐԻՍՏ ⇔ Պաշտոնամոլ, աթոռամոլ (անձնական հաջողությունների մասին հոգացող, իր համար դիրք՝ կարիերա ստեղծելու ձրգտող մարդ):

ԿԱՐԻԿԱՏՈՒՐԱ ⇒ 1. Ծաղրանկար: 2. Անհաջող նմանակում: 3. Բնօրինակի համեմատությամբ աղավաղված նկար:

ԿԱՐԿԱՍ ⇒ Հիմնամաս, հիմնակմախք:

ԿԱՐՑԵՐ ⇒ Պատժախուց, մենախուց:

ԿԱՖԵԼ ⇒ Սալիկ, հախճասալիկ:

ԿԵՂ ⇐ Մարգակոշիկի տեսակ:

ԿԵՏՉՈՒՊ (*junhr.*) ⇐ Լուլիկից և այլնից պատրաստված սոուս:

ԿԵՐԱՍԻԿԱ ⇔ 1. Խեցեղեն: 2. Խեցեգործություն:

ԿԵՔՍ (*junhr.*) ⇐ Թխվածքի տեսակ:

ԿԵՖԻՐ ⇐ Կաթնամթերքի տեսակ:

ԿԻԲԵՌՆԵՏԻԿ ⇐ Կիրենտետիկայի մասնագետ:

ԿԻԲԵՌՆԵՏԻԿԱ ⇐ Գիտություն, որն ուսումնասիրում է կենսաբանական, տեխնիկական և այլ համակարգերում տեղեկության կուտակումը, մշակումը, հաղորդումը:

ԿԻՆՈԼՈԳ ⇔ Շնաբան, շնագետ:

ԿԻՆՈԼՈԳԻԱ ⇔ Շնագիտություն:

ԿԻՍԵԼ ⇐ Անուշապուր:

ԿԻՔՍ (*junhr.*) ⇒ Վրիպակ, սխալ:

ԿԼԱՌԻՍՏՐՈՖՈՒՐԱ ⇐ Վախփակ տարածությունից (մեկուսավախ):

ԿԼԱՊԱՆ ⇒ Փական, կափույր, փակօղակ:

ԿԼԱՍԻՖԻԿԱՑԻԱ ⇒ Դասակարգում, դասդասում, դասակարգություն:

ԿԼԱՎԻԱՏՈՒՐԱ (*hmlprqz., krdzun.*) ⇒ Ստեղնաշար:

ԿԼԻՄԱ $\Leftarrow$ Աշխարհագրական տվյալ գոտուն բնորոշ եղանակ:

ԿԼԻՊ $\Rightarrow$ Տեսահոլովակ:

ԿՆՈՊԿԱ $\Rightarrow$ 1. Սևեռակ, կոճ-գամ: 2. (*տեխ.*) Կոճակ:

ԿՈԱԼԻՑԻԱ $\Leftrightarrow$ Միություն, դաշինք, միավորում:

ԿՈԱԼԻՑԻՈՆ $\Leftrightarrow$ 1. Միացյալ, միասնական: 2. Կոալիցիային՝ դաշինքին վերաբերող:

ԿՈԴ $\Leftrightarrow$ Ծածկագիր:

ԿՈԴԵՔՍ 1. $\Leftrightarrow$ Ձեռագիր մատյան: 2. (*իրավք.*) $\Rightarrow$ Օրենագիրք: 3. Վարվելակարգ:

ԿՈԼԱԺ (*արվ.*) $\Leftarrow$ Տեխնիկական հնարք կերպարվեստում. հիմնաշերտի վրա տարբեր գույն և ֆակտուրաներնեցող նյութեր փակցնելը (կցոնք, կցապատկեր, կցակերտվածք):

ԿՈԼԱՊՍ 1. (*բժշկ.*) $\Leftarrow$ Սրտի գործունեության հանկարծակի անկում:

2. $\Rightarrow$ Չախողում, անկում:

3. (*աստղգ.*) $\Leftrightarrow$ Մահացում:

ԿՈԼԵԳԱ $\Rightarrow$ Գործընկեր:

ԿՈԼԵԳԻԱ $\Leftrightarrow$ Վարչանի:

ԿՈԼԵԳԻԱԼ $\Rightarrow$ Համատեղ:

ԿՈԼԵԿՏԻՎ $\Leftrightarrow$ 1. Աշխատախումբ: 2. Համատեղ, միասնաբար:

ԿՈԼԵԿՑԻԱ $\Rightarrow$ Հավաքածու:

ԿՈԼԵԿՑԻՈՆԵՐ $\Rightarrow$ Հավաքորդ:

ԿՈԼԻԵ $\Rightarrow$ Մանյակ, վզնոց:

ԿՈԼՈՐԻՏ 1. $\Leftarrow$ Գույների ներդաշնակություն: 2. *փիլք.*՝ $\Leftrightarrow$ Բներանգ: 3. $\Leftrightarrow$ Միջավայր:

ԿՈԿԵՏ(ՈՒՋԻ) $\Rightarrow$ Պշրուհի, նազելի, սերներ:

ԿՈՄԱ $\Leftrightarrow$ Թմբիր:

ԿՈՄԲԻՆԵՁՈՆ $\Leftarrow$ Հագուստի տեսակ:

ԿՈՄԵՐՑԻԱ $\Rightarrow$ Առևտուր:

ԿՈՄԵՐՑԻՈՆ $\Rightarrow$ Առևտրային:

ԿՈՄԻՍԻԱ $\Rightarrow$ 1. Հանձնաժողով: 2. Պայմանագիր:

ԿՈՄԻՔՍ $\Leftarrow$ Երգիծական նկարաշարով երկ:

ԿՈՄՊԱԿՏ $\Rightarrow$ Խիտ, հոծ, պարփակ, կոկ:

ԿՈՄՊԵՆՍԱՑԻԱ $\Rightarrow$ Փոխհատուցում:

ԿՈՄՊԵՏԵՆՏ $\Rightarrow$ 1. Քաջատեղյակ, իրազեկ, գիտակ: 2. Իրավասու, լիիրավ: 3. Ծանրակշիռ, հեղինակավոր:

ԿՈՄՊԵՏԵՆՑԻԱ ⇒ Իրավասություն, իրավություն:

ԿՈՄՊԼԵԿՏ ⇒ Լրակազմ, համալիր, ամբողջական հավաքածու:

ԿՈՄՊԼԵԿՑԻԱ ⇒ Կազմվածք:

ԿՈՄՊԼԵՄԵՆՏԱՐ (*pnpq.*) ⇒ Համահավասար, փոխլրացական:

ԿՈՄՊԼԵՔՍ ⇒ 1. Համալիր:
2. Բարդույթ:

ԿՈՄՊԼԻՄԵՆՏ ⇒ Հաճոյախոսություն:

ԿՈՄՊՈԶԻՏՈՐ ⇔ Երգահան:

ԿՈՄՊՈԶԻՑԻԱ 1. ⇐ Արվեստի ստեղծագործության կամ գիտական աշխատանքի բաղադրիչ մասերի դասավորություն (բաղադրույթ):
2. ⇔ Հորինվածք, կառուցվածք:

ԿՈՄՊՈՍՏԵՐ ⇒ Դակիչ:

ԿՈՄՊՈՏ ⇔ Մրգաջուր, մրգանուշ:

ԿՈՄՊՐԵՍ ⇒ Թրջոց:

ԿՈՄՊՐՈՄԻՍ ⇒ Փոխզիջում:

ԿՈՍՈՒՆԻԶՄ ⇔ Համայնավարություն:

ԿՈՍՈՒՆԻԿԱՑԻԱ ⇒ Հաղորդակցում:

ԿՈՍՈՒՆԻԿԱՏԻՎ ⇒ Հաղորդակցական:

ԿՈՍՈՒՆԻՍՏ ⇔ Համայնավար:

ԿՈՍՅՈՐՏ ⇒ Հարմարավետություն:

ԿՈՆԳՐԵՍ 1. ⇐ Օրենսդրական մարմնի կամ նրա պալատներից մեկի անվանումը որոշ երկրներում (ԱՄՆ Կոնգրես):
2. Որոշ երկրներում ազգային կազմակերպությունների անվանում:
3. ⇒ Վեհաժողով, համաժողով:

ԿՈՆԳՐԵՍԱԿԱՆ ⇐ Կոնգրեսի անդամ:

ԿՈՆԳՐՈՒԵՆՏ ⇒ Համընկնող/համընկնելի:

ԿՈՆԴԻՑԻՈՆԵՐ ⇒ Օդորակիչ:

ԿՈՆԴԻՑԻՈՆԵՐ² ⇐ Մազերի կամ դեմքի խնամքի միջոց:

ԿՈՆԴՈՄԻՆԻՈՒՄ ⇒ Համատիրություն:

ԿՈՆԿՈՒՐՍ ⇒ Մրցույթ:

ԿՈՆԿՐԵՏ ⇔ 1. Որոշակի, հստակ:
2. Մասնավոր:

ԿՈՆՅՈՒՆԿՏՈՒՐԱ (*տնտսագ., քղբգ.*) ⇒ Համավիճակ, իրավիճակ, կացություն (հատկանիշների ամբողջություն, որով բնորոշվում է հասարակական որևէ ոլորտ):

ԿՈՆՆՏՍՅՈՒՄ (*լզվբ.*) ⇒ Հարանշանակություն (հարակից նշանակություն՝ գնահատողական արժեքով):

ԿՈՆՏԵՍՈՒՄ ⇒ Համաձայնություն, միակարծություն:

ԿՈՆՏԵՐՎԱՏԻՉՍ ⇒ Պահպանողականություն:

ԿՈՆՏԵՐՎԱՏԻՎ ⇒ Պահպանողական:

ԿՈՆՏԵՐՎԱՏՈՐԻԱ ← Երաժշտանոց:

ԿՈՆՏԻԼԻՈՒՄ ⇒ Բժշկական խորհրդակցություն:

ԿՈՆՍՈԼԴԱՅԻԱ (*քղբգ., տնտսագ.*) ⇒ Համախմբում, ամրապնդում, կայունացում:

ԿՈՆՍՈՒԼ ⇒ Հյուպատոս:

ԿՈՆՍՊԻՐԱՏԻՎ ⇒ 1. Ընդհատակյա: 2. Դավադրական:

ԿՈՆՍՏՐՈՒԿՏԻՎ ⇒ Կառուցողական:

ԿՈՆՍՈՒԼՏԱՆՏ ⇒ Խորհրդրդատու:

ԿՈՆՍՈՒԼՏՅՈՒՄ ⇒ Խորհրդրդատվություն:

ԿՈՆՎԵՆՅՈՒ ⇔ Համաձայնագիր:

ԿՈՆՎԵՐՏՅՈՒ (*հմկրգչ., տնտսագ.*) ⇒ Փոխարկում:

ԿՈՆՏԱԿՏ ⇒ 1. Շփում: 2. Կապ, առնչություն: 3. Հպում:

ԿՈՆՏԱՄԻՆԱՅԻԱ (*լզվբ.*) ⇒ Բաղարկություն:

ԿՈՆՏԵՔՍՏ ⇒ Համատեքստ:

ԿՈՆՏԻԳԵՆՏ ⇔ 1. Համակազմ (մի ընդհանուր հատկանիշով օժտված մարդկանց խումբ): 2. (*տնտսագ.*) Որոշակի երկրներ ապրանք արտահանելու, ներմուծելու կամ տարանցիկ փոխադրումներ կատարելու կանոնների ամբողջություն:

ԿՈՆՏՈՒԶԻԱ (*բժշկ.*) ← Ուժեղ հարվածից մարմնի (օրգանական որևէ համակարգի) ընդհանուր կամ մասնակի վնասվածք, ճմլվածք:

ԿՈՆՏՐԱՍՏ ⇒ Հակադրություն, գունային հակադրություն:

ԿՈՆՑԵՆՏՐԱՑԻԱ ⇒ 1. Խտու-
թյուն: 2. Կենտրոնացում:

ԿՈՆՑԵՊՑԻԱ ⇒ Հայեցակարգ:

ԿՈՆՑԵՈՆ ← Առևտրաարդ-
յունաբերական ձեռնարկու-
թյունների խոշոր միավո-
րում՝ ֆինանսական ընդ-
հանուր ղեկավարության
ներքո:

ԿՈՆՑԵՊՏ ⇔ Հղացք:

ԿՈՆՖԵՐԵՐԱՑԻԱ ⇒ Համա-
դաշնություն:

ԿՈՆՖԵՐԱՆՍ ⇒ Գիտաժո-
ղով, խորհրդաժողով:

ԿՈՆՖԵՐԱՆՍԻԵ ⇒ Համեր-
գավար, հանդիսավար:

ԿՈՆՖԻԴԵՆՑԻԱԼ ⇒ 1. Մաս-
նավոր: 2. Խորհրդապա-
հական: 3. Գաղտնի:

ԿՈՆՖԻՍԿԱՑԻԱ (*իրավք.*) ⇒ 1.
Բռնագրավում, առգրա-
վում: 2. Բռնագանձում, պե-
տականացում:

ԿՈՆՖԼԻԿՏ ⇒ Տարաձայնու-
թյուն, անհամաձայնություն,
բախում:

ԿՈՆՖՐՈՆՏԱՑԻԱ ⇒ Առճա-
կատում, դիմակայում,
դիմագրավում:

ԿՈՈՊԵՐԱՏԻՎ (*տնտեսք.*) ←
1. Խումբ կամ կազմակեր-
պություն, որն աշխատում է

տնտեսական համընդհա-
նուր նպատակների շուրջ:

2. Աշխատանքի կազմա-
կերպման ձև:

ԿՈՈՊՏԱՑԻԱ (*քղբք.*) ⇔ Ինք-
նահամայրում:

ԿՈՌԵԿՏ ⇒ Ճշտորոշ, քաղա-
քավարի, բարեկիրթ,
բարեգուսպ:

ԿՈՌՈՒՊՑԻԱ ⇔ 1. Կաշառում:

2. Ծառայողական դիրքի
չարաշահում: 3. Համա-
կարգային կաշառակե-
րություն:

ԿՈՍՄԵՏԻԿԱ ← Մաշկի
խնամքի և գեղեցկության
միջոցների ամբողջու-
թյուն (գեղույթ):

ԿՈՍՄԵՏԻԶԿԱ ⇒ Հարդա-
րապանակ:

ԿՈՍՄԵՏՈԼՈԳ ← Կոսմետո-
լոգիայի մասնագետ:

ԿՈՍՄԵՏՈԼՈԳԻԱ ← Գիտու-
թյուն, որն ուսումնասիրում է
մաշկի խնամքի խնդիր-
ները, միջոցները ևն:

ԿՈՍՄՈՊՈԼԻՏ ⇔ Աշխար-
հաքաղաքացի:

ԿՈՏԼԵՏ (*խոհք.*) ← Մտվ
ուտեստ (կողիկ):

ԿՈՐԵԿՏՈՐ ⇒ 1. Սրբագրիչ: 2.
Քողարկիչ:

- ԿՈՐԵԿՑԻԱ** ⇒ 1. Սրբագրում:
2. Քողարկում:
- ԿՈՐԻՖԵՅ** ← Գիտության և արվեստի նշանավոր գործիչ՝ վարպետ:
- ԿՈՐՊՈՐԱՑԻԱ** (*տնտսգ.*) ⇔ Մասնատիրություն:
- ԿՈՐՊՈՒՄ 1.** ⇒ Մասնաշենք:
2. Հիմնակմախք: 3. ← Ձրաբանակ: 4. Համացանցային տեքստային շտեմարան:
- ԿՈՐՍԵՏ** ⇔ Սեղմիրան:
- ԿՈՐՏ** ⇔ Թենիսի հրապարակ, թենիսի հարթակ:
- ԿՈՖՏԱ** ← Կարճ վերնազգեստ (բաճկոնակ):
- ԿՎԱԼԻՖԻԿԱՑԻԱ** ⇒ 1. Որակավորում: 2. Գնահատում:
- ԿՐԵԱՏԻՎ** ⇒ Ստեղծարար:
- ԿՐԵԴԻՏ 1.** ⇔ Արժենիշ: 2. ⇒ Վարկ, պարտք:
- ԿՐԵԴԻՏՈՐ** ⇒ Վարկառու, պարտատեր:
- ԿՐԵԴՈ** ⇒ Հավատամք:
- ԿՐԵԿԵՐ** (*խոհր.*) ← Հրուշակեղեն՝ պատրաստված այլուրից և յուրից:
- ԿՐԵՄ 1.** ← Քաղցր զանգված:
2. ⇒ Քուրք:
- ԿՐԻՄԻԱԼԻՍՏ** (*հրավր.*) ⇔ Քրեագետ:
- ԿՐԻՄԻԱԼԻՍՏԻԿԱ** (*հրավր.*) ⇔ Քրեագիտություն:
- ԿՐԻՄԻՆՈԼՈԳ** ⇔ Քրեաբան:
- ԿՐԻՄԻՆՈԼՈԳԻԱ** (*հրավր.*) ⇔ Քրեաբանություն:
- ԿՐԻՏԵՐԻԱ** ⇒ 1. Չափանիշ:
2. Ցուցանիշ:
- ԿՐՈՒՊ** (*բժշկ.*) ⇔ Խալիպ:
- ԿՐՈՒՊԱ** ⇒ Չավար:
- ԿՈՒԶՈՎ** ⇒ Թափք:
- ԿՈՒԼԻՍ** ⇒ Հետնաբեմ:
- ԿՈՒԼԻՍՍՅՐԼ** ⇔ *փխր*՝ Գաղտնի, թաքնված:
- ԿՈՒԼՄԻՆԱՑԻԱ** ⇒ Գազաթնակետ:
- ԿՈՒԼՈՆ** ⇔ Կախազարդ:
- ԿՈՒԼՏՈՒՐԱ** ⇒ 1. Մշակույթ:
2. Քաղաքավարություն: 3. Մշակաբույս:
- ԿՈՒՐԱՏՈՐ** ⇔ 1. Խնամարկու:
2. Գործարկու: 3. Կուրսդեկ: 4. Համակարգող:
- ԿՈՒՐՈՐՏ** ⇒ Առողջարան:
- ԿՈՒՐՄ 1.** ← Ուսումնառության փուլ: 2. ⇒ Դասընթաց: 3. Փոխարժեք: 4. Ուղըն-

թացք: **5.** Բուժընթաց: **6.** Քաղաքականություն:
ԿՈՒՐՄԱՆՏ ← Զինվորական դպրոցի սան:
ԿՈՒՐՄՈՐ (*հսկրզչ.*) ↔ Նշորդ (համակարգչային

էկրանին թրթռացող նշան, որը ցույց է տալիս էկրանի աշխատող մասը):
ԿՈՒՐՏԿԱ ← Տաք վերնազգեստի տեսակ (կիսավերարկու):

— Հ —

ՀԱՆՅՈՒՑԻՆՍԱՑԻԱ ⇒ Զգայախաբություն, պատրանք:
ՀԱՍԲՈՒՐԳԵՐ ← Մսամթերքով և զանազան բանջարեղենով բրդում:
ՀԱՅՍՈՐԻՏ (*բժշկ.*) ← Քթի խոռոչին և վերին քիմքին հարակից լորձաթաղանթի բորբոքում:
ՀԱՐՄՈՆԻԱ ⇒ Ներդաշնակություն:
ՀԱՔԵՐ (*ինֆորմ.*) → Ցանցահեն:
ՀԱՔԵՐՈՒԹՅՈՒՆ → Ցանցահենություն:
ՀԵԼԻՈԶ (*բժշկ.*) ⇒ Արևահարություն:
ՀԵԼԻՈՏԻԿԱՑԻԱ (*ֆիզ.*) ← Արեգակնային էներգիայի

օգտագործումը ջերմային կայանների միջոցով:
ՀԵՄՍՈՄԱ (*բժշկ.*) ↔ Արյունակույտ:
ՀԵՏԹՐԻԿ (*մարզ.*) ↔ Եռագույ:
ՀԻԲՐԻՂ ↔ **1.** Խառնածին: **2.** Խառնուրդ:
ՀԻՂՐԱՎԼԻԿ ← Ջրի (նաև գուլորշու) ուժով աշխատող (ջրաբաշխական):
ՀԻԵՐԱՐԽԻԱ ⇒ Աստիճանակարգություն:
ՀԻԹ ← Որևէ ժամանակում հանրահայտ դարձած ֆիլմ, երգ, հոլովակ:
ՀԻՊՈԹԵՔ (*բանկ.*) ← Վարկի տեսակ:
ՀԻՊԵՐԻՆՏԼՅԱՑԻԱ (*տնստզ.*) ↔ Գերզնաճ, գերսղաճ:

ՀԻՊԵՐԼԻՆՔ (*հսկրզչ.*) ⇔ Գերկապ:

ՀԻՊԵՐՄԱՐԿԵՏ ⇔ Խոշոր հանրախանութ:

ՀԻՊԵՐՏՈՆԻԱ (*բժշկ.*) ⇔ Գերճնշում:

ՀԻՊՆՈՍ ⇔ Ֆիզիկական թույլ, միօրինակ գրգռիչների և խոսքային ներշնչումների ազդեցությամբ թմրած վիճակ, քուն:

ՀԻՊՈԹԵԶ ⇒ Վարկած:

ՀԻՊՈԹԵՐՄԻԱ (*բժշկ.*) ⇒ Թերջերմություն:

ՀԻՊՈՏՈՆԻԱ (*բժշկ.*) ⇔ Թերճնշում:

ՀԻՊՈՖԻԶ (*բժշկ.*) ⇔ Մակուղեղ:

ՀԻՊՈՔՄԻԱ (*բժշկ.*) ⇒ Թլթվածնային քաղց:

ՀԻՍԵՐԻԱ (*բժշկ.*) ⇔ Ջղագարություն (նյարդահոգեկան ֆունկցիոնալ հիվանդություն՝ ուղեկցված ճիչերով, ցնցումներով ևն):

ՀԻՍԵՐԻԿ ⇔ **1.** Ջղագար, նյարդային: **2.** *փխբ.*՝ Լաչառ, ճղճղան, աղմկարար:

ՀՈԲԲԻ ⇔ Նախասփրություն, զբաղմունք:

ՀՈԹՂՈԳ ⇔ Նրբերշիկով հաց:

ՀՈԼԴԻՆԳ (*տնտսզ.*) ⇔ Տիրապետող գլխամասային ընկերություն:

ՀՈԼՈԳՐԱՖԻԱ ⇔ Առարկայի ծավալային պատկեր ստանալու մեթոդ:

ՀՈՆՈՐԱՐ ⇔ Աշխատագին, պատվագին, պատվավճար, գրավարձ:

ՀՈՐՈՍԿՈՂ 1. ⇔ Բախտացույց: **2.** ⇔ Աստղագուշակության մեջ մոլորակների, լուսատուների և այլ երկնային մարմինների դիրքերի արտապատկերումը խավարածիրի վրա ժամանակի տվյալ պահի և աշխարհագրական տվյալ վայրի նկատմամբ:

ՀՈԻՄԱՆԻԶՄ ⇒ Մարդասիրություն:

ՀՈԻՄԱՆԻՍՏ ⇒ Մարդասեր:

ՀՈԻՄԱՆԻՏԱՐ 1. ⇒ Մարդասիրական: **2.** ⇔ Հասարակագիտական (մասնագիտական ուղղվածություն):

- ՄԱԳԻՍՏՐԱԼ** ⇒ **1.** Մայրուղի, **2.** Հաղորդագիծ:
- ՄԱԳՆԻՏՈՖՈՆ** ⇒ Չայնագրիչ:
- ՄԱԵՍՏՐՈ** ⇔ Վարպետ:
- ՄԱԺՈՐԻՏԱՐ** (*քղբգ.*) ⇒ Մեծամասնական:
- ՄԱԿԵՏ** (*ճարտգ.*) ⇔ Մանրակերտ, նախանմուշ:
- ՄԱԿԻՅԱԺ** ⇒ Դիմահարդարում:
- ՄԱԿՈՒԼԱՏՈՒՐԱ** ⇒ Թղթաթափոն:
- ՄԱՍՈԳՐԱՖԻԱ** (*բժշկ.*) ⇔ Ռենտգենյան հետազոտության մեթոդ:
- ՄԱՅՈՆԵԶ** (*խոհր.*) ⇔ Չաննազան համեմունքներից պատրաստվող սոուս (Իսպանիայի Մահոն քաղաքի անունից):
- ՄԱՆԴԱՏ** (*քղբգ., իրավբ.*) ⇔ Հանձնագիր, հանձնարարագիր, հանձնարարություն:
- ՄԱՆԵժ 1.** ⇔ Կրկեսի հրապարակ: **2.** Չիամարզարան: **3.** Սահմանափակ տարածքով մանկական ցանցապատ խաղարան:
- ՄԱՆԵԿԵՆ** ⇐ Մարդու կազմվածքով տիկնիկ հագուստ ցուցադրելու համար (ցուցատիկնիկ, հանդերձացույց):
- ՄԱՆԵՎՐ** (**ՄԱՆՅՈՎՐ**) ⇐ **1.** Գործելակերպի հնարք՝ եղանակ: **2.** Չորավարժություն: **3.** Չորաշարժ: **4.** Որևէ փոխադրամիջոցի ուղղության փոփոխություն:
- ՄԱՆԻԵՐԱ** ⇒ **1.** Շարժում, վարվելակերպ: **2.** Ոճ, եղանակ:
- ՄԱՆԺԵՏ** ⇒ Թեզանիք, թեքածալ:
- ՄԱՆԻԱ** ⇒ Մոլուցք, մտազարություն:
- ՄԱՆԻԿՅՈՒՐ 1.** ⇒ Մատնահարդարում: **2.** ⇐ Եղունգի լաք:
- ՄԱՆԻՊՈՒԼՅԱՑԻԱ 1.** ⇒ Մեքենայություն: **2.** (*բանկ.*) Նենգափոխում, կեղծում:
- ՄԱՆԻՖԵՍՏ** (*քղբգ.*) ⇔ Հռչակագիր, հրովարտակ:

ՄԱՆՆԻ ⇔ Սպիտակաձավար:

ՄԱՍՍԵԴԻԱ ⇒ Զանգվա-
ծային լրատվամիջոց:

ՄԱՍՏԻՏ / ՄԱՍՏՈՂԱԹԻԱ
(*բժշկ.*) ⇔ Ստինքաբորբ,
կրծքագեղձաբորբ:

ՄԱՐԱԶՄ ⇒ Զառամախտ,
հյուծանք:

ՄԱՐԻՆԱԴ ⇔ Քացիառու:

ՄԱՐԻՈՆԵՏ ⇒ 1. Խամաճիկ:

2. *փխբ.*՝ Կամակատար:

ՄԱՐՔԵԹԻՆԳ ⇔ Շուկայագի-
տություն, շուկայավարու-
թյուն:

ՄԱՐԿԵՐ ⇔ Նշիչ:

ՄԱՐՄԵԼԱԴ ⇔ Քաղցրավե-
նիքի տեսակ:

ՄԱՐՇՐՈՒՏ ⇒ Երթուղի:

ՄԱՔՍԻ ⇔ Կնոջ երկարափեշ
զգեստ, շրջազգեստ:

ՄԱՔՍԻՄԱԼ ⇒ Առավելա-
գույն:

ՄԱՔՍԻՄԱԼԻԶՄ ⇔ Ձգտում
առավելագույնին (առա-
վելապաշտություն):

ՄԱՔՍԻՄԱԼԻՍՏ ⇔ Մաքսի-
մալիզմի հետևորդ (առա-
վելապաշտ):

ՄԱՖԻԱ ⇔ Հանցախումբ:

ՄԵՂԱԼ ⇔ 1. Շքանշան: 2.

Շքադրամ: 3. Մարզական
պարզև:

ՄԵԴԻԱ ⇔ Լրատվամիջոց,
լրասփյուռ:

ՄԵԴԻՏԱՑԻԱ ⇔ Հինդուիզմում
մտակենտրոնացում, մտա-
սևեռում հոգևոր վերելքի,
ներշնչանքի հասնելու հա-
մար (մտասուզում):

ՄԵԼԻՐՈՎԿԱ ⇒ Շերտաներ-
կում:

ՄԵԼՈՍԱՆ ⇒ Երաժշտասեր:

ՄԵԽԱՆԻԿ 1. (*գիտ.*) ⇔ Մե-
խանիկոս՝ մեխանիկայի
մասնագետ (մեքենագետ):

2. (*արհտ.*) ⇔ Մեքենայի
շարժիչ սարքերի մասնա-
գետ:

ՄԵԽԱՆԻԿԱ ⇔ Գիտություն,
որն ուսումնասիրում է
տարածության մեջ շարժ-
ման օրենքները (մեքենա-
գիտություն):

ՄԵՍՈՐԱՆՆԻՄ (*քղբգ.*,
իրավբ.) ⇒ Հուշագիր, հու-
շաթուղթ:

ՄԵՍՈՐԻԱԼ ⇒ 1. Հուշատետր:

2. Հուշամատյան: 3. Հու-

շարձանախումբ: **4** Հուշա-
 մրցում:
ՄԵՍՈՒԱՐ ⇒ **1**. Հուշ: **2**. Հու-
 շագրություն:
ՄԵՍՈՒԱՐԻՍ ⇒ Հուշագիր:
ՄԵՅՔԱՓ ⇔ Դիմահարդարում,
 շպարում:
ՄԵՆԵՋԵՐ ⇔ Կառավարիչ:
ՄԵՆԵՋՄԵՆՏ ⇔ Կառավարում:
ՄԵՆՅՈՒ 1. ⇔ Ճաշացանկ,
 ճաշացուցակ: **2**. (*տեխ.*) ⇔
 Տեխնիկական սարքա-
 վորումների գործառույթ-
 ների կարգավորման
 ցանկ/փաթեթ:
ՄԵՄԻՋ ⇒ **1**. Հաղորդագրու-
 թյուն, ուղերձ: **2**. *ի/սք.*՝ Քա-
 դաքական (նաև՝ ընդ-
 հանրապես գաղափարա-
 կան) ելույթ / կարգախոս:
ՄԵՄԻՆՋԵՐ ⇔ Հաղորդակ:
ՄԵՏԱԼՈՒՐԳ ⇔ Մետաղա-
 գործ:
ՄԵՏԱԼՈՒՐԳԻԱ ⇔ Մետաղա-
 գործություն:
ՄԵՏԱՄՈՐՖՈՋ ⇒ Կերպարա-
 նափոխություն, վերափո-
 խություն, փոխակերպում:
ՄԵՏԵՈՐ(Ա) ⇒ Ասույ:
ՄԵՏԼԱԽ ⇒ Հախճասալ:

ՄԵՐԿԱՆՏԻԼ ⇒ Շահամոլա-
 կան, շահախնդրական:
ՄԻԳՐԱՑԻԱ ⇔ Գաղթ:
ՄԻՂԻ ⇔ **1**. Հագուստի միջին
 երկարություն: **2**. Կա-
 նանց՝ միջին երկարության
 հասնող զգեստ:
ՄԻՋԱՆՏՐՈՊ ⇒ Մարդասոց:
ՄԻԼԻՏԱՐԻՋԱՑԻԱ ⇒ Ռազ-
 մականացում:
ՄԻԿՐՈԲ ⇒ Մանրէ:
ՄԻԿՐՈՖՈՐԱ ⇔ Մարդու,
 կենդանիների և բույսերի
 օրգանիզմում գտնվող
 միկրոօրգանիզմների ամ-
 բողջություն:
ՄԻԿՐՈՖՈՆ ⇒ Խոսափող:
ՄԻՄԻԿԱ ⇒ Դիմախաղ:
ՄԻՆԵՐՈԼՈԳ ⇒ Հանքագետ:
ՄԻՆԵՐԱԼՈԳԻԱ ⇒ Հանքա-
 գիտություն:
ՄԻՆԻԱՏՅՈՒՐԱ ⇒ Մանրա-
 նկար:
ՄԻՆԻՄԱԼ ⇒ Նվազագույն,
 առնվազն:
ՄԻՈԿԱՐԴ (*թժկ.*) ⇒ Սրտա-
 մկան:
ՄԻՈԿԱՐԴԻՑ (*թժկ.*) ⇒ Սըր-
 տամկանի բորբոքում:
ՄԻՄԻԱ ⇒ Առաքելություն:

ՄԻՍՏԻԿ $\Leftarrow$ 1. Միասնական հետևորդ: 2. Խորհրդագրական, վերերկրային:

ՄԻՍՏԻԿԱ $\Leftrightarrow$ Խորհրդագրություն:

ՄԻՍՏԻՑԻՉՍ $\Leftarrow$ Կրոնափիլիսոփայական ուսմունք, ըստ որի՝ մարդ խորհրդապաշտոթեն կարողանում է կապ հաստատել գերբնական ուժերի հետ:

ՄԻՔՍ $\Rightarrow$ Խառնուրդ:

ՄԻՔՍԵԼ $\Rightarrow$ Խառնել, միախառնել:

ՄԻՔՍԵՐ $\Rightarrow$ Հարիչ:

ՄԻՖ $\Leftrightarrow$ Առասպել, զրույց, անհավատալի, մտացածին բան:

ՄԻՖՈԼՈԳԻԱ $\Leftrightarrow$ Առասպելաբանություն:

ՄՅՈՒԶԻՔԶՈԼ $\Rightarrow$ 1. Համերգաւրահ: 2. Երաժշտական ակումբ:

ՄՆԵՍՈՆԻԿԱ $\Rightarrow$ Հուշագիտություն:

ՄՈՒՐԼԻՉԱՑԻԱ $\Rightarrow$ 1. Համախմբում: 2. Ներքին ուժերի համախմբում, լարում: 3. Ռազմականացում: 4. Զորահավաք:

ՄՈՂԱ $\Rightarrow$ Նորածնություն:

ՄՈՂԱՑԻԿ $\Rightarrow$ Նորածն:

ՄՈՂԵԼ 1. $\Rightarrow$ Տիպար, նմուշ, նախանմուշ, նախօրինակ: 2. Կաղապար: 3. $\Leftarrow$ Նորածն հագուստ/դիմահարդարում են ցուցադրող անձ:

ՄՈՂԵԼՅՈՐ $\Rightarrow$ Ձևարար, ուճարան:

ՄՈՂԵՌՆ $\Rightarrow$ Արդիական, ժամանակակից:

ՄՈՂԵՌՆԻՉԱՑԻԱ $\Rightarrow$ Արդիականացում:

ՄՈՂԵՌՆԻՉՍ (*արվ.*) $\Leftarrow$ Գրականության և արվեստի մեջ նորագույն հոսանքների ընդհանուր անվանում:

ՄՈՂԻՑԻԿԱՑԻԱ (*գիտ.*) $\Rightarrow$ Ձևափոխություն, կերպափոխություն:

ՄՈՂՈՒԼ $\Leftarrow$ 1. (*Ֆիզ.*) Գործակից: 2. (*մաթ.*) Բացարձակ մեծություն:

ՄՈԶԱԻԿ(Ա) $\Rightarrow$ Խճանկար (խճանկարչություն):

ՄՈԹԵԼ $\Leftarrow$ Ճանապարհային հյուրանոց, իջևանատուն:

ՄՈԼ $\Rightarrow$ Հանրախանութ:

ՄՈՆԱՐԽԻԱ ⇒ Միապետություն:

ՄՈՆԻՏՈՐ ← Համակարգչային էկրան (ցուցարկիչ):

ՄՈՆԻԹՈՐԻՆԳ ⇒ Սշտադիտարկում:

ՄՈՆՈԹԵԻԶՄ (*կրոն.*) ⇒ Միաստվածություն:

ՄՈՆՈՊՈԼԻԱ (*տնտես.*) ⇔ Մենաշնորհ:

ՄՈՆՈՊՈԼԻՍՏ ⇔ Մենաշնորհյալ, մենատեր:

ՄՈՆՈԻՄԵՆՏԱԼ ⇒ 1. Կոթողային: 2. Ծանրակշիռ, հիմնավոր:

ՄՈՆՏԱԺ ⇔ Կցորդում, եզրակցում, կառուցակազմում:

ՄՈՆՏՅՈՐ ⇒ 1. Մեքենագործ: 2. Էլեկտրիկ:

ՄՈՏԻՎ ⇒ Շարժառիթ, դրրդապատճառ:

ՄՈՏԻՎԱՑԻԱ ⇔ Շարժառիթ, պատճառաբանություն:

ՄՈՏՈՐ ⇒ Շարժիչ:

ՄՈՏՈՐԻՍՏ (*աթիստ.*) ⇒ Շարժիչագործ:

ՄՈՓԵՐ ← Փոքր մոտոցիկլետ:

ՄՈՒԼՏԻՄԵՆԻԱ ← Տպագիր, էլեկտրոնային, հեռուստան ուղիորդատվամիջոցների խոշոր միավորում:

ՄՈՒԼՏԻՊԼԻԿԱՏՈՐ ← 1. Բազմարկիչ: 2. (*ֆիզ.*) Նկարների բազմապատկիչ սարք:

ՄՈՒԼՏԻՊԼԻԿԱՑԻԱ (*կինո*) ← Առարկաների՝ իրար հաջորդող շարժումների նկարահանում:

ՄՈՒՍ (*խոհր.*) ← Քաղցր ուտեստի տեսակ:

ՄՈՒՏԱՑԻԱ ⇔ Շեղան:

— Ն —

ՆԱԲՐՍՈՎ ⇒ Ճեպանկար:

ՆԱԴԶՈՐ ⇒ Վերահսկում, տեսչություն:

ՆԱՎԻԳԱՏՈՐ ⇒ Ճանապարհացույց, կողմնորոշիչ սարք:

ՆԱՏՅՈՒՐՄՈՐՏ (*արվ.*) ← Կերպարվեստի ժանր:

ՆԱՏՈՒՐԱԼ ⇒ Բնական:

ՆԱՏՈՒՐԱԼԻԶՄ ⇔ Բն(ութեն)ապաշտություն:

ՆԱՏՈՒՐԱԼԻՄ ⇔ Բն(ու-
թեն)ապաշտ:

ՆԱՐԿՈՋ (բժշկ.) ⇒ Անզգա-
յացում:

ՆԱՐԿՈԼՈԳԻԱ ⇒ Թմրաբու-
ժություն:

ՆԱՐԿՈՄԱՆ ⇒ Թմրամոլ:

ՆԱՐԿՈՏԻԿ ⇒ Թմրանյութ,
թմրադեղ:

ՆԱՐՅԻՄԻՉՄ ⇔ Ինքնասիրա-
հարվածություն:

ՆԱՅԻՆՆԱԼԻՉՄ ⇒ Ազգայնա-
կանություն:

ՆԱՅԻՆՆԱԼԻՄ ⇒ Ազգայնա-
կան:

ՆԵՅՏՐԱԼ ⇒ Չեզոք:

ՆԵՅՐՈՒԽԻՐՈՒՐԳ (բժշկ.) ⇒
Նյարդավիրաբույժ:

ՆԵՅՐՈՒԽԻՐՈՒՐԳԻԱ (բժշկ.) ⇒
Նյարդավիրաբուժություն:

ՆԵՅՐՈՆ (բժշկ.) ⇔ Նյարդա-
բջիջ:

ՆԵՎՐԻՏ (բժշկ.) ⇔ Նյարդա-
բորբ:

ՆԵՎՐՈՋ ⇔ Նյարդային-հո-
գեկան հիվանդություն
(ջղախտ, նյարդախտ):

ՆԵՎՐՈԼՈԳԻԱ (բժշկ.) ⇒
Նյարդաբանություն:

ՆԵՎՐՈՊԱԹՈԼՈԳ (բժշկ.) ⇒
Նյարդաբան:

ՆԵՏՏՈ ՔՄՇ ⇒ Զուտբաշ:

ՆԵՖՐԻՏ (բժշկ.) ⇔ Երիկա-
մաբորբ:

ՆԻԿՈՏԻՆ ⇔ Ծխախոտի մեջ
պարունակվող թմրաբեր
թունավոր նյութ (ֆրանս.
դիվանագետ Ժ. Նիկոյի
անունով):

ՆԻՉԻԼԻՉՄ (փիլ.) ⇔ Ամեն ինչի
բացարձակ ժխտում, ժըխ-
տողականություն (ժխտա-
մոլություն, ոչնչապաշտու-
թյուն):

ՆԻՉԻԼԻՄ ⇔ Նիհիլիզմի հե-
տևորդ (ժխտամոլ, ոչնչա-
պաշտ):

ՆԻՇԱ ⇒ Խորշ, որմնախորշ:

ՆԻՐՎԱՆԱ (կրոն.) ⇔ Ըստ
բուդդայականության՝
մարդու հոգևոր զարգաց-
ման բարձրագույն վիճակ:

ՆՈԿԱՌԻՏ / ՆՈԿՂԱՌԻՆ

(մարզ.) ⇔ Բոնցքամարտի
մեջ հարվածից առաջացած
անկառավարելի վիճակ:

ՆՈԿՏՈՒՐՆ (երժշտ.) ⇔ Երա-
ժըշտական փոքրածավալ
ստեղծագործություն:

ՆՈՄԻՆԱՑԻԱ ⇒ Անվանա-
կարգ:

ՆՈՆՄԵՆՍ ⇒ Անհեթեթու-
թյուն, անիմաստություն:

ՆՈՈՒԹԲՈՒՔ ← Դյուրակիր
համակարգիչ:

ՆՈՍՏԱԼԳԻԱ ⇒ Կարոտախտ,
հայրենաբաղձություն:

ՆՈՎԱՑԻԱ ⇒ Նորարարու-
թյուն:

ՆՈՏԱ¹ (*դվնգ.*) ⇒ Հայտագիր:

ՆՈՏԱ² (*երժշտ.*) ← Ձայնանիշ:

ՆՈՏԱՐ (*հրավր.*) ← Նոտա-
րական գործառություն
ներ վարող պաշտոնյա:

ՆՈՐԿԱ ⇒ Ջրաքիս:

ՆՈՐՄ ⇔ **1.** Կանոն, կանոնա-
կարգ: **2.** (*տնտսգ.*) Չափա-
քանակ:

ՆՈՐՄԱԼ ⇒ **1.** Կանոնավոր: **2.**
Բնական, օրինաչափ: **3.**
Կարգին, բանական, խե-
լամիտ: **4.** Առողջ:

ՆՈՐՄԱՎՈՐԵԼ ⇔ **1.** Կանո-
նարկել: **2.** Կանոնակար-
գել: **3.** Չափորոշել:

ՆՈՐՄԱՏԻՎ ⇒ **1.** Չափորոշիչ:
2. Չափանշային:

ՆՈՒՄԻԶՄԱՏԻԿԱ (*տնտսգ.,*
հնագ.) ⇒ Դրամագիտու-
թյուն:

— Շ —

ՇԱԲԼՈՆ ⇒ **1.** Ձևանմուշ: **2.**
Տարածված կարգ:

ՇԱՄՊՈՒՆ ← Մազերը լվանա-
լու հեղուկ օճառ (օճառա-
հեղուկ):

ՇԱՅԲԱ (*մարզ., տեխ.*) ⇒ Տա-
փօղակ:

ՇԱՆՍ ⇒ Հնարավորություն:

ՇԱՆՏԱԺ ← Որևէ մեկի մասին
վարկաբեկիչ տվյալներ

հրապարակելու, բացահայ-
տելու սպառնալիք (նենգա-
սպառնալիք):

ՇԱՊԻՏՈ ← Շրջիկ կրկեսի
համար նախատեսված
վրանային շինություն:

ՇԱՌԱՏԱՆ ⇒ Խաբեբա:

ՇԱՐՄ ⇒ Հմայք:

ՇԱՐՖ ← Վզարկու, փողպատ:

ՇԱՖՐԱՆ (*բսբ.*) ⇒ Քրքում:

ՇԵԶԼՈՆԳ ⇒ Պառկելաթոռ:

ՇԵՅՓԻՆԳ ⇐ Մարմնամար-
զական հաստուկ վարժու-
թյուններ՝ մարմնին բա-
րեձև տեսք հաղորդելու
համար:

ՇԻԶՈՖՐԵՆԻԱ (*բժշկ.*) ⇔ Մտա-
զարույթուն, ինելագարույթ-
յուն:

ՇԻՆՅՈՆ ⇒ Կեղծամ:

ՇԻՊՈՎԿԻ ⇒ Սեպակոշիկ:

ՇԼԱԳԲԱՌԻՄ ⇒ Ուղեփա-
կոց, ուղարգել, անցարգել,
արգելաձող:

ՇԼԱՆԳ ⇒ Փողրակ, կաշե-
փող, ռետինե խողովակ:

ՇԼԻՖՈՎԿԱ ⇒ Հղկում, հար-
թեցում:

ՇՆՈՒՐ ⇒ **1.** Քուղ, լար: **2.**

Կոշկաթել:

ՇՈԿ ⇐ Մարդու կյանքին
սպառնացող վիճակ, որ ծա-
գում է օրգանիզմում
ընթացող տարբեր ռեակ-
ցիաներից (այրում, վիրա-
հատություն են) (ցնցում,
ցնցանք):

ՇՈԿԱԹԵՐԱՊԻԱ ⇐ Բուժում
շոկի միջոցով (ցնցաբու-
ժություն):

ՇՈՐՏ ⇔ Կիսատարատ:

ՇՈՌԻ ԲԻԶՆԵՍ ⇐ Առևտրա-
յին գործունեություն ժա-
մանցի կազմակերպման
ոլորտներում:

ՇՈՌԻՄԵՆ ⇒ Հանդիսավար:

ՇՈՎԻՆԻԶՄ ⇒ Ազգայնամո-
լություն (ֆրանսիացի
զինվորական Ն. Շովենի
անունով):

ՇՈՎԻՆԻՍՏ ⇒ Ազգայնամոլ:

ՇՈՓԻՆԳ ⇒ Գնում, առևտուր:

ՇՊԱԳԱՏ (*մարզ.*) ⇐ Լարան,
առասանակ, առատուկ:

ՇՊՈՆ ⇐ Տաշեղ:

ՇՊՐՈՏ ⇐ Մանրածուկ, նաև
նույն ձևան պահածո:

ՇՎԵԼԵՐ (*տեխ.*) ⇐ Պողպատ-
յա հեծան:

ՇՏԱԲ ⇐ **1.** Զորքերի կամ
կուսակցության ղեկա-
վարման կենտրոն (կենտ-
րոնակայան): **2.** Դրա
գտնվելու վայրը: **3.** Այդ
ռազմական կամ քա-
ղաքական մարմնի անձ-
նակազմը (սպայակույտ):

ՇՏԱՄՊ ⇒ **1.** Դրոշմակնիք: **2.**

Կաղապար-արտահայ-
տություն:

ՇՏՈՊԿԱ (*արհաստ.*) ⇒ Լցա-
կար:

ՇՏՐԻՆ ⇒ 1. Ձնջիչ, շտկիչ:

2. (*արվ.*) ⇐ (Նկարա)զիծ:
ՇՐԻՖՏ ⇒ Տառատեսակ,
տառանմուշ:

— Չ —

ՉԱԹ ⇔ Զրուցարան (առ-
ցանց):

ՉԱԹ ԱՆԵԼ ⇔ Զրուցել (առ-
ցանց):

ՉԱՐԹԵՐ ⇔ Վարձերթ (պայ-
մանագիր փոխադրամիջո-
ցի տիրոջ և վարձակալի
միջև, որի համաձայն՝ վար-
ձակալը փոխադրումներ է
իրականացնում որոշակի
ժամկետով և որոշակի
ուղղությամբ):

ՉԵԿ ⇒ Կտրոն, վճարագիր:

ՉԻԶԲՈՒՐԳԵՐ ⇔ Պանրա-
բրդուճ:

ՉԻՆՈՎՆԻԿ 1. ⇒ Պաշտոնյա,
աստիճանավոր: 2. *փիլս.*՝
⇐ Ձևական բժախնդրութ-
յամբ՝ առանց իր գործի
էության մեջ թափանցելու
պաշտոնյա:

ՉԻՊ (*տեխ.*) ⇐ Էլեկտրոնի-
կայում կիրառվող միկրո-
սխեմա:

ՉԻՊՍ ⇐ Բարակ շերտով կար-
տոֆիլ՝ պատրաստված
զանազան համեմունքնե-
րով:

ՉՈՒԼԱՆ ⇒ Խորդանոց:

— Պ —

ՊԱԹԵՏԻԿ ⇒ 1. Վերամբարձ,
բարձրագոյ, խանդավառ:

2. *փիլս.*՝ Սրտառույչ, հու-
զառատ:

ՊԱԹՈՒՆՈՒԹՅԱՆ (*բժշկ.*) ⇒ 1.

Ախտաբանություն: 2.

Հիվանդություն:

ՊԱԼԵՈԳՐԱՖՅԱ ⇒ Հնագիր,

հնագրագետ:

ՊԱԼԵՈԳՐԱՖԻԱ ⇒ Հնագրա-

գիտություն:

ՊԱՆԻԴԵՐՄԻԱ (*բժշկ.*) ⇒

Կարծրամաշկություն:

ՊԱԿՏ (*դրամ.*) ⇒ Դաշնագիր:

ՊԱՆԱՐՄԵՆԻԶՄ ⇒ Համա-

հայկականություն:

ՊԱՆԹԵԻԶՄ ⇔ Համաստվա-

ծություն:

ՊԱՆԹԵԻՍՏ ⇔ Համաստվա-

ծապաշտ:

ՊԱՆՈՐԱՄԱ ⇒ Համապատ-

կեր, համայնապատկեր:

ՊԱՆՄԻՈՆՍՏ ⇔ Հանգստա-

տուն, հյուրատուն:

ՊԱՆՏՈՄԻՄ(Ա) ⇒ 1. Մնջա-

խաղ: 2. Մնջախաղաց:

ՊԱՌԻԶՄ ⇒ Դադար:

ՊԱՊԱՐԱՑԻ ⇐ Ֆոտոթղթա-

կից, որը ձգտում է ներթա-

փանցել հայտնի մարդ-

կանց անձնական կյանքի

մեջ՝ սենսացիոն լուսա-

նկարներ անելու համար

(խտալ. ֆոտոթղթակից

Պապարացոյի անունից):

ՊԱՍՍԺ ⇒ Վաճառաշարք:

ՊԱՏԵՆՏ ⇒ Արտոնագիր:

ՊԱՐԱԳՐԱՖ 1. ⇔ Պարբերույթ:

2. ⇔ Պարբերանշան (§):

ՊԱՐԱԴԻԳՄԱ ⇒ Հարացույց:

ՊԱՐԱԴՈՔՍ ⇐ Ստահանգում

կամ գիտափորձ, որը ձևա-

վորում է ճիշտ համարվող

նախադրյալներին հակա-

սող եզրակացություն:

ՊԱՐԱՄԵՏՐ ⇐ 1. (*մաթ.*) Մե-

ծություն, որի արժեքները

թույլ են տալիս որևէ բազ-

մության տարրերը զանա-

զանել մեկը մյուսից: 2.

(*տեխ.*) Մեծություն, որը

բնութագրում է երևույթի,

համակարգի, տեխնիկա-

կան սարքի որևէ հատկու-

թյունը:

ՊԱՐԱՆՈՅԱ (*բժշկ.*) ⇒ Խելա-

ցնորություն:

ՊԱՐԱՇՅՈՒՏ ⇔ Անկարգել:

ՊԱՐԱՇՅՈՒՏԻՄՍ ⇔ Անկար-

գելորդ, անկարգելավոր:

ՊԱՐԻՏԵՏ (*հրավր.*) ⇒ Իրա-

վահավասարություն:

ՊԱՐԿԵՏ ⇒ Մանրահատակ:

ՊԱՐԿՈՒՐ (*մարգ.*) ← Մարգա-
ձև, որի հաղթահարման օբ-
յեկտ են տանիքները, պա-
տերը, պարիսպները ևն:

ՊԱՐՈՂՈՆՏԻՏ (*բժշկ.*) ← Հար-
ատամնային հյուսվածքի
ախտահարում (հարա-
տամնաբորբ):

ՊԱՐՈՂՈՆՏՈՋ (*բժշկ.*) ← Լնդի
հիվանդություն (լնդաբորբ):

ՊԱՐՈՂԻԱ ⇒ Նմանակում,
ծաղրանմանում:

ՊԱՐՈԼ ⇒ Գաղտնաբառ,
նշանաբառ, անցաբառ:

ՊԱՐՏԻԱ ⇒ **1.** (*մարգ.*) Մրցա-
խաղ: **2.** (*արվ.*) Դերերգ: **3.**
(*քղբգ.*) Կուսակցություն:
4. (*առևտ.*) Խմբաքանակ:

ՊԱՐՏԻՏՈՒՐԱ ⇔ Նոտաշար,
նոտայագիրք, ձայնալիք:

ՊԱՐՖՅՈՒՄԵՐԻԱ ← Հոտա-
վետ և կոսմետիկ միջոց-
ներ:

ՊԱՅԻԵՆՏ ⇔ **1.** Այցելու: **2.** Հա-
ճախորդ, բուժվող հիվանդ:

ՊԱՅԻՖԻՋՄ (*քղբգ.*) ⇔ Խաղա-
ղասիրություն:

ՊԱՅԻՖԻԿԱՅԻԱ (*քղբգ.*) ⇔
Խաղաղեցում, հնազան-

դեցում, զսպում (պատժիչ
միջոցներով):

ՊԵՂԱՆՏ ⇒ Բժախնդիր, ման-
րախույզ, մանրախնդիր:

ՊԵՂԻՍՏՈՐ ⇒ Մանկաբույժ:
ՊԵՂԻԿՅՈՒՐ ← Ոտքերի

եղունգների հարդարում:
ՊԵՂՈՖԻԼ ⇒ Մանկապիղծ:

ՊԵՂՈՖԻԼԻԱ ⇒ Մանկա-
պղծություն:

ՊԵԼՄԵՆԻ (*խոհր.*) ← Խմորով
և մսով ուտեստ:

ՊԵՆԱԼ (*մարգ.*) ⇔ Տուգա-
նային հարված / տասն-
մեկմետրանոց:

ՊԵՆՈԼՈԳԻԱ (*իրավբ.*) ⇒
Պատժագիտություն:

ՊԵՈԼԱՍՈՒՏՐ (*տեխ.*) ←
Սադափագույն, սադա-
փաներկ:

ՊԵՐԻԿԱՐԻՏ (*բժշկ.*) ⇔ Սըր-
տապարկի բորբոքում:

ՊԵՐԻՈՂՈՆՏԻՏ (*բժշկ.*) ← Ա-
տամների հիվանդություն
(շուրջատամնաբորբ):

ՊԵՐԼՅՈՒՍՏՐԱՅԻԱ (*իրավբ.*)
⇒ Գաղտնընթերցում (պե-
տական մարմինների
կողմից):

- ՊԵՐՖՈՐՄԱՆՐ** ⇒ 1. Հորատիչ, ծակիչ:
- ՊԵՐՖՈՐՄԱՅԻՄ** ⇒ 1. (երկրբ.) Հորատում: 2. (բժշկ.) Խոռոչ: 3. Ծակում:
- ՊԻՂԻԷՖ/ՊԵՂԵՖ** (PDF)
ՊԱՐՉՆԵԼ ⇔ Հպահանել:
- ՊԻԼԻՆԳ** ⇔ Դեմքի ինամքի եղանակ:
- ՊԻԼՈՏԱՅԻՆ** ⇔ 1. Թռիչքային, կայծակնային: 2. Փորձնական:
- ՊԻՈՆ** (բսբ.) ⇔ Քաջվարդ:
- ՊԻՊԵՏԿԱ** ⇒ Կաթոցիկ:
- ՊԻՅՅԱ** (լսնիբ.) ⇔ Շրջանաձև հաց՝ ծածկված լուրիկի սուսով, պանրով և այլ բաղադրիչներով:
- ՊԼԱԳԻՄՍ** ⇒ Գրագողություն:
- ՊԼԱԿՍՍ** ⇒ Ցուցապաստառ, ազդագիր:
- ՊԼԱՆՇԵՏ** (տեխ.) ⇔ Սենսորային համակարգչի տեսակ:
- ՊԼԱՆՏԱՅԻՄ** ⇔ Ցանքատարածություն:
- ՊԼԱՍՏԻԿ** ⇒ 1. Դյուրաթեք, ճկուն: 2. Նրբագեղ, սահուն:
- ՊԼԱՍՏԻԿ ՔԱՐՏ** (բանկ.) ⇔ Բանկային քարտ տարաբնույթ անկանխիկ փոխանցումների համար:
- ՊԼԱՍՄ** (էլ.) ⇔ Էլեկտրամեկուսիչ հարթաթիթեղ:
- ՊԼԱՅՔԱՐՏ** ⇔ 1. Երկաթուղային տոմս: 2. Տեղ վագոնում:
- ՊԼԵՆԱՐ** ⇒ Լիագումար:
- ՊԼԻՄ** ⇒ Մանրածալք:
- ՊԼՈՄԲ 1.** (բժշկ.) ⇔ Ատամնախոռոչները լցնող նյութ (ատամնալիցք): 2. ⇒ Կապարակնիք:
- ՊԼՈՒՏՈՎԿՐԱՏԻՄ** (քղղգ.) ⇔ Պետության քաղաքական կառուցվածք, որի դեպքում պետությունը կառավարում են մեծ հարստություն ունեցող անձինք (դրամապետություն):
- ՊՆԵՎՄՈՆԻՄ** (բժշկ.) ⇒ Թոքաբորբ:
- ՊՈՂԻՈՒՄ** ⇒ Բեմահարթակ:
- ՊՈԼԻԳԻՆԻՄ** ⇒ Բազմակնություն:
- ՊՈԼԻԳԼՈՏ** ⇒ Բազմալեզվագետ:
- ՊՈԼԻԳՈՆ** ⇒ 1. Զինափոքձարան: 2. Հրաձգարան:

ՊՈՒԳՐԱՏԻՄ ← Տեխնիկայի ճյուղ, որն ընդգրկում է տպագիր արտադրության և տպագրական գործի բոլոր ոլորտները:

ՊՈՒԿԼԻՆԻԿԱ ↔ Համաբուժարան:

ՊՈՒՖՈՆԻՄ (*երժշտ.*) ⇒ 1. Բազմաձայնություն: 2. Բազմաձայն ստեղծագործություն:

ՊՈՆՉԻԿ ↔ Փքաբլիթ:

ՊՈՊՈՒԼԻՉՄ ⇒ Ամբոխահաճություն:

ՊՈՊՈՒՅԱՑԻՄ (*կենսբ.*) ← Երկար ժամանակ որոշակի տարածություն զբաղեցնող և ինքնավերարտադրվող միևնույն տեսակի առանձնյակների ամբողջություն (բնակախումբ):

ՊՈՊՈՒՐԻ ← Երաժշտական ստեղծագործությունների հատվածներից կազմված շարան:

ՊՈՍՏՈՒԼՍ ⇒ Կանխադրույթ:

ՊՈՍՍՍԿՐԻՊՏՈՒՄ ⇒ Հետգրություն:

ՊՈՏԵՆՑԻԱԼ 1. (*ֆիզ.*) ← Պոտենցիալ էներգիա: 2. ↔ Ներուժ:

ՊՈՐՏՖԵԼ ↔ 1. Թղթապանակ: 2. Թղթապայուսակ: 3. Պաշտոն (նախարարի):

ՊՐԱԳՄԱՏԻՉՄ 1. (*փիլ.*) ↔ Գործապաշտություն (փիլիսոփայական հոսանք, որը ճիշտ է համարում գործնականում արդյունավետ ամեն ինչ): 2. (*լզվբ.*) Գործաբանություն:

ՊՐԱԳՄԱՏԻԿ ↔ 1. Գործապաշտ: 2. Գործապաշտական: 3. Գործաբանական:

ՊՐԱԿՏԻԿ ↔ Գործնական:

ՊՐԱԿՏԻԿԱ ← Տեսական գիտելիքների գործնական կիրառում:

ՊՐԱԿՏԻԿԱՆՍ ← Գործնական աշխատանք իրականացնող՝ պրակտիկայի մեջ գտնվող անձ:

ՊՐԱԿՏԻԿՈՒՄ ⇒ Գործնական դասընթաց:

ՊՐԵՁԵՆՍԱՑԻՄ ⇒ 1. Շնորհանդես: 2. Ցուցադրություն:

ՊՐԵՄԻԱ ⇒ Պարգևավճար:

- ՊՐԵՊԱՐԱՏ** ⇒ Պատրաստուկ:
- ՊՐԵՄ** ⇒ Մամլիչ:
- ՊՐԵՄԻՆԳ 1. (մարգ.)** ← Մար-
զաձևերում ակտիվ պաշտ-
պանության ձևերից մեկը: **2.**
Մամլիչ:
- ՊՐԵՏԵՆԶԻԱ** ⇒ **1.** Գրավոր բո-
ղոք, հայց: **2.** Նկրտում,
հավակնություն:
- ՊՐԵՅԵՐԵՆՑԻԱ** (*դվնգ.,*
տնտսագ.) ⇒ Առավելություն,
նախապատվություն:
- ՊՐԻԶՄԱ** ⇔ Հատվածակողմ:
- ՊՐԻՄԻՏԻՎ** ⇒ Պարզունակ:
- ՊՐԻՆՏԵՐ** ⇒ Տպիչ:
- ՊՐԻՎԱՏԻԶԱՑԻԱ** (*իրավք.,*
տնտսագ.) ⇒ Մասնավորե-
ցում:
- ՊՐՈԲԱՑԻՈՆ** (*իրավք.*) ⇔
Փորձաշրջանային (պայ-
մանական դատապարտու-
թյան ձև, որը ամբողջությ-
յամբ կամ մասնակի կա-
սեցնում է հանցագործի ա-
զատագրկումը, փոխարենը
նա պատիժն անցկացնում
է ազատության մեջ՝ վերա-
հսկողությամբ որևէ
աշխատանք կատա-
րելով):
- ՊՐՈԲԵԼ** ⇒ Բացատ:
- ՊՐՈԲԼԵՄ** ⇒ Հիմնախնդիր:
- ՊՐՈԲԼԵՄԱՏԻԿ** ⇒ Խնդրա-
հարույց:
- ՊՐՈԳՐԵՄ** ⇒ Առաջադիմու-
թյուն, առաջընթաց:
- ՊՐՈՂՅՈՒՄԵՐ** ← Մասնագետ,
որ օգնում է ղեկավարելու
արվեստի որևէ նախագծի
կազմակերպումը, ֆինան-
սավորումը, ղեկավարում է
նախագծի իրականացման
ողջ ընթացքը:
- ՊՐՈԶԱ** ⇒ Արձակ:
- ՊՐՈԹԵԶ** ⇔ Փոխադիր, դեր-
անդամ:
- ՊՐՈԺԵԿՏՈՐ** ⇒ Լուսարձակ:
- ՊՐՈԿՏՈՒՈՎԻԱ** (*բժշկ.*) ←
Բժշկության ճյուղ, որն ու-
սումնասիրում է հաստ ա-
ղիքի հիվանդությունները և
դրանց բուժման միջոցները:
- ՊՐՈՅԵԿՏՈՐ** ⇔ Ցուցասարք,
(արտա)պատկերիչ:
- ՊՐՈՊԱԳԱՆԴԱ** ⇒ Քարոզչու-
թյուն:
- ՊՐՈՊԱԳԱՆԻՍՏ** ⇒ Քարոզիչ:
- ՊՐՈՎԱՅԴԵՐ** (*ինֆորմ.*) ⇒
Մատակարար:

ՊՐՈՎՈԿԱՑԻԱ ⇒ Սադրանք, խռովություն:

ՊՐՈՎՈԿԱՑԻՈՆ ⇒ Սադրիչ:

ՊՐՈՏԵՋԵ ⇒ Հովանավորյալ:

ՊՐՈՑԵԴՈՒՐԱ ⇒ 1. (բժշկ.) Բուժընթաց: 2. Ընթացակարգ:

ՊՐՈՑԵՍՈՐ (*հսկրզչ.*) ← Տեղեկատվության փոխարկման գործընթացը ղեկավարող սարք:

ՊՐՈՑԵՍԻՈՆԱԼ ⇔ 1. Արհեստավարժ: 2. Մասնագիտական:

ՊՐՈՖԻԼ ⇒ 1. Կիսադեմ: 2. Մասնագիտական ուղ-

ղություն: 3. ← Անհատական էջ սոցցանցում:

ՊՐՈՖԻԼԱԿՏԻԿ ⇒ Կանխարգելիչ:

ՊՐՈՖԻԼԱԿՏԻԿԱ ⇒ Կանխարգելում:

ՊՐԻՂԻԳ (*հսհր.*) ← Թիվածքի տեսակ:

ՊՐԻՂՐԱ ⇒ 1. Դիմափոշի (մաշկի խնամքի միջոց): 2. Շաքարափոշի:

ՊՐԻՆՏ ⇔ Ալեփոխիչ, հեռակառավարման վահանակ:

ՊՐԻՆԿՑԻԱ (բժշկ.) ← Մարմնախոռոչի ծակում՝ որևէ օրգանում հավաքված հեղուկը հեռացնելու համար:

— Ջ —

ՋԵՆՏԼՄԵՆ ⇒ Ազնվայր:

— Ռ —

ՌԱԴԱՐ (*տեխ.*) ← Սարք, որը հնարավորություն է տալիս ռադիոալիքների օգնությամբ հայտնաբերելու և

դիտարկելու օբյեկտներ օդում, ջրում և ցամաքում:

ՌԱԴԻԱՏՈՐ (*տեխ.*) ← 1. Ջեռուցման մարտկոց: 2.

Ներքին այրման շարժիչները հովացնող մարտկոց:
ՌԱԴԻՍՑԻԱ ⇒ Ճառագայթում:
ՌԱԴԻԿԱԼ ⇒ Արմատական:
ՌԱԺՈՎ ⇒ Կոշկաթի, կոշկաձիգ, եղջերիկ:
ՌԱԼԼԻ (*մարզ.*) ⇒ Ավտոմրցարշավ:
ՌԱՄԻՏ (*բժշկ.*) ← Հիվանդություն, որն արտահայտվում է ոսկրային և նյարդային համակարգերի զարգացման խանգարումով:
ՌԱԿԵՏ ⇔ Թնձակ, խաղաթի:
ՌԱԿՈՒՐՄ 1. ← Պատկերված առարկաների հեռանկարային կրճատում: **2.** *փխբ.* ⇒ Տեսանկյուն, դիտանկյուն:
ՌԱՌԻՆԴ ← Բոնցքամարտի խաղամաս (հերթամարտ):
ՌԱՑԻԱ (*տեխ.*) ← Ռադիոսարք:
ՌԱՑԻՈՆԱԼ 1. ⇒ Բանական, տրամաբանական: **2.** (*մաթ.*) ← Հաշվելի: **3.** ⇒ Հիմնավոր: **4.** Նպատակահարմար:
ՌԵԱԼ ⇒ Իրական, իրատեսական:

ՌԵԱԼԻԶՄՑԻԱ ⇒ Իրացում, իրականացում:
ՌԵԱԿՏՈՐ ← **1.** (*շ.*) Էլեկտրական սարք: **2.** (*քիմ.*) Ռեակցիաներ իրականացնող սպարատ: **3.** (*ֆիզ.*) Կայանք, որում տեղի է ունենում աստոմային միջուկների ռեակցիա:
ՌԵԱԿՑԻԱ ← **1.** (*քիմ.*) Երկու և ավելի նյութերի փոխազդեցություն: **2.** (*կենսաբ., քրդգ.*) Հակազդեցություն: **3.** *փխբ.* շետադիմություն:
ՌԵԱԼԻՍՄԱՏՈՒՈՂԳԻԱ (*բժշկ.*) ← Բժշկության ճյուղ, որն ուսումնասիրում է մարդու օրգանիզմի գործառույթների մարման և վերականգնման օրինաչափությունները:
ՌԵԲՈՒՄ ← Դժվարլուծելի խնդիր, հարց, հանելուկ (ծածկանկար, նկարելուկ):
ՌԵԳԲԻ (*մարզ.*) ← Գնդակով թիմային խաղ:
ՌԵԳԵՆԵՐԱՑԻԱ (*կենսաբ., տեխ.*) ⇒ Վերաճում, վերականգնում:
ՌԵԳԻՈՆ ⇒ Տարածաշրջան:

ՌԵԳԻՈՆԱԼ ⇒ Տարածաշրջանային:

ՌԵԳԻՍՏՐ 1. ← Պետական վերահսկողական մարմին: **2.** ⇔ Գրանցամատյան: **3.** (*երժշտ.*) ← Մարդու կամ երաժշտական գործիքի ձայնի բարձրության աստիճան:

ՌԵԳԻՍՏՐԱՑԻԱ ⇒ Ցուցակագրում, գրանցում:

ՌԵԳԼԱՄԵՆՏ ⇒ Աշխատակարգ:

ՌԵԳԼԱՄԵՆՏԱՑԻԱ ⇒ Կարգորոշում, կանոնակարգում:

ՌԵԳՈՒԼՅԱՏՈՐ ⇒ Կարգավորիչ:

ՌԵԳՈՒԼՅԱՐ ⇒ **1.** Պարբերաբար: **2.** Կանոնավոր:

ՌԵԳՐԵՍԻՎ ⇒ Հետընթաց, հետադիմական:

ՌԵԴԵՄԱՐԿԱՑԻԱ (*իրավք., նազմ.*) ⇒ Վերասահմանագծում:

ՌԵԴՈՒԿՏՈՐ (*տեխ.*) ← Մեքենայի հաղորդակի մեջ մտնող մեխանիզմ՝ սարք (պտույտափոխանցիչ):

ՌԵԴՈՒԿՑԻԱ ⇒ **1.** (*գիտ.*) Պարզեցում: **2.** (*տեխ.*) Նվազում: **3.** (*լզվք.*) Սղոմ:

ՌԵՇՏՐ ⇒ Գրանցամատյան, հաշվեգիրք:

ՌԵՁԵՐՎ ⇒ **1.** Պահոց: **2.** Պահեստագոր:

ՌԵՁԵՐՎԱՑԻԱ 1. ⇒ Պահեստավորում: **2.** (*քղբզ.*) ← Առանձնացված տարածք՝ նախատեսված բնիկների (անցյալում՝ բռնի) բնակության համար

ՌԵՁԻԴԵՆՏ 1. ⇒ Օտարահպատակ: **2.** ← Լրտեսության ղեկավար օտար պետության մեջ: **3.** Լիազոր ներկայացուցիչ: **4.** Մշտաբնակ:

ՌԵԺԻՄ 1. ⇒ Վարչա-/կրթա-/կանոնա-/սննդա-/մարզա-/կարգ: **2.** ← Տեխնիկական սարքերի գործառույթ (անձայն կամ հանգիստ ռեժիմ):

ՌԵԼԵ (*տեխ.*) ← Ավտոմատ անջատող և միացնող սարք:

ՌԵԼԻԵՖ (*աշխզ.*) ← Երկրի մակերևույթի բարձադիր ու ցածրադիր անհարթություն-

ների, լեռների ամբողջություն (ելչք, ուռուցկանկար):

ՌԵԿԵՏ ⇒ Բռնաշոքրթում:

ՌԵԿԼԱՍՍՅԻՄ ⇒ 1. (տնտսագ.)

Բողոքագիր, հետպահանջ:

2. Գովազդում:

ՌԵԿՈՐԴ ⇔ Մրցանիշ:

ՌԵԿՎԻԶԻՏ՝ (թատր.) ⇔ Բեմի-րեր:

ՌԵԿՎԻԶԻՏ՝ (հրավբ.) ⇒ Վավերապայման (պայմանագիր, մուրհակ, վճարագիր):

ՌԵԿՎԻԶԻՏԻՄ (հրավբ.) ⇒

Բռնագրավում, գույքի օտարում:

ՌԵՍԻՄԻՄ ⇐ 1. (ֆին.) Վճարման գումարի կլորացում դեպի ստորին նիշը: 2. Հիվանդության ժամանակավոր նահանջ:

ՌԵՍԻԳՄ (երժշտ.) ⇐ Երաժշտական ստեղծագործության վերամշակված տարբերակ՝ առավել ժամանակակից գործիքավորմամբ և համեմատաբար արագ տեմպով:

ՌԵՆՏԳԵՆ ⇐ Ռենտգենյան ճառագայթ (գերմ. ֆիզիկոս Ռենտգենի անունով):

ՌԵՆՏԱ (տնտսագ.) ⇐ 1. Հողից կամ գույքից ստացվող կանոնավոր եկամուտ: 2. Պետական անժամկետ փոխառություն, որ մշտական եկամուտ է բերում փոխառողին:

ՌԵՆՏԱԲԵԼԱՅԻՆ ⇒ Շահութաբեր:

ՌԵՅՏԻՆԳ ⇒ Վարկանիշ:

ՌԵՆՏԳԵՆՈՂՈԳ ⇐ Ռենտգենի մասնագետ:

ՌԵՊԱՐՄԻՄ (քղբգ.) ⇒ Ռեպմատուզանք:

ՌԵՊԵՐ ⇐ Ռեպ կատարող:

ՌԵՊԵՐՏՈՒԱՐ ⇒ 1. Խաղացանկ: 2. Երգացանկ: 3. Համերգացանկ:

ՌԵՊԼԻԿ ⇐ Զրուցակցին, ելույթ ունեցողին հակիրճ արձագանք (առարկություն, դիտողություն) զրուցակցին:

ՌԵՊՈՐՏԱԺ ⇔ Տեսալուր, հաղորդում:

ՌԵՊՈՐՏՅՈՐ ⇒ Թղթակից:

ՌԵՊՐԵՍԻԱ ⇒ Պատիժ,
ճնշում, հալածանք:

ՌԵՊՐԵՍԻՎ ⇒ Պատժիչ,
բռնատիրական:

ՌԵՊՐՈՂՈՒԿՑԻԱ ⇒ 1. Վե-
րարտադրում, բազմա-
ցում (նկարի): 2. Վերհուշ:

ՌԵՍՈՒՐՍ ⇔ Պաշար, միջոց:

ՌԵՍՍՎՐԱՑԻԱ ⇒ Վերա-
կանգնում:

ՌԵՎԱԼՎԱՑԻԱ (*տնտուգ.*) ⇒
1. Արժեաճ, արժևորում: 2.
Արժեփոխում: 3. Վերա-
գնահատում:

ՌԵՎԱՆՇ ⇔ Վարձահատու-
ցում, փոխվրեժ (պարտ-
վողի ձգտում նախորդ
մրցամարտի արդյունքը
հոգուտ իրեն փոխելու):

ՌԵՎԻԶԻԱ (*տնտուգ.*) ⇒ Վե-
րանայում, ստուգայց:

ՌԵՎՄՍՏԻԶՄ ⇔ Հողացավ /
հողացավություն:

ՌԵՎՄԱՏՈԼՈԳԻԱ (*բժշկ.*) ⇐
Բժշկագիտության ճյուղ,
որն ուսումնասիրում է հո-
դային ախտահարումների
պատճառները և բուժման
միջոցները:

ՌԵՏՈՒՇ ⇐ 1. Պատկերի շրտ-
կում: 2. Ձնջված տողերի
վերականգնում:

ՌԵՑԵՊՏ ⇒ 1. (*բժշկ.*) Դեղա-
տոմս: 2. (*խոհր.*) Բաղադ-
րատոմս:

ՌԵՑԻՂԻՎ (*իրավք.*) 1. ⇔ Կրկ-
նահանցագործություն: 2.
⇐ (*բժշկ.*) Հիվանդության
կրկնություն:

ՌԵՑԻՂԻՎԻՍ (*իրավք.*) ⇔
Կրկնահանցագործ:

ՌԵՔՎԻԵՄ (*երժշտ.*) ⇐ Սզերգ,
մահերգ:

ՌԵՏԵՐՍ ⇐ Գիտական փոք-
րածավալ աշխատանք:

ՌԵՏԵՐԵՆՂՈՒՄ (*քրթգ.*) ⇒
Հանրաքվե:

ՌԵՏԵՐԵՆՏ ⇔ 1. Գործարկու:
2. Ձեկուցարար:

ՌԵՏԼԵՔՄ ⇐ Կենդանի օրգա-
նիզմի հակազդեցություն
արտաքին գրգիռներին:

ՌԵՏՈՐՄ ⇒ Բարեփոխում,
բարենորոգում:

ՌԵՏՈՐՄԻՍ ⇒ Բարեփոխիչ:
ՌԻՆԳ ⇐ Բռնցքամարտի
հարթակ:

ՌՈԼԻԿ ⇒ 1. Անվաչմուշկ: 2.
Երաժշտական հոլովակ:

ՌՈՈՒՄԻՆՔ ← Բջջային ծա-
ռայության տեսակ
(տարակապ):

ՌՈՏԱՅԻՄ ↔ Փոխատեղում:

ՌՈՏԱՅԻՈՆ ↔ Փոխատեղային:

ՌՈՒԼԵՏԿԱ ↔ 1. Պտտա-
խաղ: 2. Չափերիզ:

ՌՈՒՄՅԱՆԱ ↔ Մնգույր, կարմ-
րաներկ:

— Մ —

ՍԱԲՈՏԱԺ ↔ Նենգադուլ:

ՍԱԼԴՈ (*ֆին.*) ↔ Հաշվեմնա-
ցորդ:

ՍԱՅԹ ⇒ Կայք:

ՍԱՆԿՅԻՄ (*իրավք., քղքգ.*) ⇒ 1.
Պատժամիջոց: 2. Թույլ-
տվություն:

ՍԱՌԻՆԱ ↔ Շոգեբաղնիք:

ՍԱՌԻՆԴԹԻՔ ⇒ Կինտերգ,
կինոմեդեդի:

ՍԱՊՅՈՐ (*ռազմ.*) ⇒ Սակրա-
վոր:

ՍԱՊՏԻՐ ⇒ Շափյուղա:

ՍԱՏԻՐԱ ← Սուր երգիծանք:

ՍԱՐԱՖԱՆ ← Կանանց հա-
գուստի տեսակ:

ՍԱՐԿԱԶՄ ← Ջախջախիչ
ծաղր:

ՍԵԱՆՍ ← Որևէ բանի կատա-
րում կամ ցուցադրություն

որոշակի պարբերականու-
թյամբ:

ՄԵԳՄԵՆՏ ⇒ Հատույթ, հատ-
ված:

ՄԵԳՄԵՆՏԱՑԻՄ (*կենսք.*) ↔
Մասնակազմություն, հա-
տույթավորում, հատվա-
ծակազմություն:

ՄԵԼԵԿՏ (*հսկրգչ.*) ⇒ Ընտրել:

ՄԵԼԵԿՅԻՄ (*կենսք.*) ↔ Ընտ-
րասերում:

ՄԵԼԵՆՈՂՈԳԻՄ ⇒ Լուսնա-
գիտություն:

ՄԵԼԻՏՐԱ ↔ Բորակ:

ՄԵԼՃԻ ← Ինքնա(լուսա)նկար:

ՄԵԼՃԻ ԱՆԵԼ ← Ինքնա-
նկարվել:

ՄԵԿՅԻՄ ⇒ Բաժին, մաս:

ՄԵՄԱՖՈՐ ⇒ Լուսացույց:

ՄԵՄԻՆԱՐ ← Գործնական
խմբային պարապմունք:

ՄԵՄԻՆԱՐԻՍ ← Սեմինարավար:

ՄԵՄԻՈՏԻԿԱ (*լզվբ.*) ⇒ Նշանագիտություն:

ՄԵՅՄ (*քղքգ.*) ← Որոշ երկրներում օրենսդրական մարմին:

ՄԵՅՄՄԻԿ (*երկրբ.*) ← Երկրաշարժին՝ երկրակեղևի ցնցումներին բնորոշ:

ՄԵՅՄՍՈԳՐԱՖ ← Երկրակեղևի տատանումները չափող և գրանցող սարք (շարժագիր):

ՄԵՅՎ (**ԱՆԵԼ**) (*հմկրգչ.*) ⇒ Հիշել, ամրագրել, պահել:

ՄԵՅՖ ← Չիրկիզվող պահարան (կողպարկղ, դրամապահարան, գանձապահարան, դուրձ):

ՄԵՆԱՏ ← Պառլամենտի բարձրագույն պալատը ԱՄՆ-ում, Կանադայում ևն:

ՄԵՆԱՏՈՐ ← Սենատի անդամ:

ՄԵՆՄԱՑԻԱ ← Բուռն՝ ապշեցուցիչ ներգործություն թողնող լուր, իրադարձություն (ցնցալուր, ցնցաղեպ):

ՄԵՆՄԱՑԻՈՆ ⇒ Շշմեցնող, ապշեցուցիչ, ցնցող:

ՄԵՆՍՈՐ (*տեխ.*) ← Մատի հպումով աշխատող էկրան (զգիչ):

ՄԵՆՍՈՒԱԼԻՁՄ (*փիլ.*) ⇒ Զգայապաշտություն:

ՄԵՆՍՈՒԱԼԻՍ ⇒ Զգայապաշտ:

ՄԵՆՏԻՄԵՆՏԱԼ ⇒ Զգացմունքային, հուզական:

ՄԵՊԱՐԱՏԻՁՄ (*քղքգ.*) ⇒ Անջատողականություն:

ՄԵՊԱՐԱՏ(ԻՎ) ⇒ Անջատ, մեկուսի, առանձին:

ՄԵՄԻԱ ⇒ **1.** Քննաշրջան: **2.** Նստաշրջան:

ՄԵՐԵՆԱԴ ↔ Ցայգերգ:

ՄԵՐԻԱ ← **1.** Ֆիլմի մաս: **2.**

Միատեսակ առարկաների հաջորդական շարք: **3.** Փաստաթղթերի (անձնագրի, արտոնագրի, վարորդական իրավունքի և այլնի), արժեթղթերի (թղթադրամների, պարտատոմսերի և այլնի) կարգահամարը կամ տառանիշը: **4.** Մեկ ձևաչափով պատրաստվող ապրանքատեսակների (հե-

ռուստացույցի, հեռախոսի
 և այլնի) շարքը՝ մոդելը
 նշող թվա- և տառանիշը:
ՄԵՐԻԱԼ ← Բազում մասերից
 բաղկացած ֆիլմ:
ՄԵՐՉ (*հսկրգչ.*) ⇒ Որոնում:
ՄԵՐՎԵՐ (*հսկրգչ.*) ← **1.** Հաշ-
 վողական համակարգերի
 ծրագիր: **2.** Օգտատերերի
 մուտքը հաշվողական հա-
 մակարգեր իրականացնող
 համակարգիչ:
ՄԵՐՎԻՍ ⇒ **1.** Սպասք: **2.** Ծա-
 ռայություն:
ՄԵՐՏԻՖԻԿԱՍ ⇒ Հավաստա-
 գիր:
ՄԵՐՏԻՖԻԿԱՑԻԱ ⇒ Հավաս-
 տագրում:
ՄԵՐՖԻՆԳ (*մարգ.*) ⇔ Ջրային
 մարզածն՝ ալեսահք:
ՄԵՐՖԻՆԳԻՍ ⇔ Ալեսահորդ:
ՄԵՔՈՆՂՅԵՆՂ ← Օգտագոր-
 ծած իրերի և հագուստի
 վաճառատեղի:
ՄԹԵՍ ← **1.** Լարվածություն,
 լարում: **2.** Ճնշվածություն:
ՄԻԴԻ ⇒ Սկավառակ:
ՄԻԼԼՈԳԻՉՍ (*տրամ.*) ← Եր-
 կու պարզագույն դատողու-
 թյուններից բխեցվող մեկ

այլ դատողություն՝
 մտահանգում:
ՄԻՄԵՏՐԻԱ ⇒ Համաչափու-
 թյուն:
ՄԻՄԵՏՐԻԿ ⇒ Համաչափ:
ՄԻՄՈՋԻՈՒՄ ⇒ Գիտաժողով:
ՄԻՄՎՈԼ ⇒ Խորհրդանիշ:
ՄԻՄՎՈԼԻՉՍ ⇔ Խորհրդա-
 պաշտություն:
ՄԻՄՎՈԼԻՍ ⇔ Խորհրդա-
 պաշտ:
ՄԻՆԴՈՍ (*քժչ.*) ⇒ Համ-
 ախտանիշ:
ՄԻՆԹԵՏԻԿ ⇒ Համադրա-
 կան:
ՄԻՆԹԵՏԻԿԱ ← Արհեստա-
 կան մանրաթելից գործ-
 վածքեղեն:
ՄԻՆԽՐՈՆ(ԻԿ) ⇒ Համաժամա-
 նակյա, միաժամանակ:
ՄԻՆԽՐՈՆԻԱ ⇒ Համաժա-
 մանակություն:
ՄԻՆԽՐՈՆ ԼՈՂ ⇒ Գեղալող:
ՄԻՆԿՐԵՏԻԿ ⇒ Համադրական:
ՄԻՍՏԵՄ ⇒ **1.** Համակարգ: **2.**
 Եղանակ:
ՄԻՍՏԵՄԱՏԻԿ ⇒ **1.** Կանոնա-
 վոր, պարբերաբար: **2.**
 Համակարգված:
ՄԻՐՈՊ ⇒ Օշարակ:

ՄԼԱՅԴ ⇔ Սահիկ, լուսապատկեր:

ՄԼԻՎԿԻ ⇒ Մերուցք:

ՄԼՈՅՈՒՆՅ ⇒ Շերտախմոր:

ՄԽԵՄԱ ⇔ Ուրվագիծ, գծապատկեր:

ՄԽՈԼԱՍՏԻԿԱ (*փ/իլ.*) ⇔ Միջնադարյան կրոնախդեալիստական փիլիսոփայություն, որն արդարացնում և հիմնավորում էր եկեղեցական դոգմաները:

ՄԿԱՅՊ (*տե/ս.*) ⇒ Տեսակապ:

ՄԿԱՆ(ԵՐ) ⇔ Ծրիչ, պատկերամուտ:

ՄԿԱՈՒՏ ⇔ Ռազմաքաղաքական պատանեկան կազմակերպության անդամ:

ՄԿԱՈՒՏԻԶՄ ⇔ Միջազգային պատանեկան շարժում, որը զբաղվում է երիտասարդների ֆիզիկական, հոգևոր և մտավոր դաստիարակությամբ:

ՄԿԱՖԱՆԻ ⇔ Հատուկ հանդերձանք ջրասուզորդների և տիեզերագնացների համար:

ՄԿԵՊՏԻԿ ⇔ **1.** Կասկածապաշտ: **2.** Կասկածամիտ:

ՄԿԵՊՏԻՅԻԶՄ (*փ/իլ.*) ⇔ Կասկածապաշտություն:

ՄԿԻՖ (*մարգ.*) ⇔ Մրցանավակի տեսակ:

ՄԿԼԵՐՈԶ ⇔ Կարծրախտ:

ՄԿՐԱԲ ⇔ Կոսմետոլոգիական միջոց դեմքի և մարմնի մաշկի խնամքի համար:

ՄԿՐԵՊ ⇒ Ամրակ:

ՄԿՈՒՏԵՐ (*մարգ.*) ⇔ **1.** Մեկտեղանի մարզանավակ:

2. Փոքր մոփեդ:

ՄՄԱՅԼԻԿ ⇔ Զմայլիկ:

ՄՄԱՐԹՖՈՆ ⇔ Բջջային հեռախոս՝ համակարգային լրացուցիչ գործառնություններով (խելախոս):

ՄՄՈՔԻՆԳ ⇔ Բաձկոնի տեսակ:

ՄՅՈՒԺԵ ⇔ Դիպաշար:

ՄՅՈՒԺԵՏԱՅԻՆ ⇔ Դիպաշարային:

ՄՆՈՈՒԲՈՐԴ (*մարգ.*) ⇔ Զմեռային մարզաձև:

ՄՈԼՅԱՐԻ ⇔ Արևայրուքի տեսք հաղորդող ճառագայթային սարք (արևայրիչ):

ՍՈՄԱՏԻԿ ← Մարմնական:
ՍՈՈՒՄ (*հսհր.*) ← Զանազան
կերակուրների հետ օգտա-
գործվող զանգված:

ՍՈՑԻԱԼԻԶՄ ← Ընկերվա-
րոություն:

ՍՈՑԻԱԼԻՍՏ ← Ընկերվար:

ՍՈՑԻՈԼԻԿՎԻՍՏԻԿԱ (*լզվբ.*) ⇒
Հանրալեզվաբանություն:

ՍՈՑԻՈԼՈԳ ⇔ Հասարակա-
գետ:

ՍՈՑԻՈԼՈԳԻԱ ⇔ Հասարա-
կագիտություն:

ՍՈՑԻՈՄԵՏՐԻԱ ← Փոքր
խմբերում միջանձնային
հարաբերությունները բա-
ցահայտելու և բնութա-
գրելու եղանակ:

ՍՈՑԻՈՒՄ ⇒ Հանրույթ:

ՍՊԱՍ (*հսկրզչ.*) ← Հիմնակա-
նում գովազդային տեղե-
կատվություն, որն ուղարկ-
վում է օգտատիրոջը է-
լեկտրոնային փոստով ա-
ռանց նրա ցանկության
կամ պահանջի:

ՍՊԵԼԵՈԼՈԳԻԱ ⇒ Անձավա-
զիտություն:

ՍՊԵԿՈՒԼՅԱՆՏ ⇒ 1. Վերավա-
ճառող: 2. Չարաշահող:

ՍՊԵԿՈՒԼՅԱՑԻԱ ⇒ 1. Վերա-
վաճառում: 2. Չարաշա-
հում:

ՍՊԻԴՈՄԵՏՐ ⇒ Արագաչափ:

ՍՊԱԶՄ (*բժշկ.*) ⇔ Կծկում:

ՍՎԻՏ(Ե)Ր ← Վերնազգեստի
տեսակ:

ՍՏԱԲԻԼԻԶԱՑԻԱ ⇒ Կայու-
նացում:

ՍՏԱԲԻԼԻԶՄԱՏՈՐ (*տեխ.*) ⇔
Կայունարար:

ՍՏԱԳՆԱՑԻԱ (*տնտսագ.*) ⇒
Լճացում:

ՍՏԱԳՏԼՅԱՑԻԱ (*տնտսագ.*) ⇒
Գնաճ (պայմանավորված
է տնտեսության անկու-
մով՝ արտադրության
նվազում, գործազրկու-
թյան աճ):

ՍՏԱԴԻԱ ⇒ Փուլ, շրջան:

ՍՏԱԴԻՈՆ ⇒ Մարգադաշտ:

ՍՏԱԺ ⇔ 1. Որևէ ոլորտում
աշխատելու տևողություն
(աշխատափորձ): 2. Փոր-
ձաշրջան:

ՍՏԱԺ ԱՆՑՆԵԼ ⇔ Փորձաշրք-
ջան անցնել:

ՍՏԱԺՈՐ ← Փորձաշրջան
անցնող անձ:

ՍՏԱՆԴԱՐՏ ⇒ 1. Չափորոշիչ:

2. ⇔ Համօրինակ:

ՍՏԱՏՈՒՄ ⇒ 1. (*հրավր.*) Կարգավիճակ, դրություն: 2.

Դիրք: 3. (*հսկրգչ.*) Կայքէջի կարգախոս:

ՍՏԱՐՏ ⇒ Մեկնարկ:

ՍՏԱՐՏԵՐ (*տեխ.*) ⇒ Մեկնարկիչ:

ՍՏԱՅԻՈՆԱՐ 1. (*բժշկ.*) ⇐

Մշտական, կայունացած, անփոփոխ: 2. (*կրթ.*) ⇒ Առկա:

ՍՏԵՆԴ¹ ⇒ Ցուցատախտակ, ցուցափեղկ, ցուցապատառ:

ՍՏԵՆԴ² (*բժշկ.*) ⇐ Մանրակ, որը տեղադրվում է արյունատար անոթում՝ այն լայնացնելու և արյան հոսքը ապահովելու համար:

ՍՏԵՊԼԵՐ ⇒ Կարիչ:

ՍՏԵՐԵՈՏԻՊ ⇒ 1. Նախատիպ: 2. Կարծրատիպ:

ՍՏԵՐԻԼ ⇒ Մանրէազերծ:

ՍՏԵՐԻԼԻԶԱՑԻԱ ⇒ Մանրէազերծում:

ՍՏՈՒԴԻԱ 1. ⇒ Տաղավար: 2.

⇐ Արվեստագիտական ուսումնարան: 3. Ռադիո- և

հեռուստահաղորդումներ պատրաստող հաստատություն: 4. Ստեղծագործական աշխատանքով զբաղվող կոլեկտիվ:

ՍՏՐԱՏԵԳ ⇒ Ռազմավար:

ՍՏՐԱՏԵԳԻԱ ⇒ Ռազմավարություն:

ՍՏՐԱՏՈՍՖԵՐԱ (*երկրբ.*) ⇒ Վերնուլորտ:

ՍՑԵՆԱՐ ⇐ Բեմական որևէ միջոցառման, ֆիլմի տեքստ (բեմագիր):

ՍՑԵՆԱՐԻՍ ⇐ Սցենար գրող:

ՍՈՒԲԱՐԵՆՊԱ (*տնտսգ.*) ⇒ Ենթավարձույթ:

ՍՈՒԲՅԵԿՏ 1. (*հրավր.*) ⇐ Իրավագոր անձ: 2. ⇒ Անձ, անձնավորություն: 3. (*տրամբ.*) Ենթակա:

ՍՈՒԲՅԵԿՏԻՎ ⇔ 1. Անհատական, անձնական: 2. Կողմնակալ:

ՍՈՒԲՅԵԿՏԻՎԻԶՄ ⇐ 1. (*փիլ.*) Փիլիսոփայական ուղղություն, որը առարկաներն ու երևույթները համարում է միայն մարդկանց գիտակցության մեջ գոյություն ունեցող կատեգորիաներ՝

ժխտելով օբյեկտիվ իրականությունը: **2. (ung.)** Սոցիոլոգիական ուղղություն, ըստ որի՝ հասարակության զարգացումը որոշվում է ոչ թե օբյեկտիվ օրինաչափություններով, այլ սուբյեկտիվ գործոններով: **3. փխբ.**՝ Կողմնակալություն:

ՍՈՒԲՈՐԴԻՆԱՑԻԱ (իրավբ.)
 ⇒ Աստիճանակարգություն, աստիճանահարգություն:

ՍՈՒԲՄԻԴԻԱ (տնտեսգ.) ⇒ Լրավճար, լրահատկացում, օժանդակություն:

ՍՈՒՇԻ (խոհբ.) ⇐ Հում ձկով պատրաստվող ճապոնական ուտեստ:

ՍՈՒՊԵՐՄԱՐԿԵՏ ⇒ Հան-

րախանութ:

ՍՈՒՌՈԳՍ ⇒ **1. (բժշկ.)** Փոխնակ մայր: **2. (տեխ.)** Փոխարինող մանրակ: **3. փխբ.**՝ Կեղծ, շինծու, ոչ բնական:

ՍՈՒՎԵՐԵՆ (քղբգ.) ⇒ Ինքնիշխան:

ՍՈՒՎԵՐԵՆՈՒԹՅՈՒՆ ⇒ Ինքնիշխանություն:

ՍՈՒՅԼԵ ⇐ Քաղցրավենիքի տեսակ:

ՍՓԻՔԵՐ (քղբգ.) ⇒ Խոսնակ:

ՍՓՐԵՑ ⇔ Ցողիչ:

ՍՔԵԹՉ ⇐ Երկու կամ երեք գործող անձով կարճ պիես կամ հոլովակ:

ՍՔԵՅԹ ⇔ Անվատախտակ:

ՍՔԵՅԹԲՈՐԴ ⇐ Մարգածն:

ՍՔՈԹՉ ⇔ Կպչերիզ:

— Կ —

ՎԱԼՅՈՒՏԱ ⇒ Արժույթ, տարադրամ:

ՎԱԼՎԱՑԻԱ (ֆին.) ⇐ Օտարերկրյա արժույթի գնի որոշումը տվյալ երկրի դրամով:

ՎԱԿԱՆՄԻԱ ⇒ Թափուր աշխատատեղ:

ՎԱԿՈՒՈՒՄ ⇔ Անօդ տարածություն, դատարկություն:

ՎԱԿՑԻՆԱ (բժշկ.) ⇒ Պաստվաստանյութ:

ՎԱԿՑԻՆԱՑԻԱ (*բժշկ.*) ⇒

Պատվաստում:

ՎԱՅԲԵՐ (*տեխ.*) ⇐ Համակարգչի և բջջային հեռախոսների համար նախատեսված հատուկ ծրագիր անվճար զանգի, տեսազանգի, հաղորդագրությունների համար:

ՎԱՅՅԱՅ (*Wi-Fi*) ⇐ Տվյալների փոխանցման անլար սարք, որն օգնում է X քանակով համակարգիչներ և տեխնիկական այլ սարքեր միացնել համացանցին:

ՎԱՈՒՉԵՐ ⇒ Արժեթղթի տեսակ:

ՎԱՐԻՍՑԻԱ ⇐ Որևէ բանի (ստեղծագործության և այլնի) որոշակի փոփոխված տարբերակ, տարատեսակ (տարատեսակացում, տարատեսակություն):

ՎԱՐԻԿՈՁ (*բժշկ.*) ⇒ Անոթների լայնացում:

ՎԱՔՍ ⇐ Կոշիկի քուրք:

ՎԱՖԼԻ ⇐ Քաղցրավենիքի տեսակ (փրփրահաց(իկ)):

ՎԵԲՍԱՅԹ ⇒ Կայք:

ՎԵԳԵՏԱՑԻԱ (*բար.*) ⇐ Բույսերի կենսագործունեություն, աճ (բուսած):

ՎԵՆԴԵՏԱ ⇔ Արյան վրեժ:

ՎԵՆՏԻԼՅԱՏՈՐ ⇒ Օդափոխիչ, քամհար:

ՎԵՆՏԻԼՅԱՑԻԱ ⇒ Օդափոխում:

ՎԵՍՏԻԲՈՒԼՅԱՐ ԱՊԱՐԱՏ (*կենսաբ.*) ⇐ Ողնաշարավոր կենդանիների և մարդու հավասարակշռության համակարգ:

ՎԵՏԵՐԱՆ ⇐ 1. Տարեց զինվորական (հնամարտիկ): 2. Որևէ ոլորտում երկար ժամանակ աշխատած մարդ:

ՎԵՏՈ (*հրավր.*) ⇔ Արգելանք. արգելաբվե:

ՎԵՏՉԻՆԱ ⇒ Խոզապուխտ:

ՎԵՐԱՆԴԱ ⇔ Պատշգամբ:

ՎԵՐԲԱԼ ⇒ Խոսքային, բանավոր:

ՎԻԲՐԱՑԻԱ 1. (*տեխ.*) ⇐ Առածական կամ պինդ մարմնի տատանում, թրթռոց: 2.

(*երժշտ.*) ⇔ Ձայնի ելևէջում:

ՎԻԴԵՈԿԱՄԵՐԱ ⇒ Տեսախցիկ:

ՎԻԴԵՈԿԱՄԵՏԱ ⇒ Տեսաերիզ:

ՎԻԴԵՈԿԼԻՊ ⇒ Տեսահոլովակ:

ՎԻԴԵՈՄԳԱԱԼ ⇒ Տեսաագրանշան:

ՎԻԴԵՈՏԵԽՆԻԿԱ ⇒ Տեսասարքավորումներ:

ՎԻՋԱ ← Այցագիր:

ՎԻՆՉԵՍԹԵՐ 1. (*հսկրգչ.*) ⇔ Կոշտ հիշասարք: **2.** Հրազենի տեսակ:

ՎԻՏԱՄԻՆ ← Կենսանյութ:

ՎԻՏՐԱԺ (*արվ.*) ⇒ **1.** Ապակենկար: **2.** Ապակենկարչություն:

ՎԻՐԱԺ (*մարզ.*) ⇒ Թերուղի:

ՎԻՐՈՒՄ 1. ⇔ Հարուցիչ: **2.** (*հսկրգչ.*) ← Համակարգչի աշխատանքը խափանող ծրագիր:

ՎԻՐՏՈՒԱԼ (*հսկրգչ.*) ← Համացանցային միջավայր՝ առանձին տարածք՝ շփվելու և գործունեություն ծավալելու համար:

ՎՈԼՅՈՒՆՏԱՐԻՉՄ (*փիլ.*) ← Կամապաշտություն:

ՎՈԿԱԼ ← Ձայնային, երգային:

ՎՈԿԱԼԻՉ ← Առանց բառերի՝ միայն ձայնավոր հնչյուններով կատարվող երգ:

ՎՈԿԱԼԻՄՍ ← Ձայն մշակող մասնագետ:

ՎՈՒԼԿԱՆՍՑՈՒՄ ⇔ Անվադողերի վերանորոգում, հրամշակում:

— S —

ՏԱԲԵԼ ⇔ Հաշվետախտակ:

ՏԱԲՈՒ ← Արգելված բան, արգելք (բառարգել):

ՏԱՄԻԿԱՐԴԻՍ (*բժշկ.*) ← Սըրտի կծկումների հաճախանալը (հաճախասրտություն):

ՏԱԿՏԻԿԱ ⇒ Մարտավարություն:

ՏԱՆԴԵՄ 1. ⇔ Հաջորդաշար: **2.** *փխբ.*՝ Միասնություն, դաշինք:

ՏԱՎՏՈԼՈԳԻԱ ⇒ Կրկնաբանություն:

ՏԱՏՈՒ(ԱԺ) ⇒ Դաջվածք:

ՏԱՏՈՒ ԱՆԵԼ ⇒ Դաջել:

ՏԱՐԻՖ (*ֆին.*) ⇒ **1.** Գնացուցակ: **2.** Սակագին:

ՏԵԼԵՊԱԹԻՍ ⇒ Հեռագրայություն:

ՏԵՆՈՒՈՒԳ ← Արտադրության որոշակի ճյուղի մասնագետ (արտադրաբան):

ՏԵՆՈՒՈՒԳԻՍ ← Արտադրաբանություն:

ՏԵՎՏՈՒՄ (*երկրբ.*) ← Երկրակեղևի տեղաշարժերին հասուկ:

ՏԵՎՏՈՒԿ (*երկրբ.*) ← Երկրաբանության բաժին, որն ուսումնասիրում է երկրակեղևի տեղաշարժերն ու ձևափոխությունները:

ՏԵՄՊ ← Որևէ գործողության կամ գործընթացի արագության աստիճան:

ՏԵՆ ⇔ Ստվերաներկ:

ՏԵՆԴԵՆՑ ⇒ Միտում:

ՏԵՆԴԵՐ (*տնտսգ.*) ⇒ Մըրցույթ, հայտահրավեր, առևտրամրցույթ (մըրցառք):

ՏԵՌՈՐ (*քղբգ.*) ⇒ Ահաբեկչություն:

ՏԵՌՈՐԻՍ ⇒ Ահաբեկիչ:

ՏԵՐՄԻՆ ⇔ Եզրույթ, գիտաբառ:

ՏԵՐՄԻՆԱԼ ← 1. Դրամական փոխանցումներ, վճարումներ կատարելու կամ գումար հանելու սարք: 2. Անցակետ:

ՏԵՔՍ ⇔ 1. Շարադրանք, բնագիր, գրվածք: 2. (*լզվբ.*) Հենք, հինույթ:

ՏԻՏ ⇒ Մակագիր:

ՏՅՈՒԼ ← Թափանցիկ գործվածք:

ՏՈՒԵՐԱՆՏ ⇒ Հանդուրժող:

ՏՈՄՈԳՐԱՅԻՍ (*բժշկ.*) ← Ռենտգենյան հետազոտության մեթոդ (շերտագրություն):

ՏՈՆՈՄԵՏ ⇔ Ճնշ(ում)աչափ:

ՏՈՆՈՒՄ (*բժշկ.*) ← 1. Մկանների կամ նյարդային կենտրոնների կանոնավոր գործունեությամբ պայմանավորված լարվածություն: 2. *փիլբ.* ' Կորով, ավյուն:

ՏՈՏԱԼ ⇒ Ամբողջական, համընդհանուր, համընդգրկուն:

ՏՈՏԱԼԻԶԱՑԻԱ / **ՏՈՏԱԼԻՏԱՐԻԶՄ** ⇒ Ամբողջատիրություն:

ՏՈՏԱԼԻՏԱՐ ⇒ Ամբողջատի-
րական, բռնապետական:

ՏՈՏԵՄ ← Հավատալիք, պաշ-
տամունքի առարկա:

ՏՈՐՆԱԴՈ ⇔ Պտտահողմ:

ՏՈՔՄԻԿՈԶ (*բժշկ.*) ⇒ Օրգա-
նիզմի ինքնաթունավորում:

ՏՈՔՄԻԿՈԼՈԳԻԱ ⇒ Թունա-
զիտություն:

ՏՈՔՄԻՆ ⇒ Թունյն:

ՏՐԱՄՊԼԻՆ (*մարզ.*) ⇒ **1.** Ցատ-
կատախտակ, ոստնակ: **2.**

Ելակետ: **3.** Հարթակ:

ՏՐԱՆՋԻՏ ⇒ Տարանցիկ:

ՏՐԱՆՍԼԻՏԵՐԱՑԻԱ (*լզվբ.*) ⇒
Գրադարձություն:

ՏՐԱՆՍԿՐԻՊՑԻԱ (*լզվբ.*) ⇒
Տառադարձություն:

ՏՐԱՆՍՊԼԱՆՏԱՆՏ (*բժշկ.*) ⇒
Փոխպատվաստուկ:

ՏՐԱՆՍՊԼԱՆՏԱՑԻԱ (*բժշկ.*)
⇒ Փոխպատվաստում:

ՏՐԱՆՍՊՈՐՏ ⇔ Փոխադրա-
վիջոց:

ՏՐԱՆՅԵՐ (*մարզ.*) ← Մարզի-
կի տեղափոխությունը մի
ակումբից մյուսը՝ պայմա-
նագրային հիմունքներով:

ՏՐԱՆՅԵՐՏ (*ֆին.*) ← Դրամի
կամ արժեթղթերի փոխան-

ցում մի կազմակերպությու-
նից /երկրից մյուսը (փոխ-
անցում):

ՏՐԱՆՏՅՈՐՄԱՏՈՐ (*տեխն.*) ⇔
Փոխարկիչ:

ՏՐԱՆՏՅՈՐՄԱՑԻԱ ⇒ **1.**

(*լզվբ.*) Փոխակերպու-
թյուն: **2.** (*տնտսզ.*) Փոփո-
խություն:

ՏՐԱՍ(Ա) ⇒ **1.** Մայրուղի, ու-
ղի: **2.** Վազքուղի: **3.** Սա-
հուղի:

ՏՐԱՎՄԱՏՈԼՈԳ (*բժշկ.*) ⇒
Վնասվածքաբան, բեկա-
բույժ:

ՏՐԱՎՄԱՏՈԼՈԳԻԱ (*բժշկ.*) ⇒
Վնասվածքաբանություն:

ՏՐԱՖԱՐԵՏ ← Մետաղե, փայ-
տե կամ այլ նյութից պատ-
րաստված թիթեղ, որը գոր-
ծածվում է որպես ցուցա-
նակ:

ՏՐԵՆԱԺՈՐ ⇒ Մարզասարք:

ՏՐԻԲՈՒՆԱ ⇒ **1.** Հարթակ: **2.**
Ամբիոն:

ՏՐԻԲՈՒՆԱԼ ⇒ Ռեզակական
դատարան:

ՏՐԻԿՈ ← Հագուստի տեսակ:

ՏՈՒԱԼԵՏՆԱՅԱ ՎՈՂԱ ⇒
Հարդարաջուր:

ՏՈՒՆԻԿԱ ← Կանանց հագուստի տեսակ:

ՏՈՒՇ ⇔ Սևաներկ:

ՏՈՒՐԲԻՆ (*տե/ի.*) ← Ձրի գոլորշու ուժը մեքենական աշխատանքի փոխարկող շարժիչ:

ՏՈՒՐԻՉՍ ⇔ Ձրուաշրջություն:

ՏՈՒՐԻՍ ⇒ Ձրուաշրջիկ:

ՏՈՒՐՆԵ ⇒ Շրջագայություն, զբոսանք:

ՏՈՒՐՆԻԿ (*մարգ.*) ⇒ Պտտաձող:

— Յ —

ՑԻՎԼ ⇒ Պարբերաշրջան, փուլ, շրջափուլ:

ՑԻՎՈՐԻ (*բւր.*) ⇒ Ճարճատուկ, եղերդակ:

ՑԻՍՏԵՈՆ ⇔ Գլանատակառ, հեղուկատար:

ՑԻՏՐՈՒՄ ← Սատապագինների ընտանիքին պատկանող բույս կամ թուփ:

ՑՈՒԿՍ (*խհր.*) ⇔ Շաքարաչիր:

ՑՈՒՆԱՄԻ ← Օվկիանոսային հսկա ալիք (ցնցալիք):

— Ու —

ՈՒՆԻՎԵՐՍԱԼ ⇒ 1. Համընդգրկուն, համընդհանուր, համապարփակ: 2. Բազմագործառույթ:

ՈՒՆԻՏԱՐ ⇒ Միավորիչ, միացյալ:

ՈՒՏԻԼԻԶՄԱՑԻԱ ⇒ Վերօգտագործում:

ՈՒՏԻԼԻՏԱՐ 1. ⇒ Օգտապաշտ: 2. ⇒ Օգտապաշտական, կիրառական, գործնական:

ՈՒՏԻԼԻՏԱՐԻԶՄ (*փիլ.*) ⇒ Օգտապաշտություն:

ՈՒՏՈՊԻԱ ⇔ Երազայնություն:
ՈՒՐԲԱՆԻԶԱՑԻԱ ← Հասարակության մեջ քաղաքների դերի բարձրացում, քաղաքային բնակչության կազմի ավելացում (քաղաքացում):

ՈՒՐԲԱՆԻԶՄ ← Գաղափարական հոսանք, որը ձգտում է քաղաքի նյութական ու մշակութային կյանքի զարգացմանը:

— **Փ** —

ՓԱԲ ← Ժամանցի վայր:

ՓԱԶԼ ← Խաղ՝ կտրատված նկարներով, որոնք ճիշտ հավաքելու դեպքում պատկեր է ստացվում (գլուխկոտրուկ):

ՓԵՅՁ ⇒ Անվանաթերթ, անվանաքարտ:

ՓԻԱՌ (P.R.) ← Հասարակության մեջ անձի կամ կազմակերպության հանդեպ վերաբերմունքի ձևավորում:

ՓԻՐՄԻՋ ⇔ Դակում (մարմնի որևէ մասի ծակում՝ զարդեր ամրացնելու նպատակով):

ՓԼԵՅԵՐ ← Ձայն և պատկեր վերարտադրող սարք (նվագարկիչ, տեսարկիչ):

ՓԱՐՔԻՆԳ ⇒ Կայանատեղի:

ՓՄԻՆՈԱՆԱԼԻԶ ⇒ Հոգեվերլուծություն:

ՓՈՓ ← Արվեստի ուղղություն:

ՓՈՓՔՈՐՆ ⇒ Աղիբուղի:

ՓՄԻՆՈՉ (բժշկ.) ← Հոգեկան հիվանդության տեսակ (հոգեզարություն):

ՓՄԻՆՈՊԱԹԻԱ (բժշկ.) ← Հոգեկան հիվանդությունների խումբ:

ՓՍՈՐԻԱՉ (բժշկ.) ← Մաշկի բորբոքման տեսակ:

ՔԱՍԹԻՆԳ ← Աշխատակիցների, մասնակիցների, երգիչների և այլոց նախնական ընտրություն (դերընտրություն, նախագտում):

ՔԱՐԹՐԻՉ ← Տպիչի ներկատուփ (ներկապնակ):

ՔԱՐՏ 1. ← Որոշակի ձևաչափով պատրաստված թղթե կամ պլաստմասե իր: **2.** ⇔ Խաղաթուղթ:

ՔԱՐՏԲԼԱՆՇ (*քղբգ.*) ← Իրավասություն, անսահմանափակ ազատություն:

ՔԻԼԼԵՐ ⇒ Վարձու մարդասպան:

ՔԼԻՐԻՆԳ (*ֆին.*) ← Բանկային անկանխիկ հաշվարկների համակարգ (հաշվանցում):

ՔԼԻՔ (*հսկրգչ.*) ⇒ Կտտոց:

ՔԼԻՔ ԱՆԵԼ ⇒ Կտտացնել:

ՔՅԱՆՍԼ (*հսկրգչ.*) ⇒ Չեղարկում:

ՔՈԹԵՉ ← Փոքր առանձնատուն՝ կից հողակտորով:

ՔՈԼԵՉ ⇔ Վարժարան:

ՔՈՆԵՔԹ (*հսկրգչ.*) ⇒ Համակցում:

ՔՈՆԹՐՈԼՊԱՆԵԼ (*հսկրգչ.*) ⇒ Հսկիչ վահան:

ՔՈՓԻՐԱՅԹ ⇒ Հեղինակային իրավունք, պատճենաշնորհ:

ՔՍԵՆՈՖՈՔԻԱ ⇔ Այլատյացություն:

ՔՍԵՐՈՔՍ ⇒ **1.** Պատճեն: **2.** Պատճենահան/պատճենիչ:

ՔՎՈՏԱ ⇒ Բաժնեմաս, բաժնեչափ:

ՕԲԼԻԳԱՅԻԱ (*ֆին.*) ⇒ **1.** Փոխառություն: **2.** Պարտատոմս:

ՕԲՅԵԿՏ ← **1.** Առարկա: **2.** Մեր գիտակցությունից դուրս և դրանից անկախ գոյություն

ունեցող առարկայական
աշխարհ: **3.** Կառույց, շի-
նույթյուն, տեղամաս: **4.**
(տրամբ.) ⇒ Ուղիղ խնդիր:

ՕԲՅԵԿՏԻՎ 1. ⇔ Անաչառ,
անկողմնակալ: **2.** Առար-
կայական: **3.** (տեխ.) ⇐
Օպտիկական սարքի
մաս:

ՕԲՍԿՈՒՐԱՆՏԻԶՄ ⇒ Խա-
վարամտություն:

ՕԼԻԳԱՐԽ 1. ⇐ Քաղաքական և
տնտեսական անկախութ-
յուն ու մեծ հարստություն
ունեցող անձ (խմբիշխան):
2. ⇔ Մեծահարուստ:

ՕԼԻԳԱՐԽԻԱ (քղքգ.) ⇐ Խո-
շոր կապիտալի ներկայա-
ցուցիչների ոչ մեծ խմբի
տնտեսական և քաղաքա-
կան տիրապետություն
(խմբիշխանություն):

ՕԼԻԳՈՊՈԼԻԱ (տնտսգ.) ⇔
Խմբաշնորհ՝ շուկայի
մրցակցային կառուցվածք,
որի դեպքում շուկայում
կան մի քանի խոշոր
արտադրողներ /
վաճառողներ, որոնցից
յուրաքանչյուրը տնօրի-

նում է շուկայական մի
մեծ մասնաբաժին:

ՕԼԻԳՈՅՐԵՆԻԱ (բժշկ.) ⇒
Թուլամտություն, թեր-
զարգացում:

ՕԿՈՒՊԱՆՏ ⇒ Զավթիչ,
նվաճող:

ՕԿՈՒՊԱՑԻԱ (քղքգ.) ⇒ Զավ-
թում, նվաճում:

ՕՍԲՈՒՂՍՄԵՆ (իրավբ.) ⇐
Մարդու իրավունքների
պաշտպան՝ իրավա-
պաշտպան:

ՕՆԿՈԼՈԳ (բժշկ.) ⇔ Ուռուց-
քաբան:

ՕՆԿՈԼՈԳԻԱ (բժշկ.) ⇔ Ու-
ռուցքաբանություն:

ՕՆՈՄԱՍՏԻԿԱ (լզվբ.) ⇒ Հատ-
կանվանագիտություն:

ՕՊԵՐԱՏԻՎ ⇔ **1.** Շուտափույթ,
գործուն: **2.** Ռազմական գոր-
ծողություններին առնչվող:

ՕՊԵՐԱՏՈՐ 1. ⇐ Որևէ բան
նկարահանող մասնագետ:
2. ⇒ Հեռախոսավար: **3.**
Գործավար (գրասենյակում
համակարգչային աշ-
խատանք իրականացնող
անձ):

ՕՒԵՐԱՅԻԱ ⇒ 1. Վիրահատություն: 2. Գործողություն: 3. Գործարք:

ՕՂՈԶԻՑԻԱ (քղբգ.) ⇒ Ընդդիմություն:

ՕՂՈԶԻՑԻՈՆ ⇒ Ընդդիմադիր:

ՕՂՈՆԵՆՏ ⇒ Ընդդիմախոս:

ՕՂՏԱՅԻԱ (հրավք.) ⇒ Քաղընտրություն՝ քաղաքացիական ընտրություն:

ՕՂՏԻԿԱ ← 1. (ֆիզ.) Ֆիզիկայի բաժին: 2. Օպտիկական սարքերի ամբողջություն:

ՕՂՏԻՄԱԼ ← Լավագույն, ամենահարմար տարբերակ:

ՕՂՏԻՄԱԼԱՑՈՒՄ ↔ Լավարկում՝ որևէ ոլորտում բարեփոխումների կենսագործում:

ՕՂՏԻՄԻԶՄ ⇒ Լավատեսություն:

ՕՂՏԻՄԻՍՏ ⇒ Լավատես:

ՕՍԹԵՆԼՈԳԻԱ (բժշկ.) ⇒ Ոսկրաբանություն:

ՕՍԹԵՆՈՆՈՆԴՐՈԶ (բժշկ.) ← Ոսկրային բորբոքային հիվանդությունների խումբ:

ՕՍԹՆՈՂԱՏԻԱ (բժշկ.) ⇒ Ոսկրախտ:

ՕՏԻՍԿ ⇒ Առանձնատիպ:

ՕՏՈՖՈՆ ↔ Լսասարք՝ լսողության ուժեղացուցիչ սարք:

ՕՐԱԿԱԼ ← Թղթե կամ պլաստմասե կաշուն շերտ՝ գովազդային հայտարարությունների, ինչպես նաև տարբեր իրեր զարդարելու համար:

ՕՐԲԻՏԱ ↔ Ուղեծիր:

ՕՐԳԱՆԱՅՁԵՐ 1. ← Փոքրիկ նոթատետր-գրքույկ՝ օրացույցով, հասցեներով: 2. Բջջային հեռախոսի և համակարգչի մեջ մի բաժին, որում գետեղված են օրացույց՝ հիշեցման և զանազան գրառումների գործառույթներով, էլ. հաշվիչ, (կալկուլյատոր) ևն: 3. ⇒ Կազմակերպիչ:

ՕՐԴԵՐ ← Ընդունման կամ հանձնման գրավոր փաստաթուղթ (կարգադրագիր):

ՕՐԴԻՆԱՏՈՒՐԱ ← Բժշկական պրակտիկ ասպիրանտուրա:

ՕՐԹՈՂՈՔՍ ← 1. Որևէ ու-

մունքի, գաղափարախոսության անշեղորեն հետևող: **2.** Ուղղափառ:
ՕՐԹՈՂԵՂ ⇔ Բեկաբույժ:
ՕՐԹՈՂԵՂԻԱ ⇔ Բեկաբուժություն:
ՕՖԵՐԵՆՏ ⇒ Գործարկու:

ՕՖԵՐ(SU) (*տնտուգ.*) ⇔ Գրավոր առաջարկ (գործարկ):
ՕՖԻՍ ⇒ Գրասենյակ:
ՕՖՇՈՐ (*տնտուգ.*) ⇔ Արտոնյալ կամ չհարկվող կարգավիճակով գոտիներում ստեղծված ընկերություն:

— Ֆ —

ՖԱՅԼ ⇔ **1.** (*հսկրգզ.*) Էլեկտրոնային թղթապանակ՝ որոշակի տվյալներով (գրատեղի, գրապանակ, նիշք):
2. Թափանցիկ թղթապանակ:
ՖԱՆԱՏ ⇒ Մոլեռանդ երկրպագու:
ՖԱՆԱՏԻԶՄ ⇒ Մոլեռանդություն:
ՖԱՄԱՂ (*ճարտգ.*) ⇔ Շենքի կամ որևէ կառույցի ճակատ:
ՖԱՎՈՐԻՏ ⇔ **1.** (*մարգ.*) Մարզիկ, որին զերադասություն է տրվում մրցումների ժամանակ: **2.** Ղեկավարի կամ բարձրաստիճան մեկի բա-

րեհաճությանն արժանացած անձ:
ՖԱՏԱԼԻԶՄ ⇔ Ճակատագրապաշտություն:
ՖԱՏԱԼԻՍ ⇔ Ճակատագրապաշտ:
ՖԱՐԻՆԳԻՏ (*բժշկ.*) ⇔ Ընկալնաբորբ:
ՖԱՐՄԱԿՈԼՈԳԻԱ (*բժշկ.*) ⇒ Դեղագիտություն:
ՖԱՐՇ ⇒ Խճողակ, լցոն:
ՖԱՐՄ ⇒ Զավեշտ, կեղծիք:
ՖԱՈՒՆԱ ⇔ Կենդանական աշխարհ:
ՖԱՔՄ ⇔ Հեռապատճեն:
ՖԵՂԵՐԱՑԻԱ 1. (*քղքգ.*) ⇔ Դաշնություն: **2.** (*մարգ.*) ⇔ Որևէ մարզաձևի ներկա-

յացուցիչների և ակումբների միավորում:

ՖԵՄԻՆԻԶՄ (*ֆեմգ.*) ← Կանանց իրավահավասարության ձգտող շարժումների անվանումը:

ՖԵՆ ⇔ Վարսահարդարիչ:

ՖԵՆՈՄԵՆ ← 1. Երևույթ: 2. Բացառիկ օժտվածություն:

ՖԵՆՈՄԵՆԱԼ ⇒ Բացառիկ, արտասովոր, արտակարգ:

ՖԵՐՄԱ ⇒ Ագարակ:

ՖԵՐՄԵՆՏ ← Օրգանական նյութ (խմորիչ):

ՖԵՐՄԵՐ ⇔ Ագարակատեր:

ՖԻԱՍԿՈ ⇒ Ձախողում:

ՖԻԳՈՒՐ(Ա) 1. ⇒ Կերպար, կերպարանք: 2. Կազմվածք: 3. ← Շախմատի քար:

ՖԻԳՈՒՐԻՍ ⇒ Գեղասահորդ:

ՖԻԶԻՈԼՈԳ ⇔ Բնախոս:

ՖԻԶԻՈԼՈԳԻԱ ⇔ Բնախոսություն:

ՖԻԹՆԵՍ ← Մարզական վարժությունների համալիր:

ՖԻԼԱՏԵԼԻԱ ← Նամականիշերի հավաքում:

ՖԻԼԱՏԵԼԻՍ ← Նամականիշեր հավաքող (հավաքող):

ՖԻԼՍՄԵՅՔԵՐ ⇒ Կինոարտադրող:

ՖԻԼՏՐ ⇒ Ձտիչ:

ՖԻԼՏՐԱՑԻԱ ⇒ Ձտում, թորում:

ՖԻՆԱԼ ⇒ 1. Ավարտ, վերջ: 2. Եզրափակիչ:

ՖԻՆԱԼԻՍ ← Եզրափակիչ փուլի մասնակից:

ՖԻՆԻՇ ⇒ Վերջնարկ:

ՖԻՄԿԱԼ (*տնտուգ.*) ⇔ Հարկաբյուջետային, հարկային:

ՖԻՐՄԱ ← Արտադրատնտեսական միավորում (ձեռնարկություն):

ՖԻՔՍԱՑԻԱ ⇒ Ամրագրում, հաստատում:

ՖԻՔՄԻՆԳ (*տնտուգ.*) ⇒ Հաստատագրում:

ՖԼԵԲԻՏ ⇒ Երակաբորբ:

ՖԼԵՇ (*տեխ.*) ⇒ Կրիչ:

ՖԼԵՇՄՈՐ ← Նախապես ծրագրված հանրային բազմամարդ միջոցառում (ակցիա):

ՖԼՅՈՒՈՐՈԳՐԱՖԻԱ (բժշկ.)

← Ռենտգենյան հետազոտության մեթոդ:

ՖԼՈՄԱՍՏԵՐ ← Ներկամատիտ, թաղքագրիչ:

ՖԼՈՐԱ ⇔ Բուսաշխարհ:

ՖՈԼԳԱ ⇒ Փայլաթիթեղ:

ՖՈԼԴԵՐ (*հսկրզ.*) ⇒ Թղթապանակ:

ՖՈԿՈՒՄԼԻԿ ⇒ Աճպարար:

ՖՈՆ ⇔ **1.** Հետնագույն: **2.** Համապատկեր: **3.** Հետնանկար:

ՖՈՆԴ 1. ⇒ Հիմնադրամ: **2.** ← Վավերաթղթերի և աղբյուրների հավաքածու: **3.** Արվեստի, գիտության արժեքավոր գործերի ամբողջություն:

ՖՈՆԵՆԴՈՍԿՈՊ (բժշկ.) ⇒

Լսափող:

ՖՈՆՈԳՐԱՄԱ ⇔ Ձայնագիր, ձայնագրություն:

ՖՈՏՈ ⇔ **1.** Լուսանկար: **2.**

Լուսանկարչատուն:

ՖՈՏՈԱՊԱՐԱՏ ⇔ Լուսախցիկ:

ՖՈՏՈՄՈՆԱՄԺ ← Թեմատիկ լուսանկարների կամ

դրանց մասերի մեկտեղում (լուսակցորդում):

ՖՈՐՄԱՏ ⇒ Ձևաչափ:

ՖՈՐՄՈՒԼԱ ⇒ **1.** Բանաձև:

2. (*քիմ.*) Քիմիական տարրի կառուցվածք:

ՖՈՐՈՒՄ ⇒ Համաժողով:

ՖՐԱԳՄԵՆՏԱՐ ⇒ Հատվածական, հատվածային:

ՖՐԱԿՑԻԱ (*քղբզ.*) ⇒ Կուսակցախումբ, խմբավորում:

ՖՐԱՆԶՍՋԻՆԳ (*տնտուզ.*) ← Առանձնաշնորհ՝ համալիր ձեռնարկատիրական գործունեության թույլտվություն:

ՖՐԻՏՅՈՒՐՆԻՑԱ ⇒ Էլեկտրական տապակ:

ՖՈՒՆԴԱՄԵՆՏԱԼ ⇒ Հիմնարար, հիմնական:

ՖՈՒՆԿՑԻԱ 1. (*մայթ.*) ← Մաթեմատիկայի հիմնական հասկացություն, որը ցույց է տալիս մի փոփոխականի կախումը մյուսից: **2.** (*կենսբ., բժշկ.*) Մարմնի կենսագործունեության դրսևորում: **3.** ⇒ Գործառույթ:

ՖՈՒՆԿՑԻՈՆԱԼ ⇔ Գործառույթային:

ՖՈՒՏՈՒՐԻԶՄ ⇔ Ապագա-
յապաշտություն:

ՖՈՒՏՈՒՐԻՍՏ ⇔ Ապագայա-
պաշտ:

ՖՈՒՐՇԵՏ ← Ընդունելություն/
հյուրասիրություն, որի
ժամանակ ներկաները
սեղանից օգտվում են
հոտնկայս:

3. ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

3.1. ՁԵՎԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

3.1.1. ԳՈՅԱԿԱՆ ԱՆՈՒՆ, ԳՈՅԱԿԱՆԻ ԹԻՎԸ

1. Գոյականի, ինչպես նաև գոյականաբար գործածված այլ բառերի հոգնակի թիվը կազմվում է՝ ուղիղ ձևին՝ եզակիին, ավելացնելով **-եր** կամ **-ներ** հոգնակերտ վերջավորությունը: Բացառություն են **մարդ** և **կին** բառերը, որոնց հոգնակին է՝ **մարդիկ, կանայք**:

2. **Տիկին, պարոն, անձ** բառերը, բացի կանոնավոր **տիկիներ, պարոններ** և **անձեր** ձևերից, կարող են հոգնակի դառնալ նաև **տիկնայք, պարոնայք, անձինք** անկանոն ձևերով:

3. Միավանկ բառերի (այդ թվում՝ փոխանուն ածականների) հոգնակին սովորաբար կազմվում է **-եր**, իսկ բազմավանկներինը՝ **-ներ** վերջավորությամբ՝ **տն-եր, պատ-եր, տարր-եր, նյարդ-եր, մեծ-եր, մարգարտածաղիկ-ներ, դինոզավր-ներ, սիրամարգ-ներ, վարպետ-ներ, կարմիր-ներ**:

4. Մի շարք միավանկ բառերի հոգնակին կազմվում է **-ներ** վերջավորությամբ (այս բառերը նախկինում վերջացել են **-ն** հնչյունով, որը պահպանվել է հոգնակիում՝ միանալով **-եր** վերջավորությանը)՝ **ակ-ներ, բեռ-ներ, գառ-ներ**, ինչպես նաև խոսակցական **ձեռ-ներ, ոտ-ներ**

(**ձեռք-էր, ոտք-էր** գրական տարբերակներին զուգահեռ): Այս շարքի բառերը՝ որպես բաղադրյալ բառերի վերջնաբաղադրիչներ, նույնպես ստանում են **-ներ** վերջավորություն (*պարսպադռներ, սառցալեռներ, շնաձկներ, դաշտամկներ*):

Բացառություն են **մատ** և **հարս** բառերը, որոնցով վերջացող բաղադրյալ բառերը կարող են ստանալ նաև **-եր** (*ցուցամատեր, բթամատեր, նորահարսեր, ջրահարսեր*):

5. **Ռուս** բառի հոգնակին՝ **ռուս-ներ** (նախկինում՝ **ուռուս-ներ**):

6. **Ող** և **ռունգ** բառերի՝ **ողներ, ռունգներ** ձևերն ակնհայտորեն հնացած են և անգործածական: Դրանց փոխարեն այժմ ընդունել են **ողեր, ռունգեր** ձևերը:

7. «Խաղողի վազի ոստ» նշանակությամբ **մատ** բառի հոգնակին կազմվում է **-եր**-ով՝ *խաղողի մատեր*:

8. Գաղտնավանկով վերջացող մի շարք երկվանկ բառերի (այդ թվում՝ դերանունների, փոխանուն ածականների, ինչպես նաև **ը**-ով վերջացող թվականների) հոգնակին կազմվում է **-եր** վերջավորությամբ՝ *ագդր-էր, աստղ-էր, դուստր-էր, եզր-էր, զեբր-էր, ժանր-էր, մանր-էր, ինքն-էր, ինը(ն)-էր* ևն:

9. **Գամփռ, անգղ, արկղ** բառերի հոգնակին կարող է կազմվել ոչ միայն **-եր**, այլև **-ներ** վերջավորությամբ՝ *գամփռ-(ն)եր, անգղ-(ն)եր, արկղ-(ն)եր*:

10. **Ստեղն, եղեգն, բնեկն** պարզ բազմվանկ բառերը, ինչպես նաև **-ագն, -եղն, -ակն, -ոտն** երկվանկ վերջնաբաղադրիչով բարդ բառերը ստանում են **-եր** վեր-

ջավորությունը՝ ստեղն-եր, եղեգն-եր, բևեկն-եր, արքայազն-եր, դյուցազն-եր, որմզդեղն-եր, շողակն-եր, հետիոտն-եր, այծոտն-եր ևն:

11. Միավանկ (ինչպես նաև գաղտնավանկով վերջացող երկվանկ) վերջնաբաղադրիչով բազմավանկ (բարդ, ածանցավոր կամ բարդածանցավոր) գոյականների մի մասի հոգնակին կազմվում է **-եր** վերջավորությամբ՝ **ձեռագր-եր, իրիկնապահ-եր, դեղատն-եր, դասագրք-եր, գաղթավայր-եր, գիսաստղ-եր, այտոսկր-եր, բուժքույր-եր, ծակուծուկ-եր**: Դրանք այն բառերն են, որոնցում այդ վերջնաբաղադրիչը՝ որպես գոյական, պահպանում է իր բուն իմաստը, իր նախորդ բաղադրիչին համադաս է (*սարուձորեր, հարցուփորձեր, չեմուչումներ, ապուպապեր, թերուղեմեր, նագուտուզեր*) կամ նրա լրացյալն է և նրա հետ միասին ցույց է տալիս այդ առարկայի կամ հասկացության տարատեսակը՝ **գիր – ձեռագիր, հեռագիր, լրագիր, ծրագիր, խորագիր, սևագիր, ճակատագիր, պահ – իրիկնապահ, ցույց – նստացույց, գորացույց** ևն: Մա նշանակում է, որ **ձեռագիրը, հեռագիրը, ծրագիրը** գրի տեսակներ են, **առանձնատունը, թոնրատունը, իջևանատունը** տան տեսակներ են, **միջակետը, ծայրակետը, ստորակետը** կետի տեսակներ են ևն: Այս բառերը մեծ մասամբ կարելի է արտահայտել բառակապակցությամբ, որի գերադաս անդամը (լրացյալը) հենց միավանկ վերջնաբաղադրիչն է, և բառակապակցությունը հոգնակի դարձնելիս **-եր** վերջավորությունն է ստանում հենց այդ բաղադրիչը՝ *խնդրագրքեր – խնդիրների գրքեր, ձեռագրեր – ձեռքի գրեր, նստացույցեր – նստած ցույցեր* ևն:

12. Այլ դեպքերում միավանկ վերջնաբաղադրիչով բառն ստանում է **-ներ** վերջավորությունը, ընդ որում՝ այդ վերջնաբաղադրիչը չի ենթարկվում հնչյունափոխության՝ **ակնարկագիր-ներ, կենսագիր-ներ, վիպագիր-ներ, բառարանագիր-ներ** են: Պատճառն այն է, որ այս դեպքում բաղադրյալ բառը իր միավանկ վերջնաբաղադրիչի նշանակած երևույթի տարատեսակ ցույց չի տալիս, օր. **հաշվապահ** նշանակում է ոչ թե «հաշվի պահ», այլ «հաշիվ պահող (անձ)», **կարմրախայտ** նշանակում է ոչ թե «կարմիր խայտ», այլ «կարմիր խայտեր ունեցող (ձուկ)», **քղանցք** այժմ նշանակում է ոչ թե «քուղի անցք», այլ «հագուստի փեշ», **լուսանցք** նշանակում է ոչ թե «լույսի անցք», այլ «էջեզրի ազատ տարածություն», **համերգ** նշանակում է ոչ թե «ընդհանուր երգ», այլ «երգի հանդես», **տեսակետ** այժմ նշանակում է ոչ թե «տեսնելու կետ, դիտակետ», այլ «կարծիք, հայացք, մտտեցում», **վերջալույս** նշանակում է «արևը մայր մտնելու ժամանակը», այլ ոչ թե «վերջին լույս» են: Այսինքն՝ այս դեպքերում միավանկ բառը բաղադրյալ բառի կազմում իր գոյականական բուն իմաստով չէ, որ հանդես է գալիս, այլ մի նոր, մեծ մասամբ՝ բայական, երբեմն էլ՝ փոխաբերական իմաստով:

Հիմնականում այդպես է նաև գոյականական կամ բայական միավանկ վերջնաբաղադրիչով փոխանուն ածականների դեպքում: Օր. **լայնեզրներ** նշանակում է «լայնեզրով գլխարկներ» (այլ ոչ թե «լայն եզրեր»), **շատակերներ** նշանակում է «շատ ուտող մարդիկ» (այլ ոչ թե «շատ կերեր»), **շեղաչներ**՝ «շեղ աչք ունեցողներ» (այլ ոչ թե «շեղ աչքեր»):

13. Կան միավանկ վերջնաբաղադրիչով բառեր, որոնք շեղվում են կանոնից (*վերելքներ, մանրէներ, միրհավներ*) կամ ունեն երկձևություն՝ *երկրաշարժ-(ն)եր, կալազոր-(ն)եր, ջրանցք-(ն)եր* ևն, ինչպես նաև *-պետ* կամ *-նիշ* գոյական վերջնաբաղադրիչով բառերը՝ *խմբապետ-(ն)եր, մարզպետ-(ն)եր, քաղաքապետ-(ն)եր, չափանիշ-(ն)եր, դրամանիշ-(ն)եր, նամականիշ-(ն)եր* (տե՛ս նաև 4-րդ կետի վերապահումը *-հարս* և *-մատ* վերջնաբաղադրիչով բառերի համար):

14. Երկձևություն չկա *-նիշ* վերջնաբաղադրիչով այն բառերի դեպքում, որոնք ածական են (*միանիշ, երկնիշ, բազմանիշ, տարանիշ*) կամ գոյական են դարձել փոխանվանական կիրառությունների հիման վրա (*հոմանիշ, համանիշ, նույնանիշ, հականիշ, ժխտանիշ*), և դրանցում *-նիշ*-ը ունի բայական իմաստ: Դրանք պարտադիր ստանում են *-ներ* հոգնակերտ՝ *հոմանիշներ, հականիշներ* ևն: Մինչդեռ *նիշի* (նշանի) տարատեսակ ցույց տվող գոյականները (*աստղանիշ, ախտանիշ, գրանիշ, դրոշմանիշ, էջանիշ, խորհրդանիշ, համարանիշ, հայտանիշ, հատկանիշ, ձայնանիշ, մակնիշ, մրրցանիշ, նամականիշ, չափանիշ, պարբերանիշ, ջրանիշ, վարկանիշ, ցուցանիշ, ուղենիշ, փոստանիշ*), կանոնի համաձայն, պետք է ստանան *-եր* հոգնակերտ (*հայտանիշեր, աստղանիշեր, համարանիշեր, մակնիշեր* ևն), սակայն սխալ ձևերի խիստ տարածվածության պատճառով թույլատրվում է գուրգաձևություն:

15. Կան միավանկ վերջնաբաղադրիչով համանուններ, որոնցից մեկի հոգնակին կազմվում է *-եր*, մյուսինը՝ *-ներ* վերջավորությամբ՝ պայմանավորված իմաս-

տով: Օր.՝ **մատենագր-եր** «*ձեռագիր մատյաններ, գրք-քեր*» – **մատենագիր-ներ** «*մատյան գրող հեղինակներ*», **հուշագր-եր** «*մեմորանդումներ*» – **հուշագիր-ներ** և:

16. Լինում են և հոգնակիի ձևերի՝ հիմքի տարբերության հետևանքով առաջացած հարանուններ, օր.՝ **մանրամասն-եր** «*մանրամասնություններ*» և **մանրամաս-եր** «*մանրակներ, դետալներ*», **լեռնապար-եր** «*լեռնաշղթա*» և **լեռնապար-ներ** «*լեռնային ապար*»:

17. **-եր** վերջավորությունն ստացող բառերը (ինչպես նաև հոգնակի թիվ չունեցող անորոշ դերբայը) **-ներ** կարող են ստանալ ստացական հոգնակի կազմելիս՝ *աչքներս, տուններդ, վիզները, սանրներդ, բանուզործներս, գնալներդ*: Այդպես լինում է, երբ հողը փոխարինում է ստացական դերանվան հոգնակիին (*մեր աչքը > աչքներս, ձեր տները > տուններդ, նրանց շուրջը > շուրջները, ձեր գնալը > գնալներդ*)՝ նշանակելով, որ տվյալ առարկան (կամ առարկաները), տվյալ տեղը վերաբերում են յուրաքանչյուրին:

18. Մի շարք օտար բառեր՝ **բրենդ, բլանկ, ֆրակ, ստենդ, սպոր, սլայդ** ևն, որոնք փոխատու լեզվում միավանկ են, արդի հայերենում ընկալվում են որպես երկվանկ բառեր (ունեն ը գաղտնավանկ՝ *բը-րենդ, բը-լանկ, ֆը-րակ ևն*): Հետևաբար սրանց հոգնակին կազմվում է **-ներ** վերջավորությամբ՝ **բրենդ-ներ, բլանկ-ներ, ֆրակ-ներ, ստենդ-ներ, սպոր-ներ, սլայդ-ներ**:

Նույն սկզբունքով՝ փոխատու լեզվում բաղադրյալ կազմությամբ (նաև արմատական վերջնաբաղադրիչով) բառերը (**բլոգեր, դիմոգավր, կոմիկոս, կադաստր, սի-**

բամարգ են) հայերենում գիտակցվում են կազմությամբ պարզ բառեր, ուստի դրանց հոգնակին, կանոնի համաձայն, ձևավորվում է հայերենի բազմավանկ գոյականների նման` **-ներ** մասնիկով, ինչպես` **բլոգեր-ներ, կոմիտոր-ներ, կադաստր-ներ, սիրամարգ-ներ, դինոզավր-ներ** են: Ըստ որում, **-զավր** և **-մարգ** վերջնաբաղադրիչներով կազմություններում այդ արմատական բաղադրիչների իմաստները միայն ստուգաբանորեն են գիտակցվում (**զավր** – մողես, **մարգ** – թռչուն), և դրանց` **-եր**-ով կազմությունները, բնականաբար, կանոնական չեն: Սակայն, հաշվի առնելով **-եր**-ով ձևերի տարածվածությունը, ուղեցույցի հեղինակները հնարավոր են համարել նաև դրանց գործածությունը` իհարկե նախապատվությունը տալով կանոնական **-ներ**-ով ձևերին, այսպես` **դինոզավր+ներ//+եր, իխտիոզավր+ներ//+եր, լորամարգ+ներ//+եր, սիրամարգ+ներ//+եր** են:

19. Հրապարակի վրա եղած բառարանների տվյալներով արձանագրվում է հոգնակիի կազմության ամրագրման որոշակի միտում. գոյականական միևնույն միավանկ վերջնաբաղադրիչով կազմություններում **-ներ** մասնիկով (հազվադեպ նաև **-եր**) հոգնակի է հանձնարարվում այն բառերում, որոնցում մթագնած է կամ թույլ է գիտակցվում ոչ միայն վերջին, այլև առաջին/նախորդող բաղադրիչի սկզբնատիպ իմաստը: Օրինակ` **արշա+լույս** բառի համար հանձնարարվում է **-ներ**-ով (մեկ դեպքում` **-եր//ներ**), իսկ **վերջա+լույս**-ի համար` **-եր**-ով (մեկ դեպքում` **-ներ**) կազմությունը: Նմանապես` **կայազոր-ներ**, բայց` **թիկնազոր-եր**, **միջնապատ-եր**, բայց` **ցանկապատ-ներ**, **վարդատուն-եր**,

բայց՝ **փառատոն-եր//ներ**, **ցուցանիշ-ներ**, բայց՝ **համարանիշ-եր//ներ**, **վերջակետ-եր**, բայց՝ **ստորակետ-եր//ներ** ևն: Այսպիսի դեպքերում մենք առավելապես հակված ենք եղել հանձնարարելի համարելու առավել տարածված ձևը՝ հիմնականում չբացառելով մյուս տարբերակի կիրառությունը: Իսկ բառարանային տարբերությունները նպատակահարմար ենք գտել ներկայացնել աղյուսակով (տե՛ս էջ 162-164):

Բ Ա Ռ Ա Ց Ա Ն Կ

Ցանկում տրված են այն գոյականների (նաև փոխանունների) հոգնակիի ձևերը, որոնք ունեն գործածության հաճախականություն և թվակազմության յուրահատկություններ. ունեն զուգաձևություններ կամ շեղվում են ընդհանուր օրինաչափություններից: Չուգաձևություններից առաջինները նախընտրելի կամ հանձնարարվող տարբերակներ են:

*Հասկանալի է, որ բառացանկը ամբողջական չէ, բայց դա գործնականում չի դժվարացնում անհրաժեշտ տարբերակի ընտրությունը, քանի որ հնարավոր բոլոր շեղումներից համապատասխան բառերով կամ բառախմբերով տրվում են տիպական օրինակներ: Օր.՝ **-անցք** վերջնաբաղադրիչով կազմություններից տրվում են և՛ միայն **-եր** մասնիկով (հորատանցք-եր, ծխանցք-եր, դիտանցք-եր), և՛ միայն **-ներ**-ով (առանցք-ներ, քղանցք-ներ, միջանցք-ներ), և՛ միաժամանակ **-եր** և **-ներ** մասնիկներով օրինակներ (ջրանցք-ներ//եր, լեռնանցք-ներ//եր, օդանցք-ներ//եր): Կամ՝ «Հայոց*

լեզվի հանգաբառարան»-ում արձանագրված են **-չափ** վերջնաբաղադրիչով կազմված հինգ տասնյակից ավելի բառեր. դրանք հոգնակին բաղադրում են երկու տարբերակով՝ **-եր**-ով կամ **-ներ**-ով. եթե բաղադրիչն ունի գոյականական իմաստ (չափ), ապա ստանում է **-եր** (թզաչափ-եր, քայլաչափ-եր, մագաչափ-եր են), եթե ունի բայական իմաստ (չափող), ստանում է **-ներ** (հողաչափ-ներ, արագաչափ-ներ, ջերմաչափ-ներ, ծանրաչափ-ներ, վայրկենաչափ-ներ են): Այդ հինգ տասնյակից մեր բառացանկում զետեղված են մոտ մեկ տասնյակը՝ ամենից գործածականները՝ կազմության երկու տարբերակներով:

Բառացանկում ներառված առանձին բառերի հոգնակի կազմության ձևը սկզբունքային տարաձայնություններ չի ենթադրում և, թվում է, տեղ չպետք է ունենար այս բառացանկում: Մակայն բառաձևը ուղեցույցում զետեղվել է որոշակի պատճառաբանվածությամբ: Անհրաժեշտություն կար խուսափելու նախ՝ գրավոր խոսքում այնուամենայնիվ հանդիպող առանձին սխալակազմություններից (**գաղթավայրներ, թաղամաս-ներ, շտաբ-եր** են), և երկրորդ՝ արևելահայ խոսակցական լեզվում և գրական արևմտահայերենում տարածված որոշ ձևերի անհարկի ազդեցություններից, ինչպես՝ արևմտահայերենում՝ **հացադուլ-եր, գործադուլ-եր, ձեռագործ-եր, ասեղնագործ-եր, կարգախոս-եր, հեռախոս-եր, մեներգ-ներ, քայլերգ-ներ, օրհներգ-ներ, գետափ-ներ, լճափ-ներ, ծովափ-ներ, բայց՝ հողագործ-ներ, բարեգործ-ներ, բարձրախոս-ներ, բանախոս-ներ** են,

արևելահայերենում՝ **հացադուլ-ներ, գործադուլ-ներ, ձեռագործ-ներ, ասեղնագործ-ներ, կարգախոս-ներ, հեռախոս-**

ներ, մեներգ-եր, քայլերգ-եր, օրհներգ-եր, զետափ-եր, ծովափ-եր, լճափ-եր, ինչպես նաև՝ հողագործ-ներ, քարեգործ-ներ, քարձրախոս-ներ, քանախոս-ներ են: Մրանք բառացանկում տրվում են՝ հնարավոր շփոթից խուսափելու համար:

Օգտագործողը հավելյալ տեղեկություններ կարող է քաղել ներածական մասում տրված բացատրություններից (էջ 143-150):

Աստղանիշով տրվում են այն կազմությունները, որոնք գործածության մեջ եղած բառացանկերում կամ բառարաններում ներկայացված են որպես զուգաձևություններ, սակայն մեր ուսումնասիրություններով (Ժամանակակից գրականության և լրատվության միջոցների լեզվական նյութի քննություն, վիճակագրական հարցումներ, «Արևակ»-ից քաղված տեղեկություններ են) գրական լեզվում հանձնարարելի տարբերակներ չեն:

Միալակազմությունները չեն նշվում:

ազդ-եր	ակնթարթ-ներ//–եր
ազդագանգ-եր	ահագանգ-եր
ազդալույս-եր	ամենամեծ-եր
ազդոսկր-եր	ամենափոքր-եր
ազդր-եր	այծենակաճ-ներ//–եր
ախտանիշ-ներ	այտոսկր-եր
ականանետ-ներ	անգղ-եր//–ներ
ականատես-ներ	անդրադարձ-ներ
ակնարկագիր-ներ	անկյունադարձ-եր

անկյունաչափ-ներ (չափող
գործիք)
անկյունաչափ-եր (անկյու-
նի չափը)
անջրպետ-ներ
անցաբառ-եր
անցուղարձ-եր
աշխարհագոր-եր
ապուպապ-եր
առանձնատն-եր
առանցք-ներ
աստղակերպ-ներ
աստղանիշ-ներ//–եր
աստղ-եր
ավանդապահ-ներ
ատամնաշար-եր
ատենախոս-ներ
ատենապետ-ներ//–եր
արագաչափ-ներ
արկղ-եր//–ներ
արշալույս-ներ//–եր*
արոտավայր-եր
արտագաղթ-եր
արքայադուստր-եր
արքայագն-եր
արևամուտ-ներ
բազմակետ-եր
բազմանիշ-ներ
բաղաձայն-ներ
բառարանագիր-ներ

բարեգործ-ներ
բարձր-եր
բարձրախոս-ներ
բթամատ-եր//–ներ*
բժշկապետ-ներ
բլանկ-ներ
բնակավայր-եր
բրենդ-ներ
բու-եր//բվեր
բուժկետ-ներ//–եր
բուժքույր-եր
բուռ-եր//բռեր
բևեկն-եր
գագանորս-ներ
գաղթավայր-եր
գաղտնաբառ-եր
գամփո-եր//–ներ
գանգոսկր-եր
գանձապետ-ներ
գարեհատ-եր
գարնանամուտ-ներ
գետափ-եր
գետեզր-եր
գիշանգղ-եր
գիշերապահ-եր (գիշերային
պահ)
գիշերապահ-ներ (գիշերա-
յին պահակ)
գիսաստղ-եր
գլխաբառ-եր

զլխագին-գներ//ներ*
զլխակապ-եր
զյուղապետ-ներ//եր
զովագղ-ներ//եր
զորգագործ-ներ
զործադուլ-ներ
զրագող-եր
զրախոս-ներ
զրանիշ-ներ
զրաշար-եր (զրի շար)
զրաշար-ներ (զիր շարող)
զրպանահատ-ներ
դաշտավայր-եր
դասագիրք-գրքեր
դասադուլ-ներ
դասանիշ-ներ
դասապահ-եր
դարավանդ-ներ
դարձակետ-եր
դեղատն-եր
դերբայ-ներ
դինոզավր-ներ//եր*
դիպաշար-եր
դիտակետ-եր
դիտանցք-եր
դյուցագն-եր
դուստր-եր
դրամահատ-ներ
դրամանենգ-ներ
դրամանիշ-ներ//եր

դրամատուն-տներ
դրոշմանիշ-ներ//եր
եզր-եր
ելակետ-եր
ելումուտ-ներ
ելևէջ-ներ
եկամուտ-ներ
եղեգն-եր
եղերերգ-եր
ենթակետ-եր
ենթամաս-եր
ենթաշերտ-եր
երկնիշ-ներ
երկտող-եր (երկու տող)
երկտող-ներ (նամակ,
գրություն)
երկրաշարժ-ներ//եր
զերբ-եր
զինադուլ-ներ
զորամաս-եր
զորաշարժ-եր
զորապետ-ներ
զորացույց-եր
զուգերգ-եր
էջանիշ-ներ
էջաչափ-ներ (չափող սարք)
էջաչափ-եր (էջի չափս)
էջկապ-ներ//եր
ընձուղտ-ներ
թաղամաս-եր

թերուդեմ-եր	լինդ-եր//լնդեր
թզաչափ-եր	լիտր-եր
թթվասեր-եր (թթվամշակ- ված սերուցքներ)	լճափ-եր
թթվասեր-ներ (թթու սիրող- ներ)	լողափ-եր//ներ
թիզ-եր	լրագիր-գրեր
թիկնագոր-ներ//եր	լրտես-ներ
թիմ-եր	լուսագդ-ներ//եր
թոնրատուն-տներ	լուսանցք-ներ
թվացույց-ներ	խաչբառ-ներ//եր
թրենդ-ներ	խիճ-եր
թուխպ-եր	խլահավ-եր
թնկապ-ներ//եր	խմբապետ-ներ//եր
ժամանակացույց-ներ	խմբերգ-եր
ժամանց-ներ	խնդրագիրք-գրքեր
ժամատուն-տներ	խոտհարք-ներ
ժամացույց-ներ	խորագիր-գրեր
ժամկետ-ներ	խորհրդանիշ-ներ
ժանր-եր	խունկ-եր
ժխտանիշ-ներ	ծակուծուկ-եր
ինը/ինն-եր	ծաղկաքաղ-եր
ինքնագովագդ-ներ//եր	ծայրակետ-եր
ինքնաշարժ-ներ	ծանր-եր
իշխանադուստր-եր	ծառ-եր
իջևանատուն-տներ	ծիլ-եր
իրիկնալույս-եր//ներ	ծխախոտ-եր//ներ
իրիկնապահ-եր	ծխամորճ-ներ//եր
լեռնանցք-ներ//եր	ծխանցք-եր
լիագոր-ներ	ծնկակապ-եր
	ծովահարս-եր
	ծովափ-եր

ծովեզր-եր	համագոր-ներ
ծունկ-ծնկներ	համայց-եր
ծրագր-եր	համանիշ-ներ
կադաստր-ներ	համարանիշ-ներ//եր
կադր-եր	համերգ-ներ
կաթնասունկ-սնկեր//-	համտես-ներ/
սունկեր	համր-եր
կայագոր-եր//ներ	հայեցակետ-եր//ներ
կայարանապետ-ներ//եր	հայտանիշ-ներ//եր
կայսր-եր	հայրապետ-ներ
կարգախոս-ներ	հայրենադարձ-ներ
կարծր-եր	հանդիսատես-ներ
կարմրախայտ-ներ	հանցանիշ-ներ
կարճատես-ներ	հանքաշերտ-եր
կենսագիր-ներ	հանքափոր-ներ
կետորս-ներ//եր*	հաշվապահ-ներ
կարգապահ-ներ	հաշվենիշ-եր
կենդանակերպ-ներ	հասկաքաղ-եր
կիզակետ-եր	հատկանիշ-ներ
կիսաքաղցր-եր	հարացույց-ներ
կղմինդր-ներ	հարթաչափ-ներ
կողմնացույց-ներ	հարկահան-ներ
կոճականցք-եր	հարցուփորձ-եր
կոճղ-եր	հարս-ներ
կրակակետ-եր	հարցաշար-եր
կրոնափոխ-ներ	հացադուլ-ներ
հակագագ-եր	հացատուն-տներ
հականիշ-ներ	հեծելագոր-եր//ներ
հակացույց-եր	հեռագիր-գրեր
հաղորդաշար-եր	հեռախոս-ներ

հեռուստագովազդ-ներ//–եր	ձևաչափ–եր
հեռուստացույց–ներ	ճակատագիր–գրեր
հետիոտն–եր	ճամփեզր–եր
հետևակազոր–եր//–ներ	ճարտարապետ–ներ
հերթապահ–ներ	ճյուղ–եր
հերթափոխ–եր	ճութ–եր
հիվանդատես–ներ	մակակետ–եր
հյուս–եր (մազ, գիսակ)	մակբայ–ներ
հյուսն–եր (ատաղձագործ)	մակնիշ–ներ//–եր
հողվածաշար–եր	մահազդ–ներ//–եր
հողագործ–ներ	մայրամուտ–ներ
հողամաս–եր	մանրամաս–եր (մանրակ– ներ, դետալներ)
հողաչափ–եր (հողի չափ)	մանրամասն–ներ (մանրա– մասնություններ)
հողաչափ–ներ (հողը չափող)	մանր–եր
հողմաչափ–ներ	մանրէ–ներ
հողմացույց–ներ	մավր–եր
հոմանիշ–ներ	մատ–եր (խաղողի վազի ոստ)
հորատանցք–եր	մատ–ներ (ձեռքի և ոտքի վերջույթ)
հորաքույր–եր	մատանեմատ–եր//–ներ*
հուշագիր–ներ (հուշ գրող հեղինակներ)	մատենագիր–ներ (մատյան գրող հեղինակներ)
հուշագիր–գրեր (մեմորան– դումներ)	մատենագիր–գրեր (ձեռա– գիր մատյաններ, գրքեր)
ձայնանիշ–ներ//–եր	մատենաշար–եր
ձայնաշար–եր	մատնաչափ–եր
ձեռագիր–գրեր	մարգարտահատ–եր
ձեռնակապ–եր	
ձկնորս–ներ	
ձմեռնամուտ–ներ	

մարդպետներ
մարգատոններ
մարգպետներ//ներ
մեծամեծներ
մեծատուններ
մեկնակետներ
մեղրներ
մեներգներ
մետրներ
միանիշներ
միջակետներ
միջանցքներ
միջնակետներ
միջնամատներ//ներ*
միջնորմներ//ներ
միրհավներ
մոլախոտներ
մոշահավներ
մորաքույրներ
մրրկահավներ
մրցանիշներ//ներ
մրցաշարներ
մրցատոններ
նագուտուզներ
նահապետներ
նամականիշներ//ներ
նավախելներ//ներ
նավապետներ//ներ*
նեգրներ
ներգաղթներ

նշանակետներ
նշանացույցներ
նորահարսներ//ներ*
նորամուտներ
նոստրոպներ
նպատակակետներ
նոնականետներ
նոնահատներ
նստացույցներ
նրբանցքներ
նույնանիշներ
նուշներ
շաղկապներ
շողակներ
շուրթներ
շրջադարձներ
շրջայցներ
շքերթներ//ներ*
ոդներ//ներ*
ոսկրներ
ոստիկանապետներ//ներ*
ոտնաձայններ
ոտնաչափներ
որականիշներ
որմներ
որոշներ
չափանիշներ//ներ
չիրչրեր
չվերթներ//ներ
պահակագործներ//ներ*

պահեստամասներ
պատառաքաղներ
պատժաչափեր
պատշարներ
պարագիծ-գծեր
պարբերանիշներ//եր
պարոններ//այք
ջերմաչափներ
ջրահարսներ//եր
ջրանիշներ//եր
ջրանցքներ//եր
ջրաչափներ
ջրհորեր
ռազմերթեր
ռումբեր
ռունգեր//ներ*
ռուսներ
սակավապետներ
սանրեր
սառցահատեր (սառույցի
հատիկներ)
սառցահատներ (սառույց
հատող նավեր)
սառցաշիթեր
սարդոստայններ
սարուձորեր
սգերթեր
սեղանապետներ
սիզախոտեր
սիմինդրներ

սիրամարգներ//եր*
սիրերգեր
սլայդներ
սկեսրայրներ//եր
սյունաշարեր
սողանցքներ//եր
սպարապետներ
սպորներ
ստեղնաշարեր
ստենդներ
ստեղներ
ստեղնաշարեր
ստորակետեր//ներ
ստուգայցեր
ստուգատեսներ
սրբավայրեր
սրտաբացներ
սրտագիր-գրեր (սրտագրու-
թյան նշումներ)
սրտագիրներ (սրտագիր
կատարող սարքեր)
սունկեր
սուտ-ստեր//եր*
սուրճեր
սևագիր-գրեր
վագրեր
վազանցներ
վաճառակետեր
վայրկենաչափներ
վայրէջքներ

վաչկատուններ
վարդապետներ
վարդատուններ
վարժապետներ
վարկանիշներ
վարձերթեր
վարպետներ
վեհապետներ
վերադարձներ
վերելքներ
վերնատունտներ
վերջալույսներ//ներ*
վերջակետեր
վիզ-վզեր
վիթեր
վիհեր
վիպագիրներ
վիպերգեր
վզկապներ
վիրակապեր
վրաերթեր
տասնապետներ
տարանիշներ
տարեգիրներ
տարեդարձներ//ներ*
տարելիցներ
տարեմուտներ
տեգրեր
տեղաշարժեր
տեսակետներ

տետրեր
տիգեր
տիկեր
տիպեր
տիրանոզավրներ//եր*
տոհմանիշներ
տողադարձեր
տոնացույցներ
ցածրեր
ցորենահացեր
ցանկապատներ//եր*
ցուլեր//ցլեր
ցուցամատեր//ներ*
ցուցանիշներ
ուժաչափներ
ուլունքաշարեր (ուլունքի
շարաններ)
ուլունքաշարներ (ուլունք
շարողներ)
ուղեծիր-ծրեր//ներ
ուղենիշներ//եր
ուղերթեր//ներ
ուղեցույցներ
ուսուցչապետներ//եր
ուսուրեր
փակագիծ-գծեր
փայտահատներ
փառատուներ//ներ
փլատակներ
փղոսկրեր

փոխգնդապետներ
 փողկապներ
 փոստանիշներ
 փոքրեր
 փրկագիներ//ներ*
 քաղաքապետներ//եր
 քաղմասներ//եր
 քաղցրեր
 քայլաչափեր (քայլի չափը)
 քայլաչափներ (չափող
 գործիք)
 քայլափոխեր
 քայլերգեր
 քառատողեր (չորսական
 տողեր)

քառատողներ (չորս մասի
 բաժանողներ)
 քարայծեր
 քարայրեր
 քարափներ
 քարաքոսեր//ներ
 քթանցքեր
 քղանցքներ
 քուրմեր//քրմեր
 օդանցքներ//եր
 օրացույցներ
 օրհներգեր
 ֆիդայիներ
 ֆրակներ

Աղյուսակ

	Ս.	Գ.	Ա.	Մ.	Բ.
արշալույս	ներ	ներ	ներ	եր//ներ	—
ագրալույս	—	եր	եր	—	—
վերջալույս	եր	ներ	եր	եր	—
բթամաս	—	եր//ներ	եր	—	—
մատանեմատ	ներ	եր//ներ	ներ	ներ	—
միջնամատ	—	եր	—	—	—
ցուցամատ	եր	եր//ներ	եր	եր	եր
փրկագին	գներ	գներ//ներ	գներ	—	գներ
գլխագին	գներ	գներ//ներ	—	—	—

<i>գովազդ</i>	եր	ներ	եր	ներ	—
<i>դինոզավր</i>	—	եր	—	եր	—
<i>սփրանոզավր</i>	—	եր	—	—	—
<i>երկրաշարժ</i>	եր	եր	եր	եր	եր
<i>երկ տող</i>	եր	եր//ներ	—	—	—
<i>թիկնագոր</i>	եր	ներ	եր	եր	—
<i>կայագոր</i>	ներ	ներ	—	ներ	—
<i>պահակագոր</i>	եր	ներ	եր	ներ	—
<i>համագոր</i>	—	—	—	—	—
<i>կետորս</i>	եր, -ույթուն	ներ	—	ներ	—
<i>միջնորմ</i>	եր	ներ	եր	եր//ներ	եր
<i>նորահարս</i>	—	եր	—	եր	—
<i>ջրահարս</i>	եր (դից.) ներ (բար.)	եր	ներ//եր	եր	—
<i>շքերթ</i>	եր	ներ	եր	եր	—
<i>ուղերթ</i>	եր	ներ	եր	եր	—
<i>չվերթ</i>	եր	եր//ներ	եր	եր	—
<i>վարձերթ</i>	—	—	—	—	—
<i>ող</i>	եր	եր	ներ	եր	—
<i>ռստիկանապետ</i>	եր	ներ	եր	ներ	եր
<i>պարբերանիշ</i>	—	—	—	—	—
<i>ռունգ</i>	եր	եր	—	եր	ներ
<i>սփրամարգ</i>	եր	եր	եր	եր	եր
<i>վերջակետ</i>	եր	եր	եր	—	եր
<i>ստորակետ</i>	եր	եր//ներ	եր	եր	եր
<i>միջակետ</i>	եր	եր	եր	եր	եր
<i>բազմակետ</i>	եր	եր	եր	եր	—
<i>դարձակետ</i>	եր	եր	եր	—	—

<i>փառատուն</i>	եր	եր//ներ	եր	եր	եր
<i>դիպաշար</i>	—	եր	—	—	—
<i>ներգաղթ</i>	եր	—	եր	—	—
<i>ձևաչափ</i>	եր	եր	—	—	—
<i>հասկաքաղ</i>	եր	—	—	—	—
<i>ծաղկաքաղ</i>	եր	—	եր	—	—
<i>ինքնաշարժ</i>	ներ	ներ	—	ներ	—
<i>գետափ</i>	եր	եր	եր	—	—
<i>հերթափոխ</i>	—	եր	եր	եր	—
<i>ծխախոտ</i>	եր	ներ	եր	ներ	—
<i>տարեդարձ</i>	եր	եր	եր	ներ//եր	—
<i>հայրենադարձ</i>	—	ներ	—	ներ	—
<i>անդրադարձ</i>	—	ներ	—	—	—
<i>անցուդարձ</i>	—	եր	եր	—	—
<i>վերադարձ</i>	եր	ներ	—	—	—
<i>տողադարձ</i>	եր	եր	եր	ներ//եր	եր
<i>համտես</i>	ներ	ներ	—	—	—
<i>հեռատես</i>	ներ	ներ	—	ներ	—
<i>հիվանդատես</i>	եր	ներ	եր	ներ	—
<i>կարճատես</i>	—	—	—	—	—
<i>գործադուլ</i>	ներ	ներ	—	—	—
<i>դասադուլ</i>	ներ	—	ներ	—	—
<i>գլխակապ</i>	եր	եր	եր	—	—

3.1.2. *ԳՈՅԱԿԱՆԻ ՈՐՈՇՅԱԼ ԵՎ ԱՆՈՐՈՇ ԱՌՈՒՄՆԵՐ*

1. Գոյականի որոշյալ առումը կազմվում է՝ անորոշ (անհոդ) ձևին (եզակի կամ հոգնակի թվով, ուղղական կամ սեռական–տրական հոլովով) ավելացնելով **-ը** կամ **-ն** վերջամասնիկը: Բացառություն է **Աստված** (նաև **Քրիստոս**) բառը, որը եզակի ուղղականում առանց վերջամասնիկի էլ ունի որոշյալ առման նշանակություն՝ *Աստված ձեզ պահապան:*

2. Հոգնակիում որոշիչ հոդ չեն ստանում **մարդիկ, կանայք, տիկնայք, պարոնայք, անձինք** բառերի, **-անք, -ենք, -ոնք, -ունք** ածանցներով անձնանիշ բառերի (Վարդանանք, Սուրենենք, պապոնք, Թելունք) ուղղականն ու սեռական–տրականը:

3. Բաղաձայնով վերջացող բառերը **-ը** հոդ են ստանում բաղաձայնով (այդ թվում՝ **ե[յէ]-ով** և **ո[վօ]-ով**) սկսվող բառերից առաջ՝ *գործը կարճվեց, լուսինը երևաց, հրանոթները որոտացին:*

4. Ը հոդը ձայնավորով (ինչպես նաև **սկ, ստ, սպ, սթ, սք, սփ, զգ, զդ, զբ** տառակապակցություններով) սկսվող բառերից առաջ կարող է փոխարինվել **ն** հոդով՝ *նախագահը ընդունեց//նախագահն ընդունեց, Արամը ասաց//Արամն ասաց, գիրքը ընկավ//գիրքն ընկավ, դասը սկսվեց//դասն սկսվեց:* Այս փոխարինումը սովորաբար չի կատարվում այն դեպքում, երբ բանավոր խոսքում հոդ ստացած բառից հետո դադար է լինում (հատկապես թվարկման ժամանակ), որը գրավոր խոսքում արտահայտվում է ստորակետով, բուրժով կամ

տրոհության այլ նշանով՝ *Կարենը, Արամը և Ես կզանք քեզ հետ: Մեր գործընկերը՝ Վահանը, ավարտեց ելույթը:*

5. Բաղաձայնով վերջացող բառերը օժանդակ բայից և **էլ** (նաև **ու**) շաղկապից առաջ միայն **-ն** հոդ են ստանում *Գործն է կարևորը: Այդ հարցն էլ լուծվեց: Խոսքն ու գրույցը անպակաս են:*

6. Կետադրական նշանը հաճախ առոգանական դադարի արտահայտություն է, հետևաբար **և** հոդի առկայության դեպքում կետադրական նշան կարող է և չդրվել, ինչպես՝ *Խոսքն իհարկե դրա մասին է: Այդ հարցն անշուշտ մեզ հետաքրքրում է:*

7. **Հ-ով** սկսվող բառերից առաջ **-ն** հոդի գործածությունը գրական լեզվում չի հանձնարարվում. ոչ թե՛ *ինն հազար, հազար ինն հարյուր, լավ գործն հիշվում է, այլ ինը հազար, հազար ինը հարյուր, լավ գործը հիշվում է:*

3.1.3. ԳՈՅԱԿԱՆԻ ՀՈԼՈՎ ԵՎ ՀՈԼՈՎՈՒՄ

1. Արևելահայերենում գոյականն ունի հոլովական հինգ ձև, հետևաբար ունի հինգ հոլով՝ ուղղական–հայցական, սեռական–տրական, բացառական, գործիական, ներգոյական: (Այլ կարծիքով՝ արևելահայերենն ունի յոթ հոլով): Դրանցից ուղղականը կոչվում է նաև **ուղիղ հոլով**, մյուսները՝ **թեք հոլովներ**:

2. Կա վերջավորությունների (կամ ներքին թեքման) չորս խումբ. 1. սեռական–տրականի հոլովիչ՝ **-ի, -ու, -ան, -ոջ, -վա, -ց**, կամ ներքին թեքում՝ **ա** կամ **ո**, 2. Բացա-

ռականի վերջավորություն՝ **-ից** կամ **-ուց**, 3. գործիականի վերջավորություն՝ **-ով** կամ **-բ**, 4. ներգոյականի վերջավորություն՝ **-ում**:

3. Սեռական–տրականում որոշիչ հոդ չեն ստանում միայն **-ց** հոլովիչով բառաձևերը (**պապոնց, Արամենց**), որոնք միշտ որոշյալ առումով են, ինչպես նաև անկանոն՝ **մարդկանց, կանանց, տիկնանց, անձանց** ձևերը:

4. **Ս** և **դ** հոդ կարող են ստանալ գոյականի բոլոր ձևերը՝ *ընկերներինդ, եղբորս, ձեռքերիցս, մտքովդ, աշխարհումս, մարդկանցդ*:

5. Սովորաբար ներգոյականի **-ում** վերջավորություն չեն ստանում, ներգոյական հոլով չունեն անձերի և կենդանիների հատուկ և հասարակ անունները (մարդ, սեր, դասախոս, ավանդատու, Հակոբ, արջ, Չալո), ինչպես նաև **-ություն, -ում** ածանցներով վերացական գոյականները (լռություն, նվիրում, զգուշացում): Այդ բառերի ներգոյական հոլովի իմաստն արտահայտվում է սեռական–տրական հոլովաձևի և **մեջ** կապի միջոցով՝ **մարդու մեջ, սիրո մեջ, լռության մեջ, նվիրումի մեջ, զգուշացման մեջ**: **Մեջ** կապով այսպիսի կազմությունները ներգոյական հոլովաձևեր չեն:

6. **-ու** հոլովման պատկանող բառերից զուգահեռաբար նաև **-ի** հոլովման են ենթարկվում՝ **-ելի, -ալի, -անի** ածանցով մի քանի գոյականներ՝ **հայելիի, բանալիի, խինկալիի, սպեղանիի** ևն, մի քանի հատուկ անուններ՝ **Էրեբունիի, Մուղնիի, Մեղրիի, Վեդիի, Ադասիի, Րաֆֆիի, Քենեղիի** ևն, մի շարք հասարակ անուններ՝ **այրիի, այրուձիի, գերիի, նարդիի, օղիի** ևն: (Րաֆֆի

գրողի անվան համար սովորական է **-ու-**ով ձևը՝ *Րաֆֆու* «Մամվել» վեպը):

7. Գյումրի և **Լոռի** բառերի վերաբերյալ կա տերմինաբանական կոմիտեի հատուկ որոշումը՝ դրանց համար հանձնարարելի համարել **ու-**ով կազմությունները՝ **Գյումրու, Լոռու**, հետևաբար՝ **Գյումրուց, Գյումրով, Գյումրում, Լոռով, Լոռուց** (փոխ.՝ **Գյումրի -ի, -ից, -ով, -ում, Լոռի -ի, -ից, -ով, -ում**): Այս ձևերում ակնհայտորեն աղավաղվում է բառի պատկերը, նաև անբարեհունչ ձևեր են: Երկրորդները՝ **Գյումրիից, Գյումրիով, Լոռիից, Լոռիով** են, և՛ բառապատկերը պահպանելու, և՛ արտասանական առումով նախընտրելի են: Որոշումը վերանայման կարիք ունի: **Գյումրի, Շուշի, Լոռի** բառերի **-վա-**ով կազմությունները (**Գյումրվա ուտեստներ, Շուշվա բնություն, Լոռվա բնաշխարհ**) այսօր հնացած են:

8. Բացի Թբիլիսի բառից, վրացական մյուս տեղանունների համար պահպանվում են առանց **-ի** վերջնահնչյունի ձևերը (**Բաթում, Բորժոմ, Ախալքալաք, Սուխում, Քութայիս** են). սրանց սեռական–տրականի ձևերը կկազմվեն **-ի** հոլովիչով՝ **Բաթում-ի (-ից, -ով, -ում), Սուխում-ի (-ից, -ով, -ում), Քութայիս-ի (-ից, -ով, -ում)** են: Ճիշտ է՝ **Թբիլիսի-ի, -ից, -ով, -ում**: Կանոնը չի տարածվում **ի-**ով վերջացող վրացական այլ տեղանունների վրա՝ **Կախի, Գորի, Փոթի** են:

9. -ելի, -ալի, -անի ածանցներով ածականների, մի շարք հատուկ անունների, **թի, դի, դար** բառերի՝ **ու** հոլովմամբ ձևերը, ինչպես՝ **Շուշու, Անու, Բջնու, Արենու, Արտենու, Փարպու, Բերկրու, Սոչու, Նոր Գեղու, Նելլու,**

Նագելու, թիու, դիու, դարու, պիտանու, խղճալու, պատվելու, ածելու, հնացած են կամ խոսակցական, ոչ գրական:

10. Անկողին, մարդ, ամուսին բառերի՝ **-ի** հոլովմամբ ձևերը՝ *անկող(ի)նի, մարդի, ամուս(ի)նի*, խոսակցական են, ոչ գրական: Կանոնական են՝ **անկողնու, մարդու, ամուսնու**:

11. Կաշի բառի՝ **կաշու, կաշուց** ձևերը արդեն հնացած են. **կաշի**-ն արդի գրական հայերենում ենթարկվում է **-ի** հոլովման՝ **կաշվի, կաշվից, կաշվով, կաշվում**: Գործածվում են նաև՝ **կաշիի, կաշիից, կաշիով, կաշիում**:

12. -վա հոլովման պատկանող մի շարք ժամանականիշ բառեր (**օր-վա, առաջ-վա, գիշեր-վա, տարի-վա, ցերեկ-վա, ժամ-վա** ևն) ոչ ժամանականիշ իմաստով գործածվելիս սովորաբար ենթարկվում են այլ հոլովման՝ **օրի, ժամի, ամսի, գիշերի, կեսօրի, կեսգիշերի, առավոտի, ժամանակի, տարու** ևն: Օր.՝ *Այս ի նչ օրի ես հասել: Հանգուցյալ պապիս տարուն հավաքվել էին մեր բոլոր հարազատները: «Առավոտի» վերջին էջում հետաքրքիր լուր կար: Ժամանակի մեծ մասը նա անցկացնում էր տանը: Վերադարձավ ճիշտ ժամանակին: Այս ուշ ժամին ի՞նչ էք անում այստեղ: Ամսի 5-ին կիրակի է: Գործարքը կնքվել է կեսգիշերին:*

13. -վա հոլովման պատկանող բառերի մեծ մասի բացառականը կարող է կազմվել ոչ միայն սեռականտրականի (**ամսվան-ից, շաբաթվան-ից, գիշերվան-ից**), այլև ուղղականի ձևից (**ամս-ից, շաբաթ-ից, գիշեր-ից**):

14. Ժամանականիշ **վայրկյան, րոպե, դար, երեկո** բառերը ենթարկվում են **-ի** հոլովման՝ **վայրկյանի, րոպեի, դարի: Րոպե, դար, երեկո**, ինչպես նաև **այժմ** բառերի **-վա-**ով ձևերը համարվում են ոչ գրական:

15. **-վա** հոլովման պատկանող բառերը կարող են ունենալ նաև սեռական–տրականի ձևից կազմված բացառականի, գործիականի և ներգոյականի ձևեր՝ **օրվանով, օրվանում, վաղվանից, վաղվանով, վաղվանում, որոնք** իրականում փոխանուն հատկացուցիչի հոլովածներ են՝ *Վաղվա ծրագիրն ավելի գրավիչ է, քան այսօրվանը. վաղվանում հետաքրքիր համերգներ կան, իսկ այսօրվանում՝ ո՛չ:*

16. **-ան** մասնիկ եզակի սեռականում սովորաբար ստանում են **-ում** վերջածանցով գոյականները՝ **շարժման, ուսման, լարման, հարցման**, գործիականում ունենում են **-ք՝ շարժմամք, ուսմամք, լարմամք, հարցմամք:** Գործածական են նաև դրանց **-ի** հոլովմամբ ձևերը՝ **շարժումի, ուսումի, լարումի, հարցումի**, և այդ դեպքում գործիականը կազմվում է ոչ թե **-ք**, այլ ընդհանրական **-ով** վերջավորությամբ՝ **շարժումով, ուսումով, լարումով, հարցումով:** **Դիմում** բառը հոլովվում է միայն **-ի-**ով: Առաջինները գրական–գրքային կազմություններ են, երկրորդները բնորոշ են խոսակցական լեզվին: **-ում** ածանցով վերջացող առանձին գոյականների համար սովորական է **-ի-**ով ձևը՝ **շահում-ի, տեղում-ի, վատնում-ի, ապրում-ի, պատում-ի, այցելում-ի:** Դրանցում առարկայական իմաստը առավել ընդգծված է:

17. **Մահ** բառը սեռական–տրականում ունենում է ոչ թե -վա, այլ -վան հոլովիչը՝ **մահվան, մահվանից, մահվանով//մահվամբ**: **Մահ** բառը ենթարկվում է նաև -ի հոլովման՝ **մահի, մահից, մահով՝ Մահը մերն է, մենք՝ մահինը**: *Գլուխը մահի տալ*: Մրանք ունեն որոշ խոսակցական երանգ: Հանդիպում է նաև **մահու** ձևը՝ որպես հնարանություն՝ *կենաց և մահու պայքար, մահու հրեշտակ*:

18. **Բեռ, գառ, եզ, թոռ, ծոռ, լեռ, ծունկ, բուռ, մանուկ** բառերը, -ան հոլովման ձևերից բացի (**բեռ-ան, գառ-ան, թոռ-ան**), ունեն նաև -ի հոլովիչով ձևեր՝ **բեռի, գառի, եզի, թոռի, ծոռի, լեռի, ծ(ու)նկի, բռի, մանուկի**, որոնք ունեն խոսակցական երանգ: **Մանուկ** հասուկ անունը ենթարկվում է միայն -ի հոլովման՝ **Մանուկի**:

19. **Ամառ, ձմեռ** բառերը ենթարկվում են նաև -վա հոլովման՝ **ամռան//ամառվա, ձմռան//ձմեռվա**: **Գարուն, աշուն** բառերի բացառականը և գործիականը, ինչպես նաև **ամառ, ձմեռ** բառերի միայն գործիականը հիմքային զուգաձևություն ունեն. դրանք կարող են կազմվել ոչ միայն ուղղականի՝ **գարուն-ից, աշուն-ից, գարունով, աշունով, ամառով, ձմեռով**, այլև սեռական–տրականի ձևից՝ **գարնան-ից, աշնան-ից, ամռան-ից, ձմռան-ից, գարնան-ով, աշնան-ով, ամռան-ով, ձմռան-ով**: **Ամառ, ձմեռ** բառերի բացառականը կարող է կազմվել ոչ միայն -ան՝ **ամռանից, ձմռանից**, այլև -վա հոլովման ձևով՝ **ամառվան-ից, ձմեռվան-ից**:

20. -ի հոլովման ենթարկվող **հիմք** բառի սեռական–տրականը (հիմքի) ունի նաև -ան հոլովման պատկա-

նող զուգահեռ ձև՝ **հիման**. քարացած ձև է՝ **վրա** կապի հետ սահմանափակ կիրառությամբ՝ *նյութերի հիման վրա*, *փաստերի հիման վրա* ևն: Ուղղականի **հիմ**, **հիմներ**/**հիմներ** և գործիականի **հիմամբ** ձևերը ներկայումս գործածական չեն:

21. Ծունկի, ծնկի և ծնկան տարբերակներից գործածական են առաջին երկուսը. վերջինը աստիճանաբար դուրս է մղվում:

22. -ոջ հոլովման են պատկանում անձնանիշ **քույր, ընկեր, տեր, կին, աներ, սկեսուր, տալ, տեգր** բառերը և դրանցով կազմված այն բարդությունները, որոնցում դրանք վերջնաբաղադրիչ են՝ **քրոջ, ընկերոջ, տիրոջ, կնոջ, աներոջ, սկեսրոջ, տալոջ, գործընկերոջ**: Քույր բառը «բուժքույր» իմաստով կիրառվելիս կարող է ենթարկվել նաև **-ի** հոլովման՝ **քույրի, քույրից, քույրով, բուժքույրի, բուժքույրից, բուժքույրով**:

23. Տեր վերջնաբաղադրիչով **տերտեր** բառը ենթարկվում է **-ի** հոլովման (**տերտերի**), **տանուտեր** բառը՝ թե՛ **-ի**, թե՛ **-ոջ** հոլովման (**տանուտերի**//**տանուտիրոջ**), **տանտեր**-ը՝ միայն **-ոջ** (**տանտիրոջ**):

24. Սկեսուր, տալ, տեգր բառերը ենթարկվում են նաև **-ի** հոլովման՝ **սկեսուրի, տալի, տեգրի**, որոնք գնալով ավելի գործածական են դառնում: Ավելին՝ **սկեսուր, տալ, տեգր** բառերի բացառական և գործիական հոլովների **-ոջ**-ով ձևերը՝ **սկեսրոջից, սկեսրոջով, տալոջից, տեգրոջով**, այժմ խոսակցական են: Խոսակցական է նաև **տեգոր** ձևը: Դրանց գրական համարժեքները կազմվում են **-ի** հոլովմամբ՝ **սկեսուրով, սկեսուրից,**

տալով, տալից, տեգրով, տեգրից:

25. **Հույսով** և **հուսով** տարբերակներից առաջինը գործածվում է առանձնաբար՝ *Հույսով սպասելու եմ ձեզ*, երկրորդը՝ սովորաբար **եմ**-ի հետ զուգակցված՝ **հուսով եմ**: Միսալ չէ՝ **հույսով եմ**:

26. Մի քանի գոյականներ (**անկյուն**, **հրապարակ**, **խաչմերուկ**, **փողոց** ևն) ներգոյականի իմաստով գործածվում են **վրա** կապով զուգորդված՝ **անկյունի վրա** (անկյունում), **փողոցի վրա** (փողոցում) ևն: Դա բնորոշ է խոսակցականին և գրական լեզվի կանոնով հանձնարարելի չէ:

27. **-ց** հոլովման պատկանող **-անք**, **-ենք**, **-ոնք**, **-ունք** ածանցներով կազմված անձնանիշ բառերն ունեն միայն հոգնակիի իմաստ՝ **Հայկենք**, **Հայկենց**, **Հայկենցից**, **Հայկենցով**:

28. **ա** ներքին հոլովման պատկանող **ձյուն**, **սյուն**, **անկյուն**, **արյուն**, **անուն** բառերը (**ձյան**, **սյան**, **անկյան**, **արյան**, **անվան**. **անուն** բառի դեպքում **ա** հոլովիչը ոչ թե փոխարինում է արմատի **ու** հնչյունին, այլ ավելանում է նրանից հետո, իսկ **ու**-ն դառնում է **վ**) կարող են ենթարկվել նաև **-ի** հոլովման՝ **ձյունի**, **սյունի**, **անկյունի**, **արյունի**, **անունի**, և այդ դեպքում **արյուն**, **անուն** բառերի գործիականը կազմվում է ոչ թե **-բ** (**միությամբ**, **արյամբ**, **անվամբ**), այլ ընդհանրական **-ով** վերջավորությամբ՝ **արյունով**, **անունով**: Ե՛վ սեռականտրականի, և՛ գործիականի այս ձևերը (**անունի**, **անունով**) խոսակցական երանգ ունեն:

29. **-ություն** ածանցով բառերի՝ գործիականի կանոնա-

կան **-բ** վերջավորությամբ ձևերին գուգահեռ **-ով**-ով կազմությունները ունեն խոսակցական երանգ և գրական լեզվում հանձնարարելի չեն (**միությամբ – միությունով, ցնծությամբ – ցնծությունով, պետությամբ – պետությունով**):

30. Տուն, շուն բառերի բացառականը կազմվում է հնչյունափոխված ուղղականի ձևից՝ **տն-ից, շն-ից**: Սեռական–տրականից կազմված **տան-ից** ձևը նույնպես գործածական է: **Հարություն** անձնանունը ենթարկվում է միայն **ի** հոլովման՝ **Հարությունի**:

31. ո ներքին հոլովման պատկանող անձնանիշ **հայր, մայր, եղբայր** բառերը և դրանցով կազմված անձնանիշ բարդությունները (**նախահայր, տիրամայր, հոր-եղբայր** են) հոլովական գուգահեռություններ չունեն՝ **հոր, մոր, եղբոր, նախահոր, տիրամոր, հորեղբոր** (բայց՝ **տառամայրի, պտուտակամայրի**):

32. Այլաձև հոլովման պատկանող գոյականներից **սեր** բառը սեռական–տրականում ունի տարբերակային ձև՝ **սիրո/սիրուն** (Երգը նվիրված է **քո սիրուն**), **սիրուց, սիրով**: Վերջինիս հետ չպետք է շփոթել համանուն **սեր** (**սերուցք**) բառը, որը պատկանում է **-ի** հոլովման՝ **սերի, սերից, սերով, սերում**:

33. Կայսր, դուստր, հույս, լույս, սուգ, հուր, պատիվ, մամուլ, խնդիր, ծնունդ, գալուստ, հանգիստ, կորուստ բառերը, բացի ընդհանրական **-ի** հոլովման ձևերից (**կայսրի, դուստրի, հույսի, լույսի, ս(ու)գի, հրի, պատվի, խնդրի, մամուլի, ծն(ու)նդի, գալ(ու)ստի, հանգրստի, կոր(ու)ստի**), սեռական–տրականում ունեն նաև

մեծ մասամբ քարացած կամ հնաձև կազմություններում հանդիպող անկանոն ձևեր՝ կայսեր, դասեր, հուսո, լուսո, սգո, հրո, պատվո, խնդրո, մամլո, ծննդյան, գալրստյան, հանգստյան, կորստյան:

34. Աստված բառը սեռական–տրականում, բացի սովորական **-ու** հոլովման ձևից (**աստծու**), ունի նաև գրաբարից փոխանցված **աստծո** զուգաձևը: **Գալուստ** անձնանունը ենթարկվում է միայն **-ի** հոլովման՝ **Գալուստի**:

35. -ու հոլովման պատկանող մի շարք բառեր գործիականում և ներգոյականում ունեն հիմքային տարբերակներ՝ **այգ(ի)ով**, **այգ(ի)ում**, **գին(ի)ով** (**գինով** ձևը ունի նաև **գինովցած** իմաստը), **Գյումր(ի)ով**, **Գյումր(ի)ում**, **գոլորշ(ի)ով**, **ընկուզեն(ի)ով**, **Լոռ(ի)ով**, **Լոռ(ի)ում**, **լուցկ(ի)ով**, **խճուղ(ի)ով**, **որդ(ի)ով**, **ոսկ(ի)ով**, **պատան(ի)ով**, **տար(ի)ով**, **տար(ի)ում**, **ուղ(ի)ով**, **ուղ(ի)ում** ևն:

Թեքված ձևերում հիմքային տարբերակներ ունեն նաև **-ի**-ով հոլովվող մի շարք գոյականներ՝ **խորհ(ու)րդի / խորհ(ու)րդից / խորհ(ու)րդով / խորհ(ու)րդում** ևն, կամ **բազմարկ(ի)չի**, **բացահայտ(ի)չի**, **խեցգետ(ի)նի**, **ծաղ(ի)կի**, **կոշ(ի)կի**, **համակարգ(ի)չի**, **հրահանգ(ի)չի**, **նվագարկ(ի)չի**, **ոճ(ի)րի**, **ուսուց(ի)չի** ևն: Դրանց մի մասի համար անհնչյունափոխ հիմքով ձևերը ակնհայտ խոսակցական երանգ ունեն, ինչպես՝ **թարգմանիչի**, **խորհրդանիշի**, **խորհուրդի**, **գիտխորհուրդի**, **ուսուցիչի**, **ոսկերիչի**, **տափաշիշի** ևն: Մյուս մասի համար նախընտրելի են անհնչյունափոխ ձևերը՝ **ախտանիշի**, **բազմարկիչի**, **ըմբիշի**, **կոշիկի**, **մանդարինի**, **մարգարինի**,

նիկոտինի, ոճիրի, ուղենիշի, քննիչի ևն, քանի որ առավել ամբողջական են պահում բառի պատկերը, ընկալումը ավելի դյուրին է դառնում:

Մի շարք գոյականների դեպքում հանձնարարելի են անհնչունափոխ հիմքով տարբերակները՝ **ասայիրինի, բաղադրիչի, բեմադրիչի, դարչինի, դելֆինի, ընդունիչի, կրակայրիչի, հոլովիչի, պարաֆինի, պինզվինի, վարիչի, տպագրիչի, տեսուչի, ցրիչի** ևն:

Վստահաբար դժվար է ասել, թե այս դեպքում ինչ կանոններ են գործում: Անհնչունափոխ հիմքով գործածվելու միտում են դրսևորում հատկապես փոխառյալ բառերը, մասամբ նաև գրական-գրքային ծագում ունեցողները: Բայց վստահաբար կարելի է ասել, որ արդի գրական հայերենում ձևակազմության մեջ չհնչունափոխվելու միտումը որոշակի է (տե՛ս նաև էջ 24-29):

36. Փողոցների և հրապարակների բաղադրյալ հատուկ անունների՝ գոյականով արտահայտված լրացումը լրացյալի հետ, որպես կանոն, գործածվում է սեռական-տրական հոլովաձևով, օր.՝ **Օերերթելու փողոց, Տիգրան Մեծի պողոտա, Գարեգին Նժդեհի հրապարակ, Մայիսի 9-ի փողոց, Հանրապետության հրապարակ, Արցախի փողոց, Տպագրիչների փողոց, Այգեստանի փողոց** ևն: Սակայն եթե լրացումը **-յան** կամ **-յանց** ածանցով է կազմված, ապա լրացյալի հետ գործածվում է ուղղական հոլովաձևով, օր.՝ **Մոսկովյան փողոց, Աբովյան փողոց, Ալեք Մանուկյան փողոց, Մարշալ Բաղրամյան պողոտա** ևն:

ԲԱՌԱՑԱՆԿ

Բառացանկում ընդգրկված են հիմնականում կիրառության հաճախականությունն ունեցող բառեր, որոնք հոլովական թեք ձևերում ունեն գուգաձևություններ:

*Արդի հայերենի տարբեր բառարաններում արձանագրված որոշ բառաձևեր այստեղ ընդգրկված չեն այսօր գործածությունից զրեթե դուրս մղված կամ կիրառության խիստ նեղ շրջանակ ունենալու պատճառով: Օր.՝ **ածելու** (ածելի-ածելիի), **անկողնի** (անկողին-անկողնու), **ամուսնի** (ամուսին-ամուսնու), **աշունի** (աշուն-աշնան), **գարունի** (գարուն-գարնան), **ժամանակվա** (ժամանակ-ժամանակի), **կաշու** (կաշի-կաշվի), **հորաքույրի** (հորաքույր-հորաքրոջ), **Բերկրու** (Բերկրի-Բերկրիի), **Նոր Գեղու** (Նոր Գեղի-Նոր Գեղիի), **պատվելու** (պատվելի-պատվելիի), **Շուշիի** (Շուշի-Շուշու), **Փարպու** (Փարպի-Փարպիի) նն:*

Միալակագմությունները չեն նշվում:

Զուգաձևություններից հանձնարարվում են առաջինները:

ածելի – ածելիի	ամսում
Աղասի – Աղասիի//Աղասու	ամուսին – ամուսնու
ամառ – ամռան//ամառվա, ամռանից//ամառվանից, ամռանով//ամառվանով	այսօր – այսօրվա, այսօրվանից, այսօրվանով, <i>հզվ.</i> ՝ այսօրվանում
ամիս – ամսվա//ամսի, ամսից//ամսվանից, ամսով,	այրի – այրու//այրիի
	այրուձի – այրուձիի//այրուձիու

այցելում – այցելման//այցելումի	նու – <i>խսկց.</i>)
աներ – աներոջ	Բաթում – Բաթումի
Անի (<i>անձն.</i>) – Անիի	բանալի – բանալու//բանալիի, բանալուց//բանալիից
Անի (<i>ք.</i>) – Անիի	բեռ – բեռի//բեռան
անկյուն – անկյան//անկյունի, անկյունից, անկյունով	Բերկրի – Բերկրիի
անկողին – անկողնու	Բորժում – Բորժումի
անձինք – անձանց	բուժքույր – բուժքրոջ//բուժքույրի
անուն – անվան (անունի- <i>խսկց.</i>), անունից, անունով	բուռ – բռան//բռի (բուռի – <i>խսկց.</i>)
աշուն – աշնան, աշնանից, աշնանով (աշունից, աշունով- <i>խսկց.</i>)	Բջնի – Բջնիի (Բջնու – <i>խսկց.</i>)
ապրում – ապրումի	գալուստ – գալուստի//գալուստյան
առավոտ – առավոտվա (առավոտի – <i>հզվ.</i>), առավոտից //առավոտվանից, առավոտով, առավոտում	գառ – գառան (գառի – <i>խսկց.</i>)
Աստված – Աստծու//Աստծո (Աստվածի – <i>խսկց.</i>)	գարուն – գարնան (գարունի- <i>խսկց.</i>), գարնանից//գարունից, գարնանով //գարունով
Արենի – Արենիի (Արենու – <i>խսկց.</i>)	գերի – գերու (գերիի- <i>խսկց.</i>), գերուց//գերիից, գերիով
արյուն – արյան (արյունի – <i>խսկց.</i>), արյունով	գիշեր – գիշերվա (գիշերի- <i>հզվ.</i>), գիշերից//գիշերվանից, գիշերով, գիշերում
Արտենի – Արտենիի (Արտենու – <i>խսկց.</i>)	Գյումրի – Գյումրիի//Գյումրու (Գյումրվա – <i>բրբռ.</i>), Գյումրիից//Գյումրուց, Գյումրիով //Գյումրով,

Գյումրիում // Գյումրում
գնում – գնման (գնումի –
խսկց.)
Գորի – Գորիի
գործադրում – գործադրման
 (գործադրումի – *խսկց.*),
 գործադրմամբ//գործա-
 դրումով
Գորկի (*անձն.*) – **Գորկու**
Գորկի (*ք.*) – **Գորկիի**
դար – դարի (դարու – *հնց.*)
դի → դիակ – ի, (դիի//դիու –
հնց.)
դիմում – դիմումի
դուստր – դստեր//դուստրի
եզ – եզան (եզի – *խսկց.*)
երեկ – երեկվա, երեկվանից,
 երեկվանով, երեկվանում
երեկո – երեկոյի
Էրեբունի – Էրեբունու//Էրե-
 բունիի, Էրեբունուց//Էրե-
 բունից
ընկեր – ընկերոջ
Թբիլիսի – Թբիլիսիի
թի → թիակ – ի (թիի//թիու –
հնց.)
Թիֆլիս – Թիֆլիսի
թոռ – թոռան (թոռի – *խսկց.*)

Ժամանակ – ժամանակի, ժա-
 մանակից, ժամանակով,
 ժամանակում
ժամ – ժամվա//ժամի, ժամից
 //ժամվանից, ժամով, ժա-
 մում
լարում – լարման (լարումի –
խսկց.), լարումից, լար-
 մամբ// լարումով
լեռ – լեռան
Լոռի – Լոռիի//Լոռու (Լոռվա
 – *բրբռ.*), Լոռիից//Լոռուց,
 Լոռիով
լույս – լույսի (լուսո – *հզվ.*)
խինկալի – խինկալու//խին-
 կալիի
խնդիր – խնդրի (խնդրո –
հզվ.)
ծնունդ – ծննդի//ծննդյան//
 ծնունդի
ծոռ – ծոռան (ծոռի – *խսկց.*)
ծունկ – ծնկի//ծունկի (ծնկան
 – *հնց.*)
Կախի – Կախիի
կայսր – կայսեր//կայսրի
կանաչի – կանաչիի (կանա-
 չու – *խսկց.*)
կաշի – կաշվի (կաշիի–

<i>խսկց.</i>), կաշվից/կաշիից, կաշվով/կաշիով	հույս – հույսի (հուստ – <i>հզվ.</i>), հույսով (<i>Հույսով</i> սպա- սում եմ: Բայց՝ <i>հուսով</i> եմ, նան՝ <i>հույսով</i> եմ)
կեսգիշեր – կեսգիշերվա// կեսգիշերի, կեսգիշերից// կեսգիշերվանից, կեսգի- շերով, կեսգիշերում	հուր – հուրի (հրո – <i>հզվ.</i>) ձեռնադրում – ձեռնադրման// ձեռնադրումի, ձեռնա- դրմամբ//ձեռնադրումով
կեսօր – կեսօրվա (կեսօրի – <i>հզվ.</i>), կեսօրից/կեսօր- վանից, կեսօրով, կեսօրում	ձի – ձիու ձմեռ – ձմեռվա//ձմռան, ձմռանից//ձմեռվանից, ձմռանով//ձմեռվանով
կոշկաթի – կոշկաթիու//կոշ- կաթիի	ձյուն – ձյան (ձյունի – <i>խսկց.</i>), ձյունից, ձյունով
կորուստ – կորստի//կորստ- յան (կորուստի – <i>խսկց.</i>)	մահ – մահվան (մահու – <i>հնց.</i> , մահի – <i>հզվ.</i>)
հայելի – հայելու//հայելիի	մամուլ – մամուլի (մամլո <i>հզվ.</i>)
հանգիստ – հանգստի//հան- գրստյան	մանուկ – մանկան//մանուկի մարդ – մարդու
հանդիպում – հանդիպման (հանդիպումի – <i>խսկց.</i>), հանդիպումով//հանդիպ- մամբ	մարդիկ – մարդկանց Մեղրի – Մեղրու//Մեղրիի մորաքույր – մորաքրոջ
հարցում – հարցման//հար- ցումի, հարցմամբ//հար- ցումով	Մուղնի – Մուղնու//Մուղնիի Նաիրի – Նաիրիի
հետախուզում – հետախուզ- ման//հետախուզումի, հե- տախուզմամբ//հետախու- զումով	նավաստի – նավաստու նարդի – նարդու//նարդիի ներում – ներման//ներումի,
հորաքույր – հորաքրոջ	

ներմամբ//ներումով	սյունից, սյունով
Նոր Գեղի – Նոր Գեղիի	Սոչի – Սոչիի
շաբաթ – շաբաթվա, շաբաթից//շաբաթվանից, շաբաթով, շաբաթում	սուգ – սուգի (սգո – <i>հզվ.</i>)
շահում – շահումի	սպեղանի – սպեղանու//սպեղանիի
շարժում – շարժանն//շարժումի, շարժամբ//շարժումով	սռնի – սռնիի//սռնու
շուն – շնից	վաղ – վաղվա, վաղվանից, վաղվանով (վաղվանում – <i>հզվ.</i>)
Շուշի – Շուշիի	վայրկյան – վայրկյանի
պատիվ – պատվի (պատվո – <i>հզվ.</i>)	վատնում – վատնումի
պատում – պատումի	Վեղի – Վեղիի//Վեղու
պատվելի – պատվելիի	վերահրատարակում – վերահրատարակման//
պիտանի – պիտանիի	վերահրատարակումի,
պտուտակամայր – պտուտակամայրի	վերահրատարակմամբ
սեր (<i>զգաց.</i>) – սիրո, սիրուն, սիրուց, սիրով	//վերահրատարակումով
սեր (<i>սերուցք</i>) – սերի, սերից, սերով	տալ – տալի, տալից, տալով (տալոջ, տալոջից, տալոջով – <i>հնց.</i>)
սկեսուր – սկեսուրոջ//սկեսուրի, սկեսուրից, սկեսուրով (սկեսուրոջից, սկեսուրոջով – <i>հնց.</i>)	տանուտեր – տանուտիրոջ//տանուտերի
սկեսրայր – սկեսրայրի	տանտեր – տանտիրոջ
սյուն – սյան (սյունի – <i>խսկց.</i>), տեգր – տեգոր//տեգրի,	տառամայր – տառամայրի
	տարի – տարվա (տարու – <i>հզվ.</i>), տարուց/տարվանից, տարով, տարում

տեգրից, տեգրով (տեգրոջ,
տեգրոջից, տեգրոջով–
խսկց.)

տեղում – տեղումի

տեր – տիրոջ

տիկին – տիկնոջ

տիկնայք – տիկնանց

տուն – տնից//տանից

Բաֆֆի – Բաֆֆիի (բայց՝
Բաֆֆու «Մամվել» վեպը)

բոպե – բոպեի

ուսում – ուսման//ուսումի,
ուսմամբ//ուսումով

ուրախություն – ուրախութ-

յամբ//ուրախությունով

Փարպի – Փարպիի

Փոթի – Փոթիի

Քենեղի – Քենեղու//Քենեղիի

քեռի – քեռու (քեռիի–*խսկց.*)

Քութայիս – Քութայիսի

քույր – քրոջ (**բուժքույր**

իմաստով նաև՝ քույրի,
քույրից, քույրով)

օղի – օղու (օղիի – *խսկց.*)

օր – օրվա (օրի – *հզվ.*), օրից//
օրվանից, օրով (օրվանով –
հզվ.), օրում

3.1.4. ԱԾԱԿԱՆ: ԹՎԱԿԱՆ: ԴԵՐԱՆՈՒՆ

1. Նույն ածականի վրա չի կարելի միաժամանակ ավելացնել **ամենա-** և **-գույն** ածանցները՝ **ամենաբարձրագույն, ամենաուժեղագույն**:

2. **Ինքս** (ինքդ, ինքը) դերանունը **ես** (դու, նա)-ի սաստկականն է, ավելի է շեշտում մասնակցի հատկապես դեմքը, այդ պատճառով էլ հաճախ կիրառվում է նրա հետ միասին՝ **ես ինքս** (դու ինքդ, նա ինքը) (առանց որևէ կետադրության), 3-րդ դեմքում՝ նաև գոյականի հետ միասին՝ **Գործատուն ինքը պիտի որոշի**: **Ինքս** սաստկականը հոլովվում է միայն 3-րդ դեմքում (ինքը), ինչպես նաև ունի հոգնակիի երեք դեմք՝ **ինքներս, ինքներդ, իրենք** կամ **ինքները** (հզվ.՝ **նրանք ինքները**):

3. Տարահիմք գուգաձևեր կան 1-ին և 2-րդ դեմքերի բացառական, գործիական, ներգոյական հոլովներում **ինձնից – ինձանից, քեզնով – քեզանով, մեզնում – մեզանում** են: Կարծիք կա, որ գրական լեզվին առավել բնորոշ են երկրորդները: Ըստ որում՝ անձնական դերանունների ներգոյականի ձևերը՝ **մեզնում//մեզանում, ձեզնում//ձեզանում, քեզնում//քեզանում** են, գրական լեզվի նորմերի սահմաններում են, բայց գործածվում են հազվադեպ: Գործածական որոշ հաճախականություն ունի **մեզանում** ձևը (որոշ իմաստափոխություն է կրել. նշանակում է նաև *մեր միջավայրում, Հայաստանում* են), մյուսները աստիճանաբար դուրս են մղվում գրական լեզվից (դրանց փոխարինում են **մեջ** կապով կառույցները՝ **մեր մեջ, քո մեջ** են):

4. **Ինքը** դերանունը որպես հատկացուցիչ (*իք խոսքը*,

հը դեմքով) կամ կապի խնդիր (*հը համար, հը մասին, հը մոտ, հը վրա, հը կողմից*) օգտագործվում է իր (սեռականի) ձևով և ոչ թե *իրեն* (տրականի):

5. Անձնական դերանվան 2-րդ դեմքի հոգնակիի ձևերը կարելի է կիրառել նաև եզակիի նշանակությամբ: Այդպիսի կիրառությունը կոչվում է **քաղաքավարական հոգնակի**: Քաղաքավարական հոգնակիի ձևերը գրվում են մեծատառով՝ **Դուք, Ձեր, Ձեզ, Ձեզնից, Ձեզնով, Ձեզանում, Ինքներդ** ևն:

6. **Մենք**-ը եզակի նշանակությամբ կարելի է գործածել գիտական գրականության մեջ, մասամբ պաշտոնական գրագրություններում՝ *Մենք այն կարծիքին ենք, որ.....: Հայտնում ենք Ձեզ, որ մենք.....*: Այս գործածությունը, սակայն, բնավ էլ պարտադիր պայման չէ:

7. Հանձնարարելի է **միևնույն** դերանվան գործածությունը որոշիչ հոդով՝ որպես փոխանունություն (ինչպես **նույն** դերանվան դեպքում է): Ճիշտ կիրառություններ են՝ *Ինձ համար միևնույնն է (միևնույնը չէ), թե դու ուր կգնաս: Ես, միևնույնն է, քեզ չեմ հավատում: Իմ ուզածը նույնն է:*

8. **Նա** ցուցական դերանունը համանուն է **նա** անձնական դերանվանը և, ի տարբերություն նրա, կարող է մատնացույց անել ոչ միայն անձ (ինչպես՝ *Սա ավագ եղբայրն է, դա՝ միջոնեկը, իսկ նա՝ կրտսերը*), այլև ոչ անձ (*Մրանք գեղարվեստական գրքերն են, դրանք՝ գիտականները, իսկ նրանք՝ գիտահանրամատչելիները*), և բնավ կարիք չկա **նա** ցուցական դերանունը անտեղի փոխարինելու **այն** դերանվամբ: Հանձնարարելի չէ **դա**

դերանվան փոխարեն **նա**-ի գործածությունը, եթե խոսքը ոչ անձի մասին է, ինչպես՝ *խաղողենին և նրա խնամքը*: Ճիշտ ձևեր են՝ *Հովանիչները և դրանց ոճական կիրառությունը*: *Երիտասարդ թուրքերը և նրանց ոճագործությունները*:

9. **Ի՞նչ** դերանունը իրանիշ է և ենթարկվում է ի հոլովման՝ **ի՞նչ(ը)**, **ինչի՞(ն)**, **ինչի՞ց**, **ինչո՞վ**, **ինչո՞ւմ**, **ինչե՞ր(ը)**, **ինչերի՞(ն)**, **ինչերի՞ց**, **ինչերո՞վ**, **ինչերո՞ւմ**: Հաճախ գործածվում է նաև որպես ածականական դերանուն՝ «**ինչպիսի՞**», «**ո՞ր**» իմաստով՝ *Ի՞նչ խոսքերով երգեմ քեզ*: *Սա ի՞նչ սարք է*: *Ի՞նչ նշումներ պիտի արվեն*: Այս դեպքում նրա լրացյալը սովորաբար լինում է անորոշ առումով (*Ի՞նչ մարդ ես դու*), երբեմն՝ որոշյալ (*Իմ ի՞նչ գործն է*):

10. Մակբայական **ե՞րբ** դերանունը արտահայտում է հարցում գործողության կամ եղելության ժամանակի մասին և ենթարկվում է **-վա** հոլովման միայն եզակի թվով՝ **երբվա՞**, **երբվանի՞ց**: Գործիական և ներգոյական հոլովներ չունի:

11. **Որտե՞ղ** դերանունը արտահայտում է հարցում գործողության կատարման կամ եղելության տեղի մասին: Ներգոյական հոլովաձևը չի գործածվում: Իսկ **ո՞ւր** դերանունը արտահայտում է հարցում գործողության ուղղության մասին և չի հոլովվում: Հետևաբար՝ *Որտե՞ղ է գտնվում*: *Ո՞ւր է առաքվում*: *Որտե՞ղ հանդիպեցիք*:

12. **Ինչո՞ւ** դերանվանը հաճախ համարժեք է **ինչի՞ համար** կապակցությունը՝ *Ինչո՞ւ (=ինչի՞ համար) ես բերել*

այդ գործիքը: Ուստի սխալ է **ինչո՞ւ** դերանվան գործածությունը **համար** կապի հետ: Հանձնարարելի չեն նաև ռուսաբան **ինչո՞ւմն է բանը / հարցը (բանը / հարցն ինչո՞ւմն է)** կապակցությունը (որը նշանակում է «ի՞նչ է պատահել», «ի՞նչ խնդիր կա», «խնդիրը ո՞րն է») և հետևաբար **բանը / հարցը նրանում(ն) է** պատասխանը:

13. Ամեն, ամեն մի, յուրաքանչյուր, ամենայն անակա-նական դերանունները գործածվում են անորոշ առումով լրացյալի հետ՝ *ամեն մարդ, ամեն մի ուսանող, յուրաքանչյուր քաղաքացի, ամենայն ցանկություն, իսկ բոլոր* դերանունը՝ որոշյալ առումով՝ *բոլոր գրքերը*:

14. Ողջ, ամբողջ, համայն դերանունները սովորաբար պահանջում են որոշյալ առումով լրացյալ՝ **ողջ աշխարհը, ամբողջ օրը, համայն մարդկությունը**, սակայն **մի** անորոշ դերանվան հետ զուգակցվելով՝ պահանջում են անորոշ առումով լրացյալ՝ *մի ամբողջ տիեզերք, մի ողջ ժողովուրդ*:

15. Հաճախ հոգնակի լրացյալի հետ գործածվելիս շփոթվում են **բոլոր** և **ամբողջ** դերանունները: Ըստ կանոնների՝ պետք է ասել *ամբողջ օրը (գիրքը, սենյակը, երկիրը, տարածքը, աշխարհը* ևն), բայց՝ **բոլոր օրերը (գրքերը, սենյակները, երկրները, տարածքները, աշխարհները, զույները** ևն):

16. Յուրաքանչյուրը, ամեն մեկը դերանուններով արտահայտված ենթակայի հետ ստորոգյալը լինում է եզակի երրորդ դեմքով: Օր.՝ *Յուրաքանչյուրն իր գործն է անում: Ամեն մեկը մի բան է ասում*: Եթե այդ նույն դերանուններով արտահայտված ենթական ունենում

Է դիմորոշ հող՝ **յուրաքանչյուրս, ամեն մեկս, յուրաքանչյուրդ, ամեն մեկդ**, ապա ստորոգյալը կարող է առաջին կամ երկրորդ դեմքով լինել, եթե հոգնակի թվով է՝ ***Յուրաքանչյուրս մի առանձին գործ ենք անում: Ամեն մեկդ ձեր անելիքն իմացեք***, կամ էլ երրորդ դեմքով լինել, եթե եզակի թվով է՝ ***Յուրաքանչյուրս մի առանձին գործ է անում: Ամեն մեկդ պիտի իմանա իր անելիքը:***

17. Ուն դերանունը եզակի թվով գոյականաբար չի գործածվում և չի հոլովվում: Ունի միայն որոշչային կիրառություն՝ ***ոմն Գրիգոր, ոմն քաղաքական գործիչ:***

18. Մի քանի դերանունը հոլովվում է **քանի՞** հարցական դերանվան նման՝ միայն եզակի թվով (**մի քանիսը, մի քանիսի(ն), մի քանիսից, մի քանիսով, մի քանիսում**), սակայն ենթակա լինելիս գործածվում է հոգնակի ստորոգյալի հետ՝ **մի քանիսը եկան, մի քանիսով ճանապարհ ընկան:**

19. Որոշ դերանվան գոյականաբար գործածությունը և հոգնակի թվով հոլովումը (**որոշները, որոշներից** ևն) թեև խոսակցական բնույթ ունեն, սակայն կարծես թե միտում ունեն գրականանալու:

20. Այլ դերանունը գոյականաբար երբեմն, իբրև հնաբանություն, գործածվում է միայն հոգնակի ուղղականում՝ **այլք (այլոք** ձևը սխալ կազմություն է), և սեռական–տրականում՝ **այլոց:**

21. Ածականական անորոշ դերանունները գործածվում են անորոշ առումով լրացյալի հետ (բացի **այսինչ, այնինչ** դերանուններից)՝ ***ինչ-որ բան, ինչ-ինչ***

խնդիրներ, *ոմն* Սարգսյան, *մի* քառյակ, *ուրիշ* հարցեր, *այլ* դեպքեր, *որոշ* պայմաններ, *որևէ* խոչընդոտ, *որևիցե* պատճառ, բայց՝ *այսինչ* մարդը, *այսինչ-այնինչ* նկատառումները:

22. Ածականական *ոմն*, *մի*, *որևէ*, *որևիցե* դերանունները գործածվում են միայն եզակի թվով լրացյալի հետ՝ *ոմն արվեստագետ*, *մի մարդ*, *որևէ խնդիր*, *որևիցե խոչընդոտ*, իսկ *ինչ-ինչ*, *որոշ* դերանունները՝ միայն հոգնակի թվով լրացյալի հետ՝ *ինչ-ինչ հանգամանքներ*, *որոշ դեպքեր*:

23. Ոչ *մի* դերանունը եզակի թվով որոշյալ է պահանջում, և նույնիսկ որոշյալի բազմակի լինելու դեպքում ստորոգյալը լինում է եզակի՝ *Ոչ մի տերև*, *ոչ մի ծաղիկ չէր շարժվում քամուց*:

24. Հոգնակի *մեր*, *ձեր*, *իրենց* կամ *նրանց* ձևերի փոխարեն գործածված ստացական հոդից առաջ *-ներ* հոգնակերտ մասնիկը համապատասխան դերանունների գործածության դեպքում փոխարինվում է *-եր*-ով (*Ձեռքներդ հեռո՛ւ: = Ձեր ձեռքերը հեռո՛ւ: Աչքներս լույս: = Մեր աչքը լույս: Մտքները փոխել են: = Իրենց մտքերը փոխել են*), կամ լրացվողը գործածվում է եզակի թվով (*Հագներին շոր չունեին: = Իրենց հագին շոր չունեին: Մտտները փող չկա: = Նրանց մտտ փող չկա*):

25. Անձնական դերանվան սեռական հոլովի և ստացական հոդի համատեղ (միաժամանակյա) գործածությունը (իմ գիրքս, քո խոսքդ) արևելահայերենում թույլատրելի չէ: Դա բնորոշ է արևմտահայ գրական լեզվին: Թույլատրելի է դիմորոշ հոդի և անձնական դեր-

անվան համատեղ (միաժամանակյա) գործածությունը՝ **մենք՝ աշակերտներս, դուք՝ մասնակիցներդ:**

26. Ցուցական մի քանի դերանունների հոգնակին կազմվում է ն՝ **-ք**, ն՝ **-ներ** մասնիկների միջոցով՝ **այդպիսիք – այդպիսիները, ինչպիսիք – ինչպիսիները, որպիսիք – որպիսիները** ևն: Առաջինները առավել հատուկ են գրական-գրքային խոսքին և համեմատաբար քիչ են գործածվում:

27. Անձնական դերանունների 1-ին և 2-րդ դեմքերի են հարաբերակցվում 3-րդ դեմքի **մերոնք, ձերոնք** բառերը, որոնք մատնանշում են խոսողի կամ խոսակցի կողմից հանդես եկող խումբ՝ **Ձերոնք եկել են: Մերոնք դեն չկան:** Խոսակցական լեզվում կան նաև **իմոնք, քոնոնք** բառերը (իմինները, քոները): Անեզական այս բառերը ենթարկվում են **-ց** հոլովման՝ **մերոնց, ձերոնց:**

28. **Նա...., ով (ում, ումից, ումով)** բառերը հարաբերակից դերանուններ են (*Խոսեց նա, ով տեղյակ էր գործից*): **Նա**-ն այդտեղ անձնանիշ դերանուն է. նույն կառույցում կարող է գործածվել ցանկացած անձնանիշ գոյական՝ *Խոսեց Վահանը, ով տեղյակ էր գործից*: Այսպիսի կառույցներում **որ**-ին զուգահեռ կարելի է գործածել նաև **ով** դերանունը: (*Խոսեց Վահանը, որ/ով տեղյակ էր գործից*: Նմանապես՝ *Խոսեց մեր ներկայացուցիչը, որ/ով տեղյակ էր գործից*): Բայց **այն** հարաբերյալի առկայության դեպքում հանձնարարելի է **որ** դերանվան գործածությունը, ինչպես՝ *Խոսեց մեր այն ներկայացուցիչը, որ տեղյակ էր գործից*):

ԲԱՌԱՑԱՆԿ

ՉԵՐԱՆՈՒՆ

ամեն մարդ

ամեն մեկը մի գործ է անում, ամեն մեկս մի գործ է անում,
ամեն մեկս մի գործ ենք անում

ամեն մի մարդ

այդպիսիք//այդպիսիները

այլ պատասխան (այլ պատասխանը*)

այլք (այլոք*)

բոլոր մարդիկ

երբ-վա, երբվան-ից

ինձանից/ինձնից, ինձանով/ինձնով (*ինձանում/ինձնում*՝
հզվ.)

ինչ-ինչ պատասխաններ (ինչ-ինչ պատասխան*, ինչ-ինչ
պատասխաններ*)

ի՞նչ խնդիր կա//ի՞նչ հարց կա (ինչո՞ւմն է բանը*)

ինչո՞ւ/ինչի՞՞ համար (ինչո՞ւ համար*)

ինչպիսիք//ինչպիսիները

ինքդ-ինքներդ, դու ինքդ, դուք ինքներդ

ինքը-իրենք (*ինքները*՝ հզվ.), նա ինքը, նրանք իրենք
(*նրանք ինքները*՝ հզվ.)

ինքս-ինքներս, ես ինքս, մենք ինքներս

հարցն այն է//բանն այն է (նրանումն է*)

ձեզանից/ձեզնից, ձեզանով//ձեզնով (*ձեզանում//ձեզնում*՝
հզվ.)

---

* Աստղանիշով տրվածները սխալ կամ անհանձնարարելի տարբերակներ են:

մեզանից//մեզնից, մեզանով//մեզնով (*մեզանում//մեզնում՝ հզվ.*)
միևնույնն է (միևնույն է*)
մի քանի զինվոր//զինվորներ
յուրաքանչյուրը մի գործ է անում
յուրաքանչյուր մարդ
յուրաքանչյուրդ մի գործ է անում, յուրաքանչյուրդ
մի գործ եք անում
յուրաքանչյուրս մի գործ է անում, յուրաքանչյուրս
մի գործ ենք անում
նա, ով աշխատում է....
նույնպիսիք//նույնպիսիները
ոմն Արշակ, ոմն գործիչ (ոմն գործիչը*)
ոչ մեկը (ոչ մեկ*)
որևէ խնդիր (որևէ խնդիրներ*)
որևիցե խնդիր (խնդիրներ*)
որոշ - որոշներ
որպիսիք//որպիսիները
ուրիշ պատասխան (ուրիշ պատասխանը*)
քեզանից//քեզնից, քեզանով//քեզնով (*քեզանում//
քեզնում՝ հզվ.*)

3.1.5. *FUS*

1. **-չ-** սուկածանցով բայերը թվով քիչ են և անկայուն, թեև շատ գործածական են: Դրանցից **դիպչել, թռչել, կորչել, կպչել, փախչել, հանգչել** բայերը գրական լեզվում պահպանել են **-չ-** ներածանցով բայի հատկանիշները: Խոսակցական լեզվում հանդիպող **դիպչեցի, դիպչեց** և նման ձևերը գրական լեզվում գրեթե գործածություն չունեն և չեն հանձնարարվում: Երկու բայեր՝ **սառչել, ուռչել**, հանդիպում են զուգաձևություններով: **Ուռչել** բայի անցյալ կատարյալի արմատական ձևերը՝ **ուռա, ուռար** ևն, որոնք կանոնական են համարվում, գործածությունից դուրս են մղվում. ակնհայտորեն տարածում ունեն այդ բայի նաև ցոյական ձևերը՝ **ուռեցի, ուռեցիր** (սկզբնաձև՝ **ուռել**) ևն: Անկատար ներկայում և անցյալում զուգահեռ գործածություն ունեն **ուռում** և **ուռչում** տարբերակները: **Սառչել** բայի համար ևս գործածվող տարբերակային ձևեր են՝ **սառչում եմ, սառա** (սկզբնաձև՝ **սառչել**), **սառում եմ/սառեցի** (սկզբնաձև՝ **սառել**): Գրական լեզվում հանձնարարելի են առաջինները: **Հալչել**-ը, **փլչել**-ը ունեն նաև **-վ-** ածանցով տարբերակներ (**հալվել, փլվել**), որոնք կանոնական են և ավելի տարածված:

2. • **-եցն-** ածանց ստանում են **ե** խոնարհման պարզ, ինչպես նաև **-են-** սուկածանց ունեցող բայերը՝ *խսել – խսեցնել, հազենալ – հազեցնել*, • **—ացն-** ածանցը ստանում են **ա** խոնարհման պարզ և **-ան-** սուկածանց ունեցող բայերը՝ *խաղալ – խաղացնել, հեռանալ – հեռացնել*, • **-ցն-** ածանցը ստանում են **-ն-** և **-չ-** սուկ-

ածանց ունեցող բայերը՝ *հասնել – հասցնել, տեսնել – տեսցնել* (խսկց.), *թռչել – թռցնել, կորչել – կորցնել*՝ բացառությամբ մի քանի դեպքի՝ *պրծնել – պրծացնել* (խսկց.), *իջնել – իջեցնել, հալչել – հալեցնել, սառչել – սառեցնել, ուռչել – ուռեցնել*։

3. Միսլ են պատճառական ածանցով բայերի անցյալ կատարյալի ավելորդ **-եց-**ով կեղծ գրական ձևերը՝ **խաղացրեցի, թոցրեցի, մոտեցրեցի**։ Ճիշտ ձևերն են՝ **խաղացրի, թոցրի, մոտեցրի**։

4. Խոսակցական լեզվում **ե** խոնարհման պարզ բայերից հաճախ պատճառական են կազմում ոչ թե **-եցն-** ածանցով՝ **խոսեցնել, քնեցնել, բռնեցնել, գծվեցնել, հաչեցնել, երգեցնել** ևն, այլ **-ացն-** ածանցով (**խոսացնել, քնացնել, հարմարացնել, հաջողացնել, ծաղկացնել, վազացնել, հիշացնել, խմացնել, երգացնել** ևն), որոնք սխալ, մերժելի ձևեր են։ Դրան հակառակ՝ **-ան-** սուկածանցով բայերից **-եցն-** ածանցով երբեմն կազմում են կեղծ գրական ձևեր՝ **մգանալ→մգեցնել (←մգացնել), հնանալ→հնեցնել (←հնացնել), խոնավանալ→խոնավեցնել (←խոնավացնել), ամայանալ→ամայեցնել (←ամայացնել), իլանալ→իլեցնել (←իլացնել), խստանալ→խստեցնել (←խստացնել)**։ Միսլ ձևեր են նաև՝ **մոտացնել (←մոտեցնել←մոտենալ), վախացնել (←վախեցնել←վախենալ), սառացնել (←սառեցնել←սառչել), հալացնել (հալեցնել←հալչել//հալվել), ուտացնել (←կերցնել//ուտեցնել←ուտել), հեռվանալ/հեռվացնել (հեռացնել←հեռանալ)**։

5. Կան դեպքեր, երբ **-եցն-** և **-ացն-** ածանցներով հոմա-

նիշ բայսահիմքերից կազմվում են զուգահեռ ձևեր՝ **սպիտակեցնել** (←սպիտակել) և **սպիտակացնել** (←սպիտականալ), **նիհարեցնել** (←նիհարել) և **նիհարացնել** (←նիհարանալ), **հարթեցնել** (←հարթել) և **հարթացնել** (←հարթանալ): Երկրորդ տարբերակները հնարավոր է դիտել նաև որպես սիսալակազմություններ՝ **սպիտակել, նիհարել, հարթել** ձևերից:

6. Մի քանի բայեր չեզոք են թե՛ **-վ-** ածանցով, թե՛ առանց դրա՝ **բռնկ(վ)ել, խռպոտ(վ)ել, հակառակ(վ)ել, համաձայն(վ)ել, փար(վ)ել** ևն: Այդպես են նաև մի քանի այլ բայեր, որոնց **-վ-**ով ձևերը խոսակցական են և մերժելի՝ **դեղն(վ)ել, զուգադիպ(վ)ել, խաչակնք(վ)ել, հոժար(վ)ել, ճաքճք(վ)ել, պապակ(վ)ել, վիճ(վ)ել, տափակ(վ)ել, տուժ(վ)ել, ցամաք(վ)ել, քծն(վ)ել, բռնագաղթ(վ)ել** ևն:

7. Վիճակ, հետևանք ցույց տվող որոշ թվով կրավորական բայերի հարակատար դերբայը (**մաշված, կառուցված, ավարտված, հնձված** ևն) երբեմն գործածվում է որպես ձևաբայ՝ օժանդակ բայի հատկապես **3-**րդ դեմքի հետ կազմելով, այսպես կոչված, հարակատար ժամանակ: Օր.՝ *Այդ մասին ոչինչ չի գրված:* Դրան համարժեք է բաղադրյալ ստորոգյալով կառույցը՝ *Այդ մասին ոչինչ գրված չէ*, որտեղ նույն հարակատար դերբայը ստորոգելի է:

8. Համակատար դերբայի փոխարեն խոսակցական լեզվում հաճախ գործածվում է անորոշի բացառական հոլովածևը (*Տուն գնալուց (←գնալիս) հանդիպեցի նրան*): Գրական լեզվում սա մերժելի երևույթ է:

9. Հարկադրական եղանակի բայաձևերի ժխտականում չ մասնիկը սովորաբար դրվում է **պիտի (պետք է)** եղանակիչի վրա՝ **չպիտի երգեմ, չպետք է ասի**, բայց կարող է դրվել նաև բայաձևի հիմնական մասի վրա՝ **պիտի չերգեմ, պետք է չասի**:

Միսլ է չ-ի կամ կ-ի հավելումը հարադիր բայերի ոչ բայական բաղադրիչին՝ **կղուրս գամ, ջման գաս** ևն:

10. Արգելական հրամայականի մի՛ ժխտական մասնիկն ավելանում է բոլոր բայերի դրական հրամայականի ձևերի վրա՝ **գրի՛ր – մի՛ գրիր, կարդա՛ – մի՛ կարդա, հագի՛ր – մի՛ հագիր, կարդացե՛ք – մի՛ կարդացեք, մոտեցի՛ր – մի՛ մոտեցիր, խոսեցրո՛ւ – մի՛ խոսեցրու, խոսեցրե՛ք – մի՛ խոսեցրեք** ևն: Հաճախ արգելական հրամայականի համար նշվում են զուգաձևեր, որոնք հնացած են և գործածությունից աստիճանաբար դուրս են մղվում, ինչպես՝ **մի՛ կարդար, մի՛ կարդաք, մի՛ հագնիր, մի՛ հագնեք, մի՛ մոտենար, մի՛ մոտենաք, մի՛ հուսար, մի՛ հուսաք, մի՛ լվար, մի՛ լվաք** ևն:

11. Ե խոնարհման պարզ և կրավորական բայերի հրամայականի դրական խոնարհման հոգնակիում **-(եց)եք**-ով վերջացող ձևերը՝ **գրե՛ք կամ գրեցե՛ք**, արգելականում ունենում են **-եք** վերջավորությունը՝ **մի՛ գրեք, մի՛ խաբվեք**: Միսլ են ավելորդ **-եց**-ով ձևերը՝ **մի՛ գրեցեք, մի՛ խաբվեցեք**:

12. Բանալ, բառնալ բայերը ներկայումս հնացած են և անգործածական: Դրանց փոխարեն գործածվում են **բացել, բարձել** բայերը, որոնցից երկրորդը կանոնավոր է:

13. Գիտենալ և կենալ բայերի ուղիղ և թեք ձևերը

դուրս են մղվել գործածությունից և գրական լեզվում փոխարինվել են համապատասխանաբար **իմանալ** և **մնալ** բայերի ուղիղ և թեք ձևերով, ոչ թե՝ **գիտեցել**, **գիտեցած**, **գիտեցի՛ր**//**գիտցի՛ր**, **մի՛ գիտեցիր**//**մի՛ գիտցիր**, **մի՛ գիտենաք**//**մի՛ գիտեցեք** ևն, այլ՝ **իմանալ**, **իմացած**, **իմացի՛ր**, **մի՛ իմացիր**, **մի՛ իմացեք** ևն, ոչ թե՝ **կա՛ց**, **կեցի՛ր**, **կացե՛ք**, **մի՛ կաց**, այլ՝ **մնա՛**, **մնացե՛ք**, **մի՛ մնա**: Նմանապես **գարկել** բայը աստիճանաբար իր տեղը զիջում է **խփել** և **հարվածել** բայերին:

14. Մի շարք անկանոն և պակասավոր բայեր անցյալ կատարյալում ունեն գուգաձևեր՝ կազմված ներկայի կամ անցյալի հիմքից՝ **ասացի**//**ասի**, **արեցի**//**արի**, **բացեցի**//**բացի**, **բերեցի**//**բերի**, **դրեցի**//**դրի**, **թողեցի**//**թողի**, **լացեցի**//**լացի**, **տվեցի**//**տվի**: Դրանցից գրական լեզվում գործածական և հանձնարարելի են առաջինները՝ անցյալի ցոյական հիմքից կազմված ձևերը: Երկրորդները հնացած են և ունեն ընդգծված խոսակցական երանգ:

15. **Անկանոն** և **պակասավոր** բայերի խոնարհման ընդհանուր պատկերը անցյալ կատարյալում և հրամայականում այսպիսին է⁹:

---

⁹ Խոսակցական երանգ ունեցող ձևերը նշված են մեկ աստղանիշով (*), հնացած, անգործածական կամ սխալ ձևերը՝ երկու (**):

			Ե խոնարհում					
			պարզ					
պարզ ժանանակազմեր	սահմանական եղանակ	անցյալ կատարյալ	I դ.	1	ասացի ասեցի* ասի*	կերա	զարկեցի զարկի*	բացեցի բացի*
			II դ.	2	ասացիր ասիր*	կերար	զարկեցիր զարկիր*	բացեցիր բացիր*
			III դ.	3	ասաց	կերավ	զարկեց	բացեց
		հոգնակի	I դ.	4	ասացինք ասինք*	կերանք	զարկեցինք զարկինք*	բացեցինք բացինք*
			II դ.	5	ասացիք ասիք*	կերաք	զարկեցիք զարկիք*	բացեցիք բացիք*
			III դ.	6	ասացին ասին*	կերան	զարկեցին զարկին*	բացեցին բացին*
	հրամայական եղանակ	դրական	էզ.	7	ասա՛	կե՛ր	զարկի՛ր զա՛րկ*	բացի՛ր բա՛ց
			հոզ.	8	ասա՛ք ասացե՛ք	կերե՛ք	զարկե՛ք զարկեցե՛ք**	բացե՛ք
		արգելական	էզ.	9	մի՛, ասա	մի՛, կեր մի՛, ուտիր**	մի՛, զարկիր մի՛, զարկ*	մի՛, բացիր մի՛, բաց
			հոզ.	10	մի՛, ասեք	մի՛, կերեք մի՛, ուտեք**	մի՛, զարկեք	մի՛, բացեք

	Ե խոն.	Ա խոնարհում			Ե խոնարհում	
		պարզ			-ն- սուկաձանցով	
1	բերեցի բերի*	եկա	լացեցի լացի*	տվեցի տվի*	արեցի արի*	դրեցի դրի*
2	բերեցիր բերիր*	եկար	լացեցիր լացիր*	տվեցիր տվիր*	արեցիր արիր*	դրեցիր դրիր*
3	բերեց	եկավ	լացեց	տվեց	արեց	դրեց
4	բերեցինք բերինք*	եկանք	լացեցինք լացինք*	տվեցինք տվինք*	արեցինք արինք*	դրեցինք դրինք*
5	բերեցիք բերիք*	եկաք	լացեցիք լացիք*	տվեցիք տվիք*	արեցիք արիք*	դրեցիք դրիք*
6	բերեցին բերին*	եկան	լացեցին լացին*	տվեցին տվին*	արեցին արին*	դրեցին դրին*
7	բե՛ր	արի՛ եկ՛*	լա՛ց	տո՛ւր	արա՛	դի՛ր
8	բերե՛ք	եկե՛ք	լացե՛ք	տվե՛ք	արե՛ք	դրե՛ք
9	մի՛ բեր	մի՛ արի մի՛ եկ՛* մի՛ գա՛*	մի՛ լաց մի՛ լա՛** մի՛ լար՛** մի՛ լացիր՛*	մի՛ տուր	մի՛ արա մի՛ անիր՛**	մի՛ դիր մի՛ դնիր՛**
10	մի՛ բերեք	մի՛ եկեք մի՛ գաք՛**	մի՛ լացեք մի՛ լաք՛ **	մի՛ տվեք	մի՛ արեք մի՛ անեք՛**	մի՛ դրեք մի՛ դնեք՛ **

Ե խոնարհում						
-ն- ստկածանցով						
1	տարա	առա	ելա	տեսա	թողեցի թողի*	եղա
2	տարար	առար	ելար	տեսար	թողեցիր թողիր*	եղար
3	տարավ	առավ	ելավ	տեսավ	թողեց	եղավ
4	տարանք	առանք	ելանք	տեսանք	թողեցինք թողինք*	եղանք
5	տարաք	առաք	ելաք	տեսաք	թողեցիք թողիք*	եղաք
6	տարան	առան	ելան	տեսան	թողեցին թողին*	եղան
7	տա՛ր	ա՛ռ	ե՛լ ելի՛ր**	տե՛ս	թո՛ղ	եղի՛ր
8	տարե՛ք	առե՛ք	ելե՛ք	տեսե՛ք	թողե՛ք	եղե՛ք
9	մի՛ տար մի՛ տանիր**	մի՛ առ, մի՛ առնիր**	մի՛ ել մի՛ ելիր** մի՛ ելնիր**	մի՛ տես մի՛ տեսնիր**	մի՛ թող մի՛ թողնիր**	մի՛ եղիր մի՛ լինիր**
10	մի՛ տարեք մի՛ տանեք**	մի՛ առեք մի՛ առնեք**	մի՛ ելեք մի՛ ելնեք**	մի՛ տեսեք մի՛ տեսնեք**	մի՛ թողեք մի՛ թողնեք**	մի՛ եղեք, մի՛ լինեք**

3.1.6. ՄՄԿԲԱՅ: ԿԱՊ: ՇԱՂԿԱՊ

1. Ամենևին, բնավ, բոլորովին, դույզն-ինչ, երբեք, էլ մակբայները գործածվում են միայն ժխտական բայերի հետ՝ **ամենևին հարկ չկա, բոլորովին հարմար չէ, դույզն-ինչ պատկերացում չուներ, էլ չխոսենք** ևն:

2. Արևմտահայերենում **այլևս** մակբայը **արդեն** իմաստով գործածվում է նաև դրական խոնարհման բայերի հետ՝ *Ես եւ իմ քոյրս այլևս Հայկազեան կը սորվինք*: Հավանաբար այդ ազդեցությամբ արևելահայերենում սկսել ենք գործածել նաև **այլևս + դրական խոնարհում** կառույցը՝ *Դա այլևս կատարված իրողությունն է*: Գրական արևելահայերենում այս գործածությունը հանձնարարելի չէ:

3. **Շնորհիվ, արդյունքում, պատճառով և հետևանքով** կապերն ու կապական բառերը, նշելով հիմունքի, պատճառի, հետևանքի իմաստներ, միաժամանակ վերաբերմունք են արտահայտում. առաջին երկուսը՝ դրական, վերջին երկուսը՝ չեզոք կամ բացասական: Մեկը մյուսի փոխարեն գործածվելիս առաջանում է իմաստային անճշտություն: Անճիշտ հետևյալ նախադասությունը՝ *Երկու երկրների միջև քաղաքական առճակատումն ավելի խորացավ, որի արդյունքում լարված իրավիճակ ստեղծվեց սահմանամերձ շրջաններում*: Ընդգծված բառի փոխարեն պետք է գործածվեր **հետևանքով** հոմանիշը:

4. **Հետ, մոտ, վրա, պես, նման** կապերը **ես, դու, մենք, դուք** դերանունների հետ կապակցվում են ոչ թե սեռական, այլ տրական հոլովաձևերով՝ **ինձ նման, մեզ**

պէս, քեզ հետ, ձեզ վրա են: **Մոտ, վրա** կապերի թեք ձևերի հետ նշված դերանունները լինում են սեռական հոլովով **իմ մոտից, ձեր վրայով** են: Վերջին շրջանում, սակայն, **իմ մոտ, քո վրա, ձեր հետ, մեր նման** կապակցությունները գնալով լայն տարածում են ստանում ընդհանուր խոսակցական լեզվում և ընդունելի ձևեր կարող են համարվել նաև բանավոր գրական լեզվում:

5. Թեք հոլովներով կապվող բառ պահանջող մի շարք կապեր և կապական բառեր (**առանց, առթիվ, չափ, նախքան, որպես, չհաշված, մասին, բացի, ժամանակ** են) գործածվում են **այս, այդ, այն** ցուցական դերանունների նաև ուղիղ ձևերի հետ՝ **բացի այդ (այդ առթիվ), այն մասին, առանց այդ էլ, այն ժամանակ**:

6. **Հանձինս** կապը պահանջում է հոգնակի թվով խնդիր կամ կապի բազմակի խնդիր՝ **հանձինս աշխատակիցների, հանձինս տնօրենի և փոխտնօրենի**, իսկ **հանձին** կապը՝ եզակի թվով կապի խնդիր՝ **հանձին տնօրենի**:

7. **Ի թիվս** կապը պահանջում է հոգնակի թվով կապի խնդիր՝ **ի թիվս սովորողների, ի թիվս այլոց**:

8. **Ի դեմս** կապը գործածվում է և՛ եզակի, և՛ հոգնակի թվով գոյականների հետ (բայց միայն անձնանիշ կամ անձի առումով վերցված)՝ **ի դեմս գործընկերների/ի դեմս գործընկերոջ, բայց ոչ՝ ի դեմս հրամանագրի: Ի թիվս, ի փառս, ի հեճուկս, ի դեմս** կապերը չունեն առանց **ս** վերջնամասնիկի ձևեր:

9. **Հետ** կապը **ծանոթանալ** բառի հետ գործածվելիս արտահայտում է փոխադարձության իմաստ: Եթե կապ-

վող բառը իրի անուն է, ապա, պարզ է, փոխադարձության մասին խոսք լինել չի կարող: Հետևաբար այդ դեպքում գոյականը պետք է գործածել միայն սեռական–տրական հոլովով՝ առանց **հետ** կապի՝ **ծանոթանալ փաստաթղթերի հետ** $\leftarrow$ **ծանոթանալ փաստաթղթերին**, **ծանոթանալ փաստերի հետ** $\leftarrow$ **ծանոթանալ փաստերին**:

10. Բացի կապը պահանջում է բացառականով կապվող բառ, դրվում է և՛ դրանից առաջ, և՛ հետո՝ **բացի նշվածից/նշվածից բացի**: Մխալ են՝ **բացի նշվածը, բացի ասվածը**:

11. Առանց կապը պահանջում է սեռական–տրական հոլովով կապվող բառ՝ **առանց պատասխանի, առանց զգուշացման** կամ **զգուշացնելու** (սխալ է՝ *առանց պատասխան, առանց զգուշացնել*):

12. Մեջ կապը ցույց է տալիս առարկայի կամ երևույթի ներսը, իսկ **միջև** կապը երկու և ավելի առարկաների կամ երևույթների փոխհարաբերությունը: Մխալ է մեկը մյուսի փոխարեն գործածելը: Ճիշտ են՝ *Կուսակցությունների միջև կռիվ է ընկել: Կուսակցության մեջ տարաձայնություններ կան*:

13. Փոխանակ և **փոխարեն** կապերից առաջինը դրվում է կապվող բառից առաջ (նախադրություն է), իսկ երկրորդը՝ կապվող բառից հետո (հետադրություն է): Մխալ է դրանց՝ մեկը մյուսի դիրքում գործածելը. *ընկերոջ փոխարեն* (բայց ոչ՝ *փոխարեն ընկերոջ*), *փոխանակ խոսելու* (բայց ոչ՝ *խոսելու փոխանակ*):

14. Որ և **որպեսզի** շաղկապները իրար կարող են փո-

խարհինել միայն այն դեպքում, երբ գլխավորին են կապում նպատակի պարագա երկրորդական նախադասությունն՝ *Ներկայացուցիչներ են եկել, որ (= որպեսզի) հարցի քննարկումը նախապատրաստեն*: Այլ դեպքերում **որպեսզի**-ն չի կարող փոխարինել **որ**-ին, ինչպես՝ *Առաջարկություն է եղել (ինչի՞), որպեսզի (← որ) նախագծի քննարկումը տեղափոխվի հաջորդ եռօրյա*: *Անհրաժեշտ է (ի՞նչ), որպեսզի (← որ) ակտիվ մասնակցություն ապահովեք*:

15. **Թե, որ** հոմանիշ շաղկապներից **որ**-ը հաստատական նշանակություն ունի, օր.՝ *Պարզվեց, որ նա անմեղ է, թե-ն՝* առավելապես կասկածական, ենթադրական՝ *Կարծում էի, թե դրանով գործը կավարտվի*: Հարցական դերանուն պարունակող երկրորդական նախադասությունը գլխավորին կապվում է **թե** շաղկապով՝ *Չեմ կարող ասել, թե նա ինչով է զբաղված*: Չի հանձնարարվում՝ *Ասաց, թե գալու է*:

16. **Ոչ թե...., այլ, ոչ միայն...., այլև** գուցադիր շաղկապներն ունեն իմաստային և կիրառական տարբերություններ: Դրանց երկրորդ բաղադրիչները (**այլ, այլև**) երբեք չեն կարող իրար փոխարինել: Հետևաբար պիտի գրել՝ *Ոչ միայն մասնակցել է գործողություններին, այլև ակտիվություն է դրսևորել*: Բայց ոչ երբեք՝ *Ոչ միայն մասնակցել է գործողություններին, այլ ակտիվություն է դրսևորել*: (Հիշենք նաև, որ ճիշտ չէ **ոչ թե...., այլ** շաղկապի **այլ** բաղադրիչի վրա **բուժ** դնելը):

ԲԱՌԱՑԱՆԿ

ամեննին – ամեննին պարզ չէ (ամեննին պարզ է*)

այլևս – այլևս պարզ չէ/այլևս պարզ է

անհրաժեշտ – անհրաժեշտ է (ի՞նչ), որ..., (անհրաժեշտ է, որպեսզի....*)

առանց – առանց պատասխանի (առանց պատասխան*)

արդյունքում – հաղթանակի արդյունքում (ջրհեղեղի արդյունքում....*)

բացի – այդ/դրանից, այս/սրանից, այն/սրանից, բացի մյուսներից (բացի մյուսները*), բացի ընկերներից (բացի ընկերները*)

բնավ – բնավ պարզ չէ (բնավ պարզ է*)

բոլորովին – բոլորովին պարզ չէ (բոլորովին պարզ է*)

դույզն-ինչ – դույզն-ինչ պարզ չէ (դույզն-ինչ պարզ է*)

էլ – էլ պարզ չէ (էլ պարզ է*)

ի դեմս – ի դեմս տնօրենի (անձ) (ի դեմս շինության* (ոչ անձ))

ծանոթանալ – ծանոթանալ հարցին (ոչ անձ), ծանոթանալ տնօրենի հետ (անձ)

կրակել – կրակել թիրախին (ոչ անձ), կրակել հանցագործի վրա (անձ)

համամիտ լինել – համամիտ լինել ընկերոջ հետ (անձ), համամիտ լինել տեսակետին (ոչ անձ) (տեսակետի հետ*)

հաղորդակցվել – մշակույթին (ոչ անձ), հաղորդակցվել գործընկերոջ հետ (անձ)

համար – ինձ համար, քեզ համար, մեզ համար, ձեզ համար (իմ համար, քո համար, մեր համար, ձեր համար)

---

* Աստղանիշով տրվածները սխալ կամ անհանձնարարելի տարբերակներ են:

հանդիպել – հանդիպել դժվարությունների (ոչ անձ), հանդիպել ուսանողի//հանդիպել ուսանողի հետ (անձ)

հանձին – հանձին տնօրենի, բայց՝ հանձինս տնօրեն **ներքի** (հանձինս տնօրենի*)

հարմարվել – հարմարվել իրավիճակին (ոչ անձ), հարմարվել հարևանների հետ (անձ)

հետևանքով/պատճառով – ջրհեղեղի պատճառով//հետևանքով

հետ – ինձ հետ, քեզ հետ, մեզ հետ, ձեզ հետ (իմ հետ, քո հետ, մեր հետ, ձեր հետ)

մոտ – ինձ մոտ, քեզ մոտ, մեզ մոտ, ձեզ մոտ (իմ մոտ, քո մոտ, մեր մոտ, ձեր մոտ)

նման – ինձ նման, քեզ նման, մեզ նման, ձեզ նման (իմ նման, քո նման, մեր նման, ձեր նման)

ոչ թե...., այլ.... – ոչ թե նվազեց, այլ երգեց

ոչ միայն...., այլև.... – ոչ միայն նվազեց, այլև երգեց

պես – ինձ պես, քեզ պես, մեզ պես, ձեզ պես (իմ պես, քո պես, մեր պես, ձեր պես)

վրա – ինձ վրա, քեզ վրա, մեզ վրա, ձեզ վրա (իմ վրա, քո վրա, մեր վրա, ձեր վրա)

ցանկանում եմ (ինչ), որ...., (ցանկանում եմ, որպեսզի....*)

փոխանակ – փոխանակ գործ անելու

փոխարեն –գործ անելու փոխարեն

3. 2. ՇԱՐԱՀՅՈՒՍՈՒԹՅՈՒՆ

3.2.1. ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Ենթական և ստորոգյալը համաձայնում են թվով, նաև դեմքով: Ստորոգյալը եզակի թվով է դրվում, եթե ենթական եզակի է, այդ թվում՝ հավաքական կամ հոգնակերպ գոյական՝ *Ժողովուրդն է իրական ուժը: Միացյալ Նահանգները ներխուժել է Իրաք:*

2. Եթե եզակի թվով ենթական ունի **մեկից** մեծ թվականով կամ թվական դերանունով արտահայտված որոշիչ, ապա ստորոգյալը կարող է լինել և՛ **հոգնակի թվով**՝ *Հանձնաժողովում քննարկման են դրվելու երկու հարց*, և՛ **եզակի**՝ *Հանձնաժողովում քննարկման է դրվելու երկու հարց:*

3. Ստորոգյալը հոգնակի թվով է, եթե ենթական՝ • հոգնակի է՝ *Պետությունները «ստոնասիրտ հրեշներ են»,* • բազմակի է՝ *Ո՛չ ԲՀԿ-ն և ո՛չ էլ ՀՅԴ-ն Ազգային ժողովի արտահերթ նիստին չեն մասնակցել:*

4. Բազմակի ենթակայի հետ ստորոգյալը լինում է եզակի թվով, եթե՝

- Ենթականերն իմաստով հարաբերակից են և միասին արտահայտում են մեկ հասկացություն՝ *Քննարկման ավարտից հետո հարց ու պատասխան չինչեց:*

- Ենթականերն ունեն **յուրաքանչյուր, ամեն (մի), ոչ մի** դերանուններով արտահայտված ընդհանուր որոշիչ՝ *Դատական քննության յուրաքանչյուր մաս, հատված ունի իր բովանդակությունը և նշանակությունը: Ոչ մի արարք, հանցանք այնքան քստմենելի չէ, որքան հո-*

գեկան հանցանքը:

- Նույն դեմքով ենթակաները կապված են **կամ, կա՛մ...., կա՛մ, ոչ թե...., այլ** շաղկապներից որևէ մեկով՝ *Կատարվածի համար պատժվելու է կա՛մ «BMW»-ի վարորդը, կա՛մ «Mercedes Benz»-ի:*

- Ենթականներից մեկը՝ նախորդում, մյուսը հաջորդում է ստորոգյալին՝ *Այդ ամենից ջինջ հիշողությունն է մնացել և մի կսկիծ: Թե՛ զինվորն է պատասխան տալու կատարվածի համար, թե՛ հրամանատարը:*

5. Հոգնակի կամ բազմակի ենթակայի հետ գոյականով (կամ փոխանվանաբար գործածված բառով) արտահայտված ստորոգելին սովորաբար լինում է հոգնակի թվով (*Քրանք քննարկման ենթակա ծրագրեր են*), բայց կարող է լինել նաև եզակի թվով, եթե՝

- Ենթական հարգական հոգնակի նշանակող անձնական դերանուն է՝ *Ռուք, պարո՛ն դեսպան, մեր շահերի պաշտպանն էք այդ երկրում:*

- Ստորոգելին գնահատող իմաստ ունի և անհոգնական կամ անհաշվելի է՝ *Երիտասարդները մեր երկրի ապագան են:*

- Ստորոգելին շեշտում է իր արտահայտած առարկայի ոչ թե քանակը, այլ տեսակը՝ դրվելով անորոշ առումով՝ *Քո ցույց տված բոլոր ծառերը կաղնի էին:*

6. Դիմային համաձայնությունը արտահայտվում է բայի դիմային վերջավորություններով կամ հոդերով: 1-ին կամ 2-րդ դեմքի անձնական դերանունով արտահայտված կամ դիմորոշ հոդ (**ս** կամ **դ**) ունեցող

ենթակայի հետ ստորոգյալը լինում է համապատասխանաբար 1-ին կամ 2-րդ դեմքով՝ *(Ես) Մտավորականս չեմ կարող չմասնակցել այդ շարժմանը: Ինքդ փորձիր կողմնորոշվել:* Մնացած դեպքերում ստորոգյալը լինում է 3-րդ դեմքով՝ *Մեկ վկա նշանակում է ոչ մի վկա:*

7. 1-ին և 2-րդ դեմքի անձնական դերանուն ստորոգելի դեպքում հանգույցը դեմքով համաձայնում է դրան՝ *Այդ ամենի կազմակերպիչը դու ես:*

8. Տարբեր դեմքերով բազմակի ենթակաների դեպքում ստորոգյալը համաձայնում է առաջին դեմքի ենթակայի հետ *(Ես, դու, նա կմեկնենք)*, դրա բացակայության դեպքում՝ երկրորդ դեմքի ենթակայի հետ *(Ղու և նա իրար նման եք)*, վերջինիս բացակայության դեպքում դրվում է երրորդ դեմքով *(Որոշ չգրված օրենքներ ու նորմեր ավելի զորեղ են գրվածներից):*

9. Բուն բացահայտիչը և բացահայտյալը համաձայնում են թվով, հոլովով, դեմքով, հաճախ նաև առումով՝ *Մեզ՝ մասնակիցներին, պարզևատրելու են:* Դիմային համաձայնությունը կատարվում է անձնական դերանուններով և կամ դիմորոշ հոդերով: Օր.՝ *Ձեզ՝ այլախոհներին, շատերը հանդուրժել չեն կարողանում: Ես՝ երկրի անվտանգության երաշխավորս, իրավունք չունեմ չհարգելու այդ երկիրը, նրա արժեքները, նրա ժողովրդին: Մարզիկներին՝ մեր երկրի պատիվը բարձրացնողներին, ցավոք, պատշաճ ուշադրություն չի դարձվում:*

10. Բացահայտիչն ու բացահայտյալը երբեմն կարող են

չհամաձայնել՝

- թվով. *Ամենայն հոգատարությամբ պետք է վերաբերվենք երեխաներին՝ մեր երկրի ապագային: Ջրկվեցինք մեր ամենամեծ արժեքից՝ մեր նախնիների տարածքներից:*

- հոլովով. *Ռընե Դեկարտը մեծ հաջողություններ է ունեցել գիտության ամենատարբեր ոլորտներում՝ փիլիսոփայություն, բնագիտություն, մաթեմատիկա ևն: Մեր ընտանիքը բաղկացած է չորս հոգուց՝ ես, մայրս, հայրս ու եղբայրս: Վարչության երեք աշխատակիցներից՝ Վահանյան, Աբրահամյան, Նազարյան, հաշվետվություն է ներկայացրել միայն մեկը:*

- դեմքով. *Արցախի ազատագրության համար պայքարողներդ՝ մեր նոր կյանքի կերտողն ու ապավենը, մշտապես և բոլոր ժամանակներում պիտի գնահատված լինեք:*

- առումով. *Հայաստանի բոլոր քաղաքները՝ Վան, Բազավան, Կարին, Վաղարշապատ, բռնված էին պարսից զորքերով: Ռազմաճակատ մեկնեցին բոլորը՝ կին թե տղամարդ:*

11. Մասնական բացահայտիչը (բացահայտյալին է միանում **որպես** կամ **իբրև** կապով և մասամբ է բացահայտում լրացյալի ով կամ ինչ լինելը՝ **Չարենցը՝ որպես գրող, հանրաճանաչ է**) բացահայտյալի հետ սովորաբար համաձայնում է թվով, հոլովով և որոշիչ հոդ չի ընդունում՝ **Վահանյանին՝ որպես հմուտ դեկավարի, պարզևատրեցին:** Մասնական բացահայտիչը բացահայտյալի նկատմամբ կարող է լինել նախադաս՝

Որպես կենսաթոշակառու՝ նա օգտվում է մի շարք արտոնություններից: Այս դեպքում բուլթը դրվում է բացահայտիչի վրա:

12. Մասնավորող պարագայական բացահայտիչը (ոչ թե գոյականական, այլ բայական անդամի լրացում է և մասնավորեցնում, ճշգրտում է լրացյալի ցույց տված որևէ պարագայական հատկանիշ՝ բայական որևէ անդամի ցույց տված գործողության կամ եղելության տեղը, ժամանակը, երբեմն՝ ձևը) և բացահայտյալը հոլովով և թվով կարող են համաձայնել, եթե երկուսն էլ արտահայտված են գոյականով կամ գոյականաբար գործածված որևէ այլ բառով՝ *Ընտրական տեղամասեր կլինեն բոլոր բնակավայրերում՝ դպրոցական շենքերում: Հյուրերը կժամանեն մոտ մեկ շաբաթից՝ վեց օրից: Բայց կարող են և չհամաձայնել՝ Հանդիպեցին սահմանագծին՝ խրամատներում: Հենց այսպես՝ կանգնած, գրուցում էինք:*

13. Մասնավորող պարագայական բացահայտիչը, ինչպես և բուն բացահայտիչը կարող են լինել ոչ միայն բազմակի, այլև կրկնակի, եռակի ևն, այսինքն՝ բացահայտիչն իր հերթին կարող է ունենալ բացահայտիչ՝ *Հերթական ժողովը կկայանա հաջորդ շաբաթ՝ հինգ շաբթի օրը՝ աշխատանքից հետո՝ ժամը վեցին:*

14. Հարաբերյալն ու հարաբերական բառը, որոնք կապակցում են գերադաս և ստորադաս նախադասություններ, սովորաբար համաձայնում են թվով՝ *Խոսեցի նրանց հետ, ովքեր ներկա էին:*

15. Որոշիչն ու որոշյալը թվով համաձայնում են հե-

տևյալ դեպքերում.

- գոյական որոշիչը բազմակի որոշյալի դեպքում լինում է հոգնակի, օր.՝ *Պատգամավորներ Եսայանն ու Պետրոսյանը հանդես եկան համատեղ հայտարարությամբ,*

- մի շարք դերանուն որոշիչներ որոշյալից պահանջում են միայն եզակի կամ միայն հոգնակի թիվ, օր.՝ *Այս ու այն կուսակցությունից..., Բոլոր մարդիկ..., Որոշ տվյալներ..., Ինչ-ինչ նկատառումներ....:*

3.2.2. ԽՆԴՐԱՌՈՒԹՅՈՒՆ

1. Կապակցվող անդամներից մեկը պայմանավորում է մյուսի քերականական ձևը: Այդպես են կապակցվում՝

- *խնդիրն ու լրացյալ բայը՝ Տեսա երազ մի վառ,*
- *անվանական պարագան ու ստորոգյալը՝ Անցա փողոցով,*
- *հատկացուցիչն ու հատկացյալը՝ Մեր պատասխանը սա է,*
- *կապն ու կապի խնդիրը՝ Քեզ նման է մտածում:*

2. Առանձին բայերի (նաև որոշ ածականների) համար արդի հայերենում առաջ են եկել խնդրառական գուգաձևեր՝ *կարոտել հայրենիքին//հայրենիքը, դավանել սկզբունք//սկզբունքի, ձեռնարկել գործ//գործի, կրակել մեկի վրա//մեկին, մեկից//մեկին* հինգ է պակաս, *կառչել բազրիքից//բազրիքին, կառչել խոսքերից//խոսքերին, կախել պատին//պատից, խոչընդոտել զարգացումը//զարգացմանը, ուրախ եմ քո գալու համար//գալուն,*

բավարարել *պահանջները//պահանջներին, խթանել զարգացումը//զարգացմանը* ևն: Դրանցից մի քանիսը խոսակցական երանգ ունեն կամ հնացած են՝ **խոչընդոտել զարգացմանը, ձեռնարկել գործի, խթանել զարգացմանը, ուրախ եմ քո գալուն** ևն:

3. Մի շարք բայեր (**ծանոթանալ, մտերմանալ, բարեկամանալ, ընկերանալ, թշնամանալ, հաշտվել, գժտվել, վիճել, կռվել, խորհրդակցել**) կամ դրանց հիմքով կազմված բաղադրյալ ստորոգյալներ (**ծանոթ ենք, ընկեր են, համամիտ եմ** ևն) հանգման խնդիր են պահանջում **հետ** կապով կամ էլ միայն փոխադարձ դերանունով (իրար, միմյանց, մեկմեկու), եթե առկա է փոխադարձության հարաբերություն անձերի (կամ անձնավորված իրերի) միջև: Օր.՝ *Նոր տնօրենը սկսել է ծանոթանալ աշխատակիցների հետ: Անպայման կխորհրդակցեք իրար հետ: Մենք իրար թշնամի չենք:* Եթե հարաբերությունը փոխադարձ չէ (սովորաբար այդպես է, երբ խնդիրը անձ չէ), ապա հանգման խընդիրը լինում է առանց հետ կապի (**Ծանոթ եմ քո կարծիքին**):

4. Անորոշ դերբայով արտահայտված հետադաս հանգման և անջատման խնդիրները (*Տրամադրված եմ աշխատելու: Հրաժարվում է ցուցմունք տալուց*) կարող են դրվել նաև ուղղական–հայցական հոլովով (*Տրամադրված եմ աշխատել: Հրաժարվում է ցուցմունք տալ*): Հանձնարարելի են սեռական–տրականով ձևերը:

5. Սխալ է անորոշ դերբայի ուղիղ ձևի փոխարեն տրական հոլովի կիրառությունը, որը հակասում է գերա-

դաս բայի խնդրառությանը՝ *Թո՛ւյլ տվե՛ք բացակայե-
լու* (←բացակայել): *Շարունակե՛ք պատասխանելու* (←
պատասխանել) *հարցերին: Փորձում է հակաճանելու*
(←հակաճանել):

6. Միսլ է անորոշ դերբայի գործիական հոլովով դեր-
բայական դարձվածի և նախադասության ստորոգյալի
տարբեր ենթականերով կառույցների կիրառությունը,
ինչպես՝ *Ապրելով Հայաստանում՝ կարևոր է հայոց
լեզվի իմացությունը: Լինելով մեծահարուստ՝ նրանից
բարեգործություն են ակնկալում:*

7. Պետք է խուսափել կերպավորիչ դիմավոր բայի և
նրա հետ **գուգադրվող անորոշ դերբայի** կրկնակի կրա-
վորական կիրառություններից, ինչպես՝ *Սկսվել է վե-
րականուցվել ճանապարհը: Շարունակվում է շարա-
դրվել պատմությունը:*

ԲԱՌԱՅԱՆԿ

*Բառացանկում հիմնականում տրվում են հաճախ գործած-
վող այն բառերը, որոնք արդի գրական հայերենում կա՛մ
ունեն խնդրատական տարբերակներ, կա՛մ ստեպ-ստեպ
գործածվում են սխալ խնդրառությամբ: Աստղանիշով
տրվում են խնդրատական անհանձնարարելի տարբերակ-
ները:*

ամաչել – հանդիպելուց/հանդիպել

անհնար(ին) է – միանալ

անհրաժեշտ է – լսել (բայց՝ *անհրաժեշտություն կա լսելու*)
(ան)տեղյակ լինել – գործին//գործից
աշխատել – հասնել
առաջարկել – մասնակցել
առնչվել – հարցին
արգելել – անցնել
արտոնել – մտնել
ափսոսալ//ափսոսել – տարիները//տարիների համար
բաժանորդագրվել – ամսագրին//ամսագիր
բավարարել – պահանջները//պահանջներին
բողոքարկել – վճիռը
բողոքել – որոշման դեմ
գրոհել – դիրքերի վրա//դիրքերը
դադարել – խոսել//խոսելուց
դավաճանել – հայրենիքին//հայրենիքը
դավանել – սկզբունք//սկզբունքի
դասել – շարքը//շարքին//շարքում
դժվարանալ – մտածել
դիմավորել – արևածագը
երախտապարտ լինել – ընկերոջը
երդվել – պատժել
զգուշանալ – հանդիպելուց//հանդիպել
թողնել – արտահայտվել
թույլատրել /թույլ տալ – մեկնել
ի սպաս դնել – գործին
խաբել – եղբորը (սխալ է՝ *ստել եղբորը*)
խանգարել – աշխատանքը//աշխատանքին
խթանել – զարգացումը//զարգացմանը
խոչընդոտել – ընթացքը//ընթացքին
խոստանալ – փոխանցել

խոստովանել – հանցանքը (հանցանքի մասին*)
խուսափել – հանդիպելուց//հանդիպել
ծառայեցնել – աշխատանքին (աշխատանքում*/աշխատանքի մեջ*)
կախել – պատին//պատից
կապել – մտքին (մտքի հետ*)
կառչել – ժայռին//ժայռից
կարելի է – մտնել (բայց՝ *կարիք կա մտնելու*)
կարողանալ – հասնել
կարոտել – տունը//տանը
կպչել – պատին//պատից
կտակել – որդուն
կրակել – թշնամու վրա (սխալ է՝ *թշնամուն*)
հակադրվել – ընկերոջը
հաղթել – խաղում / պատերազմում (սխալ է՝ խաղը / պատերազմը)
համաձայնել – խոսել//խոսելու, կարծիքին (կարծիքի հետ*)
համընթաց/համաչափ է – զարգացմանը//զարգացման հետ
համապատասխանել – հագուստին (հագուստի հետ*)
համոզել – մնալ
հավասարվել – ընթացքին (ընթացքի հետ)
հարկ է – մոտենալ (բայց՝ *հարկ կա մոտենալու*)
հարկադրել – գործել
հարմարվել – տեղին (տեղի հետ*)
հարցնել – մեկին//մեկից
հնարավոր է – մոտենալ
հնարավորություն ունենալ – տեղեկանալու//տեղեկանալ
հոգ տանել – որևէ մեկի մասին (որևէ մեկին*)
հսկել – դիրքերը//դիրքերին
հրաժարվել – երգելուց //երգել

հրամայել – կատարել
մտադիր է – հեռանալ (բայց՝ *մտադրություն ունի հեռանալու*)
մտադրվել – գնալու//գնալ
ձգտել – հասնելու//հասնել
ձեռնարկել – գործ
ներողություն խնդրել – ուսուցչից
շարունակել – խոսել
շնորհակալ լինել – ծնողներին//ծնողներից
շնորհակալություն հայտնել – բարեկամին
ողջունել – ծրագիրը (ծրագրին*)
պայմանավորվել – գործոնով
պատրաստվել – գնալու//գնալ
պարտավորեցնել – վերադառնալ
պետք է – գնալ
սիրահարվել – աղջկան
սկսել – բացատրել
ստիպել – խոսել
վնասել – ձեռքը//հեղինակությանը
տենչալ – ազատություն//ազատության
ցանկանալ – տեսնել
ունկնդրել – երգը (բայց՝ *ունկնդիր լինել երգին*)
ուրախ է – տեսնել//տեսնելու համար//տեսնելու
փորձել – հրաժարվել

3.2.3. ԱՌԴՐՈՒԹՅՈՒՆ

1. Կա առդրության մի տարատեսակ, երբ լրացումն իր լրացյալին պարտադրում է որոշակի թիվ: Դա կոչվում է թվային կախում: Այսպես՝ **խումբ-խումբ, զույգ-զույգ, տեսակ-տեսակ, բազմաթիվ, տարբեր, զանազան, նորանոր, այլևայլ** և նման մի շարք ածականներ, **բոլոր, ինչ-ինչ** դերանունները պահանջում են հոգնակի թիվ ունեցող որոշյալ՝ *բոլոր մարդիկ, բազմաթիվ գրքեր, տեսակ-տեսակ ծաղիկներ, մի խումբ մարդիկ, նորանոր ձեռքբերումներ, տարբեր կարծիքներ*:

2. Յուրաքանչյուր, ամբողջ, որևէ, որևիցե, ամեն, ամեն մի, մի դերանունները, **ցանկացած** ածականը պահանջում են եզակի թիվ ունեցող որոշյալ՝ *ամբողջ աշխարհը, որևէ մեկը, յուրաքանչյուր մասնակից, ցանկացած գործ, մի մարդ*:

3.2.4. ՇԱՐԱԴԱՍՈՒԹՅՈՒՆ

1. Նախադասության մեջ բառերի դասավորության կարգն է: Նախադասության որոշ անդամների դասավորությունը կայուն է, անշրջելի: Այդպես է բացահայտյալի և բուն բացահայտիչի շարադասությունը (*Մենք՝ ներքոստորագրյալներս, համաձայն չենք*), ինչպես նաև կապերի մեծ մասի և կապվող բառի շարադասությունը (*Խոսի՛ր իմ փոխարեն: Փոխանակ գնայիր....*): Որոշ անդամների շարադասությունը թեև որոշակի է, բայց

շրջելի է: Այդպես՝ որոշիչի և որոշյալի, հատկացուցիչի և հատկացյալի հակառակ շարադասությունը թույլատրելի է որոշ պայմաններում և կոչվում է շրջուն՝ ի տարբերություն սովորական շարադասության, օր.՝ *Արձանագրություն X վարչության հերթական նիստի:*

2. Որոշ անդամների շարադասությունը ազատ է, այսինքն՝ հավասարապես թույլատրելի է ցանկացած հերթականությամբ: Օր.՝ ստորոգյալի և ժամանակի պարագայի շարադասությունը՝ *Կմեկնենք երեկոյան://Երեկոյան կմեկնենք:*

3. Շրջուն կամ ազատ շարադասությունը հաճախ պայմանավորված է լինում տրամաբանական շեշտով:

4. Ուղիղ շարադասության դեպքում ենթական սովորաբար նախորդում է ստորոգյալին՝ *Ընտրություններն սկսվել են:* Այսպիսի կառույցներում ենթակայի և ստորոգյալի հակառակ շարադասությունը շրջուն է և կարող է հանդիպել միայն տրամաբանական շեշտի ազդեցությամբ կամ բանաստեղծական խոսքում *Սկսվել են ընտրությունները:* Երբ հանգույցը մի դեպքում առկա է, մի այլ դեպքում՝ գեղջված, ապա ենթական կարող է լինել հետադաս՝ *Օդը այնքան ջինջ է, որ տեսանելի է դիմացի լեռան ծաղկած մասրենին, և լսելի՝ ծաղիկների մեջ մոլորված մեղվի հանդարտ բզզոցը:*

5. Կան կառույցներ, որոնցում ուղիղ շարադասությամբ ենթական հաջորդում է ստորոգյալին: Դա բնորոշ է հատկապես անորոշ առումով ենթակա պարունակող նախադասությանը. այսպիսի դեպքերում ենթակայի նախադաս դիրքն է շրջուն՝ *Քարոզարշավ է մեկ-*

նարկելու վաղ առավոտից: Ենթական պարտադիր հետադաս է լինում մեջբերվող խոսքի նկատմամբ միջադաս կամ վերջադաս հեղինակային խոսքում *«Մի դատիր, որ չդատվես»*, – *ասում է Մուրբ գիրքը*:

6. Որոշիչը որոշյալի նկատմամբ սովորաբար լինում է նախադաս, բայց շրջուն շարադասությամբ կարող է լինել նաև հետադաս՝ *Ես չեմ շեղվել երբեք, երբեք ետ չեմ դարձել/Ակոսներից երկար, և քարքարոտ, և դար*:

7. Եթե բազմակի որոշիչներից մեկը արտահայտված է որակական ածականով, իսկ մյուսը՝ հարաբերական, ապա վերջինս նախորդում է առաջինին՝ *Փայտե դեղին քանոնս կոտրվել է*: Այսպիսի տարաբնույթ բազմակի որոշիչները միմյանցից չեն տրոհվում և չեն կապակցվում **և, ու, կամ, թե** շաղկապներով:

8. Տարաբնույթ (տարադաս) բազմակի որոշիչների սովորական շարադասության նախընտրելի կարգը հետևյալն է. գոյական որոշիչ + դերբայ որոշիչ + ածականական դերանուն որոշիչ + հարաբերական ածական որոշիչ + թվական (կամ թվական դերանուն կամ թվանիշ ածական) որոշիչ + որակական ածական որոշիչ + որոշյալ: Օր.՝ *«Կարմիր գրքում» տեղ գտած անտառային ո՞ր երեք գիշատիչ գազանների մասին էր երեկվա դասը*: Իմ՝ *ձեռքի փչացած ոսկյա ժամացույցը վաճառել եմ*:

9. Շարադասության նշված կարգը կարող է խախտվել՝

• շետադաս բազմակի որոշիչի դեպքում (*Շա մի փոքրամարմին կին էր՝ տարօրինակ, ծեր, առողջությունից զրկված, անհրապույր տեսքով և խորհրդավոր*): Այս-

պիսի հետադաս որոշիչները միմյանցից տրոհվում են ստորակետով կամ միանում են շաղկապով:

- Այն դեպքում, երբ առկա է որոշիչ–որոշյալի կայուն կապակցություն՝ տերմինի արժեքով (**ելից մատյան, խոսքի մաս, սեղանի թենիս, բացման խոսք, քրեական դատավարություն** են), որին նախորդում են մյուս բոլոր ազատ որոշիչներն ընդունված կարգով (*Մեզ ներկայացրե՛ք նոր էլից մատյանը: **Բոլոր քրեական գործերը քննվում են նախ առաջին ասյանի դատարանում***):

- Այն դեպքում, երբ բազմակի որոշյալներից ամեն մեկն ունի իր որոշիչը, իսկ բոլորը միասին ունեն ևս մի ընդհանուր որոշիչ, որը, անկախ իր արտահայտությունից, նախորդում է մյուս բոլորին (*Գրքում տեղ են գտել **բազմաթիվ դաշնամուրային մանրանվագներ, մանկական երգեր, ժողովրդական խմբերգեր***):

10. Հատկացուցիչը հատկացյալի նկատմամբ սովորաբար լինում է նախադաս, բայց շրջուն շարադասությամբ կարող է լինել նաև հետադաս. «Գիրք ճանապարհի»: Հատկացուցիչը կարող է պարտադրված շրջուն շարադասություն ունենալ, եթե ունի որոշիչ ստորադաս նախադասություն առանց հարաբերյալի: Օր.՝ *Դա պարտականությունն է յուրաքանչյուր մարդու, ով մտահոգ է երկրի ճակատագրով:*

11. Միտում է նկատվում անորոշ դերբայի սեռական–տրական հոլովածևով արտահայտված հետադաս հատկացուցիչը **ուղղականով** գործածելու՝ *Ժամանակ չունեմ մտածել* (←*մտածելու*): *Կարիք չկա հիշեցնել* (←*հիշեցնելու*): Հանձնարարելի են սեռական–տրականով ձևերը:

12. Եթե հատկացուցիչի և հատկացյալի միջև լինում է գոյականով կամ գոյականաբար գործածված որևէ բառով արտահայտված (կամ էլ իր կազմում գոյական ունեցող) այլ անդամ, որը կարող է սխալմամբ ընկալվել իբրև հատկացյալ, ապա իմաստային հնարավոր շփոթը կանխելու համար հատկացուցիչի վրա բուրթ է դրվում՝ *Փավստոս մատենագիրը դժգոհ էր Պապի՝ եկեղեցու դեմ գործած վարմունքներից*:

13. Հատկացուցիչի և հատկացյալի միջև եղած գոյականական դերանունը թեև իմաստային շփոթ չի առաջացնում, սակայն այդ դեպքում ևս թույլատրվում է հատկացուցիչի վրա բուրթ դնել՝ իբրև գուգաձևություն՝ *Տնօրենության() մեզ ուղարկած նամակի պատասխանը պատրաստ է*:

14. Երբ միևնույն լրացյալն ունենում է թե՛ որոշիչ (ներ), թե՛ հատկացուցիչ, ապա հատկացուցիչը նախորդում է որոշիչ(ներ)ին՝ *Օրենքի բուն բովանդակությունը այլ է*: Դերանունով արտահայտված հատկացուցիչը շրջուն շարադասությամբ երբեմն կարող է հաջորդել որոշիչին՝ *Սողում են դանդաղ օրերը անձիբ, Կորած է մթնում մուրր իմ ուղին...*:

15. Բացահայտիչը բացահայտյալի նկատմամբ սովորաբար լինում է հետադաս: Եթե դրանց տեղերը փոխենք, ապա կփոխվեն նաև պաշտոնները՝ *Երևանը՝ Հայաստանի մայրաքաղաքը:→Հայաստանի մայրաքաղաքը՝ Երևանը*:

16. Բացահայտյալը և բացահայտիչը երբեմն կապակցվում են *այսինքն, այն է* և այս կարգի՝ բացահայտ-

ման նշանակություն արտահայտող մեկնական բառերի միջոցով: Ավելի է ճշգրտվում ու որոշակի դառնում բացահայտիչը՝ *Մեպտեմբերի 21-ին, այսինքն՝ Անկախության օրը, կնքվելու է նոր պայմանագիր: Մեր բոլոր ջանքերը պիտի ծառայեն մեկ և նույն նպատակին, այն է՝ անադարտ պահել մայրենին:*

17. Բացահայտիչը և բացահայտյալը կարող են ընդմիջված լինել ստորոգյալով և այլ անդամներով՝ «Դա միայն նա կարող էր արած լինել՝ մեր նախկին աշխատակիցը»:

18. Զուգադրական շաղկապի մասերը համադաս նախադասություններ կապակցելիս պետք է լինեն դրանց այն մասերի սկզբում, որոնք հակադրվում են միմյանց: Դրանց կարող են նախորդել նախադասությունների միայն ընդհանուր անդամները: Օր.՝ «Գործն ուղարկվելու է **ոչ թե** Վճռաբեկ դատարան, **այլ** քննվելու է վերաքննիչ դատարանում»։ այստեղ շաղկապի **ոչ թե** մասը պետք է լինի **ուղարկվելու է** ստորոգյալից առաջ, այսպես՝ «Գործը **ոչ թե** ուղարկվելու է Վճռաբեկ դատարան, **այլ** քննվելու է վերաքննիչ դատարանում»:

ՀԱՄԱՌՈՏԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

- անձն.** – անձնանուն
աշխգ. – աշխարհագրական
աստղգ. – աստղագիտություն
արհաստ. – արհեստավորա-
նիշ
արվ. – արվեստագիտական
բանկ. – բանկային
բժշկ. – բժշկագիտական
բսբ. – բուսաբանական
բրբռ. – բարբառային
գիտ. – գիտական
գրկգ. – գրականագիտական
դվնգ. – դիվանագիտական
երաժշտ. – երաժշտական
երկրբ. – երկրաբանական
նն – ն այլն
էլ. – էլեկտրոնային
թտրգ. – թատերագիտական
ինֆորմ. – ինֆորմատիկա
իրավբ. – իրավաբանական
լզվբ. – լեզվաբանական
խոհր. – խոհարարական
խսկց. – խոսակցական
կենսբ. – կենսաբանական
կրոն. – կրոնական
հզվ. – հազվադեպ
հմկրգչ. – համակարգչային
հմմտ. – համեմատել
հնագ. – հնագիտություն
հնց. – հնացած
հոգբ. – հոգեբանական
ճարտգ. – ճարտարագիտա-
կան
մաթ. – մաթեմատիկական
մարգ. – մարզական
ռազմ. – ռազմական
տեխ. – տեխնիկական
տնտսգ. – տնտեսագիտա-
կան
տրամբ. – տրամաբանություն
փիլ. – փիլիսոփայական
փխբ. – փոխաբերական
ք. – քաղաք
քիմ. – քիմիական
քղբգ. – քաղաքագիտական
օդերևութ. – օդերևութաբա-
նական
օպտ. – օպտիկական
ֆիզ. – ֆիզիկական
ֆին. – ֆինանսական

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Երկու խոսք..... 3

1. ՀՆՁՅՈՒՆԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1.1. Ձայնավորների, ձայնավորական գուգորդումների և ձայնեղ բաղաձայնների արտասանությունը..... 8

Բառացանկ (ձայնեղ բաղաձայնների արտասանությունը)..... 14

1.2. Տառադարձություն 18

Բառացանկ 21

1.3. Հնչյունափոխություն..... 23

Բառացանկ 26

1.4. Շեշտ..... 36

2. ԲԱՌԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ

2.1. Հապավումներ և համառոտագրություններ 38

2.2. Օտար բառեր..... 44

Բառացանկ 46

3. ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

3.1. Ձևաբանություն..... 139

3.1.1. Գոյական անուն. գոյականի թիվը..... 139

Բառացանկ 146

3.1.2. Գոյականի որոշյալ և անորոշ առումներ..... 160

3.1.3. Գոյականի հոլով և հոլովում 161

Բառացանկ 172

3.1.4. Ածական: Թվական: Դերանուն.....	178
<i>Բառացանկ</i>	185
3.1.5. Բայ	187
3.1.6. Մակբայ: Կապ: Շաղկապ	195
<i>Բառացանկ</i>	199
3.2. Շարահյուսություն.....	201
3.2.1. Համաձայնություն.....	201
3.2.2. Խնդրառություն	206
<i>Բառացանկ</i>	208
3.2.3. Առդրություն	212
3.2.4. Շարադասություն	212
Համառոտագրություններ	218

ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

Ո Ւ Ղ Ե Յ Ո Ւ Յ Յ

ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՎԻ

- ❖ *ՀՆՉՅՈՒՆԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ*
- ❖ *ԲԱՌԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ*
- ❖ *ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ*

ԳԻՐՔ Ա

Համակարգչային ձևավորումը՝ Կ. Չալարյանի
Կազմի ձևավորումը՝ Ա. Պատվականյանի
Հրատ. սրբագրումը՝ Մ. Հովհաննիսյանի

Տպագրված է «Հայկարլի» ՍՊԸ-ում:
ք. Երևան, Կիևյան 18/6:

Ստորագրված է տպագրություն՝ 06.10.2017:
Չափսը՝ 60x84 ¹/₁₆: Տպ. մամուլը՝ 13,875:
Տպաքանակը՝ 300:

ԵՊՀ հրատարակչություն
ք. Երևան, 0025, Ալեք Մանուկյան 1
www.publishing.am

ԿՐԻՄԻԱՆ ԳՐԱԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ
ԵՐԵՎԱՆ 2017
publishing.ysu.am